

VOJENSKÝ PROFESIONÁL

4-5-6/ 1999

Armádní odborný časopis

COOPERATIVE GUARD 99

Vyškov 18. 5. až 4. 6. 1999

PŘÍPRAVA VELITELŮ A ŠTÁBŮ MNOHONÁRODNÍCH SIL V INTEGROVANÉ EVROPĚ

Plk. gšt. Ing. LADISLAV PETRÁŠ

CHEMICKÉ ZABEZPEČENÍ MÍROVÉ OPERACE

Kpt. Bc. MIROSLAV VYŠATA

ORGANIZACE HYDROMETEOROLOGICKÉHO ZABEZPEČENÍ BOJOVÉ ČINNOSTI

*Mjr. Ing. MIROSLAV FLAJŠMAN,
Pplk. Ing. MILAN SKÁLA*

ZDRAVOTNICKÁ SLUŽBA AČR a srovnání a principy NATO

Plk. MUDr. STANISLAV PŘIDAL, CSc.

VOJENSKÝ PROFESIONÁL

Armádní odborný časopis

- Vydává Ministerstvo obrany ČR v Agentuře vojenských informací a služeb (AVIS Praha)
- Šéfredaktor: plk. Ing. Vilibald Dvorský (tel. Praha 215 731)
- Zástupce šéfredaktora: plk. Ing. Petr Obermayer (tel. Praha 215 732)
- Grafická úprava a DTP: Jarmila Jarešová
- Redakční rada: mjr. Ing. Jan Doksanský, pplk. gšt. Ing. Jiří Halaška, plk. Ing. Miloslav Chaloupka, plk. Ing. Miloš Jiřínkovský, plk. v zál. doc. Ing. Josef Kašpar, CSc., plk. v zál. prof. Ing. Kamil Kolbert, CSc., plk. doc. Ing. Aleš Komár, CSc., plk. Mgr. Antonín Konrád, plk. Ing. Petr Kundrata, plk. Ing. Alexander Lehner, pplk. Ing. Petr Obraz, plk. doc. Ing. Vítězslav Stodůlka, CSc., kpt. Ing. Vlastimil Šlouf, pplk. Ing. Petr Walter
- Sídlo redakce: Rooseveltova 23, Praha 6
- Adresa redakce pro písemný styk: AVIS redakce Vojenský profesionál, náměstí Svobody 471, 160 01 Praha 6
- Časopis vychází čtvrtletně v rozsahu 96 - 128 tiskových stran a 4 strany obálky, cena jednoho výtisku je 30 Kč (ve SR 36 SK)
- Rozšiřuje a objednávký časopis Vojenský profesionál na předplatné zajišťuje BMSS - START, Starodubečská 43/9 107 00 Praha 10 - Dubeč (tel. Praha 781 37 45). Distribuci řídí Blanka Šimoníková - AVIS 215 563. Pro čtenáře ve Slovenské republice distribuci a předplatné zabezpečuje Magnet-Press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel./fax: 07/44 45 45 59 (předplatné), 07/44 45 46 28 (administrativní). Sídlo firmy: Teslova 12, 821 02 Bratislava
- Uveřejněný obrazový materiál a nevyžádané rukopisy se nevracejí
- Zveřejněné názory nemusí být totožné s názory redakce a vydavatele
- Tiskne Vojenský zeměpisný ústav, Rooseveltova 23, Praha 6
- Rukopis tohoto čísla byl předán tiskárně: 10. 3. 1999
- Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, s. p. Odštěpný závod Přeprava, č. j.: 2364/97, dne 20. 6. 1997
- Registrační značka MK ČR 6123
- MČ 47 759
- ISSN 1210-3179
- © AVIS Praha

OBSAH

Plk. gšt. Ing. L. PETRÁŠ:

Příprava velitelů a štábů mnohonárodních sil v integrované Evropě	1
Doc. Ing. M. DŘÍMAL, CSc., plk. v zál., pplk. Doc. Ing. B. RÝZNAR, CSc., plk. Ing. J. HERYNK, CSc.:	
Závěry z jednání konference „Taktika-98“	4
Mjr. O. PATOČKA:	
Aktuální otázky pravomoci a jejího delegování v AČR	7
Pplk. Ing. Mgr. V. BARTOŠ:	
Zamyšlení nad zahraničními zkušenostmi	21
Mjr. Ing. T. DVORÁČEK:	
Základní dělostřelecký průzkum dělostřelectva přímé palebné podpory - jak dál? ..	36
Doc. Ing. J. KAŠPAR, CSc., plk. v. v.:	
Podmínky boje	40
Prof. Ing. K. NOVOTNÝ, CSc.:	
Hlavní druhy ochrany a zásady jejich provádění na stupni rota (2. část)	44
Mjr. Ing. M. FLAJŠMAN, pplk. Ing. M. SKÁLA:	
Organizace hydrometeorologického zabezpečení bojové činnosti	48
Pplk. Ing. J. VOCELKA:	
Výcvik v řízení bojových vozidel v pochodovém proudu	61
Plk. doc. Ing. J. ZELENÝ, CSc.:	
K účasti velitele ženijního praporu ve štábu mechanizované brigády v průběhu plánování boje	68
Doc. Ing. J. LIŠKA, CSc., plk. v. v.:	
Zásobování vojsk pitnou vodou v krizových situacích	71
Ing. R. VONDRAČEK, CSc., Ing. L. HORNUNG, CSc.:	
Kolektivní ochrana osob	74
Kpt. Bc. M. VYŠATA:	
Chemické zabezpečení mírové operace	77
Mjr. Ing. J. KYSELÁK:	
Nová technika u CO - mobilní čerpací stanice SIGMA 400 P	81
Plk. MUDr. S. PŘÍDAL, CSc.:	
Zdravotnická služba AČR a srovnání s principy NATO	84
Plk. Ing. J. RŮŽIČKA:	
Aktuální otázky vojenské kynologie 1998-99	91
Mgr. Z. FIALA, plk. v. v.:	
Přežívání a překonávání obtížných úseků v terénu v nepříznivém počasí	99
Mjr. PaedDr. L. PŘÍVĚTIVÝ, CSc.:	
Vojenský pětiboj - podpora výcviku u vojsk	102
COOPERATIVE GUARD 99, největší cvičení NATO/PfP v Evropě v roce 1999	107
Ing. L. STŘEDA, CSc.:	
Chemické odzbrojení - Aktuální úkol současnosti	109
Ing. P. Pánek, CSc.:	
Globální systém určování polohy, přijímače systému GPS	114
Ing. Zdeněk ŘEZÁČ, plk. v. v.:	
Vlasovci a jejich účast na Pražském povstání v květnu 1945	121
• Vojenské vztahy Polska s východními sousedy	126

Foto na první straně obálky: Jan Procházka

PŘIPRAVUJEME DO ČÍSLA 7-9/1999

- K vojenské doktríně NATO
- Bojová dráha
- Organická výzbroj, síly a prostředky průzkumu u mechanizované (tankového) praporu v armádě USA
- Úmluva o zákazu chemických zbraní a její dopad na AČR
- Psychologická příprava ve vojenském letectvu AČR - psychologie odolnosti

PŘÍPRAVA VELITELŮ A ŠTÁBŮ MNOHONÁRODNÍCH SIL V INTEGROVANÉ EVROPĚ

Plukovník gšt. Ing. LADISLAV PETRÁŠ

Ve Vojenském profesionálu (4-6/1998) jsem informoval čtenáře o přípravě, průběhu a výsledcích 1. mezinárodní konference. Ta se konala pod názvem „Velení mnohonárodních sil“ a organizovala ji katedra taktiky, velení a štábní služby VA v Brně, spolu s Landesverteidigungsakademie (LVAK) ve Vídni. Od té doby uplynul celý rok. Tento čas jsme využili k tomu, abychom pokračovali v úsilí při hledání cest, které by vedly ke zlepšení spolupráce v rámci mnohonárodních sil.

Společně s LVAK jsme připravili 2. mezinárodní konferenci. Ta proběhla ve dnech 20. - 22. října 1998 v Brně. Pro konferenci jsme vybrali téma: „Problematika přípravy velitelů a štábů vyčleněných pro řízení mnohonárodních sil.“

Cílem konference bylo projednat obecné principy přípravy velitelů a štábů určených pro činnost v mnohonárodních silách a možné formy jejich přípravy, specifikovat zvláštnosti přípravy těchto velitelů a štábů v jednotlivých armádách a na základě toho se pokusit najít společné styčné body, které by položily základ pro organizování budoucí společné přípravy. Po úvodních referátech probíhalo jednání konference ve dvou sekcích. První se zabývala obecnými principy přípravy velitelů a štábů mnohonárodních sil, druhá sekce projednávala otázky spojené s obsahem a metodou přípravy velitelů a štábů pro mnohonárodní síly.

O úspěšnosti konference svědčí to, že se jí zúčastnilo celkem 36 účastníků, z toho bylo 11 zahraničních. Zahraniční účastníci přijeli z Belgie, Dánska, Maďarska, Polska, Rakouska a SRN. Tato účast je

srovnatelná s účastí na 1. konferenci. Můžeme tedy konstatovat, že námi pořádaná konference se pomalu, ale jistě zapisuje do povědomí odborné vojenské veřejnosti.

Specifikou této konference bylo to, že se nezabývala pouze problémy přípravy velitelů a štábů mnohonárodních sil v současné době, ale řešila problematiku jejich přípravy v podmínkách integrované Evropy (navazovala tak na problematiku řešenou na 1. konferenci v roce 1997). Jedná se tedy o jiné bezpečnostní struktury, než je NATO. Těmi mohou být například Západoevropská unie (ZEU), nebo obdobné organizace, které budou plnit úkoly bezpečnostní politiky výhradně členských států Evropské unie. Tento trend byl potvrzen i na listopadovém jednání EU v Římě.

Konference řešila přípravu velitelů a štábů mnohonárodních sil z hlediska budoucnosti. A to jak se zdá podle tempa integrace Evropy, budoucnosti ne až tak vzdálené. Mnohonárodní síly a zvláštnosti

vat tyto velitele a štáby v nadnárodních vojenských školách.

Také to, že se sjednocená Evropa bude hlásit o svůj díl zodpovědnosti za vývoj ve světě znamená, že bude zasahovat do řešení globálních problémů. K tomu musí mít, mimo jiné, i své mocenské prostředky. Státy sjednocené Evropy budou zřejmě dávat k dispozici část svých sil do „jednotných evropských ozbrojených sil“. Tyto síly budou předurčeny k řešení celoevropských a globálních problémů. To předpokládá speciální přípravu velitelů a štábů, předurčených k řešení těchto bezpečnostních rizik. K přípravě velitelů a štábů na této úrovni lze využít stávajících vojenských škol v rámci NATO.

Výše uvedené struktury však musí odpovídat nejen struktura jednotných evropských ozbrojených sil, ale také **způsob přípravy velitelů a štábů** těchto ozbrojených sil. Možné jsou tři úrovně přípravy důstojníků a štábů v rámci sjednocené Evropy. Tyto úrovně se kryjí s úrovní použití ozbrojených sil:

- **národní úroveň** - by byla řešena v souladu s rozhodnutím jednotlivých států celků ve sjednocené Evropě. Na této úrovni by byli připravováni velitelé a štáby národních obranných sil;
 - **regionální úroveň** - ta zatím není řešena. Jednou z cest pro vyplnění této mezery by mohlo být založení „Evropské vojenské university (EVU)“. Ta by připravovala velitele a štáby pro činnost na úrovni mnohonárodních regionálních ozbrojených sil. Obsahem přípravy v této škole by mohl být jak společný, univerzální základ, tak také specifická příprava. Ta by vyplývala ze zvláštností jednotlivých regionů a rizik, které jsou pro tyto regiony charakteristické (obr. 1);
 - **celoevropská (globální) úroveň** - ta by mohla být zajištěna stávajícími školami v rámci struktur NATO, například:
- > **Vysoká škola obrany NATO (NATO-DEFENCE COLLEGE - NDC)**

obr. 1

> **Škola NATO vrchního velitelství sojeneckých sil v EVROPE (NATO SCHOOL - SUPREME HEADQUARTERS ALLIED POWERS EUROPE-SHAPE)**

Pochopitelně obsah přípravy by měl odpovídat změněným podmínkám a požadavkům na přípravu velitelů a štábů pro sjednocené evropské ozbrojené síly.

Dá se tedy konstatovat, že v současné době existuje základ pro vzdělávání velitelů a štábů na celoevropské a národní úrovni, avšak není dosud definována úroveň regionální. Při posuzování této problematiky je důležité také posoudit vztah mezi jednotlivými úrovněmi přípravy velitelů a štábů. Je pochopitelné, že tyto úrovně přípravy nemohou být navzájem izolovány, ale že se navzájem ovlivňují a doplňují.

Národní úroveň přípravy musí zákonitě vycházet z tradic, potřeb a možností konkrétního státu. Zároveň ale musí splňovat tu podmínku, že to není uzavřený, izolovaný systém. Musí vycházet z toho, že některé principy a zásady přípravy jsou společné. Tuto společnou část je možné vi-

dět především v oblasti štábní práce, zejména používání jednotných značek pro grafické vyjadřování situace, používání jednotné formalizované dokumentace pro plánování a vedení boje, dodržování určitých jednotných postupů při plánování boje a podobně. Pochopitelně se to týká i takové oblasti, jako je jazyková příprava velitelů a příslušníků štábů, kteří by měli umět komunikovat v 1 - 2 jazycích zavedených v „jednotných evropských ozbrojených silách“.

Regionální úroveň přípravy by měla mít společný základ pro všechny účastníky této úrovně přípravy a specifickou část přípravy. Společný základ přípravy by měl být podstatně větší, než u národní úrovně přípravy. Tento společný základ by měl vycházet z úrovně národní přípravy a z předpokladů, které byly touto úrovní vytvořeny. Dále společný základ regionální úrovně by měl vycházet z požadavků celoevropské (globální) úrovně přípravy. Základem této úrovně by mohlo být realizování cílů interoperability v přípravě velitelů a štábů. Specifická část přípravy může vycházet z těch rizik a ohrožení, které sdílejí státy konkrétního regionu a na něž je nutné připravit velitele a štáby vyčleněných sil.

Celoevropská (globální) úroveň přípravy by mohla zahrnovat především přípravu řídicích struktur „jednotných evropských ozbrojených sil“ štábů svazků

a svazů vyčleňovaných sil. Zároveň by řešila přípravou politických představitelů těch orgánů EU, které se zabývají bezpečnostními otázkami. Možný vztah mezi jednotlivými úrovněmi přípravy je ukázán na obrázku 2.

obr. 2

Tento systém by zaručoval ucelenou a provázanou přípravu velitelů a štábů a prosazování jednotného úsilí v jejich přípravě. To by zvýšilo akceschopnost těchto sil a kontinuitu v jejich přípravě.

ZÁVĚRY Z JEDNÁNÍ KONFERENCE „TAKTIKA-98“

přijaté dne 8. 10. 1998

**Doc. Ing. MIROSLAV DŘÍMAL, CSc., plk. v zál.,
podplukovník Doc. Ing. BEDŘICH RÝZNAR, CSc.,
plukovník Doc. Ing. JIŘÍ HERYNK, CSc.**

Vojensko-odborná konference „Taktika-98“ měla pracovní charakter. Celkem se jejího jednání zúčastnilo 75 účastníků, včetně zahraničních hostů z armád Polské republiky, Rakouska, Slovenské republiky a Slovinska.

Konference se zúčastnili příslušníci vojenských škol (VVŠ PV Vyškov, VA Brno, VA a VSS Vyškov), funkcionáři GŠ AČR,

velitelství PV Olomouc a vojska ÚO Tábor, útvarů 4. brn, 2. a 7. mb, 6. VMZ, 1. VMZ CHV.

Dále příslušníci pracoviště operačních výzkumů v Brně, HÚ CO ČR, VTÚ PV ve Vyškově a dalších útvarů a zařízení AČR.

Do jednání konference se aktivně zapojili i pracovníci VTOPÚ Dobruška s prezentací moderních navigačních prostředků a digitálních map, dále firmy DEL-INFO Brno, zabývající se problematikou informačních systémů (ŠIS) a E-COM Slavkov, která se prezentovala stavem vývoje a výroby trenážerů a simulátorů pro potřeby armády.

Cílem konference bylo:

- vytvořit podmínky pro výměnu názorů na mezinárodní úrovni, k aktuálním otázkám týkajícím se rozvoje taktiky, přípravy vojsk, velitelů, štábů a studentů na vojenských školách;
- získat zkušenosti z řešení uvedené problematiky v armádách pozvaných států a projednat možnosti širší vzájemné spolupráce;
- získané poznatky, doporučení, návrhy a závěry z jednání konference využít v práci VVŠ PV a postoupit je rovněž těm funkcionářům velení AČR, kteří mohou vývoj v příslušných oblastech ovlivnit.

Jednání konference bylo časově rozděleno na 3 části. První a poslední část byla společná, mezi nimi probíhalo jednání ve dvou sekcích. Asi 2 třetiny účastníků konference pracovaly v sekci „Všeobecná taktika a taktika druhů vojsk“ a 1 třetina v sekci „Příprava jednotek pozemních sil“.

K jednání konference byl zpracován sborník příspěvků, ve kterém jsou na 187 stránkách v 17 článcích vyjádřeny poznatky, názory a stanoviska 20 autorů a spoluautorů. V jednotlivých příspěvcích jsou prezentovány i dílčí výsledky výzkumu, kterým se jednotlivé katedry VVŠ PV zabývají. Přibližně tři čtvrtiny článků jsou zaměřeny na aktuální otázky týkající se rozvoje taktiky, jedna čtvrtina je zaměřena na aktuální otázky týkající se přípravy jednotek pozemních sil a přípravy studentů na VVŠ PV.

Každý z účastníků, který projevil zájem, sborník obdržel. V průběhu jednání konference se ukázalo, že řada prezentovaných skutečností je vyjasněná, a lze je přijmout. Současně se však ukázalo, že k některým návrhům a názorům lze zaujmout různá stanoviska a že tuto problematiku bude potřebné dále zkoumat.

Na společném jednání v úvodní části konference byla věnována pozornost otázkám neoddělitelného propojení taktiky s operačním uměním a otázkám, které se týkají vzájemné provázanosti činnosti jednotlivých druhů vojsk. Bylo zdůrazněno, že operační úkoly nelze úspěšně plnit, nebudou-li úspěšně plněny úkoly na taktickém stupni.

Zvýrazněny byly otázky týkající se přípravy a použití jednotek a útvarů AČR při plnění úkolů v tzv. neválečných (tedy mírových, humanitárních a nestandardních) operacích. Ze společného jednání vyplynulo, čemu bude potřebné věnovat pozornost při jednání v sekcích. V obou sekcích byla přednesena řada diskuzních vystoupení.

V 1. sekci (Všeobecná taktika a taktika druhů vojsk) se řešily otázky týkající se zejména názorů na přípravu a vedení obranného a útočného boje, na provádění manévru palbou a pohybem a využití terénu.

Ukázalo se, že v budoucnu bude potřebné budovat ozbrojené síly tak, aby měly univerzální charakter a byly schopny plnit úkoly v rámci nejen ozbrojených konfliktů, ale i při řešení nevojenských a smíšených ohrožení. Do popředí vystupuje také řada otázek, jakým způsobem připravovat jednotky a útvary AČR, s cílem postupně dosáhnout flexibility v rámci našeho budoucího členství v NATO.

Zvýšenou pozornost bude třeba dále věnovat problematice průzkumu, REB, velení a řízení, zabezpečení a přežití. Bylo poukázáno na vývoj informačních technologií a jejich význam pro podporu řízení boje na nižších stupních velení.

Potvrdilo se, že zatím neexistuje ucelená teorie použití vojska územní obrany a není věnována potřebná pozornost přípravě velitelů těchto jednotek tak, aby jim uměli vellet. Bude potřebné se touto problematikou vážně zabývat.

Pozornost byla věnována také novým zásadám použití dělostřelectva, vzhledem k jeho nové organizační struktuře, jeho palebným možnostem, možnostem provádění dělostřeleckého průzkumu, manévru a součinnosti s ostatními druhy vojsk.

Potvrdilo se, že rozvoji všeobecné taktiky i taktiky druhů vojsk, v návaznosti na nové pojetí operačního umění a strategie obrany státu, je potřebné věnovat nemalou a trvalou pozornost.

Ve 2. sekci (Příprava jednotek pozemních sil) si účastníci vyměnili názory a zkušenosti z problematiky provádění přípravy velitelů, jednotek a studentů na vojenských školách.

Z jednání sekce vyplynuly následující závěry, návrhy a doporučení:

- Jak ukazují zkušenosti, **výcvik vojsk** není všude považován za nejdůležitější úkol jejich činnosti. Jednotky jsou často využívány pro plnění různých úkolů a v důsledku toho na jejich vlastní výcvik nezbývá dostatek času. Obdobná situace je i v provádění velitelské a metodické přípravy velitelů a příslušníků štábů.

- Vážné problémy působí také následující skutečnosti:

- ve 2. výcvikovém období **nejsou u jednotek přítomni velitelé družstev**, osádek a obsluh, kteří jsou v této době připravováni na poddůstojnických školách;
- za nevhodné je považováno **snižování tabulkových počtů** děsloužících poddůstojníků, což nepříspěvá realizaci zámeru budování poloprofesionální armády. V této souvislosti se ukazuje účelné přehodnotit prodloužení závazku na 5 let s cílem lépe zúročit investice vložené do jejich přípravy;

- v některých případech (např. při vyslání

velitelů čet do kurzu) výcvik řídí funkcionáři, kteří pro něj **nemají odpovídající kvalifikaci**;

- kvalitnímu provádění výcviku často brání **nedostatek techniky** a dalších výcvikových prostředků;

- úrovni přípravy vojsk nepřispívá ani **provádění prověrek sladčnosti** rot vedením útvarů;

- téměř **nejsou využívány poznatky** a zkušenosti ze cvičení (zejména zahraničních) a z reálné činnosti vojsk (např. v mírových misích);

- citelně je postrádáno **vymezení profesního minima** pro všechny důstojníky a praporčíky z jednotlivých druhů příprav, nezbytného pro praktický výkon funkcí.

- Jako nejefektivnější z hlediska ekonomického, ekologického, ale především z hlediska přínosu pro vyšší úroveň přípravy vojsk se ukazuje potřeba orientace rozvoje UVZ cestou progresivnějšího zavádění trenažérové a simulační techniky, zejména pro výcvik specialistů, osádek a obsluh a v neposlední řadě i velitelů a štábů.

Účastníci konference se dohodli rozšířit spolupráci mezi VVŠ PV a vojsky s cílem prohloubit vzájemnou informovanost o zpracovávaných publikacích (skripta, pomůcky, metodiky ap.) a jejich vzájemné výměně.

Většina přednesených referátů a diskuzních vystoupení v obou sekcích byla přínosná. Vyplynulo z nich, že AČR má vybudované základy moderního národního vojenského umění (strategie, operačního umění i taktiky), které je však třeba dále rozvíjet a postupně transformovat do „Doktríny 21“, při zachování standardizace s armádami NATO.

Z jednání konference vyplynuly následující závěry:

- Rozvoj teorie vojenství i nadále zaostává za požadavky vojskové praxe. Tyto otázky je třeba řešit systémově v rámci celé AČR. Koncepci výstavby AČR řešit z hlediska makro- i mikrostruktury.

- Systém velení vojskům a jeho rozvoj je nutné bezprostředně spojovat se zaváděním nejmodernějších technologií.
- Je nutné rozpracovat taktiku použití vojsk v činnostech typických pro stabilizační operace.
- Jako nezbytné se ukazuje zavádět simulátory pro přípravu specialistů, osádek, obsluh a velitelů a příslušníků štábů na taktickém stupni.
- Vyhodnotit a rozpracovat přístupy, které bude nutné přijmout v oblasti přípravy velitelů a štábů při realizaci standardu ATP-35B v podmínkách AČR.

Organizátoři konference postoupili náměty k této práci kompetentním orgánům MO ČR a AČR. Kromě výše uvedeného cíle konference a úsilí o jeho naplnění, považovali její organizátoři za důležité ověřit jaké jsou názory na její přípravu a průběh a jak k výměně názorů na řešení aktuálních otázek vývoje taktiky a výcviku jednotek dále přistupovat.

Proto účastníci konference obdrželi **anketní listky**, jejichž prostřednictvím se pořadatelé snažili objektivně zjistit jejich názory na obsahové zaměření konference, její přínos a organizační zabezpečení. V anketním listku byl vytvořen také prostor pro vyjádření návrhů a doporučení, co při dalších obdobných jednáních zlepšit.

Tyto náměty budou vzaty v úvahu při přípravě semináře v měsíci listopadu 1999 k problematice dalšího rozvoje taktiky, a další vojensko-odborné konference „Taktika-2000“ s mezinárodní účastí v listopadu 2000. Při stanovení jejího cíle a obsahu budeme vycházet z aktuálních potřeb vyplývajících z přijetí České republiky za člena NATO a z perspektivy výstavby a budování tzv. „Sil 21“. Nové aktuální poznatky, které z jednání konference vyplynuly byly zapracovány do druhé části sborníku, který byl vydán počátkem roku 1999 a rozeslán těm účastníkům, kteří o něj projevíli zájem.

Celkově byla konference TAKTIKA-98 jejími účastníky hodnocena jako přínosná a potřebná akce. Kladně byla hodnocena i zahraničními účastníky, kteří její jednání obohatili o řadu poznatků.

AKTUÁLNÍ OTÁZKY PRAVOMOCI A JEJÍHO DELEGOVÁNÍ V AČR

Major OTAKAR PATOČKA

Není a zřejmě nebude dlouhého sporu o tom, že jedním z podstatných prvků na cestě k úspěšnému plnění úkolů je odpovídající kvalita procesů řízení, velení, organizování a vedení.

Když se mluví a píše o této důležité oblasti, nelze vynechat pojmy jako autorita, moc, pravomoc, zodpovědnost, rozhodování, kázeň a řadu dalších. O autoritě a o jejím definování, smyslu, významu a druzích se v

našich podmínkách napsalo a nahovořilo poměrně dost. O moci ovšem nepoměrně méně, což se stalo příčinou a inspirací pro zpracování a publikaci mého článku **Moc a armáda** ve Výběru statí č. 11/98.

Na úvod chci velice stručně připomenout jeho **podstatné myšlenky**:

- ve vojenských podmínkách můžeme oprávněně hovořit o problematice autority a moci,
- moc má v armádě své zdroje, projevy a způsoby využívání a můžeme se setkat s řadou zvláštností,
- působí zde řada různých příčin a faktorů, jejichž prostřednictvím se moc stává menší nebo větší, je v pohybu a vývoji a může mít pozitivní přínos, negativní dopady, které jsou a budou spolu s riziky na různých místech a u různých osob rovněž různé,
- oblast moci souvisí s jevy jako funkce, profesionalita, morálka, věk, osobnost a situační kontext,
- moc a autorita souvisejí také s problematikou vojenské kariéry.

Určitým shrnutím se může stát konstatování, že problematika autority a moci je v AČR důležitá, aktuální a vůbec ne jednoduchá, nicméně se rozhodně vyplatí věnovat jí pozornost. Logickým pokračováním se jeví problematika pravomoci a jejího delegování. Proto se chci v následujících řádcích zamyslet nad některými aktuálními a zajímavými souvislostmi.

Nejvhodnějším počátečním krokem je podání objasnění či vymezení používaných pojmů. Definice pravomoci jsou na tom podobně jako pověstný šafrán, mnoho jich není. Stav nerozpracovanosti možná souvisí s názorem, že „všichni přece vědí, co je pravomoc a kdo ji jakou má“. Praxe žel tento názor příliš nepotvrzuje, jak mohou svědčit střety pravomocí a kompetencí, neujasněnost pravomocí a jejich nevyváženost s odpovědností.

Klasická publikace o řízení říká, že být autorizován, mít autoritu a pravomoc znamená mít právo dávat příkazy a očekávat, že jich bude uposlechnuto v míře, která odpovídá míře zodpovědnosti.²⁾

Slovník vojenského profesionála vymezuje je pravomoc jako souhrn oprávnění, jež jsou veliteli svěřena právními normami, zejména právo rozhodovat, nařizovat, organizovat, kontrolovat či vykonávat jiné činnosti v zájmu správného fungování a dosahování vytyčených cílů příslušné (vojenské) organizace.⁵⁾

Jistě je zajímavé se podívat, zda a jak je problém pravomocí a delegování řešen v Základním řádu ozbrojených sil.⁸⁾ Vstupní konstatování zní, že se s těmito pojmy v tak důležitém dokumentu takřka nesetkáváme. Slovo pravomoc můžeme objevit pouze v čl. 11 v souvislosti s pravomocí pro řešení žádostí podřízených a dále pak v čl. 117 - 131 a 135, které řeší pravomoci pro udílení odměn a trestů, což s naším uvažováním téměř nesouvisí. Pojem delegování tento moderní (?) dokument 90. let vůbec neobsahuje.

Často je tento pojem používán v souvislosti s mocí a nejen proto, že mají společnou část slova. V již zmiňovaném klasickém díle²⁾ se uvádí, že bychom neměli pravomoc nikdy zaměňovat s mocí a ani s hodnotou. Hodnota nadřazuje automaticky nad všechny osoby s nižší hodnotou a podřizuje všem, kteří mají hodnotu vyšší. Moc sama o sobě nemá nic společného s pravomocí nebo hodnotou. Může být používána s nimi i bez nich. Pramení totiž především z kvalit, vlastností, prvků a schopností určitého jedince a tedy on sám má vliv na to, jakou bude mít moc. Naopak pravomoc a hodnota jsou mu dány, aby měl vyšší moc než má bez nich a aby mohl zajistit splnění stanovených úkolů.

V tomto smyslu může hodnota a pravomoc znamenat a můžeme je chápat jako jakousi nadmoc, která byla vymyšlena proto, aby mezi lidmi vznikl vztah nerovnoprávnosti a nerovnosti. Smyslem nadmoci je rozlišit rozdílné postavení různých osob a na základě nerovnosti umožnit vznik a postupné vytvoření pyramidy (hierarchie) řízení. V lidském společenství lze dokonce vysledovat jistou snahu, že kdosi v organizaci či ve skupině dělí lidi na vedoucí a oby-

čejné dříve, než by k tomu došlo přirozenou cestou. Pak se celkem logicky může stát a také se stává, že tzv. nahoře či v čele nestanou vždy ti nejlepší a nejschopnější.

Hodnota a pravomoc naopak velmi úzce souvisí anebo by aspoň měly souviset s odpovědností a pochopitelně také s delegováním. Je bezesporu zajímavé, že čím vyšší má pracovník funkci a čím je jeho postavení v organizaci důležitější, tím je popis jeho práce stručnější, obecnější, méně omezenější a méně konkrétní a jasný. Naopak na čím nižší úrovni pracuje, tím méně má volnosti, tím více různých omezení se na něj vztahuje a tím podrobněji jsou jeho pracovní povinnosti vymezeny a rozepsány. Na nejnižším stupni už organizace v podstatě nedává žádnou volnost, aby si zajistila přehled, moc a kontrolu, čímž se snižuje riziko spojené s volbou jiných postupů atd.

Předpokládá se totiž, že řídící pracovníci jsou moudřejší a vědí, jak s mocí, pravomocí, hodnotou a autoritou mají nakládat, tedy s mírou, s rozumem a ve prospěch organizace a jejích cílů. Naopak u podřízených takové záruky nejsou a nepředpokládají se, a proto je třeba jim všechno tzv. nalinkovat do posledního puntíku.

HLAVNÍ DRUHY PRAVOMOCI:

- nařizovací - právo přijímat rozhodnutí, které není třeba již nikde nechat schvalovat,
- rekomenační - právo vydávat doporučení, pomáhat rozhodovat a řešit problémy,
- schvalovací - právo schvalovat rozhodnutí dříve než vstoupí v platnost,
- informační - právo dostávat specifické informace.⁵⁾

Vydáme-li ze současných požadavků na řízení a vedení, pak bychom rozhodně neměli pravomoc chápat jen jako pouhé organizační oprávnění používat prostředky, jimiž je příslušná osoba vybavena k dosahování stanovených cílů.

Úkoly nadřízených plní především prostřednictvím podřízených. I přes existenci

různých organizačních cílů, schémat a zásad a přes nutnost používání techniky jde především o práci s lidmi. Proto také při uplatňování pravomoci půjde zejména o mezilidský vztah. Ten by měl být budován a rozvíjen na základě důvěry podřízených v nadřízené, že budou správně využívat svoji pravomoc. Pravomoc nadřízených vždy uplatňují vůči podřízeným, jejichž spoluodpovědnost, osobní zainteresovanost a aktivita jsou při a pro plnění úkolů důležité a žádoucí. Jinak by tomu nemělo být ani ve vojenských podmínkách. Pravomoc může být rozsáhlá, přiměřená a omezená, což závisí na rozhodování vedoucích, situaci a povaze plněného úkolu, popřípadě na mimořádných okolnostech.

Při bližším zkoumání pravomoci můžeme také zaregistrovat příbuzné pojmy:

- **kompetence** - je vnímána jako širší než pravomoc, protože kromě ní zahrnuje i složku připravenosti a kvalifikace pro danou činnost,
- **nedílná velitelská pravomoc (NVP)** - patří mezi dřívější pojmy, i když je dodnes hojně v praxi používán, svým zněním a chápáním vylučuje participaci podřízených, možná právě terminologie sovětské provenience je jednou z příčin potíží při delegování pravomoci a při participaci v AČR.

Ve zde uváděném pojetí je důležitý **čl. 34 Základního řádu**, který pojednává o nedělitelné pravomoci velitele, který je oprávněn a povinen v rozsahu své působnosti vydávat rozkazy, přijímat opatření a využívat takových prostředků v mezích zákonů a vojenských předpisů, jež uzná za nutné, vhodné a dostačující ke splnění úkolu. Velitel současně využívá iniciativy podřízených a jejich účasti na přípravě rozhodnutí, rozkazů a výkonů vojenské činnosti. Přijímaná rozhodnutí však nesmějí snižovat lidskou důstojnost a narušovat vztahy mezi vojáky.

Postoje podřízených k pravomoci:

Na první pohled se může zdát, že podřízení buď po svých nadřízených požadují širší

pravomoci anebo naopak nechťejí více pravomoci. Pravděpodobné příčiny mohou být následující:

- zájem o lepší plnění úkolů a upřímná snaha přispět k dobré věci a k celkovému dílu v organizaci,
- úsilí lépe a efektivněji využít osobních vědomostí, poznatků, schopností dovedností a zkušeností v pozitivním smyslu,
- snaha uplatnit pozitivní osobnostní vlastnosti jako vytrvalost, tvořivost, houževnatost, citlivost, důkladnost, vůle ap.,
- snaha o obsáhlejší a pevnější kontrolu prostředí, osob a probíhajících procesů,
- snaha získat a disponovat větší mocí a většími možnostmi rozhodovat o lidech, věcech a procesech,
- snaha upevnit si vlastní pozici,
- snaha řešit své osobní, pracovní a další problémy.

Potřebné pravomoci jsou důležitým kritériem splnitelnosti úkolů a tudíž i odpovědnosti. Odpovědnost a pravomoc mají být v rovnováze. Při velké odpovědnosti a malé pravomoci vzniká riziko nesplnitelnosti řady úkolů, naopak při neúměrně vysoké pravomoci a nízké odpovědnosti se vytvářejí podmínky pro zneužití pravomoci.⁵⁾ Problém neustálého vyvažování pravomoci a zodpovědnosti je nesmírně důležitý, avšak k absolutní rovnováze dochází jen velmi zřídka. Při velké nevyváženosti dochází obvykle k těžkým komplikacím.²⁾ V této souvislosti se můžeme setkat s jevem **zneužití pravomoci**, který dnes patří mezi poměrně značně frekventované pojmy. Možnost uplatnění moci a tím také pravomoci vyžaduje od vlastníka vysokou odpovědnost, kázeň a sebeovládání. Když tyto vlastnosti chybí, může být moc a pravomoc zneužita mnoha různými způsoby - od nepřiměřeného zasahování do záležitostí podřízených a spolupracovníků přes snižování osobní důstojnosti podřízených až například po vytváření osobních „paláců a království“.

Na jejich budování zpravidla nelitují sil a prostředků a často se na něm ochotně po-

dílejí jejich podřízení, protože se chovají podle zásady - když šéfovi pomůžu s krajícem, jistě pár drobečků zůstane i pro mě. Oněmi drobečky myslí především část jejich pravomoci, kterou můžou uplatňovat vůči jiným, jindy si pod nimi představují přízeň nadřízených, odměny, prominutí nesplněného úkolu a případné další výhody, které pomoc a přitakávání nadřízeným přináší.

Z praxe v AČR žel často známe i opačnou situaci, kdy odpovědnost není doprovázena potřebnou pravomocí, což vykonavatelé více či méně znemožňuje plnit stanovené úkoly. Pak můžeme mluvit o jevu omezená pravomoc, kdy je omezen prostor a rozsah samostatného rozhodování podřízeného.²⁾ Mezi její výhody patří, že urychluje a zjednodušuje rozhodování, je vhodná pro krátkodobé a specifické situace, kdy se nepředpokládá změna původního rozhodnutí, anebo situace jako například havárie, plnění mimořádných úkolů, činnost skupiny, v níž se lidé navzájem neznají ap.

Díky omezení prostoru pro podřízené se vytváří určitá přímočarost a vyšší rychlost pro určování a přenášení úkolů. Mezi nevýhody omezení pravomocí patří, že přijetím a vyhlášením limitů se nadřízená osoba „vzdaluje“ od osoby podřízené, více je zdůrazněna její důležitost, síla a pozice, naopak je ubráno podřízené osobě. U ní může také dojít ke snížení důvěry, pocitu odpovědnosti, osobní zainteresovanosti a k odcizení, což přináší negativní dopady zejména do dlouhodobějších vzájemných vztahů.

Jak už víme, s pravomocí úzce souvisí pojem odpovědnost velitele, o níž pojednává čl. 35 Základního řádu. Jeho odpovědnost vyplývá z povinnosti splnit stanovený úkol, je označována za jednu ze základních čností velitele a za známku jeho charakteru. Pro delegování pravomocí však vůbec není příznivá věta, že odpovědnost velitele je stejně jako pravomoc nedělitelná a nemůže být přenesena. Psychologové se shodují, že jde o důležitou osobnostní charakteristiku a vlastnost. Ve vojenských podmínkách na

rozdíl od psychologického pojetí do popředí vystupuje její obsah a dále rozsah povinností a úkolů, za které velitel odpovídá, směr odpovědnosti (komu odpovídá) a doba trvání, což podrobněji rozepisuje a stanovuje Základní řád ozbrojených sil.

Odpovědnost se vyvozuje z cíle, poslání a funkcí vojenské organizace a předchází pravomoci, která z odpovědnosti vyplývá. Příslušná pravomoc slouží veliteli k jeho odpovědnosti za správné fungování jednotky.⁵⁾ **Jako základní druhy odpovědnosti jsou tamtéž uvedeny:**

- konečná, finální, která představuje odpovědnost za práci od jejího začátku až do konce, kdy vedoucí pracovník iniciuje úkoly či cíle, stanovuje postup, dbá na jeho dodržování a volí prostředky,
- poradní, servisní, která má obvykle povahu doporučení, návrhu nebo služby, velitel ji vykonává pro jiné, protože má znalosti a zkušenosti, je přitom odpovědný za kvalitu poskytované rady nebo služby.

V životě, v zaměstnání a také v hromadných sdělovacích prostředcích můžeme narazit i na osobní, skupinovou, dočasnou, aktuální a historickou odpovědnost. V praxi se setkáváme se dvěma zkrácenými:

- a) absolutizace odpovědnosti za všechno, kdy odpovědnost má byrokratický a nereálný charakter, protože velitel má zpracovávat a schválit koncepci, usměrňovat její plnění, motivovat a vést k němu podřízené, navíc za konkrétní práci musejí nebo by aspoň měli odpovídat ti, kteří ji vykonávají,
- b) omezení odpovědnosti jen za tzv. přenos úkolů, je chybné odpovědnost redukovat pouze na přenášení a rozdělování úkolů, ač jde o důležitou součást celkového procesu řízení.

Již mnohokrát jsme se setkali s pojmem optimalizace řízení či řídicího procesu. K jeho dosažení může vedoucím pracovníkům napomoci správné stanovení priorit, účelné rozdělení materiálních a finančních prostředků, stanovení přiměřených časo-

vých lhůt, promyšlení a výběr odpovídajících metod a postupů atd. V neposlední řadě mezi prvky optimalizace patří efektivní a správné využívání pravomoci a také delegování moci a pravomoci.

K lepšímu pochopení si můžeme pomoci často používaným a poměrně známým pojmem decentralizace. V politice jde o hlavní vynález demokratické společnosti. V teoretické i praktické části problematiky moci a autority jde o jeden z ústředních bodů. Mluvme-li o moci a pravomoci v práci vedoucího, pak pro vojenské i civilní podmínky je jednou z možných a často reálně problémových oblastí právě **otázka dělby moci.**

Podstatou delegování je přenášení pravomoci a odpovědnosti na podřízené. Musíme však rozlišit delegování od pouhého přidělování úkolů. Při skutečném delegování nadřízený vytýčí podřízenému cíl a dále mu do jeho pracovního postupu nezasahuje, jinými slovy sází na jeho schopnosti, zkušenosti, samostatnost a vlastní rozum. V literatuře nalezneme poučku, že delegovat znamená poskytnout některému podřízenému pravomoc a volnost, aby mohl určité záležitosti vyřizovat na základě vlastní iniciativy a s pocitem sebedůvěry, že příslušnou práci zvládne. Delegování nesmí být zaměňováno s odmítáním odpovědnosti.¹⁾ Delegovat znamená někoho zmocňovat, určovat, vysílat ho.

Schopnost dělit se o moc a pravomoc obsahuje několik významných momentů. Předně je znakem úspěšnosti nadřízeného, dále také vyjádřením míry jeho ochoty k provedení této dělby. Představíme-li si kontinuum od „zcela neochoten“ až po „vždy ochoten“, může nám vyjít určité široké spektrum postojů velitelů s konkrétním vztahem k moci a s ochotou k dělbě o ni.

Postavení v uvedeném kontinuu pravděpodobně bude mnohé signalizovat o míře jejich sociální inteligence, zkušenosti, ale také o osobnostních vlastnostech vedoucích pracovníků jako kupříkladu sebedůvěra, ne-

jistota, dominance, vychytralost ad. Způsoby získávání a využívání moci a její dělení souvisí nejen s osobními vlastnostmi a zaměřeností velitele a náčelníka, ale také s mírou jeho důvěry ve spolupracovníky a podřízené a s kvalitou vzájemných vztahů.

Je logické, že hůře se distribuuje moc v situaci, kdy vedoucí své podřízené z určitých důvodů nezná, kdy se spoléhá jen na zaběhnuté řídicí mechanismy a procedury, kdy se opírá o systém formální autority anebo například o jakýsi „automatismus“ při plnění úkolů. Zvláštní situací je existence špatných vztahů mezi pracovníky a vedoucím, kdy se můžeme setkat s různými extrémy - od úzurnování moci až po její značné rozmělnění spojené s chtěnou i nechtěnou ztrátou osobní odpovědnosti.

Dělbá moci úzce souvisí s pocitem osobní odpovědnosti. Kdo ji zpravidla více pocítuje a přisuzuje si ji, ten se obvykle nesnadněji moci vzdává. V praxi však nepochybně narazíme i na opačné a tedy poněkud neobvyklé případy, kdy vedoucí moc uplatňují, ale o osobní odpovědnosti příliš slyšet nechtějí a také ji ani nepřijímají anebo se jí vyhýbají. Mnohé může napovědět pokus o stanovení variant a příčin, proč se nadřízení dělí o moc a **proč se vzdávají pravomocí:**

- a) část nadřízených se dělí o moc a pravomoc, protože cítí svou vlastní nedostačitou připravenost, erudovanost a zkušenost, a proto docela rádi předají moc a odpovědnost jiným nebo podřízeným,
- b) jiní předávají pravomoc proto, aby se ukázali v dobrém světle svým podřízeným i nadřízeným, jde jim především o budování vlastního pozitivního image,
- c) další se jí vzdávají, protože předpokládají, že tím dají větší prostor svým podřízeným a tím dosáhnou jejich vyšší aktivity, tvořivosti, zájmu a odpovědnosti.

Dělbá o moc může být spojena také se schopností jedince i organizace jako celku opustit staré koleje, dosavadní systém práce.

Známost a praxí prověřenou zkušeností je tendence, že zpravidla platí, že čím starší, větší a direktivnější organizace, tím bude její charakter konzervativnější a tím méně bude atmosféra k případným změnám nakloněna. Problematiku vznikající psychologické bariéry, jejího řešení, úkolů k objasnění vize a koncepce organizace, přesvědčení o konkrétních výhodách a přínosu změn pro vedoucí i řadové pracovníky a další související problémy opět řeší příslušná literatura.^{4, 6)} Důraz klade na otevřenou diskuzi o jednotlivých reálných i hypotetických problémech, rizicích, nejistotách atd.

V jakých situacích se ocitají hlavní funkcionáři v ČR před aktem delegování pravomocí?

Mnoho jich o teoretickém rozpracování problémů a zejména o jejich praktických souvislostech neví anebo se mohou prezentovat jen mlhavými vědomostmi. Tím nejen že konají řadu nesprávných kroků, ale výrazně omezují svoje vlastní možnosti delegování pravomocí. Zatímco někteří delegují pravomoci málo, jiní naopak nepřiměřeně mnoho, další odevzdávají pravomoc s ohledem na profesionální připravenost, osobní kvality a zralost podřízených příliš brzo, někteří s delegováním váhají, až je na samotný akt opravdu pozdě. Zejména z těchto důvodů by si nadřízení měli promyslet a **zohlednit následující prvky:**

- obsah, podoba a fungování jejich osobních vztahů s podřízenými a mezi nimi navzájem, jak jejich úroveň zúčastněné osoby vnímají, nakolik závazné je chápou, jak nahlíží na tzv. konexe atd.,
- obsah, podoba a fungování skupinových jevů a procesů jako jsou skupinové postoje, vztahy, tradice, normy, sankce, veřejné mínění, problematika oblíbených a opomíjených osob ap.,
- dopady delegování na pracovní a sociální atmosféru a mezilidské vztahy, kde by nadřízení měli pátrat po odpovědi na otázku, do čeho, jak a s jakými dopady jimi delegované pravomoci vstoupí,

- dopady delegování na úkoly, kvalitu jejich plnění, na postoje k úkolům a k jejich plnění,
- vliv prvků jako věk, role, status, pověst, dosažené výsledky, hodnocení, zásluhy, zkušenosti aj.,
- vliv postojů a způsobu a rozsahu delegování pravomoci ze strany jejich nadřízeného.

Uvedený výčet není úplný a jeho smyslem není situaci kolem delegování pravomocí komplikovat. Budme si však vědomi skutečnosti, že zmíněné souvislosti mohou nadřízeným jejich situaci pomoci řešit, ale na druhé straně ji mohou rovněž skutečně ztížit.

Dnešní dobře připravený vedoucí by měl umět potlačit anebo lépe vyrovnat se s případnými osobními negativními pocity a více myslet na zřejmé **výhody delegování** a jejich efektivní využití. Jednou z nich nesporně je **šetření času**. Když podřízení znají své úkoly a jsou schopni bez zbytečného vypytování se a zatěžování vedoucích je efektivně plnit, získá nadřízený mnoho času navíc, který může věnovat své skutečné funkci a její náplni v podobě organizování, koordinování, usměrňování, motivování atd. Ušetřený čas může také věnovat koncepčním krokům, práci na větších projektech a na úkolech, kde by podřízení skutečně sami nestačili.

Další výhodou delegování se ukazuje **růst kompetence** pracovníků a jejich neustálý rozvoj. Je jasné, že chytří, samostatní a zkušení podřízení nejen že lépe a snadněji plní běžné úkoly, ale především neselžou v neobvyklých či dokonce mimořádných situacích a že se s úkoly úspěšně vyrovnají i v citlivém období, kdy je nadřízený nepřítomen. Ne nadarmo se traduje, že nejlépe se kvalita vedoucího a jeho řízení pozná právě ve chvíli, kdy u organizace nepůsobí.

Z AČR v tomto směru známe řadu míst s kladnými i zápornými výsledky a zkušenostmi. V neposlední řadě lze mezi výhody a přínosy zaznamenat rozvoj schopností a celkové osobnosti podřízeného. Mnozí ve-

doucí by rádi postoupili na další post, ale nejsou si jisti, jak bude pracoviště po jejich případném odchodu fungovat a zda to bez něj vůbec půjde. V případě plánovitě výchovy důstojných nástupců nemusejí mít obavy a mohou na vyšší příčku hierarchie zamířit s pocitem klidu a dobře odvedené práce již zítra.

Zcela jistě je něco pravdy na tvrzení, že dobrý a úspěšný vedoucí má disponovat především dvěma schopnostmi - schopností delegovat pravomoc a schopností úspěšně využít kvalit a potencií podřízených. Výhody však jistě pocítí i sami podřízení, neboť mohou prožívat **pozitivní pocity** z vytvoření širšího prostoru, podmínek pro samostatnost a tvořivost, pravděpodobně budou pozitivně přijímat skutečnost svého osobního rozvoje a profesionálního zdokonalování a zřejmě zaznamenáme jejich vyšší spokojenost, zájem, angažovanost, motivovanost ve směru k úkolům a cílům organizace a postupný růst produktivity.

Mezi výhody lze rovněž zařadit zlepšení mezilidských vztahů a fakt sblížení lidí. Mějme však na paměti, že sdílení blízkosti ve vztazích u některých nadřízených i podřízených vzbuzuje spíše negativní pocity a tendenci zachovat si určitou distanci. Nejčastěji tak reagují na své nedobré zkušenosti a různé problémy a nedostatky z období vlastního dětství anebo na negativní zážitky z předchozích mezilidských vztahů.

Na první pohled se může problém delegování pravomocí zdát jednoduchý - vedoucí se prostě rozhodne a část pravomocí přenechá na podřízené. Není tomu tak. Delegování může být efektivní pouze tehdy, byl-li vybrán správný personál a byl-li pro svou práci připraven. Má-li se delegování uplatnit, **musí se organizace řídit jasně stanovenými principy** výběru, výcviku, hodnocení anebo podchycování výkonnosti a plánování služebního postupu.¹⁾ Jinými slovy nadřízený musí své podřízené znát jako osobnosti a jako profesionály, jací jsou, jaké mají kvality a schopnosti a jakými dis-

ponují možnostmi. Vzhledem k nedostatečnému společenskému vzdělání v AČR, převaze organizačních a technických postupů při práci s lidmi, orientaci na úkoly, techniku a materiál, podceňování lidského prvku ve vojenských podmínkách a dalším faktorům se nemůžeme divit, proč se vojáci mezi sebou tak málo znají, proč mezi nimi panuje tolik nedůvěry a proč existuje tolik potíží v řízení, vedení a právě v delegování pravomocí.

Pro úspěšné využití metody delegování je **potřebné znát také podmínky** pro její praktické používání. V literatuře jsou vymezeny jednak nezbytné podmínky, kam patří vymezení toho, co má být uděláno, tedy přesná specifikace úkolu, a stanovení konkrétní zodpovědnosti, termínů, místa a způsobu plnění úkolů. Za podmínky rozvíjející lze považovat takový přístup řídicího pracovníka, který charakterizuje projevená důvěra, akceptování chyb a omylů, posilování sebedůvěry pracovníků, pozitivní zpětná vazba a celkově pružná reakce řídicích pracovníků.⁴⁾

Na pravomoc a zejména na její delegování má nesporně vliv také **charakter vzájemných vztahů**.

Bude záležet, jde-li o vztahy formální či neformální a jestli jsou dobré nebo naopak špatné. Jsou-li mezi nadřízenými a podřízenými pozitivní vztahy, pak se častěji můžeme setkat se zájmem, aktivitou a snahou o dobré plnění úkolů ze strany podřízených a s ochotou delegovat jisté pravomoci ze strany nadřízených. Jsou-li naopak mezilidské vztahy nedobré, průměrné až špatné, častěji můžeme být svědky pasivních postojů a negativních přístupů jako „ono to nějak proběhne“, „ono se to nějak udělá“, „není kam spěchat, šéf tady není“, „bez šéfa přece nemůžeme nic rozhodnout“, „velitel bere příplatek za vedení, my ne“ ap., jinými slovy se často setkáváme spíše se zdrženlivostí, pasivitou, nezájmem, lhostejností, vyčkáváním. Na tomto místě je užitečné si kriticky i sebekriticky uvědomit, že na uvedených kladných i záporných postojích a přístupech se podílejí obě strany, jak nadřízení, tak podřízení.

Proto by měl proces probíhat následovně:²⁾

- rozhodovat by se mělo vždy na nejnižší úrovni,
- ačkoli hlavním posuzovatelem bude vždy nadřízený, měl by podřízenému ponechat svobodu ve výběru metod a postupů,
- nadřízený by měl upustit od každodenního kontrolování a hlídání, naopak by se měl soustředit na vysvětlení úkolu, povzbuzování, pomoc, doporučení a vytvářet atmosféru vzájemné důvěry, respektu, spolehlivosti,
- nadřízený a podřízený by si měli společně sednout a vysvětlit si rozsah pravomocí a odpovědnosti, výsledkem je stanovení hranic a uskutečnění principu - naprostá svoboda ve vzájemně dohodnutém prostoru a dohodnutých pravidel.

Praxe ukazuje, že po delegování pravomocí dojde k jistým změnám ve formálních a neformálních vztazích mezi lidmi. Různé osoby zaujímají různé postoje, které se před, během procesu delegování pravomocí a po něm mohou více či méně měnit. Nemusí se přitom vždy jednat o přímou úměru s šíří pravomocí anebo s faktem, kdy někdo pravomoci dostane či nedostane. Zatímco jedni si uleví, že s pravomocí nedostali také širší odpovědnost a že nemusejí jisté úkoly plnit a starat se o ně, druhí pocítují závist, že pravomoci nedostali právě oni, třetí tonou ve zlobě anebo v obavách, zda jim jejich kolegové teď náhodou něco nevrátí.

Někteří se rádi angažují, zatímco jiní jsou rádi, když jdou starosti mimo ně. Část podřízených neví, kdy, v jakém rozsahu, na jak dlouho a jaké pravomoci jim budou přiděleny. Jejich situace se může aktuálně změnit, protože nadřízený může pravomoci jedněm pracovníkům odebrat a jiným je předat. Někteří mohou po změně v pravomocích začít více a zodpovědněji pracovat s pocitem, že teprve nyní se vyplatí pořádně plnit úkoly, zatímco jiné mohou zaplavit pocitem zklamání, údivu a frustrace. Existují

i další příčiny a souvislosti, které mohou vzájemné vztahy zlepšit i poškodit. Proto má rozhodně cenu a konkrétní užitek, aby se nad problémem, možnostmi a dopady delegování zamysleli všichni zúčastnění.

Asi zákonitě se objeví otázka - jsme na tom v delegování pravomocí v AČR lépe nyní nebo dříve? Pravděpodobně na ni nelze rychle, snadno a zcela jednoznačně odpovědět. Stav je třeba posoudit přímo na konkrétním místě. Nikde není řečeno, že starší funkcionáři automaticky musejí mít s delegováním potíže a že naopak ti mladší umějí delegovat radost pohledět. Odsud je již jen pověstný krůček ke zřejmě aktuální a pravděpodobně ústřední otázce - **je třeba současný systém řízení měnit?** A je třeba ho také změnit?

Cílem tohoto materiálu však není na ni odpovídat. Jsem přesvědčen, že čtenář je schopen si odpověď zformulovat sám podle vlastních poznatků, zkušeností, potřeb a očekávání.

Pravomoc, delegování a styl vedení spolu nepochybně souvisejí a v závislosti na stylu práce existují podoby delegování moci a pravomoci:

- a) **autoritativní** - jde o organizace značně závislé na vedoucím pracovníkovi, jeho schopnostech, zkušenostech a také náladách a rozmarech, podřízení jsou zpravidla nespokojeni se vztahy, sociální atmosférou a způsobem plnění úkolů, takové organizace se mohou prezentovat nízkými i vysokými výkony a dosahovat výtečných i sotva vyhovujících výsledků, charakteristické je, že na akce se chodí na základě nařízení, pokynu, rozkazu, cíle jsou dány direktivně a bez diskuze, autoritativně zaměřený vedoucí nebude delegovat pravomoc na podřízené vůbec anebo jen v mimořádných případech;
- b) **liberalistické** - jde o organizace s relativně nízkou závislostí na vedoucím pracovníkovi, vztahy a atmosféra jsou charakterizovány značnou volností, chyby v nich řád, což často přechází až

v disharmonii, která má za následek rovněž nespokojenost pracovníků se vztahy a nízkou pracovní výkonnost, cílům se příliš pozornosti nevěnuje, ani zde delegování nepatří mezi často používané postupy, neboť převažuje tendence pracovníků si delegovat pravomoc sami sobě;

- c) **demokratické** - jde o organizace, kde mezi základní charakteristiky patří vzájemný respekt, důvěra, pochopení, spolupráce, pomoc, je vytvořen potřebný prostor pro vyjádření vlastního názoru a následné sebeuplatnění, vysoký výkon, zájem o dění ve skupině, cíle jsou společným dílem všech., pro demokraticky zaměřeného vedoucího je delegování pravomocí běžnou a přirozenou činností a zcela standardním postupem.

V různých oborných publikacích se setkáme i s dalšími pojmy pro jednotlivé styly řízení jako například autokratický, sociálně - integrativní, participativní atd.⁴⁾ Víc pozornosti studiu stylů práce a otázek řízení, pravomoci a jejího delegování se věnuje v souvislosti s úvahami o participativním stylu řízení a o tzv. delegačních strategiích. Již několik let se také uvažuje o tzv. participativních strategiích a o strategii delegování. Dosud však nejsou dostatečně teoreticky propracovány a prakticky ověřeny, a proto vzhledem ke své nezralosti tvoří spíše vzdálený horizont pro působení pracovních organizací.⁴⁾

Kromě vyznávaného stylu vedení se na způsobu a míře delegování pravomoci podílejí i **další významné faktory** jako míra sociální zralosti, obsah a struktura dovedností, výše a kvalita inteligence, druh a stupeň vzdělání, zkušeností z jednání s lidmi ap. Na jejich základě můžeme u různých nadřízených identifikovat různé přístupy k lidem - od pozitivního, citlivého, jemného a chápavého na jedné straně až po tvrdý, neosobní, věcný, organizační přístup k lidem, problémům a úkolům na straně druhé.

Dopady delegování z pohledu nadřízených mohou sami vedoucí chápat dvěma základními způsoby:

- a) **jako pozitivní**, kdy pocítí především úlevu, snížení rozsahu práce, povinností a osobní odpovědnosti, potěší je posílení samostatnosti a zodpovědnosti podřízených a zefektivnění plnění úkolů,
- b) **jako negativní**, kdy pocítí cosi jako ztrátu kontroly nad probíhajícími procesy a kdy se mohou setkat s případy zneužití pravomoci v otázce disponování financemi, materiálem, časem, osobami, místem a organizací plnění úkolů atd.

Dopady u podřízených mají také svou konkrétní podobu:

- a) **jako pozitivní** se může jevit poskytnutý prostor, projevená důvěra, podpora rozvoje osobnosti podřízených, příspěvek k rozvíjení vlastností a prvků jako samostatnost, sebevědomí, tvořivost, nápaditost, osobní odpovědnost, vůle ad.,
- b) **jako negativní** mohou podřízení chápat pouhé předávání nepřiměřeného množství úkolů a vysoké odpovědnosti, rozvoj nesprávných osobnostních vlastností u nových nositelů pravomoci jako arogance, pýcha, samolibost, přehlížení, podceňování a pranýřování jiných, pomstychtivost, zloba, tendence ke zneužití postavení, osobnímu obohacení ap.

Delegování je problémem mnoha vedoucích pracovníků. Jak poměrně dobře známe z praxe v AČR i mimo ni, mnozí nadřízení se však neradi o moc a o pravomoc dělí. Odborná literatura²⁾ nám jako vysvětlení nabízí dvě hlavní příčiny:

- a) nadřízení se domnívají a obávají, že ze strany podřízeného by pravomoc mohla být zneužita,
- b) nadřízení se domnívají a obávají, že dělením moci dojde ke snížení jejich vlastní autority.

Oba druhy obav a domněnek nejsou

opodstatněné. Když si nadřízený myslí, že podřízený není hoden pravomoci a není schopen s ní správně nakládat, **neměl by mu přiznávat ani odpovědnost.**

Tímto směrem však nadřízení neuvažují. Zejména pro nadřízené v armádě je charakteristické, že na podřízené kladou vysokou odpovědnost, ale pravomoci jim přiznávají nepřiměřeně úzké.

V druhém případě je prokázáno, že autorita představeného se delegováním pravomoci nezmenšuje, ale rozšiřuje. Podřízený převezme část pravomoci a dále jedná a plní úkoly v duchu představ a pokynů svého nadřízeného, od něhož pravomoci obdržel. Ožehavost problému se skrývá ve faktu, že delegované pravomoci lze relativně snadno zneužít.

Většina nadřízených dává proto raději přednost modelu, při jehož uplatnění si všechnu anebo většinu pravomocí ponechávají ve vlastních rukou. Tím centralizují moc, dusí aktivitu a oklešťují prostor pro samostatné plnění úkolů. Nemohou se pak divit, že ve zvláštních či mimořádných situacích jejich podřízení (vědomně či nevědomně) selhávají a cítí se bezradně - nikdy dříve totiž nemuseli samostatně jednat a vždy čekali na pokyny šéfa. A ti se nemohou zlobit, protože u všeho (jako nadřízení) musí být, protože jsou nepostradatelní.

S právě uvedeným souvisí také častá **obava o ztrátu kontroly** o vlivu nad probíhajícími procesy, nad plněnými úkoly a nezřídka nad činnostmi lidí. V armádě se poměrně častým - ne však správným - řešením stává, že velitelé si ponechávají široké pravomoci a podřízeným předávají úkoly a odpovědnost. Tím dochází k různým podobám nerovnoměrností a disproporcí, které zpravidla nevedou a ani nemohou vést k efektivnímu plnění úkolů. Podřízení většinou přijímají úkoly a odpovědnost bez potíží, protože si takovým způsobem zvykli pracovat za předchozí léta naprosté převahy direktivního přístupu a autoritativního stylu práce nadřízených. Řada z nich by se však vůbec nebránila rozšíření svých pravomocí, neboť

v nich vnímají lepší podmínky pro rozhodování a ovlivňování procesů u jednotky a jejich prostřednictvím by chtěli dosáhnout kvalitnějšího plnění úkolů a mj. také uplatnění své vlastní moci a zlepšení osobního postavení.

Důvodů mohou mít hned několik - od snahy o sebepotvrzení, přes úsilí dokázat nadřízeným a spolupracovníkům své potence a schopnosti až například po touhu prostě si vyzkoušet své vlastní možnosti anebo se jen ukázat před podřízenými. K důvodům žádostí o rozšíření pravomocí bychom měli být pozorní, neboť v mnohém vypovídají o osobnostních charakteristikách vojáků.

Neochotou delegovat a překážkami při delegování se zabývá i odborná literatura.²⁾ Patří sem mj. určitá **netrpělivost**. Než vedoucí deleguje pravomoc, zcela jistě si představí, oč lépe, kvalitněji a rychleji by on sám daný úkol zvládnul. Měl by si však uvědomit, že když bude dělat všechnu práci, kterou sám umí, málokdy mu zůstane dostatek času na řízení a vedení, tedy na plnění hlavních povinností vedoucího.

Musí proto obětovat dostatek času, aby podřízeným vysvětlil obsah a smysl úkolu, cíl jeho počínání a určil způsoby jeho plnění anebo mu s výběrem metod a postupů pomohl. Vedoucí musí projít těžkým obdobím, kdy jeho dřívější úkoly podřízený plní především hůře a pomaleji, ale postupně by se měl pod jeho trpělivým vedením zapracovat, až je zvládne v požadované kvalitě a čase. Mj. jde o významný důvod, aby si nadřízení vybírali šikovné, rozumné a schopné podřízené a aby je nechali myslet a pracovat samostatně. Měl by se smířit také se skutečností, že úkoly budou plněny jinak, a přece bude možné je označit za úspěšně splněné.

Ve vyhodnocovací fázi by měli hledět především na výsledky a nekritizovat či dokonce nezatrácovat podřízené jen proto, že ke stejnému výsledku dospěli jinou cestou. Ne každý vedoucí dokáže zvládnout, že podřízený plní jeho dřívější úkoly stejně úspěšně jako on. Do ještě těžší situace se prav-

děpodobně dostane, když je podřízený plní lépe než on prve anebo když se **podřízený ukazuje jako celkově šikovnější**.

Co když se ukazuje, že jejich metoda je ještě lepší, než bývala kdysi šéfova cesta? Pak je v sobě konfrontován se vzniklými negativními emocemi jako zloba, hněv, závist, může se u něj objevit tendence k odměřenému přístupu, uzavírání se, omezování pravomoci ap., přičemž podřízený mnohdy vůbec nemusí vědět, kolik tzv. bije. O takových procesech včetně jejich dopadů a možných řešení by nadřízený měl vědět ve vlastním zájmu co nejvíce.

Mezi překážky patří i další souvislosti a obavy - ze ztráty prestiže, setrvačnost myšlení vedoucích, nejistota co a jak má být delegováno, přesvědčení či dokonce cílevědomě pěstovaný mýtus o vlastní nenahraditelnosti, představa o nekompetentnosti podřízených, pohodlnost, neschopnost rozejít se se zaběhnutou rutinou.⁴⁾ Problémy můžeme najít také u podřízených jako například strach z převzetí odpovědnosti, pohodlnost, neochota nést kůži na trh, strach z případného nezdaru, obavy ze zvýšeného pracovního zatížení, obavy z nedostatečného přehledu a schopností atd. Na pravomoc, moc, jejich uplatňování, využívaní a delegování působí podobně jako na jiné prvky v oblasti řízení a vedení i jednota či rozpor slova a činu vedoucího i podřízených.

Problémem bývá také kontrola průběhu plnění úkolů po delegování pravomocí, kdy se nadřízený chce přesvědčit, jak je podřízený organizuje a jak procesy probíhají. Také postupy ale podřízený chápe už jako zasahování do vnitřních záležitostí a do kompetencí, které mu již byly určeny a svěřeny, vyvolávají u něj pocity nejistoty („mám opravdu pravomoc delegování?“), nedůvěry („nadřízený mi nevěří, když se mi do toho stále plete“) a zloby („zase to nemůžu dělat podle sebe“).

Potíže přinášejí také případné změny v delegování po předchozím udělení a obdržení pravomocí, kde příčiny mohou být velmi různé. Někdy jde o akce navzdory nadří-

zeným přes přínos pro sebe sama až například pro dosažení užítu pro spolupracovníky, podřízené či samotnou organizaci. Jindy k nim dochází v návaznosti na aktuální situaci, může dojít ke změně v úkolech, informacích a podkladech pro rozhodování a delegování, ke změně v personálním obsazení funkcí. Někdy rozsah pravomocí mění, aniž by je k tomu vedly vnější prvky a faktory, a tak ke změnám dochází v závislosti na jejich náladě a aktuálních názorech. Mnozí nadřízení si po jisté době své původní rozhodnutí rozmyslí a snaží se ho změnit a nejčastěji sahají ke kroku v podobě omezení či změn v pravomocích pro podřízené. V každém případě je užitečné pátrat, co vše je ve hře, ne vždy jsou však objeveny či získány pravdivé informace.

K negativním situacím a dopadům dochází v případě nerespektování předchozí dohody a určení rozsahu delegování, kdy občas nadřízení tzv. obcházejí své podřízené. Jedná se o stavy, kdy nadřízení jakoby zapoměli na delegované pravomoci podřízeným anebo kdy jim více či méně úmyslným přehlížením chtějí dát najevo, kdo je zde vlastně pánem. Nectění dohody můžeme také považovat za jednu z variant výše uvedených změn v delegování.

Kontroverze v pracovních skupinách vyvolává mj. působení různých funkcionářů, zejména s nálepkou neschopných a tzv. nedotknutelných. První funkcionáři mnoho neumějí a ke společnému dílu příliš nepřispívají, druzí jsou takřka vždy a za všech okolností nejchytřejší, nepostradatelní, nezastížitelní, zdůrazňují svůj úřad, funkci, status, podřízené často zbytečně zatěžují, roztrpčují a kladou jim zbytečné překážky ve vzájemném kontaktu a někdy i při samotném plnění úkolů.

MOŽNOSTI A NÁVRHY NA ZLEPŠENÍ SITUACE

Jedním z rysujících se potřebných řešení je **poznávání lidí** a jejich co nejdůkladnější znalost, vytváření pozitivních mezilidských vztahů ať již formálního či neformálního

charakteru, kde se otevírá reálná možnost o všech souvisejících aspektech diskutovat. Tady se jako aktuální a potřebná ukazuje otázka účasti velitelů a náčelníků v některém z nabízených sociálně psychologických cviků (SPV).

Východiskem se ukazuje **otevřená komunikace** a stanovení co nejjasnějších pravidel jako účinné prevence různých nejasností, nedorozumění, předsudků, spekulací, dohadů a negativních emocí na obou stranách v procesech řízení a plnění úkolů.

Užitečným dodatkem pro praxi **respektování skutečnosti** delegování části moci a autority vojáků v útvaru či v jednotce, když už někdo z podřízených pravomoc od svého nadřízeného dostane. Mám na mysli zejména situace, kdy jsou podřízení jmenováni například do funkcí velitelů pracovních skupin, kontrolních skupin či jako zodpovědné osoby za přípravu a zpracování určeného dokumentu ap.

Jiným možným řešením je tzv. **predelegace**²⁾, jejíž podstatou je, že vedoucí určí nebo může určit, které úkoly a problémy mohou a budou řešit podřízení, aniž by se on jako jejich nadřízený musel stát jejich zprostředkovatelem či spoluřešitelem. Tyto úkoly jsou tak plněny bez jeho zásahů. Prospěšné je, když umí vedoucí rozlišit důležitost úkolů a je schopen je rozdělit do tří skupin - které může a musí splnit jen on, které může či měl by delegovat a které musí delegovat.⁴⁾

V materiálu *Moc a armáda*⁷⁾ jsem vzpomínal, že existují také **jiné postoje a přístupy** v a k řízení, které nemusejí moc, sílu a autoritu příliš využívat, anebo které se jí mohou zcela vzdát. Měl jsem na mysli především postupy jako nedirektivní usměrňování podřízených, posilování samostatnosti, tvořivosti a individuální odpovědnosti, vyjednávání, facilitování ap. Jejich nositelé a případní realizátoři s vysokou pravděpodobností mohou být a budou u vojenského útvaru vnímáni jako určitě ohrožení pro ostatní velitele a náčelníky, jako narušitelé dosud fungujícího a relativně spolehlivého systému řídicí a organizační práce.

Doporučením pro obě strany je rozšíření poznatků o fungování psychologických bariér, metodě aktivního naslouchání a o rozvíjení účinné a efektivní komunikace obecně. Pokud takový krok neučiní, pozitivní a spolehlivé fungování moderního řízení a vedení spolu s delegováním pravomocí se nám stále bude ukazovat jako hudba vzdálené budoucnosti.

Zřejmě nošením dříví do lesa je poukázání na význam zvyšování vzdělanosti a poznatků různých společenských věd, které si ce na první pohled mohou situaci zkomplikovat, v konečném důsledku však nepochybně přispějí k obohacení, zefektivnění a zkvalitnění probíhajících procesů.³⁾

K účinnému delegování nestačí stanovit jen přiměřenou proporcii předávaných pravomocí, ale také provést **výběr správného „delegáta“**, kde platí několik velmi užitečných zásad:²⁾

- neopírat se jen o jednoho či několik osvědčených pracovníků, je třeba postupně vychovat všechny podřízené, pamatujeme na fakt, že i ti nejvýkonnější a nejosvědčenější tahouni se mohou jednoho dne unavit anebo ztratit motivaci a že ostatní mohou trvale stejnému jedinci přidělené pravomoci závidět,
- úkoly přidělovat a pravomoc delegovat podle schopností a možností delegáta, kde je jasným požadavkem, aby jím byl jeho úkol splnitelný,
- nepřehlížet tzv. průměrné pracovníky, protože ti jsou zpravidla schopni a při vytvoření dostatečného prostoru také ochotni podat lepší než jen průměrné výkony,
- je potřeba delegovat každému něco, nejlépe relativně ucelené úkoly, aby si podřízení nemuseli do svých úkolů a sfér zbytečně zasahovat,
- delegovat v duchu tzv. první volby, tzn. že jako první napadne nejkvalifikovanější člověk, tzv. druhé volby jsou spojeny s delším uvažováním a především také vysvětlováním a zdůvodňováním, proč byli vybráni oni a ne ti nejlepší,

- využívat delegování k osobnostnímu a profesionálnímu růstu, zvyšování individuální odpovědnosti a ke zlepšování sociální atmosféry v pracovní skupině,
- nadřízený by neměl pravomoc delegovat, pokud není schopen poskytnout podřízenému vedle důvěry a odpovědnosti také samu moc a pravomoc a pokud není ochoten se smířit s průvodními jevy jako jiný způsob a jiné tempo plnění úkolů.

Zastupování ve funkci se jeví jako samostatný problém. Základní řády v čl. 43 stanovují, že na dobu své nepřítomnosti určuje velitel k výkonu svých povinností zástupce. Při dočasném zastupování přebírá zástupce veškeré povinnosti a práva, musí však jednat v duchu zásadních rozhodnutí stálého velitele a měnit je jen tehdy, hrozí-li nebezpečí z prodlení. Toto rozhodnutí po návratu stálého velitele hlásí a zdůvodní.

Když se zamyslíme, zjistíme, že v době nepřítomnosti vedoucího pracovníka vždy musí k delegování pravomoci dojít. Otázkou do diskuze však je kdy, jak, v jakém rozsahu a na jakou dobu, zda půjde o zastupování ve všech povinnostech nebo v jejich části, o zastupování krátkodobé či dlouhodobé, omezené na místo, typ úkolu, čas atd. Civilní i vojenský život jasně ukazují, že zákony a směrnice jsou jedna věc a praxe zpravidla vypadá jinak.

V AČR někteří velitelé na své zástupce převedou jen část svých povinností a vymezí, do kterých oblastí mohou, nemohou nebo dokonce nesmějí zasahovat, nejčastěji si jako nedotknutelné nechávají personální a finanční záležitosti. Jiní velitelé a náčelníci na zástupce převedou opravdu všechny svoje povinnosti a dál si jimi prostě nelámou hlavu. Existuje i skupina nadřízených s opačným přístupem, kdy z více či méně vzdáleného místa, ať pobývají na řádné dovolené (ŘD), preventivní rehabilitaci (PR) anebo jsou „jen“ služebně vzdáleni, řídí činnost ve svém „království“. Taková do všech nebo do většiny anebo do nejdůležitějších úkolů a procesů zasahují, komentují je, hodnotí a mění postupy a nařízení zástupců, aniž by měli někdy

pohromadě všechny potřebné informace, znali souvislosti a věděli o konkrétních postojích zúčastněných osob a o aktuální sociální atmosféře na pracovišti.

Zajímavé je sledovat rovněž chování podřízených. Řada z nich při zastupování svých nadřízených řeší s různou chutí, intenzitou a naléhavostí problém a příležitost, zda se mají v jeho nepřítomnosti blýsknout a upozornit na sebe anebo zda bude lepší, když plnění úkolů poběží původním standardním způsobem, jakoby zastupování ani neprobíhalo. Jinou otázkou ovšem je, **co to je ono „lepší“?**

Záležit bude také na konkrétních postojích nadřízeného jeho nadřízeného. Některý z nich ocení právě standardní postup, zatímco jiný si bude více považovat snahu o inovaci, samostatnost a tvořivost. V rozhodování a postojích podřízeného budou hrát důležitou roli i **další prvky.**

Například mínění a názory nejbližšího sociálního okolí, zejména blízkých spolupracovníků, kteří mohou vést rozličné řeči a prosazovat různé zájmy. Dále mohou projevoval snahu o naplnění vlastních cílů a potřeb a uplatnění svých vlastností jako zkoušet splnit úkol po svém, prosadit vlastní způsob řešení problému a uplatnit svoji osobnost ap. Roli bude hrát i aktuální situační kontext, charakter úkolu, prostředí a dané možnosti. V podmínkách AČR zřejmě často půjde o střet známé - nejen vojenské - tendence v podobě raději na sebe neupozorňovat a tradičního a žádoucího (tzv. moderního) přístupu v dnešní tržní společnosti ve smyslu blýsknout se, dosáhnout pozornosti ostatních a ocenění jako předpokladu pro sebeprosazení, seberealizaci a případné budoucí povýšení v hodnosti (nebo ve funkci).

Závěr

Nemusíme ani sahát po odborné literatuře, neboť sama praxe a její zkušenosti a problémy ukazují, že problematika pravomoci a jejího delegování je důležitá a bohatá. Shrnutím zamyšlení může být konstatování, že jde o problematiku aktuální a vůbec ne

jednoduchou. Nicméně se rozhodně vyplatí **věnovat jí pozornost** a více vědět o projevech, příčinách, možnostech, prostředcích a přínosech, abychom se stali spíše jejími aktivními uživateli než bezmocnými pozorovateli.

Lze registrovat i další dobré důvody - od kvalitnějšího plnění úkolů, dosahování úspěchu a zvyšování profesionality přes rozvoj a hlubší poznání (nejen) vlastní osobnosti až po například zlepšování mezilidských vztahů a kvality sociální atmosféry.

Na škodu pochopitelně není a nebude ani rozšíření teoretických poznatků a praktických zkušeností s delegováním pravomocí a jejím pozitivním uplatňováním a zvládáním. Kdo skutečně chce na tomto poli něco kladného vykonat a posunout se sám či spolu s podřízenými, neměl by dlouho otálet, ale spíše této oblasti věnovat více času - studijního i pracovního. Takové kroky mohou pomoci při rozvíjení a zdokonalování osobního vývoje i profesionální kariéry.

Předložený materiál může příslušníkům AČR v pozicích nadřízených i podřízených posloužit také jako oslovení, pobídka k zamyšlení a případnému vyjádření osobních názorů a postojů anebo stanovisek celých skupin, jednotek, oddělení či odborů. Jejich shromáždění a analýza může pomoci v dalším rozvoji a upevňování dobrého jména armády, v její pokračující integraci do společnosti a v začleňování do struktury NATO.

(pokračování)

Literatura:

1. Adair J.: *Jak efektivně vést druhé*, Management Press, Praha 1993.
2. Fuller D.: *Vést nebo být veden*, NV, Praha 1967.
3. Howard P. J.: *Příručka pro uživatele mozku*, Portál, Praha 1998.
4. Nový I.: *Psychologie a sociologie v personálním managementu*, VŠE, Praha 1993.
5. *Slovník vojenského profesionála*, MO ČR, Praha 1993.
6. Vítzil Z.: *Psychologie řídících činností*, FF UP, Olomouc 1992.
7. *Výběr statí č.11/98*
8. *Základní řád ozbrojených sil*, FMO, Praha 1992.

ZAMYŠLENÍ NAD ZAHRANIČNÍMI ZKUŠENOSTMI

Podplukovník Ing. Mgr. VLADIMÍR BARTOŠ

V nedávné době jsem měl možnost dvakrát po sobě navštívit služebně Belgii. Tedy zemi, kterou čeští politici často používají při porovnávání s naší republikou, neboť má přibližně stejný počet obyvatel, rozlohu, čtyřicetitisícovou armádu, ve které slouží 5 tisíc důstojníků, 15 tisíc praporčků a 20 tisíc řadových vojáků - profesionálů. K tomu je nutné připočítat asi 5 tisíc občanských zaměstnanců.

Ještě v nedávné době však měla belgická armáda vyšší počet důstojníků.¹⁾ Je ale nutné zároveň si uvědomit, že Belgické království je všestranně vyspělou zemí s dlouhodobou demokratickou tradicí a k současnému, jistě uspokojivému stavu profesionalizace svých ozbrojených sil se dopracovalo postupným, promyšleným a hluboce koncepčním procesem. Není pro nás jistě bez zajímavosti, že tento proces Belgičané zahájili počátkem devadesátých let v důsledku ukončení studené války.

Naše **delegace** Vojenské střední školy Vyškov pobývala týden ve škole, která je v podstatě belgickým téměř zrcadlovým protějškem české VŠŠ. Cílem této reciproční akce uskutečněné podle plánu zahraničních aktivit VŠŠ bylo načerpat některé v našich podmínkách využitelné poznatky z oblastí:

- rekrutace občanské mládeže do profesionální armády cestou náročného výběru patnácti až šestnáctiletých chlapců i děvčat ke studiu vojenské střední školy,
- obsahové náplně, forem i náležitostí studia všeobecně vzdělávacích (civilních) předmětů a vojensko-odborných předmětů,
- procesu výchovy a výcviku vojenských středoškoláků.

Další týden jsem doprovázel delegaci vyškovské Vojenské akademie (VAV) na cestě

po dvou vojenských „aplikačních“ školách jak ve vlámské (holandsky hovořící) severní části Belgie, tak i na francouzsky hovořícím vallonském jihu. Cílem této zahraniční služební cesty bylo porovnání metodiky výcviku v řízení pásových i kolových bojových vozidel s našimi belgickými partnery, jakož i další využití zkušeností a výsledků profesionální členské armády NATO v didakticko-pedagogické oblasti a jejich následné uvedení do života v podmínkách AČR.

Pracovní pobyt v městečku Dinant ve frankofonní části Belgie, kde se nachází **První královská praporčícká škola** (obdobu naší VŠŠ) pro nás byl z pedagogického a psychologického hlediska velmi inspirující. Tato týdenní návštěva partnerské střední vojenské školy byla rovněž velmi vnitřně obohacující i po vojenskoprofesionální a lidské stránce.

Zásadním poznatkem je, že plně profesionalizovaná belgická armáda má celou soustavu vojenských středních, vysokých, ale také i tzv. „aplikačních“ (vojenských) škol. Vzhledem k počtům belgických ozbrojených sil, jejichž organizační struktura je postavena velice účelně a promyšleně, stojí tento fakt za povšimnutí. Možná by se u nás v ČR nad touto skutečností měli zamyslet i různí horliví „sjednocovatelé“ vojenských škol.

S nároky na postupnou profesionalizaci AČR a stále větší a větší „zprofesionnění“

rostoucího okruhu i těch základních funkcí v ní roste přece přímo úměrně požadavek nejen samozřejmého **zkvalitnění**, ale i potřebné **diferenciace** v systému našeho vojenského školství. Nově zamýšlená struktura naší armády předpokládá jak nové členění vojáků do sborů podle hodností, služebního zařazení a odborností, tak i zavedení nové kategorizace hodností, ale i zcela nové zřízení některých hodností samých.

Poddůstojnické hodnosti zůstanou pro vojáky základní služby, pro vojáky z povolání mají začínat až od hodností rotného. Pro služební zařazení profesionálních vojáků se počítá se stanovením těchto hodností: Rotný, rotmistr, nadrotmistr a štábní rotmistr ve sboru rotmistrů, podpraporčík, praporčík, nadpraporčík a štábní praporčík ve sboru praporčíků.

V **rozlišených sborech nižších a vyšších důstojníků** nejsou změny hodností předpokládány, k určitým změnám v názvech má dojít u hodností generálů. Důležité je, že k odlišení postavení vojáků ve vstupním studiu na vojenských školách (po absolvování základní nebo náhradní služby) a pro umožnění variability opatření v průběhu služebního poměru bude stanoveno služební zařazení čekatela.

Podle stupně vzdělání, které vojenská škola poskytuje a zejména podle druhu hodnostního sboru, do kterého budou po úspěšném absolvování studia přijati, budou vojáci studující ve vojenských školách služebně zařazeni jako čekatelé-důstojníci, případně čekatelé-praporčíci a zvláště i jako čekatelé-rotmistři²⁾ Toto uvedení hodnostní struktury naší armády do souladu s hodnostní kategorizací nejčastěji používanou v armádách NATO bude mít nepochybně další souvislosti, které se promítnou do požadavků kladených na úroveň dosaženého vzdělání praporčíků. Vyjdeme-li z předpokladu, že zákon bude vymezovat jak podmínky kladené na uchazeče o přijetí do služebního poměru, tak i podmínky, jež musí voják splňovat po celou dobu služebního poměru, nabyde kritérium kvalifikace v podobě do-

sažené **vzdělanostní úrovně** a vojenskoodborné připravenosti mladých vojenských profesionálů ještě většího významu, než má doposud.

Kvalifikační předpoklady budou spočívat v předepsaném školním vzdělání i odborné praxi a budou vázány na konkrétní služební zařazení. Aby litera tohoto pečlivě a jistě promyšleně připraveného zákona mohla být naplněna v praxi, je nutno zamýšlet se stejně pečlivě nad připravovanou a mnohokrát již avizovanou zásadní transformací našeho vojenského školství.

Mám za to, že prvotním cílem této transformace by však neměla být pouhá redukce počtu vojenských škol nebo snad jejich samoučelná redislokace. Takto bývá totiž pohled na problematiku reorganizace vojenského školství často zužován. A tento velmi složitý komplex různých procesů a závažných změn je širokou civilní i vojenskou veřejností bohužel takto zkresleně vnímán.

Co je tedy na belgických zkušenostech tolik inspirujícího?

Je to proces přeměny i tvorby organizačních struktur odvíjející se od jasně definovaných cílů, jednoznačně vymezených kompetencí, ale i od trvalé odpovědnosti jednotlivých řídicích článků a zodpovědně, skutečně hluboce využívané metody zpětné vazby, jakož i úzkého propojení s praxí. Dokážou-li takto postupovat v Belgii, která prožívala a prožívá některé politické i ekonomické výkyvy podobné těm našim v ČR, proč jsme to zatím nedokázali i my?

K veškerým transformačním krokům v oblasti výstavby ozbrojených sil a vojenského školství přistupuje belgická zákonodárná a výkonná moc po zvážení výsledků všestranných analýz prováděných nezávislými odborníky, vědecky zpracovaných prognóz, stanovení priorit, dokonalém promyšlení i vymodelování všech možných souvztažností i okolností. Důraz je tam kladen na lidský potenciál a sociální souvislosti všech rozhodnutí.

Zastávám názor, že v našem dosavadním procesu transformace Československé lidové armády (ČSLA), postupně Československé armády (ČSA) a nyní i AČR tomu tak vždy nebylo. Viděny „zdola“ připomínaly některé organizační a strukturální změny jak v armádě uplynulých osmi let, tak i v kvantitativní redukci našeho vojenského školství spíše užívání metody „pokus-omyl“... Mám tím konkrétně na mysli některé možná ukvapené redislokace útvarů bez ohledu na sociální dopady, podcenění náležité starostlivosti o lidský potenciál v rámci převažujících technokratických přístupů k přestavbě organizační struktury a početního stavu ozbrojených sil, ve vojenském školství pak mnohdy snad i bezhlavé vytváření, následné rušení či slučování kateder vysokých vojenských škol, jakož i jisté emocionálně podminěné záměry k útlumu vojenského středního školství.

Podkladem k závažným rozhodnutím nesoucím celou řadu sociálních souvislostí, technických, materiálních a v konečném souhrnu finančních dopadů by rozhodně neměly být něčí úzké partikulární zájmy nebo snad dokonce emoce některých žurnalistů i zákonodárců a matení veřejnosti. Takový přístup není v belgickém systému výstavby profesionálních ozbrojených sil prostě možný. Mělo by mu být tedy zamezeno i u nás, chceme-li se stát skutečně platným a plnohodnotným členem Severoatlantické aliance.

Co je tedy konkrétně na belgických poznatcích a zkušenostech pro náš proces postupné profesionalizace armády a s ním na principu spojených mádob propojenou transformaci vojenského školství poučné, přínosné, využitelné a buď plně nebo případně i jen částečně u nás v ČR aplikovatelné? **Jsem přesvědčen, že jsou to především:**

- systém rekrutace mladých, zdravých a všestranně schopných lidí do armády,
- náročná kritéria výběru uchazečů o studium na vojenských středních školách, uplatňování i principu negativní selekce a zamítání kandidátů při velmi přísném

výběru čekatelů na důstojnickou hodnost,

- existence sítě vojenských škol (vysokých a středních), které jsou součástí jednotné školské vzdělávací soustavy, tzn. akreditovány u civilního ministerstva školství, poskytují vzdělání plně uznávané v civilním sektoru, přičemž některé vybrané vojenské školy jsou pojímány jako prestižní,
- z hlediska pedagogické psychologie doslova vědecky propracované učební a studijní plány jednotlivých oborů i učební programy jednotlivých vojenskoodborných, základních odborných i všeobecně vzdělávacích předmětů,
- vysoce účinné a efektivní metody diferencované jazykové přípravy,
- existence i specificky vojenských, resortních vzdělávacích a výcvikových zařízení určených pro účelovou vstupní, specializační a zdokonalovací přípravu důstojníků a praporčíků v činné službě i v záloze, jakož i teoretickou přípravu a výcvik smluvních dobrovolníků na čas - příslušníků mužstva (období vyškovské VA).

Jeví se mi, že současné potřeby rozvoje naší armády, způsoby přeměny její struktury v duchu nově koncipovaného Kariérního řádu a postupná etapová profesionalizace některých nižších velitelských a technických funkcí jsou natolik podobné belgické situaci z období před sedmi léty, že sledování určitého „belgického vzoru“ může být pro nás jen a jen prospěšné.

Tento vzor představuje zavedení diferencovaného systému přípravy a vzdělávání zvlášť sboru rotmistrů a zvlášť sboru praporčíků. Tak to mají v Belgii zavedeno a tento systém se jeví jako funkční a životaschopný. K jeho uvedení do života u nás v AČR není dle mého názoru vůbec nutné budovat nové struktury, plně by postačovalo účelně rozdělit úkoly mezi stávající vzdělávací a výcviková zařízení.

Tedy jakákoliv „rivalita“ nebo snad jakési vzájemné soutěžení a přetahování o „místo na slunci“ mezi vojenskými školami jsou zcela zbytečným plýtváním času a energie. Racionální dělbou úkolů v přípravě a vzdělávání čekatelů pro jednotlivé hodnostní sbory mezi různé typy škol a uplatněním ekonomických hledisek v dislokaci jednotlivých škol lze v rámci transformace vojenského školství dosáhnout jistě více než experimentováním a prosazováním emocionálně podmíněných postojů.

Zastávám názor, že praporčík by měl mít před přijetím do služebního poměru ukončeno úplné středoškolské vzdělání s maturitou a u sboru rotmistrů by pak mělo postačovat střední vzdělání, čekatel-rotmistr by měl být vyučen v oboru pro armádu využitelném. Klíčovým problémem však zůstává **vojenskoodborná připravenost** vojenských profesionálů.

Mám za to, že pro dostačující, kvalitní přípravu praporčíka nemůže rozhodně postačovat několikaměsíční účelový kurz. Takový vyloženě odborný nebo specializační kurz může snad být vhodným řešením pro přípravu rotmistra-čekaatele, případně k prohloubení kvalifikace praporčíka již zařazeného na funkci u jednotky, například před povýšením spojeným s ustanovením na vyšší funkci ap.

Má-li být praporčík podle nově koncipované a v současné době již postupně realizované struktury ozbrojených sil nejen technickým funkcionářem, ale i velitelem a tedy vychovatelem vojáků nikoli pouze na stupni družstvo, nýbrž i četa, potom musí být na takový společenský status, ale i roli, náležitým způsobem všestranně připraven. Dosažení takového cílového stavu pochopitelně vyžaduje promyšlený systém všestranné přípravy nejen technické, tělesné resp. fyzické, vojenskoodborné, ale i pedagogicko-psychologické a metodické.

A má-li být tato příprava praporčíka-čekaatele skutečně odpovídající jeho vstupním i výstupním profilům, tedy skutečně postačující všem požadavkům na jeho **kvalifika-**

ci, je čtyřleté studium na vojenské střední škole optimálním řešením. V rámci takového studia si praporčík-čekaatel osvojí již i jako žák-nevoják v prvních třech ročnících vedle společensky a technicky nezbytných základů všeobecně vzdělávacích předmětů (humanitních a přírodovědných) také teoretické znalosti, ale i praktické dovednosti ve všech základních odborných a především však vojenskoodborných předmětech.

Absolvent takového typu středoškolského studia, který ve finálním ročníku vykoná základní vojenskou službu a stane se praporčíkem povoláním do služebního poměru na takovou dobu, za kterou armádě plně vynahradí náklady spojené s jeho studiem, bude jistě perspektivním a kvalitním vojenským profesionálem.

Výsledný efekt čtyřletého, cílevědomého a promyšleného působení kvalitních pedagogů, jak civilních, tak i těch specializovaných vojenských, musí být zákonitě kvantitativně, ale i kvalitativně odlišný od několikaměsíčního, byť i sebeintenzivnějšího působení na civilního maturanta, popřípadě vyučence. Narozdíl od dřívějšího pojetí služby vojáka z povolání, která byla koncipována jako celoživotní, počítá nová, v současné době již připravovaná legislativní úprava spíše se služebními poměry na dobu určitou, ať již krátkodobými nebo i dlouhodobými. Na tyto nové společenské podmínky vojenská střední škola reaguje tím, že svým absolventům poskytuje úplné střední odborné vzdělání ukončené maturitní zkouškou a připravuje je tak na výkon funkcí v AČR, ale i na práci v různých institucích a firmách po ukončení služebního poměru.

Tím je VSŠ dobře zasazena do celospolečenského kontextu a z těchto důvodů studium na ní je a v budoucnu jistě bude pro mládež ještě více sociálně atraktivní. Právě **sociální atraktivita** je jedním z motivačních činitelů, které ve vyspělých evropských i ostatních členských zemích aliance činí vojenskou službu pro mladé lidi přitažlivou a status nejen důstojníka, ale i prapor-

číka je tam ve společnosti prestižní. Osobně jsem měl možnost se o této skutečnosti přesvědčit při opakovaných zahraničních služebních cestách do Francie a Belgie.

Oproti minulosti **dochází ke změnám** v celé naší společnosti a nedílně tedy i v armádě. V předlistopadové minulosti byl u nás na střední vojenské školy prováděn nábor, nikoliv výběr. To v mnohých případech působilo nemalé individuální problémy i celospolečenské důsledky. Převažujícím bylo kritérium kvantity, opomíjeny byly aspekty všestranné kvality uchazečů i jejich osobnostní dispozice. Honba za kvantitou, nerespektování psychických a psychologických zvláštností mladých lidí vedly v některých případech k negativním důsledkům. Lze předpokládat, že nejspíše tyto skutečnosti byly počátkem devadesátých let příčinou různých úvah o útlumu středního vojenského školství.

V **současné době** je však situace v této oblasti zásadně odlišná. V důsledku polistopadových celospolečenských změn se změnil celkový charakter armády a s ním i charakter vojenského středního školství. V současné době je vojenská střední škola výrazným a do určité míry i nepostradatelným rekručním zdrojem naší transformované armády, se kterým plánování jejích lidských zdrojů do budoucna nevyhnutně počítá. V čem bychom však měli dále pokročit a kterou oblast ve výběru, přípravě a dalším vzdělávání praporčických čekatelů bychom měli více propracovat, zlepšit, zdokonalit a sledovat při tom vzor našich budoucích aliančních partnerů?

Nepochybně je to oblast **rekrutace**. Myšlenka vytvoření rekručních center AČR v rámci teritoriálních orgánů vojenské správy není nová. Ve druhé polovině devadesátých let se začalo o jejich zřízení uvažovat, záměr však nebyl z celé řady důvodů doveden až k realizaci. V Belgii a ve Francii taková centra velmi odpovědně a především úspěšně rozvíjejí svojí činnost. Zabezpečují kvalitní rekrutaci lidského potenciálu do profesionalizovaných armád, jakož i plynu-

lé doplňování sborů délesloužících praporčíků, smluvních poddůstojníků na čas i profesionálních příslušníků mužstva. Také okrajově řeší získávání záložních důstojníků ke službě na smluvní kontrakt.

V **belgických regionech** a na úrovni krajů působí vojenská Střediska rekrutace a výběru (Centres de recrutement et de sélection - CRS), která jsou svým složením a posláním v řadě ohledů podobná našim Okresním vojenským správám. Jedním z úkolů CRS je oslovovat mádeže ve školách, seznamovat chlapce a děvčata jak s podmínkami studia na vojenských školách, tak i s podmínkami a náležitostmi života vojenských profesionálů. S vytypovanými zájemci a uchazeči pak důstojníci, praporčíci a občanští zaměstnanci CRS cílevědomě pracují. Za povšimnutí stojí fakt, že příslušníci CRS navštěvují státní a soukromé školy na svém teritoriu, provádějí tam besedy s mládeží o úkolech armády, o možnostech, které armáda mladým lidem je schopna nabídnout, mají k tomu zpracovány působivé prezentace a videoprojekce, organizují pro zájemce i návštěvy vojenských útvarů a škol.

Jedná se o obdobu našich „dnů otevřených dveří“, které s určitými úspěchy organizujeme na VSŠ i my. Určitý rozdíl mezi ČR a Belgií však spatřuji v tom, že tam ředitelé škol pracovníky CRS zvou, akce k propagaci armády a profesionální služby v ní jsou organizovány i přímo ve školách. Na vážné zájemce je pracovníky CRS založen spis, je s nimi pracováno jako s uchazeči a později jako s kandidáty. Kandidátem studia na vojenské škole nebo vojenské profesionální služby se může stát pouze takový belgický občan, který vyhoví náročným kritériím morálním, zdravotním, ale i společenským a psychologickým. Jako naplnění demokratického systému je vnímána skutečnost, že mladí lidé, kteří se dostali do konfliktu nebo dokonce i jen mírnějšího rozporu se zákonem, jsou z okruhu uchazečů vyloučeni. Existuje-li na zájemce policejní záznam, tzn. byl-li řešen v přestupkovém řízení, ale třeba i jen předveden

policejními složkami nebo četnictvem pro nepřístojné chování na veřejnosti, nemůže již pomýšlet na kariéru ve státních službách. Morální čistota ozbrojených sil a sborů je všeobecně v západních demokraciích přísně střežena. A je jenom dobře, že i u nás je legislativně obdobná úprava povolávání do služebního poměru připravována.

CRS je organizačně členěno na dvě oddělení. Oddělení rekrutace (Département de recrutement) pracuje se širším okruhem zájemců na teritoriu a provádí prvotní výběr. Oddělení výběru (Département de sélection) již systematicky pracuje s užším výběrem mládeže. Zabezpečuje „selekcí“ uchazečů a pozdějších kandidátů, tedy i budoucích praporčíků-čekatelů na základě kvalitně propracovaného systému, jehož součástí je dokonce i psychologické profesní poradenství včetně psychometrického modelu.

Činnost CRS vychází z předpokladu, že proces rekrutace je integrovaným souborem sice rozmanitých personalistických činností, které však sledují společný finální cíl. Proto je nutné, aby byly řízeny a koordinovány jedním velitelstvím propojeným s útvary i jednotkami informačním systémem. Pracovníci CRS znají přesná směrná čísla daná potřebami doplňování vojsk výhledově po odbornostech i na několik let dopředu. Zde je narozdíl od AČR možno hovořit o dokonalé personální práci a plánování lidských zdrojů. V procesu doplňování vojsk a útvarů rozlišují belgičtí personalisté v CRS celkem čtyři fáze (etapy) práce s lidskými zdroji. Jedná se o rekrutaci, výběr (selekcí), orientaci a rozmístění.

Selekcí je nutno rozumět výběrové řízení probíhající na výkonovém principu, jehož cílem je vybrat ze širšího počtu uchazečů vhodné kandidáty a to s využitím vědeckých metod (standardizovaných testů jak psychologických, tak i psychofyziologických a psychotechnických). Sledován je jednak intelektový výkon, psychomotorické tempo, předmětem zkoumání jsou však i další

osobnostní dispozice uchazečů s důrazem na psychickou odolnost vůči zátěži různých typů, ale i frustrační toleranci, emoční stabilitu, kreativitu, adjustabilitu, regulovanost atd.

Samozřejmým úkolem je **vyřadit ty uchazeče, kteří nevyhovují po zdravotní stránce.** Systém zdravotních klasifikací je obdobný našemu posuzování zdravotní způsobilosti k vojenské činné službě podle odborného lékařského předpisu (Všeob-P-41/práv). Zásadním rozdílem oproti našim podmínkám je tzv. „**fyzická selekce**“, kde je náročně posuzována fyzická zdatnost uchazečů. Předepsané disciplíny zde připomínají dokonce naše sportovně-lékařské vyšetření.

Uchazeč musí absolvovat přezkoušení na ergometru a zde vyhovět stanoveným normám, splnit předepsané normy souborných silových cvičení, vyhovět ve zkoušce rovnováhy, kde je prověřována dokonce i chůze po kladině, tj. schopnost pohybovat se bez psychických zábran ve výškách, hodnocen je rovněž i člunkový běh. K tomu, aby v této fázi výběru kandidát uspěl, musí dosáhnout nejméně 8 bodů ze 20 možných v každé disciplíně a celkově pak v součtu nejméně polovinu z maximálního dosažitelného počtu bodů.

Orientací se rozumí ta etapa personální práce, ve které jsou kandidáti po úspěšně absolvované fázi „selekcí“ již směřováni k jednotlivým konkrétním odbornostem a funkcím, pro které jsou na základě výsledků dosažených v předchozí fázi selekce shledáni nejvíce vhodnými. Nejedná se v žádném případě o dobu našeho někdejšího „kádrování“. Nikdo není manipulován nebo nucen k něčemu, co by bylo v rozporu s jeho vůlí a zájmy. Jedná se spíše o **efektivní formu profesního poradenství** na bázi vědeckého modelu.

Tento psychometrický model je velmi složitě matematicky zpracován za účasti odborníků z oblasti psychologie práce, inženýrské psychologie a personalistiky. Cílem orientace je nalézt přijatelný kompromis

mezi představami a motivací kandidáta a jeho ověřenými schopnostmi na straně jedné a potřebami ozbrojených sil na straně druhé. Rozmístění kandidátů do škol nebo na funkce v profesionalizované armádě je konečnou a výslednou etapou, která je ovšem promyšleně plánována a rozhodně neprobíhá živelně a na základě nahodilostí i jiných vlivů, jak tomu mnohdy bývá u nás v AČR. Jsou-li v AČR např. absolventům VŠS měněna ČVO krátce po vyřazení ze školy, nesvědčí to o funkčnosti systému personální práce. Svědčí to naopak dokonce o hazardování s lidským potenciálem.

Rozdíl mezi vyspělou členskou armádou NATO a naší současnou AČR spatřuji tedy v přístupu k lidem, k jejich potřebám, sociálním jistotám vojenských profesionálů, ale i v náročnosti kritérií pro výběr lidí do profesionalizované armády.

Na základě těchto náročných kritérií vybraní uchazeči zahajují **studium na První královské praporčické škole**. Vznik této školy je v Belgii datován od roku 1946, od roku 1953 je dislokována v Dinant a v roce 1996 byl u příležitosti 50. výročí založení školy přiznán čestný název královská. Jejím posláním je poskytovat žákům-čekatelům na praporčickou hodnost úplné středoškolské vzdělání technického směru zakončené maturitní zkouškou a základní vojenské vzdělání nezbytné k vykonání praporčických zkoušek.

Pro praporčíky zařazené již na funkcích u útvarů organizuje škola ve spolupráci s vojskovými „aplikačními“ školami také **nástavbové a zdokonalovací vzdělávání** v různých oblastech metodiky výcviku a kurzy komunikace. Těmito formami zdokonalovací přípravy procházejí zejména instruktoři z aplikačních škol jednotlivých druhů vojsk a ti praporčíci, kteří mají vykonat teoretické a praktické zkoušky k povýšení do přísné výběrových hodnot štábního rotmistra a štábního praporčíka. Zajímavou skutečností je, že žáci vstupního studia absolvují týdně až 39 hodin výuky

s tím, že vyučovací jednotka má 50 minut a vyučování probíhá podle denního řádu v době od 08.30 do 17.05 hod.

Vstupní studium je čtyřleté a na maturitní zkoušky ze všeobecně vzdělávacích (civilních) předmětů navazují vojenskoodborné předměty zahrnuté do tzv. „profesní přípravy“. Toto studium je završeno ještě osmiměsíční stáží se závěrečným „komplexním zhodnocením“ čekatele a praporčickou zkouškou, od kterých je pak odvislé konečné jmenování do hodnosti rotmistra. **Počty hodin** na „civilní“ předměty ve všeobecně vzdělávací části studia jsou následující (Předmět - Hodin za týden):

I. Povinné předměty - společná výuka

- Náboženství nebo občanská (morální) výchova - 2
- Dějepis - 1
- Zeměpis - 1
- Tělesná výchova - 2
- Celkem - 6

II. Povinné předměty - dělená (skupinová výuka)

- Mateřský jazyk - 5
- Matematika - 4
- Celkem - 9

III. Další předměty

- Dělená výuka
 - a) holandština - 4
 - b) přírodní vědy - 2
- Společná výuka
 - a) společenské vědy - 1
 - b) vojenská a fyzická příprava - 12
- Celkem - 19

IV. Doplnkové předměty

- Informatika-výpočetní technika - 2
- Angličtina - 2

V. Záloha

- Metodika práce (s výpočetní technikou) - 1
- Celkem - 1

Celkem na výuku za týden - 39

Základní počty hodin na profesní (vojenskoodbornou) přípravu ve finálním ročníku jsou následující (Předmět - Hodin za rok):

- Taktická příprava - 140
- Výzbroj a střelecká příprava - 100
- Základy topografie a práce s mapou - 47
- Zdravotní příprava - 14
- Pořadová příprava - 54
- Základní služební řády a předpisy - 32
- OPZHN - 12
- Spojovací příprava - 10
- Příprava k velení (velitelská a metodická příprava) - 20
- Občanská odpovědnost (vojenskoobčanská příprava) - 4
- Válečné právo - 4
- Údržba a ošetřování techniky a výzbroje - 33

Belgické ozbrojené síly však disponují i celou řadou vojskových škol nazývaných „aplikačními“. V nich se středoškolsky vzdělání čekatelé na praporčickou hodnost specializují, dovršují tam dle zvoleného druhu vojska svoji vojenskoobčanskou přípravu ještě před konečným jmenováním do hodnosti rotmistra. Tyto aplikační školy druhů vojsk jsou určitou obdobou naší VAV. Připravují se v nich k výkonu funkcí také rotmistři a ti poddůstojníci i příslušníci mužstva, kteří byli rekrutováni CRS a převzali závazek k profesionální službě v armádě na dobu určitou.

Bez takových vzdělávacích a výcvikových zařízení typu naší vyškové VA se žádná profesionální armáda prostě neobejde. Měl jsem možnost navštívit spolu s delegací VAV vojskovou aplikační Školu tankového vojska resp. obrněných jednotek v Leopoldsbu. Toto vojenské vzdělávací a výcvikové zařízení je zároveň tzv. „vojenskou autoškolou“ pro celou belgickou armádu. Školí a cvičí se tam všichni řidiči pásové i kolové techniky pro všechny druhy vojsk. Oprávnění k řízení bojových vozidel je nejen pro profesionální řidiče, ale pro praporčíky i důstojníky nejen obrněných jednotek jakousi samozřejmostí. Velmi zajímavou se nám může jevit belgická legislativa, podle které je vojenské oprávnění k řízení vozidel plně platné v civilním

sektoru a kompatibilní s příslušnými skupinami civilních řidičských průkazů. Proti předložení vojenského řidičského průkazu vystaví civilní úřady každému vojákovi řidičský průkaz příslušné skupiny.

Škola obrněných jednotek existuje ve své současné podobě od 24. června 1994, kdy byl její školní prapor spolu se zabezpečovacím provozním plukem dislokován do Leopoldsbu. Toto opatření bylo důsledkem reorganizace (snížování početních stavů) vojsk po ukončení studené války a vycházelo z rámce plánu profesionalizace belgických ozbrojených sil. Škola je součástí tzv. Divize bojové podpory. Jedná se o dvojjazyčnou jednotku, která se s přechodem na válečné tabulky počtů stává organickým praporem 17. mechanizované brigády.

Mírově se skládá z velitelství, školského oddělení a pluku zabezpečení. V čele této školy stojí plukovník s pravomocemi velitele brigády. Velitelství je tvořeno štábem a dalšími součástmi, které mají kromě řízení činnosti jednotek školy i výzkumné koncepční úkoly v oblasti vojenské doktriny. Vedle běžné plánovací a štábní práce zaměřené k výcviku připravují dokonce i podklady a návrhy k novelizaci bojových řádů. Za tímto účelem disponují velitelství a štáb i studijní skupinou a skupinou služeb.

Školské oddělení zabezpečuje vzdělávání, základní a zdokonalovací řidičský výcvik vojáků z povolání všech hodnostních kategorií, jakož i čekatelů na důstojnické a praporčické hodnosti i všech tzv. „dobrovolníků“, profesionálů-příslušníků mužstva, tedy řidičů pásové a kolové techniky nejen tankového vojska (obrněných jednotek) pozemního vojska. Výcvikem v Leopoldsbu procházejí rovněž řidiči všech ostatních druhů vojsk i dalších druhů ozbrojených sil, tj. letectva a námořnictva.

Školské oddělení je organizačním celkem na stupni prapor, v jehož čele stojí podplukovník. Jsou mu podřízeny celkem čtyři roty, tj. důstojnický kurz, praporčický kurz, výcviková rota řízení a údržby bojových vozidel a také výcvikový kurz výzbroje, střel-

by a systémů řízení palby. Nedílnou součástí výcviku ve vojenské škole je i všestranná střelecká příprava.

Výcvikové kurzy disponují potřebným množstvím řidičských a střeleckých trenažérů uzpůsobených jak k psychologické přípravě jednotlivce, tak i celých osádek. Výcvik je velmi účelně rozdělen na etapy. Teprve až po úplném a dokonalém zvládnutí všech předepsaných řidičských a střeleckých úloh na trenažérové technice jsou frekventanti kurzů podrobeni fyzicky a psychicky náročnému výcviku v terénu se skutečnou bojovou technikou.

Z pedagogicko-psychologického a ekonomického hlediska jsou příprava a výcvik v leopoldsburské vojenské aplikační škole velmi propracovanou syntézou činností. Zabezpečení kvalitní výpočetní technikou a rozsáhlé špičkové softwarové vybavení do roty vto jsou samozřejmostí. Například výuka pravidel silničního provozu, řešení dopravních situací v provozu na komunikacích, křižovatkách i v terénu, ale i oprava možných poruch na technice jsou didakticky velmi kvalitně zpracovány, podávány a výuka je tak velice efektivní co do vynaloženého času. Veškeré i dílčí úkony jsou všem frekventantům školy bodově vyhodnocovány, při nesplnění všech stanovených limitů nemůže jednotlivec postoupit ve školení a výcviku do další etapy.

Výsledky všech žáků jsou ukládány a archivovány, sledován a vyhodnocován je pomocí programového vybavení celý jejich profesní a profesionální vývoj. Kariérové hodnocení i výběrové řízení k povýšení vázanému na ustanovení do vyšší funkce tak může probíhat na základě objektivního výkonového principu.

K zabezpečení všech stanovených úkolů má vojenská škola mírově ve své podřízenosti **výcvikový zabezpečovací pluk**. S přechodem na válečný stav se zabezpečovací pluk stává bojovým útvarem v podřízenosti 1. mechanizované divize. V míru však tento útvar disponuje pro výcvikové účely více než dvěma stovkami různých druhů vo-

zidel a vleků, z toho je 53 tanků typu LEO-PARD a 50 pásových vozidel typu CVR-T používaných belgickými průzkumnými jednotkami. Na těch je prováděn intenzivní výcvik řidičů i osádek.

Doba trvání jednotlivých kurzů je variabilní. V závislosti na dosavadní úrovni znalostí, vstupní dovednosti frekventantů a stanovených učebně výcvikových cílech se pohybuje od tří týdnů do několika měsíců. Belgičtí partneři nám umožnili v rámci návštěvy jejich školy vyzkoušet si jejich trenažéry, ale i řízení obou typů bojových vozidel v terénu. Lze říci, že ovládání „Leopardů“ je v mnohém srovnatelné s naším soudobým tankem T-72, který pravděpodobně bude našim tankovým jednotkám ještě nějakou dobu sloužit.

Vojskových aplikačních škol má belgická armáda několik. Nacházejí se v posádkových městech Leopoldsburg, Namur, Arlon a Peutie. V rámci naší zahraniční služební cesty jsme navštívili i **Pěší školu v Arlonu**. Toto moderně vybavené vzdělávací a výcvikové zařízení je vojskovou aplikační školou mechanizovaných jednotek. V řízení obrněných transportérů M 113 a všestranném ovládání jejich výzbroje i různých specializovaných nástaveb se tam školí a cvičí všechny kategorie profesionálních vojáků.

Doba trvání výcviku v řidičských a střeleckých kurzech je rovněž odvislá od typu školení a stanovených výcvikových cílů pro jednotlivé kategorie funkcí a hodnotností frekventantů. V čele Pěší školy stojí plukovník s pravomocí velitele brigády. K dispozici má štáb řízený důstojníkem s plánovanou hodnotností podplukovníka. Škola se skládá ze studijně-výzkumného úseku na úrovni praporu (oddělení), výcvikového oddělení a zabezpečovacího výcvikového praporu.

Studijně-výzkumné oddělení je tvořeno několika celky. Skupina velení, skupina taktické přípravy a skupina technické přípravy spolu se skupinou řádů a výzbroje plní koncepci a metodické úkoly. Podílejí se na plánování výcviku po obsahové a metodické stránce, s využitím zpětné vazby však pra-

cují i na výzkumných úkolech a připravují podklady, ale i návrhy na modernizaci výzbroje, novelizaci bojových řádů, výcvikových předpisů atd.

Výcvikové oddělení zahrnuje ve své struktuře diferencované kurzy. Pododdělení základního výcviku je rozděleno na důstojnický kurz, praporčický kurz a skupinu zabezpečení. Pododdělení pokračovacího výcviku je rozčleněno na výcvikový kurz pro vyšší důstojníky (z povolání i v záloze), kurz velitelů rot (z povolání i v záloze), praporčický kurz mistrů zbraně a kurz praporčíků k získání odznaku specialisty 1. třídy.

Pododdělení specializovaného střeleckého výcviku se dělí na pět různých kurzů (výcvik ve střelbě z 25 mm kanónu, výcvik ve střelbě PTRS MILAN, výcvik v řízení a údržbě speciálních vozidel, výcvik ve střelbě z minometu a spojovací kurz.) Do výcvikového oddělení jsou dále zahrnuty odbory a sekce plánování, programování a kontroly, tělesné přípravy a sportu, výpočetní techniky a informatiky, která mimo jiného zabezpečuje trenažerový výcvik. V neposlední řadě má i svoji **metodickou skupinu**, která neustále analyzuje poznatky z výcviku s cílem zdokonalit metody, formy i prostředky výcvikového procesu a zefektivnit jednotlivé výcvikové cykly v kurzech.

Zabezpečovací výcvikový prapor je tvořen velitelstvím, rotou velení a služeb a ke splnění výcvikových úkolů disponuje nechanizovanou rotou vyzbrojenou výcvikovými i bojovými transportéry M 113 se střeleckou výzbrojí. I na tomto typu techniky nám bylo umožněno vyzkoušet si do sytosti praktické řízení vozidel v terénu po předchozím nácviku na trenažérech. Řízení tohoto typu OT je stupněm obtížnosti srovnatelné s našimi BVP.

K efektivnímu a zároveň hospodárnému využití bojové techniky je velením praporu ve spolupráci s plánovacím oddělením zpracován **racionálně provozní cyklus**. Ten byl v minulosti zaveden i v naší armádě. Dle mého názoru vše naznačuje, že bychom se k němu měli vrátit. Soudím, že by-

chom se měli vrátit i k systému tzv. třídních specialistů v různých vojenských odbornostech. Ten byl u nás v roce 1991 zrušen a u výsadkového vojska později obnoven resp. nahrazen diferencovanými stupni rizikovitosti vyjádřenými číslicí na příslušném odznaku výsadkáře, ale i diferencovaně honorovaným odpovídajícím finančním příplatkem.

Stupně nebo třídy specialistů například u střelců z různých druhů zbraní, řidičů různých typů techniky, obsluh různých zbraňových systémů a u úzce specializovaných, výběrových funkcí vykonávaných profesionály by měly být určitě obnoveny v podobě porovnatelné s NATO. Nijak nevolám po bezduchém kopírování zahraničních vzorů, zastávám však ten názor, že máme-li se stát členským státem aliance a plnit stanovené standardy, měli bychom určité pro nás reálné vzory sledovat a v našich podmínkách aplikovatelné zásady i struktury přejmout. Například s očekávaným zavedením vyšších územně správních celků u nás a s uvedením nově chystané vojenské legislativy do praxe by mohla a měla rekrutační a výběrová centra CRS být zavedena i u nás. Politicky a ekonomicky motivovaná postupná profesionalizace našich ozbrojených sil si tento krok sama jako objektivní nutnost nejspíše vyžádá.

Ekonomické možnosti ČR nám neumožňují a v nejbližší budoucnosti asi ani neumožní zřídit plně profesionální armádu. Vybraný okruh funkcí je však nezbytně nutné profesionalizovat. Tomuto cíli by tedy měla být podřízena jakákoliv transformace (reorganizace a restrukturalizace) našeho vojenského školství. Skutečností zůstává a jistě i zůstane, že každá země NATO má svůj tradiční systém vzdělávání. Všechny státy se ale snaží, aby **odpovídal civilnímu systému**. Praxi, kdy vojenské vzdělání platí i v civilu, má kromě České republiky například Německo, Francie a částečně Velká Británie a Belgie.³⁾

Zastávám osobně ten názor, že základem armádního vzdělávacího systému by

měla být střední vojenská škola a vojenská akademie, v níž by se vojáci připravovali pro jednotlivé funkce.⁴⁾

Co je tedy nezbytné udělat pro náš důstojný vstup do NATO?

Nesporně bude nutné splnit všechny stanovené standardy, dosáhnout té žádoucí a potřebné kompatibility se členskými armádami aliance. Úlohu středního vojenského školství pak spatřuji v přípravě lidského potenciálu, konkrétně zejména praporčického sboru. V současné době je v AČR kvalitně připravených praporčíků nedostatek. Náš prvotní úkol tedy spočívá jednak ve „vyprodukování“ kvalitních praporčíků, ale také ve vytvoření zcela nového rotmistrovského sboru, který bude snad tolik potřebnou obdobou sboru profesionálních seržantů, bez kterého nemůže žádná moderní a profesionalizovaná armáda existovat.

Zároveň však úkol středního vojenského školství spočívá i v tolik potřebném, nepřetržitém a systematickém zdokonalování a zkvalitňování současných praporčíků ve vojenskoodborné oblasti, ale i v jejich jazykové připravenosti. Mají-li praporčíci pracovat ve strukturách aliance, měli by být odpovídajícím způsobem jazykově vybaveni. Konkrétně tedy například v oblasti jazykové přípravy bychom si z belgické armády příklad rozhodně brát měli. Je následováníhodný. Belgie je federální dvojjazyčnou zemí, důstojníci a praporčíci belgických ozbrojených sil jsou povinni ovládat oba rovnocenné národní (služební) jazyky. Podmínkou k povýšení spojenému s ustanovením do vyšší funkce je dle kariérních předpisů úspěšné vykonání příslušných vojenskoodborných jazykových zkoušek z obou jazyků. Obtížnost těchto diferencovaných zkoušek je nepochybně vyšší než u mezinárodně uznávaných jazykových zkoušek konaných dle norem STANAG 6001.

Dvojjazyčnost považují belgičtí vojáci z povolání za samozřejmost a je jimi vnímána jako vnitřně velmi obohacující prvek služby v ozbrojených silách. Každý důstoj-

ník a praporčík tedy ovládá „první“ i „druhý“ jazyk natolik, aby v nich dokázal nejen běžně komunikovat, ale i velet a zvládat vysoce odbornou vojenskou terminologii. Kromě prvního a druhého služebního jazyka je vyučován a ve stejné míře diferencovaně zkoušen i „první cizí jazyk“, kterým je angličtina. K tomu přistupuje u vybraných vyšších důstojníků a generálů ještě i druhý cizí jazyk.

Po jazykové stránce jsou tedy belgičtí vojáci systematicky a diferencovaně vzděláváni. Značný podíl na jejich až obdivuhodné jazykové vybavenosti a komunikační kompetentnosti však mají vedle cíleně systematického samovzdělávání i služba v zahraničí a častá rotace různých smíšených vojenských humanitárních misí do zahraničí.

Osobně jsem se přesvědčil, že většina belgických praporčíků je vedle plnohodnotné komunikace v samozřejmých dvou služebních jazycích (francouzštině a holandštině) kdykoli schopna plynule přejít na angličtinu a němčinu. U důstojníků, kde je pak tato úroveň jazykové připravenosti samozřejmostí, není zvláštností dokonce i znalost základů ruštiny či srbochorvatštiny.

Samozřejmostí v Belgii je však i relativně dobré **sociální zázemí a zabezpečení** vojáků z povolání a jejich rodin. Zásady kariérních předpisů mohou být systematicky naplňovány, rotace kádrů uskutečňovány v pravidelně stanovených periodách. Přemístění z posádky do posádky nepředstavuje totiž pro belgického vojáka z povolání takový sociální problém spojený s bydlením a dojížděním, případně umístěním manželky v zaměstnání, dětí v předškolních zařízeních atd., jak je tomu u nás v AČR.

Sociální hlediska kompenzace obtížnosti služby belgických vojenských profesionálů jsou v centru pozornosti tamních orgánů zákonodárné a výkonné moci proto, aby je mohly zlepšit, uzpůsobit reálným potřebám. Nabyt jsem však dojmu, že v ČR tomu tak

není. Cílem ČR je sice vstup do NATO, opatření spojená s realizací tohoto politického cíle se týkají vedle resortu obrany i všech ostatních resortů. Ministerstvo obrany ČR tedy zpracovalo příslušné věcné záměry a návrhy potřebných zákonů tak, aby odpovídaly všem všeobecně platným normám Severoatlantické aliance. Avšak navrhovatelům těch zákonů, které mají ve společenské praxi zabezpečit veškerá opatření s naším přidružením k alianci spojená, bylo ze strany ostatních resortů naznačeno, že by česká armáda neměla pošilhat po západních vzorech v oblasti sociálního zabezpečení vojáků z povolání.

Máme se údajně v otázce sociálních náležitostí vojenských profesionálů držet úrovně a trendů, které jsou nastoleny u ostatních ozbrojených složek v ČR (Policie ČR, BIS, Vězeňská stráž, Ozbrojená složka Celní správy), ale i u ostatních orgánů státní správy a ministerstev i tzv. „nesilových resortů“...

Připomínky ostatních resortů k věcnému záměru zákona o vojácích z povolání svědčí o tom, že naše veřejnost není připravena a asi ani ochotna přijmout všechny standardy NATO běžné ke kompenzaci náročnosti služby různých kategorií vojenských profesionálů vyjádřené v podobě řady sociálních výhod. Žádné řešení charakterizované krajností není v této citlivé oblasti zřejmě průchozí.

Chci věřit, že bude nalezen uspokojivý kompromis a zákon o vojácích z povolání bude v současné, nyní navrhované a skutku až příliš kompromisní podobě přijat. Vnější a vnitřní motivace zájemců a uchazečů o dráhu vojenského profesionála se v řadě zemí NATO odvíjí jednak od skutečně vlastenecky a demokraticky orientované výchovy mládeže ve školách, avšak v neposlední řadě i od systému sociálních výhod, kterých příslušníci ozbrojených sil i jejich rodinní příslušníci požívají jak v průběhu činné služby, tak i po odchodu do důchodu, výslužby a zálohy. Domnívat se, že v ČR tomu může být nebo dokonce bude jinak, je

neopodstatněné, naivní, dokonce i nebezpečné a v podstatě absurdní.

Vyskytují-li se ve společnosti a dokonce i na kompetentních místech takové názory, mohou vycházet buď z neznalosti nebo ze zlého úmyslu. V každém případě jsou škodlivé a destabilizující. Zneužívat nepříznivých nálad veřejnosti a uměle vyprovokovaných negativních postojů určitých skupin obyvatel v této oblasti mohou pak snad jediné nezodpovědní populisté a samozřejmě ti, kteří nejsou našemu vstupu do NATO příznivě nakloněni.

Dle mého názoru je zcela mylné a falešné vytváření a živení pokřivených představ o tom, že ČR nemá nepřátele. Zdroje různých nevojenských ohrožení naší země nepopíratelně existují. Někdo má nejspíše zájem také na rozvracení morálky a motivace současných vojenských profesionálů. Právě odtud mohou velmi pravděpodobně plynout různé „zaručené“ zvěsti o ohrožení stávajícího systému výsluhových příspěvků a dalších sociálních jistot vojáků z povolání.

Důležitý je samozřejmě i časový horizont, ve kterém budou zásadní legislativní kroky ve vztahu k AČR zákonodárnou mocí učiněny. Názory na tuto citlivou problematiku se různí. Ve vojenském tisku (A-Report 2005) byl uváděn rok 1999 jako ten časový horizont, ve kterém dojde k přijetí všech zásadních a nezbytných zákonů o obraně, o armádě a o vojácích z povolání. Bylo by to v souvislosti s naším přistoupením k alianci i logické. Jiné zdroje informací však hovoří ve spojitosti s řešením nedobré sociální situace rodin vojáků, kteří zahynuli při výkonu služby ať již při bojovém výcviku nebo v zahraničních misích, o tom, že práce na zákonu o veteránech se může protáhnout až na dva roky. Asi je to v kompetenci zákona o státní službě a ten dříve hotov nebude.⁵⁾

Zastávám ten názor, že náležitosti vojáků z povolání by měly být řešeny jedním samostatným zákonem. V rámci zákona o státní službě měly být služební poměry a požitky vojenských profesionálů upraveny již v roce 1994, tento návrh byl však zamít-

nut hned v počátku, nebyl ani projednáván. Nyní nově navrhovaný zákon o vojácích z povolání je komplexní a zahrnuje i tolik kritizovanou problematiku vojenských veteránů.

Ti, kteří budou hájit zájmy republiky a její spojenecké závazky se zbraní v ruce, by měli mít odpovídající jistotu, že o ně bude v případě zranění a poškození zdraví náležitě postaráno. A v případě úmrtí vojáka ať již v bojových nebo mírových operacích, ale i při běžném bojovém výcviku by mělo být důstojně postaráno o jeho pozůstalé. Taková je v NATO běžná praxe. **Úprava některých právních institutů** obsažená v zákonných normách služebních poměrů vojáků z povolání v západních demokratických zemích však také jistě byla výchozím vzorem pro vypracování některých návrhů zákonů týkajících se našich ozbrojených sil. Věřím proto tedy, že s postupným vývojem naší společnosti směrem k demokracii západního typu budou časem prosazeny do zákonů a praxe i ty sociální jistoty, které mají vojáci z povolání na Západě

Například ve Francii je profesionálním vojákům přidělován byt s ustanovením na funkci, veškeré náklady spojené se stěhováním hradí armáda. V některých případech armáda měsíčně přispívá důstojníkům a praporčíkům na náklady spojené s bydlením, zabezpečuje jim vlastními prostředky i dopravu do zaměstnání, přispívá svým příslušníkům měsíčně na čištění uniforem, praní a žehlení. Francouzští vojáci z povolání mají 75% slevu jízdného na všechny druhy státní dopravy po celém území republiky, obědy zdarma jako součást zaměstnání. Jen 33% manželek vojáků z povolání a to převážně praporčíků a nižších důstojníků je zaměstnáno.

Po sedmnácti letech služby může francouzský voják z povolání odejít do zálohy s částečným důchodem. Ten činí 30-40% platu. V armádě SRN tento částečný důchod za 10 let služby činí 35% posledního platu a za každý další odsloužený rok se zvyšuje až o 2%, obdobně ve španělské armádě je

přiznáván po odsloužení dvaceti let příspěvek za službu ve výši 30% z průměrného měsíčního platu.⁶⁾

V belgické armádě byl snižován počet důstojníků na pět tisíc, mnohým byla nabídnuta místa občanských zaměstnanců s tím, že kromě platu budou dostávat ještě příspěvek za službu, který tvoří zhruba 80 procent dřívějšího důstojnického platu.⁷⁾

Důležité je totiž zabezpečit sociální jistoty nejen pro vojáky v činné službě, ale i pro ty vojenské profesionály, kteří po splnění závazků ke službě nebo z rozličných příčin armádu opustí. Pokud by totiž bylo pamatováno s kvalitním sociálním zabezpečením jen na ty profesionální vojáky, kteří službu již konají nebo k ní mají být získáni (rekrutováni) a naproti tomu vojáci ve výslužbě by byli buď opomenuti nebo jakkoliv oproti dříve platné úpravě zkráceni, zákonitě by nastaly negativní sociálně psychologické procesy s dopady v celé vojenské veřejnosti. Je to vcelku logické a pochopitelné, z těchto sociálně psychologických procesů vychází **filozofie branné a vojenské legislativy ve vyspělých, demokratických zemích.**

U občanů ČR však setrvačně přetrvávají některé reziduální sociálně psychologické procesy z dob socialismu a budování komunismu, v naší národní mentalitě je patrná silně dominující závist, proto přijetí podobné legislativní úpravy kolem služebních poměrů vojáků AČR nebude nejspíše jednoduché. **Od podoby sociálních jistot vojenských profesionálů všech kategorií se však bude u nás odvíjet mnohé.**

Naděje na úspěch procesu postupné profesionalizace naší armády a z ní plynoucího snížení početního stavu ozbrojených sil za jejich současného zkvalitnění je přímo odvislá od následování nebo alespoň částečného přiblížení se systému sociálního zabezpečení vojáků ve Francii, SRN, Španělsku nebo právě v Belgii. Bude-li v ČR jako v již členské zemi aliance navozen zákonnou úpravou alespoň přibližně podobný systém

v sociálním zabezpečení vojenských profesionálů v průběhu jejich činné služby, ale i při odchodu do zálohy a ukončení služebního poměru. Lze uvažovat o jistém stupni úspěšnosti procesu postupné profesionalizace našich ozbrojených sil.

Péče o lidský potenciál je totiž ve všech moderních vyspělých armádách na prvním místě. Technika, výzbroj, informační a spojovací systémy, výstroj, jakož i modernizace všech těchto atributů jsou až druhotnými faktory, které závisí do značné míry na kvalitě a právě stupni rozvoje lidského činitele.

Za poslední desíletí jsem však nabyl dojmu, že modernizace výzbroje a technické otázky restrukturalizace naší armády nabývají vrchu nad péčí o člověka. To se teprve postupně začíná měnit k lepšímu v rámci našeho přibližování euroatlantickým strukturám. V neposlední řadě je nutno mít na zřeteli i atraktivitu vojenské služby, její obsahovou náplň, zajímavost rozličných činností s ní spojených a úroveň seberealizace, kterou je schopna služba vojenského profesionála mladým lidem poskytnout. Není bez zajímavosti, že pozornost mladých uchazečů o studium na vojenských školách je přitahována zejména obory, jakými jsou letecký, průzkumný, případně informatika-výpočetní technika.

Pominout však nelze ani sociální status. Postavení vojenského profesionála ve společnosti je z hlediska motivace mladých lidí a jejich profesní orientace velmi důležité. Zde můžeme spatřovat výrazný rozdíl mezi západoevropskými zeměmi a ČR. Zaměstnání ve státní službě, zejména pak v ozbrojených silách a složkách je např. u francouzské a belgické mládeže velmi cenné a stojí na vrchních příčkách pomyslného společenského žebříčku.

Je však všeobecně známo, že v ČR tomu tak v minulosti nebylo. Naopak, postavení vojenského profesionála, ať již praporečka nebo i důstojníka zaujímal v naší společnosti jednu z nejspodnějších příček onoho preferenčního „žebříčku“. Tyto poměry se v poslední době začínají výrazně

měnit. K určitému posunu v myšlení mladých lidí zde začalo docházet sice pomalu, ale znatelně a soustavně. V prvních polistopadových měsících, tj. počátkem devadesátých let byla armáda naší společností vnímána spíše jako symbol minulosti. Na tom se s postupným společenským vývojem a nadcházejícím vstupem ČR do NATO již hodně změnilo a **proces těchto proměn nabírá na dynamice.**

Pozitivní úlohu v přerodu naší armády z mocenského nástroje totalitního státu ve smysluplný atribut demokratické společnosti sehrálo jistě i působení našich jednotek v různých mezinárodních vojenských misích v zahraničí (Perský záliv, bývalá Jugoslávie). AČR je celou společností lépe vnímána zejména po povodních z léta 1997, kdy její jednotky a útvary poskytovaly občanům nezbytnou pomoc v krizové situaci. Obdobně tomu bylo i v létě 1998, kdy při opětovných záplavách zejména ve Východních Čechách útvary Civilní ochrany splnily své úkoly a poslání s vysokou mírou profesionality.

O kvalitativním posunu ve vnímání současné armády svědčí jistě i skutečnost, že mezi českou mládeží **roste zájem o studium na vojenských školách.** Ke studiu VŠŠ ve Vyškově se v roce 1998 přihlásilo 500 uchazečů, vyhovět je možné 130.⁸⁾ Obdobný je stav zájmu o studium na vysokých vojenských školách. Osobně se ztotožňuji s názorem, že velký vliv mají na uchazeče vstup do NATO a sociální výhody. Možnost, že se brzy staneme státem aliance, dává dobrou perspektivu v armádě.⁹⁾

Posun v zájmu mladých lidí o službu v profesionalizované armádě představuje cenný sociálně psychologický proces. Ten je výsledkem snažení a usilovné práce jak armádního top managementu, tak i tisíců a desítek tisíců řadových příslušníků AČR. Určitou pozitivní úlohu v tomto sociálně psychologickém procesu sehrála např. i zásadní změna **stejnokrojů** příslušníků AČR.

Staré stejnokroje, které svým celkovým provedením, tj. střihem, barvou a tedy vzhle-

dem, kromě snad drobných doplňků (odznaků) připomínaly ČSLA sedmdesátých a osmdesátých let, byly zejména mládeží, ale i ostatními věkovými skupinami občanů vnímány negativně.

Zavedení nových atraktivních polních stejnokrojů vz.95 a vzhledných, elegantních stejnokrojů vz.97 bylo jistě správným psychologickým krokem ke změně obrazu AČR před veřejností. Vnější vzhled daný stejnokroji by k celkové změně image armády jako instituce demokratického státu však jistě nestačil.

Určujícím hlediskem zásadní proměny našich ozbrojených sil je **legislativní proces**. Nezbytné zákony zakotvující úlohu armády ve společnosti byly zatím pouze novelizovány. Naprostou nezbytností je projednání a přijetí celého komplexu zákonů zcela nově upravujících obranu ČR a působení AČR v míru i za války. Tyto nové právní normy by měly již plně vycházet ze soudobé politické reality a zahrnovat i naše spojenecké závazky v rámci euroatlantických struktur.

Mění-li se k lepšímu vztah občanů k armádě, stoupá-li zájem mladých lidí o studium na vojenských školách, bylo by snad přímo trestuhodné tento sociálně psychologický kapitál promrhávat dalšími neuváženými změnami. V rámci transformace armády bylo učiněno různých a všelijakých „změn“ experimentálního charakteru někdy vskutku jakoby využívajících nevědecké metody „pokus-omyl“ za poslední desetiletí v různých armádních odvětvích poměrně dost. Nevyhnuly se bohužel ani vojenskému školství. Tyto „změny“ byly mnohdy doslova pohromou a způsobily odliv perspektivního lidského potenciálu z armády, projevily se odchodem kvalifikovaných a schopných odborníků do civilního sektoru.

Jsem přesvědčen, že právě v plánování lidských zdrojů a uvážlivém, vysoce odpovědném analyticko-vědeckém přístupu k realizaci různých strukturálních změn bychom si měli brát příklad z belgických poměrů v mnohém srovnatelných s našimi.

Ke změnám poněkud redukcujícím počet vojenských škol nebo v nich zavedených studijních oborů zjevně dojít musí. Měly by to však být změny po všech stránkách pečlivě uvážené, vycházející z nezávislých ekonomických analýz i sociologických rozborů. Jejich cílem by měl být prospěch celku, nikoliv snad nějaké úzké skupinové zájmy...

Takových rozhodnutí, která vedla ve svém konečném důsledku k ekonomickým ztrátám a dokonce i k vyšetřování orgány činnými v trestním řízení, případně k šetření NKÚ, bylo v resortu obrany nemálo. Smutným zjištěním však zůstává, že ať již excesy jednotlivců nebo snad různých lobby vrhají nedobry stín na armádu jako na celek a znevažují tak poctivou práci mnoha slušných lidí, kteří to s armádou myslí poctivě a upřímně.

Výraznou úlohu zde jistě sehrávají i média, jejichž působení na širokou veřejnost je někdy přínosné, jindy však i mírně problematické a v jistých případech i vyloženě nedobré a nešťastné. Kladnou roli v informovanosti o armádě a v její propagaci na veřejnosti samozřejmě sehrává vojenský tisk, záměry a způsoby práce některých civilních žurnalistů i hromadných sdělovacích prostředků při informování o armádě jsou však nejasné...

V otázce reorganizace vojenského školství, ale i sociálního zabezpečení vojenských profesionálů zdaleka nebylo řečeno poslední slovo, problém zůstává otevřený. Naši partneři a budoucí spojenci v alianci se o jeho řešení zajímají. Vyřešení těchto závažných a zároveň vysoce citlivých otázek bude záviset v našich současných ekonomických podmínkách na reálných možnostech státu. Celý proces přeměny vojenské legislativy se bude ještě určitě vyvíjet, rozhodně nebude vyřešen nějak jednorázově v nejbližším časovém horizontu.

Jsem však přesvědčen, že se v budoucnu ukáže nutnost následovat i v těchto zásadních oblastech západní vyspělé armády.

Verbálně proklamovat integraci do euroatlantických struktur, ale v reálné praxi pak prosazovat a aplikovat jakousi posttotalitní syntézu české malosti a socialistického egalitarismu samozřejmě nelze. A to nejen v ar-

mádě. Jako členský stát NATO a vážný kandidát členství v EU bude naše republika prostě muset respektovat a následně pak i realizovat všeobecně platné normy, které jsou v těchto prestižních společenstvích závazné.

Použité prameny:

- 1) *A-Report 2005 č.10/98, MO ČR-AVIS Praha 13. 5. 1998, s. 11*
- 2) *Věcný záměr zákona o vojácích z povolání, MO ČR Praha 1997, s. 2 a 6*
- 3) *Mladá fronta DNES ze dne 12. 5. 1998, Mafra Praha, s. 6*
- 4) *Velitel VAV plk. gšt. Ing. Vladimír SOVA v interview pro Mladou frontu DNES dne 12. 5. 1998*
- 5) *Ministr práce a sociálních věcí Vladimír ŠPIDLA v interview pro Mladou frontu DNES dne 16. 10. 1998*
- 6) *Návrh zákona o státní službě vojáků z povolání, čj.4746-5/94 MO ČR PRAHA 1994*
- 7) *A-Report 2005 č.10/98, MO ČR-AVIS Praha 13. 5. 1998, s. 11*
- 8) *Mladá fronta DNES ze dne 12. 5. 1998, Mafra Praha, s. 6*
- 9) *Rektor VVŠ PV plk. prof. Ing. Ignác HOZA, CSc. v interview pro Mladou frontu DNES dne 12. 5. 1998*

ZÁKLADNÍ DĚLOSTŘELECKÝ PRŮZKUM DĚLOSTŘELECTVA PŘÍMÉ PALEBNÉ PODPORY - JAK DÁL?

Major Ing. TOMÁŠ DVOŘÁČEK

Hektická doba reorganizací v naší armádě se citelně dotkla i dělostřeleckého průzkumu u dělostřelectva přímé palebné podpory. Máme ale dostatečně zabezpečen základní způsob zjišťování cílů - průzkum pozorováním? Tato otázka mne vedla k napsání těchto řádků s cílem vyvolat zamyšlení, diskusi a hlavně změnu v této oblasti.

Po mnoha úvahách byla nakonec přijata koncepce, v níž je dělostřelecký průzkum zařazen do průzkumné dělostřelecké baterie dělostřeleckého oddílu přímé palebné podpory. Tento krok byl podniknut především ve snaze dělostřelecký průzkum centralizovat a zefektivnit tak jeho přípravu i činnost.

Technické možnosti průzkumu se zlepšily postupným zavedením nového průzkumného pozorovacího kompletu SNĚŽKA a snad se dočkáme i integrovaného průzkumného prostředku LOS (Light Observer System), který bude možno zabudovat do jakéhokoliv vozidla. Co se týče materiálního vybavení, pomineme-li budoucí zavedení systému LOS (snad, zbudou-li nějaké peníze), máme k dispozici laserové dálkoměry ruské výroby

LPR-1. Ty budou muset být časem nahrazeny modernějšími a bezpečnějšími prostředky. Lze jen doufat, že náhrada neproběhne tak, jak se provádí pro jednotky vševojskového zpravodajství a průzkumu nákupem laserových dálkoměrů LP7ES SIMRAD norské firmy OPTRONICS. Tytéž dálkoměry byly již jednou zakoupeny z Bulharska pod typovým označením 2LDB a dnes leží ve skladech (kdo nevěří, ať si prostuduje předpis RDV-26-55 a zajede se podívat do skladů v Jaroměři). Jistě by bylo zajímavé porovnat ceny. Přístroje jsou totiž identické s výjimkou testovacího obvodu na LP7ES SIMRAD a tvaru zdrojů. Navíc byly zakoupeny bez kabelu pro přenos dat a pro dálkové ovládání.

Daleko podstatnější však je otázka organizace a personálního obsazení dělostřeleckých průzkumných družstev. Už samo označení „družstvo“ nevystihuje povahu a obsah úkolů, které má tato jednotka plnit. Spíše bych se klonil k označení „skupina“, což je ekvivalentní označení těchto jednotek v armádách NATO (např. v britské armádě - Forward Observer Group, v Bundeswehru - Vogeschobeur Beobachter Gruppe ap.). Označení těchto jednotek v armádách NATO pak odpovídá i jejich organizace. Velitelem skupiny je důstojník - Forward Observer Officer (důstojník - předemnutý pozorovatel), minimálně v hodnosti poručíka či nadporučíka (Bundeswehr, US Army, holandská armáda), nebo dokonce kapitána (britská armáda). Skupinu pak tvoří jeho zástupce v hodnosti seržanta až štábního seržanta (ekvivalent rotný - praporčík), jeden průzkumník, jeden spojář a jeden až dva řidiči (podle počtu organicky přidělených vozidel - např. Britové mají pro každou skupinu BVP upravené na dělostřeleckou pohyblivou pozorovatelnou OPV WARRIOR a osobní terénní automobil LAND ROVER DEFENDER 90 ST). Každý z členů skupiny ovládá minimálně jednu další odbornost tak, aby skupina byla schopna nepřetržitě činnosti se zabezpečením odpočinku.

Při reorganizaci našich dělostřeleckých průzkumných jednotek jsme převzali od armád NATO úkoly, které skupina předemnutého pozorovatele má plnit, ale personálně jsme tyto jednotky degradovali, neboť velitelem je rotný - voják základní služby. Stačí se podívat, co všechno musí takový velitel družstva ovládat, zabezpečovat a plnit.

Prozatímní pomůcka Pom-2/10-429 (Děl-1-2) „Bojové použití dělostřelectva přímé palebné podpory“, vydaná GŠ AČR odborem bojové přípravy pozemních sil, Praha 1998, vymezuje postavení a úkoly velitele průzkumného družstva následovně:

Hlava 1 Základy boje dělostřelectva, článek 26

Úkolem průzkumného družstva je vést průzkum protivníka do hloubky prvosledových praporů a na základě vyhodnocení průzkumu a požadavku velitele roty (praporu), cestou místa koordinace palby praporu zabezpečit dělostřeleckou a leteckou podporu ve prospěch roty.

Hlava 2 Velení, článek 69

Velitel průzkumného družstva je podřízen veliteli průzkumné čety, po přidělení mechanizované rotě veliteli této roty. Zodpovídá za organizaci a řízení dělostřeleckého průzkumu u vševojskové roty. Je povinen:

- řídit a osobně se podílet na provádění průzkumu, výsledky včas a přesně předávat nadřízenému
- v souladu s hlavním úkolem roty navrhovat veliteli systém palebné podpory dělostřelectva
- seznámit velitele vševojskové roty s plánem palebné podpory a podle požadavků velitele roty vyžadovat dělostřeleckou palebnou podporu a o výsledku včas a přesně informovat velitele vševojskové roty
- znát organizaci a zásady bojové činnosti protivníka, jeho výzbroj a bojovou techniku a charakteristiky cílů
- vést předepsanou dokumentaci

Hlava 4 Obrana, článek 187

Velitel dělostřelecké průzkumné čety a družstva konkrétně plánuje palebný systém dělostřelectva na hlavních směrech útoku protivníka na přístupech k obraně a před předním okrajem podporovaného útvaru, jednotky. Seznamuje s ním vševojskového velitele, aby byl přesný palebný systém dělostřelectva koordinován s palebným systémem protitankových a vševojskových jednotek a systémem ženíjních zátarasů. Veliteli doloží palebné možnosti, plynoucí z povolené (garantované) spotřeby munice ve prospěch podporovaného útvaru, jednotky.

...článek 188

Velitel dělostřelecké průzkumné čety, družstva konkrétně plánuje palby pro dělostřeleckou a minometnou jednotku, která je rozkazem nadřízeného určena k podpoře mechanizovaného praporu, roty.

Hlava 5 Útok, článek 246

Velitel průzkumné dělostřelecké čety a družstva si v terénu ujasní uspořádání obrany protivníka a rozmístění opěrných bodů a palebných prostředků, průběh předního okraje, průběh hranic podporovaných vševojskových jednotek a směr jejich útoku, úkoly plněné v jejich prospěch nadřízeným, palebné úkoly plněné podle tabulky paleb a v jednotlivých obdobích útoku, úkoly průzkumu a místa pozorovatelů.

Provede rozdělení a konkrétní plánování paleb podle garantovaného množství dělostřelecké munice.

...článek 247

Velitel dělostřelecké průzkumné čety a družstva upřesní štábu oddílu souřadnice plánovaných paleb podle skutečné situace protivníka. Informuje velitele vševojskové jednotky o stanovených úkolech a možnostech dělostřelectva určeného k podpoře.

Kromě výše uvedených úkolů a povinností požadujeme po tomto veliteli družstva, v případě potřeby, zastřílení cíle, vedení a opravování účinné střelby dělostřelectva.

To vše má zvládnout voják základní služby za 1 rok. Navíc to musí zvládnout tak, aby jej velitel vševojskové roty respektoval a bral jako svého poradce a partnera v oblasti palebné podpory. Jsem dalek toho, abych podceňoval dovednosti našich vojáků, ale, při vši úctě k naší schopnosti naučit se cokoliv a improvizovat, myslím si, že tentokrát jsme buď přecenili naše vojáky základní služby, nebo podcenili úkoly, které mají jako ve-

litelé průzkumných družstev - předsunutí pozorovatelé plnit (záměrně uvádím obě možnosti, abych se nikoho nedotkl).

Každý, kdo se delší dobu věnuje dělostřeleckému průzkumu, ví, jak bylo těžké vychovat velitele průzkumného družstva, když jsme po něm požadovali pouze to, aby cíl zjistil, lokalizoval, hlásil, případně pozoroval a hlásil úchytky výbuchů při zastřílení a účinné střelbě. Teď po něm chceme, aby plánoval a navrhoval veliteli roty palebnou podporu a navíc ji řídil. Kromě toho musí zvládnout zásady pro vyžadování a řízení palby podle norem STANAG 2934 - tzn. zastřílení cíle rámováním nebo pomocí dálkoměru, zastřílení fiktivního pomocného cíle, vedení účinné střelby a přenosy palby, palbu k osvětlování a zadýmování.

Všechny tyto úkoly musí být schopen tento velitel družstva plnit, chceme-li hovořit o kompatibilitě s jednotkami NATO. Samozřejmostí musí být schopnost umět plnit tyto úkoly i s cizojazyčnou jednotkou, tedy ovládat angličtinu a příslušné odborné termíny. To je činnost, na jejíž zvládnutí by bylo potřeba minimálně 2 roky, abych mohl říci, že o tom veliteli družstva něco málo ví. Pro případnou polemiku na toto téma jen doplním, že organizační struktura dělostřelectva neumožňuje, aby úkoly řízení zastřílení a účinné střelby převzal někdo další. Všichni mají vymezeny své úkoly tak, že nikoho nelze touto činností pověřit.

Dále si musíme uvědomit, že bez pravidelného výcviku nutně klesá schopnost plnit úkoly kvalitně. Jak je to s výcvikem záloh v AČR víme - prakticky neexistuje. Jak tedy zabezpečíme udržení odborných kvalit, nemluvě o jejich zvyšování, když neprobíhá ani „udržovací“ výcvik záloh?

Když jsem o této problematice diskutoval s britskými dělostřelci a vysvětlil jim, kdo v naší armádě bude předsunutým pozorovatelem, jen nevěřičně kroutili hlavami. Připadal jsem si jako hlupák, když mi vysvětlovali, proč je naše řešení, mírně ře-

čeno, nezvyklé (použili výraz „stupidity“). Jejich předsunutý pozorovatel plní tytéž úkoly. Musí se umět vymyslet do role velitele roty, pochopit jeho úkol a zámysl. Stejně tak musí z informací o protivníkovi odhadnout jeho možnosti, pravděpodobný zámysl a varianty jeho splnění podle konkrétních podmínek v místě nasazení. Podle toho pak připravuje palebnou podporu roty. To prostě nezvládne s poddůstojnickou školou a v průběhu roční základní služby. V britské armádě je to minimálně vysokoškolák, po absolvování šestiměsíčního speciálního kurzu pro předsunuté pozorovatele a skutečně dobrým se stává po dvou letech ve funkci (dodávám - po dvou letech skutečně intenzivního výcviku na trenažérech, v terénu, na počítačovém simulátoru, v jejichž průběhu absolvuje vždy jednou za 6 až 8 týdnů bojové střelby).

Znovu opakuji, v žádném případě nepodceňuji schopnosti našich lidí, ale rozhodně nemohu souhlasit s názorem, že velitel dělostřeleckého průzkumného družstva - rotný základní služby, je schopen zvládnout a splnit všechny deklarované úkoly a povinnosti v průběhu vojenské základní služby. Tuto personální otázku musíme začít řešit hned teď, byť je už „pět minut po dvanácté“. Chceme-li dosáhnout plnohodnotné kompatibility s armádami NATO, musíme se v rámci budoucí poloprofessionalizace AČR zabývat i tímto problémem. Jistě, máme limitované počty důstojníků, praporčíků a vojáků, které musíme respektovat, ale ty stejně časem budeme muset uzpůsobit právě požadavku poloprofessionalizace. Ostatně, nepůjde o nárůst vysokých hodnot. A právě u odbornosti dělostřeleckého průzkumu bude asi potřeba najít nové řešení ke zkvalitnění lidského potenciálu.

Jako možné východisko k řešení (nebo k diskusi) navrhuji následující:

- pojem „družstvo dělostřeleckého průzkumu“ nahradit pojmem skupina

předsunutého pozorovatele;

- funkci „velitel průzkumného družstva“ nahradit funkcí dělostřelecký předsunutý pozorovatel;
- počet skupin předsunutých dělostřeleckých pozorovatelů se musí rovnat počtu vševojskových rot podle organizace AČR;
- takto vytvořené skupiny nečlenit do průzkumných čet, ale zařadit do štábu oddílu s podřízeností skupině S2;
- obdobně vytvořit funkci důstojník palebné podpory, jejichž počet musí odpovídat počtu vševojskových praporů podle organizace AČR, důstojníky zařadit do skupiny palebné podpory ve štábu dělostřeleckého oddílu (tato skupina se v boji přidělí po jednotlivcích na prapory);
- družstva koordinace palby ponechat beze změn, eventuálně změnit název na skupina koordinace palby, jako velitele zařadit důstojníka palebné podpory.

Možné personální obsazení skupiny dělostřeleckého předsunutého pozorovatele navrhuji v tabulce 1. Návrh je zpracován s ohledem na zavedení prostředku LOS.

Podmínky obsazení funkce důstojníka palebné podpory navrhuji v tabulce 2.

Jsem si vědom, že tímto návrhem vyvolám různé reakce. Než jej však začnete odsuzovat, prosím, prostudujte si pozorně úkoly dělostřelectva přímé palebné podpory jako celku i výše uvedené povinnosti a úkoly dělostřeleckého průzkumu a teprve pak je uvážlivě konfrontujte s mým návrhem. Jde přece o to, aby byl celý tento komplex opravdu funkční a bojeschopný. Jinak to zase všechno bude jen „jako“. To už tady jednou bylo a znovu to nechceme. Nebo snad ano?

Možné personální obsazení skupiny dělostřeleckého předsunutého pozorovatele

Tabulka 1

Název funkce	Služební poměr	Plán. hodnost	Vzdělání	Obsadit TMVP/TVP
Dělostřelecký předsunutý pozorovatel	VZP/DS	nadporučík	Bakalář	TMVP
Pozorovatel - operátor	DS	praporčík	SŠ+spec. kurz VAV	TMVP
Pozorovatel - dálkoměřič	VZS	rotný	SŠ	TMVP
Řidič - radista	VZS	svobodník	spec. kurz	TMVP
Starší radista	VZS	desátník	spec. kurz	TMVP

Podmínky obsazení funkce důstojníka palebné podpory

Tabulka 2

Název funkce	Služební poměr	Plán. hodnost	Vzdělání	Obsadit TMVP/TVP
Důstojník palebné podpory	VZP/DS	kapitán	Magisterské	TMVP

Legenda: VZP - voják z povolání; DS - voják v další službě; VZS - voják základní služby; TMVP - tabulky mírových počtů; TVP - tabulky válečných počtů; SŠ - střední škola; spec. kurz VAV - speciální kurz Vojenské akademie Východ.

metodika ● zkušenosti ● dokumenty

PODMÍNKY BOJE

Doc. Ing. Josef KAŠPAR, CSc., plk. v. v.

Vliv přírodních podmínek na bojovou činnost vojsk je znám po staletí. Také je známo, že vojevůdci i nižší velitelé se snažili vhodnými způsoby těchto podmínek využívat ve svůj prospěch. Logickým odrazem těchto snah je i skutečnost, že v řádech jednotlivých armád jsou v samostatných kapitolách, nebo dokonce v samostatných předpisech, uváděny návody a doporučení pro činnost vojsk v určitých podmínkách. Kromě podmínek, které vytváří příroda, však určité podmínky si vytvářejí i lidé.

Druhá stať Hlavy 1 Polního řádu pozemních sil AČR má název Podmínky boje. Co se pod tímto názvem rozumí? Rozumí se souhrn přírodních, politických, vojensko-technických, ekonomických, národnostních a náboženských poměrů (okolností), v nichž může probíhat bojová činnost a které určitým, jen pro ně vlastním způsobem, budou tuto činnost ovlivňovat.

Některé podmínky boje však ovlivňují i organizační struktury a vybavení vojsk. Např. ve státech, na jejichž území se rozkládají velké horské masivy, si tyto specifické přírodní podmínky vynutily i vytváření speciálních vojenských struktur cvičených a vybavených pro boj v nich (horských svazků, útvarů a jednotek).

Poznámka: V armádách NATO, např. v armádě USA, je užíváno pojmu „specifické prostředí“. V souladu s tímto pojmem jsou pak v předpisu armády USA uváděny zásady operací (zásady boje) ve specifickém prostředí, např. v noci, v dýmu, v horách. Předpis armády SRN užívá výrazu „vliv prostředí“. Nejdříve uvádí vliv terénu, a z něho vliv zalesněných prostorů, horského terénu, vodních překážek, pouští a oblastí s extrémně vysokými teplotami, arktických a jiných extrémně studených oblastí, zastavěných prostorů. Dále pak uvádí vliv počasí, infrastruktury a obyvatelstva.

Vlivy různých podmínek boje (různého prostředí) byly uváděny i v některých státech předchozích polních a bojových řádů. Současný polní řád tuto praxi zachoval (viz např. stať Obrana v zimě nebo Útok v horách a lesích) a ve snaze poskytnout ucelený přehled a také upozornit na závažnost řešené problematiky, byla navíc do Hlavy 1 zahrnuta i uvedená stať. Hlava 1 má všeobecně informativní charakter a obsahuje všeobecně platné návody. V souladu s pojetím této hlavy je i obsah 2. statě koncipován tak, aby stať poskytovala nezbytně nutné informace o vlivu takových podmínek, v nichž v případě konfliktu budou (nebo mohou) působit svazky, útvary a jednotky pozemních sil AČR. Stať současně obsahuje i stručné návody na eliminaci nebo využití vlivů uváděných podmínek boje.

Samotná vnitřní struktura uvedené statě je uspořádána tak, že

- nejdříve jsou uvedeny vlivy přírodních podmínek (přírodního prostředí), k nimž patří terén, povětrnostní podmínky (počasí), denní a roční doba;
- v rámci popisu terénu je i stručná zmínka o obyvatelstvu a prvcích infrastruktury;
- v druhé části statě jsou pak uvedeny vlivy faktorů vytvářených lidmi, konkrétně radiační a chemické situace, dýmů a radioelektronického boje. (Pozn.: V současné době je užíván název elektronický boj.)

K tomuto uspořádání obsahu statě vedla skutečnost, že přírodní podmínky působí vždy, všude a nezávisle na lidech. Do historicky nedávné doby byly vlastně jedinými podmínkami, které mohly ovlivňovat činnost vojsk. Proto ve statí zaujímají přední místo.

V současné době však lze pomocí určitých zbraňových systémů a technických prostředků vytvořit i další zcela specifické podmínky, jejichž působení může mít daleko vážnější dopady nejenom na vojska, ale i na samotnou přírodu. Protože vytvoření těchto podmínek je záležitostí lidí, a ostatně i bojující strany nemusí mít zájem na jejich vytvoření, jsou proto tyto podmínky uvedeny na druhém místě.

Polní řád řeší činnost pozemních sil AČR, a tak je zcela na místě, že v prvním odstavci čl. 21 je uvedeno: „*Podstatný vliv na bojovou činnost svazků, útvarů a jednotek pozemních sil má terén. K jeho hlavním vlastnostem, jejichž vliv musí zejména velitelé jednotek pečlivě vyhodnocovat a brát v úvahu, patří členitost a pokrytost.*“

Rozvedeme-li si poslední část předchozí věty, z hlediska členitosti může jít o terén rovinatý a méně či více členitý s menšími nebo většími výškovými rozdíly. Podle pokrytosti pak může jít o terén odkrytý (holý) nebo různě pokrytý (vegetací, zástavbou).

Rovinatý a odkrytý terén poskytuje především velitelům jednotek dobrý přehled o situaci a dobré podmínky při řízení jednotek v boji. Ztěžuje však utajení prvků bojové sestavy a jejich pohybu, poskytuje minimální možnost krytu a skrytu, znemožňuje překvapení a poskytuje jen minimum ochrany před palbou protivníka.

Rovinatý a částečně pokrytý terén (např. lesními porosty) omezuje pozorování a vedení přímých paleb. Stromořadí, různé porosty a lokální zástavba však mohou vytvářet podmínky pro skrytý pohyb (manévr) jednotek.

Terén zvlněný a odkrytý umožňuje pozorování a vedení bočních, šikmých a křížových paleb. Dovoluje současně využívat většinu zasazených sil a prostředků, prozrazuje však pohyb a ztěžuje utajení.

Terén zvlněný a částečně pokrytý umožňuje skrytý pohyb vojsk, vedení bočních, šikmých a křížových paleb, poskytuje kryt a skryt a umožňuje i dosáhnout překvapení protivníka. V některých úsecích však může naopak pohyb ztěžovat a výrazně omezovat i pozorování.

Terén členitý a pokrytý (horský) skrývá pohyb vojsk, ale současně tento pohyb ztěžuje, omezuje pozorování a využití zbraní pro přímou střelbu, ztěžuje součinnost a klade zvýšené nároky na fyzickou zdatnost vojáků. Boj v tomto terénu bývá velmi úporný a obvykle je veden na průchodných směrech.

Součástí terénu jsou i lesní porosty a zastavěné prostory

Lesní porosty ovlivňují činnost vojsk především svojí rozlohou, hustotou a druhem lesního porostu, množstvím a kvalitou komunikací a půdními poměry. V těchto porostech je ztížena orientace, pozorování a průzkum. Omezená viditelnost a zvukové efekty boje mohou značně ovlivňovat psychiku vojáků a celých jednotek. V období sucha pak jakákoliv činnost vojsk bude ohrožována lesními požáry. Pohyb vozidel v lese je zpravidla možný jen po lesních cestách a průsecích, popř. i mýtinách. Hustota stromů i keřových porostů ztěžuje pozorování cílů a snižuje účinnost palby všech zbraní. Lesy však umožňují skrytí a maskování činnosti vojsk a objektů, klamání protivníka a dosažení překvapení.

Zastavěné prostory, především městské aglomerace a města, ovlivňují činnost vojsk svou polohou, hustotou zástavby, vnitřní strukturou (způsobem zástavby), charakterem staveb, celkovou rozlohou, charakterem a výkonností komunikací, průmyslovými a dalšími objekty ap. V těchto prostorech je nahromaděno obyvatelstvo, jehož přítom-

nost nelze ignorovat. Všichni velitelé musí činit taková opatření, aby nedocházelo ke zbytečným ztrátám obyvatelstva, k jeho nekontrolovatelnému pohybu, popř. k různým násilnostem a jiným nežádoucím jevům. Současně je třeba dělat vše pro to, aby bylo zabráněno škodám na kulturních, náboženských a jiných významných objektech. Splnění těchto požadavků je velmi obtížné, někdy téměř nemožné. Pokud to situace umožní, bojující vojska by se měla lidským sídlům, v nichž jsou významné kulturní a jiné objekty, vyhnout.

V souvislosti se zastavěnými prostory je třeba se zmínit i o **vlivu infrastruktury** (tj. dopravního systému, spojů, energetických zdrojů, bytů, kanalizace, energovodů ap.). Rozvinutá infrastruktura vytváří dobré možnosti pro rozmístění vojsk i manévrování vojsky, pro velení, zásobování, zdravotnické zabezpečení atd. Naopak devastovaná, popř. nedostačující infrastruktura může činnost vojsk ztěžovat.

Povětrnostní podmínky (počasí) působí nepřetržitě, avšak jejich působení je proměnlivé. V průběhu několika dnů nebo i hodin mohou bojujícím vojskům napomáhat, ale v zápětí mohou bojovou činnost výrazně ztěžovat. Např. déšť, popř. jarní tání sněhu, může v krátké době změnit únosný terén na neprůchodný, naopak dlouhodobé sucho nebo mráz mohou pohyb vojsk v terénu usnadňovat. Dešťové nebo sněhové srážky, mlhy a kouř snižují viditelnost a tedy i účinnost přímých paleb, ale na druhé straně vytvářejí podmínky pro překvapivé akce.

***Poznámka:** Problematika vlivu počasí na vojáky a bojovou činnost vojsk byla širěji objasněna ve VP č. 11/1996 v článku „Pčasí jako násobitel síly“.*

Z denní doby je třeba věnovat maximální pozornost činnosti v noci. Úspěch nočního boje nebo boje za jinak snížené viditelnosti závisí na jeho pečlivé a utajené přípravě, na vycvičenosti vojsk, na jejich technickém vybavení pro boj v noci

a na možnostech osvětlování terénu. V každém případě si snížená viditelnost vyžaduje, aby byly uplatňovány odlišné taktické způsoby boje.

Kromě přírodních podmínek mohou svou činností a svými prostředky vytvářet **specifické podmínky** pro boj samotní lidé. Např. v důsledku použití ZHN jednou z bojujících stran, nebo v důsledku rozrušení či havárií jaderných a chemických zařízení, by na různých velkých prostorech došlo ke kontaminaci terénu, osob, výzbroje, materiálu a ovzduší radioaktivními nebo jinými toxickými látkami (nelze vyloučit i použití biologických zbraní). V souvislosti s hrozbou vzniku radiační a chemické (biologické) situace **nabývají na významu opatření ochrany vojsk**, jejichž cílem je chránit lidi, výzbroj a materiál a minimalizovat účinky působení ZHN.

V důsledku značného růstu účinnosti palby bylo nutno řešit řadu zcela nových problémů. Intenzivně byly hledány prostředky a způsoby, kterými by bylo možné snížit účinky palby, utajit činnost vojsk, klamat protivníka ap. Jedním z těchto prostředků a opatření bylo i používání různých dýmotvorných směsí k vytváření dýmových clon.

Použití dýmu na větším prostoru umožňuje utajit manévr vlastních jednotek, omezit nebo zcela zabránit vedení mířené palby na ně, a tím výrazně snížit účinky palby, oslepotvat, popř. i klamat protivníka. Současně však může působit i určité problémy vlastním vojskům.

***Poznámka:** Podrobně je problematika použití dýmu vysvětlena ve VP č. 1/1995 v článku „Dohlednost v dýmové cloně“ a VP č. 3/1996 v článku „Potřebuje AČR moderní maskovací dýmy?“*

Díky dynamickému vědeckotechnickému rozvoji se boj ve 2. světové válce a zejména v druhé polovině našeho století přenesl i do neviditelné elektromagnetické sféry. Mohutný nárůst počtu různých elektronických prostředků používaných k průzkumu,

velení, řízení zbraňových systémů, navigaci a k dalším činnostem vedl i k masovému používání přístrojů a zařízení určených k paralyzování jejich činnosti. Realitou je, že v současné době **elektronický boj** zaujímá tak významné místo, že jeho nedocenění a nepřipravenost vojsk na vedení bojové činnosti v podmínkách masového používání prostředků elektronického boje by měla katastrofální následky. Činnost elektronických prostředků tak v relativně nedávné době vytvořila další nové podmínky pro vedení bojové činnosti všech druhů vojsk a vynutila si i řadu specifických opatření.

***Poznámka:** Bližší informace o elektronickém boji najdou naši čtenáři opět ve VP v číslech 5/1995, 12/1995 a 6/1996.*

Jednotlivé podmínky boje ovlivňují činnost vojsk i činnost a způsoby použití jejich výzbroje a materiálu. Intenzita jejich působení nebude vždy a všude stejná a bude kolísat. V každém boji se obvykle projeví souběžné působení několika různých podmínek (např. terénu, počasí, elektronického boje). Půjde tedy o proces, v němž bude docházet ke vzájemnému umocňování, ale i rušení nebo alespoň snižování účinků vlivů různých podmínek. To se pak projeví i ve zvýšení nebo naopak ve snížení jejich výsledného efektu.

Vliv podmínek boje (vliv prostředí v němž bude boj veden) je třeba pečlivě zvažovat v průběhu plánování boje. Vyvozené závěry se musí odrazit v přijatých rozhodnutích, rozkazech, nařízeních a v dalších opatřeních (např. ve vytvoření vhodných bojových sestav, v přijatých způsobech manévru, způsobech podpory, v rozměrech prostorů obrany nebo v tempích útoku ap.). Ti velitelé, kteří dokáží správně vyhodnotit vliv podmínek boje, mohou jich pak využít i jako spojenců ke splnění stanovených úkolů. A k tomu jim má napomoci i uvedená stať Polního řádu.

HLAVNÍ DRUHY OCHRANY A ZÁSADY JEJICH PROVÁDĚNÍ NA STUPNI ROTA

2. část

Prof. Ing. Karel NOVOTNÝ, CSc., plk. v. v.

Ochrana proti konvenčním a zejména vysoce přesným zbraním

Pro ochranu proti konvenčním a vysoce přesným zbraním platí v podstatě stejné principy. Je třeba při tom vycházet ze skutečnosti, že v obou případech jde v zásadě o stejnou zbraň. Rozdíl je především v druhu použité munice. Již v současnosti se ukazuje, že dosud zcela, nebo alespoň většinou **klasická munice vyžadovala plošné ničení protivníka.**

Ztráty při tom mohou být minimální. Je to dáno hlavně ženijním vybudováním prostorů zaujímaných vojsky a jejich již soudobým soustředováním v určitém prostoru jen na přesně omezenou dobu s následným rychlým rozptýlením sestav. Plošné ničení přitom vyžaduje přísun a spotřebu značného množství munice všeho druhu. Účinky, kterých se touto municí dosahuje a její finanční hodnota, ne vždy odpovídají.

Ukazuje se, že **samonaváděcí munice** - munice s koncovým navedením je schopna dosáhnout stanoveného cíle rychleji, humánněji a ekonomičtěji a tím také celkově efektivněji vyražením těch objektů či subjektů, které vedou k rozložení a dezorganizaci protivníka. K takovým objektům patří zejména místa vedení, zdroje informací a hlavní palebné prostředky. To však neznamená, že ochranná opatření lze omezit jen na uvedené cíle.

Ochranná opatření se vztahují na všechny části ozbrojených sil. Mohou totiž svým zjištěním jednak napomáhat také zjištění hlavních cílů a jednak rozptylují, váží pozornost a případně klamou protivníka o skutečné situaci.

K hlavním opatřením proti působení jak klasických, tak vysoce přesných zbraní a současně také prostředkům elektronického působení patří zejména:

- pasivní opatření proti všem, zejména však technickým druhům průzkumu protivníka; sem patří např. využití maskování, koutových odražečů, radiotechnická, světelná a pohybová kázeň ap.,
- snaha zahltnit protivníka zprávami, které neodpovídají situaci a váží jeho průzkumné prostředky a tím mu současně ztěžují jeho rozhodování; sem patří např. klamání, využití imitačních a rušících prostředků,
- použití dýmu k maskování jednotek,
- odstraňování následků použití všech, zejména vysoce přesných zbraní protivníka.

Rota a její jednotky budou většinu opatření uskutečňovat samostatně. Některá z nich však budou prováděna podle rozkazu nadřízeného v souladu s jeho záměrem, popřípadě záměrem vyššího.

Význam opatření proti vysoce přesným zbraním bude perspektivně narůstat se zvyšováním počtů těchto prostředků ve výzbroji armád a s jejich případnou profesionalizací.

Opatření proti nežádoucím účinkům vlastních zbraní

S intenzitou bojové činnosti a růstem účinků prostředků ničení může docházet ke zvyšování ztrát, způsobených si navzájem „omylem“ vlastními silami a prostředky. Vedle újmy na zdraví a popřípadě životech má tento druh ztrát také demoralizující vliv na psychiku vojáků.

Snaha zabránit ztrátám i následným psychickým účinkům musí proto být důležitou součástí ochranných opatření každé armády. Přední místo při tom zaujímá požadavek včasného vzájemného rozpoznávání se vlastních jak pozemních, tak vzdušných sil. Při vysoce manévrovém charakteru již soudobé a zejména perspektivní bojové činnosti význam ochranných opatření proti nežá-

doucím ztrátám vlastními zbraněmi poroste.
Je to dáno především tím, že:

- při útoku protivníka na směrech a vedenných navíc různým tempem a při nesouvislé linii dotyku bojujících stran bude docházet k rychlým změnám situací i čar dotyku s protivníkem,
- nebude zvláštností, že v důsledku dynamiky bojové činnosti informovanost velitelů, štábů i taktických jednotek o situaci, včetně vlastních sousedů, nebude vždy přesně odpovídat dané skutečnosti,
- příprava vojsk není ve všech oblastech na potřebné výši a tím dochází k chybám v rozpoznávání zjištěných cílů,
- vojska mají malé bojové zkušenosti, často nepostačující fyzickou kondici a psychickou odolnost jednotlivců (hlavně malých kolektivů proti strachu, stresovým událostem, únavě ap.),
- nepřesnosti v informovanosti mohou vést k vzájemnému napadení vlastních pozemních sil navzájem, ale také pozemních sil vlastními letectvem,
- při snížení počtu dělostřelectva v mechanizovaném vojsku a manévrovém charakteru bojové činnosti budou zejména vojskové - vrtulníkové letectvo (vrtulníky úderné a bojové podpory), popřípadě i taktické letectvo (stíhací bombardovací a bitevní letectvo) důležitým prostředkem přímé podpory vojsk; nebezpečí napadení pozemních sil vlastním letectvem tím bude narůstat.

Všechny tyto skutečnosti souvisí s charakterem činnosti a bojovými úkoly především prvosledových jednotek, to znamená čet a rot. Přitom je třeba si uvědomit, že prvosledovou četou a rotou se v průběhu boje budou postupně stávat všechny mechanizované, motorizované, pěší a tankové čety a roty. Bude totiž docházet k jejich postupnému střídání v přímém dotyku s protivníkem.

Příčiny nežádoucích účinků vlastních zbraní ukazují na opatření, která je třeba k ochraně vlastních vojsk, ale také obyvatelstva a území provádět. Obyvatelstvo a území proto, že předpokládáme vést bojovou činnost

především k obraně republiky - to znamená na vlastním území. Lze však říci, že stejnými zásadami se bude naše armáda řídit, pokud to budou především naše mezinárodní závazky, popřípadně vlastní zájem vyžadovat, také na územích mimo naši republiku.

Ochranná opatření budou proto zahrnovat:

- činnosti proti neúmyslnému usmrcení nebo zranění civilního obyvatelstva palbou vlastních zbraní,
- dokonalou organizaci součinnosti s důrazem na:
 - dodržování tempa přesunů, směrů a prostorů manévru,
 - stanovení bezpečnostních čar (prostorů), při manévrech do boků a týlu protivníka, čar zastavení palby a čar setkání vlastních jednotek,
 - stanovení signálů pro dohovor s vlastními pozemními a také vzdušnými silami,
- zásady dodržování kázně a organizovanosti, stanovených činností a sankce při jejich narušování,
- průběžným informováním se vzájemně spolupracujících sil.

Vyloučení či alespoň podstatné snížení nežádoucích ztrát vlastními zbraněmi je třeba vidět v **dokonalé přípravě vojsk**. Rozhodující přitom je mistrovské zvládnutí střelby z osobních zbraní i zbraňových systémů. S tím souvisí schopnost velitelů přesně organizovat, sladit a řídit palby na základě dokonalé znalosti parametrů jednotlivých zbraní a jejich optimálního využití. Kromě toho je třeba zdůraznit také důležitost správného výpočtu a nastavení prvků střelby a jejich důsledné překontrolování vedoucími jednotlivých úrovní, zejména přímými realizátory - veliteli zbraní a zbraňových systémů.

Velitel roty je povinen maximálně omezovat použití takových prostředků a s nimi i takových způsobů vedení bojové činnosti, které způsobují rozsáhlá, dlouhodobá a vážná ohrožení životního prostředí a zejména ohrožení civilního obyvatelstva.

Velkou pozornost při výcviku je třeba rovněž věnovat samostatnému a manévrové-

mu způsobu vedení bojové činnosti a organizaci součinnosti. Důraz je třeba položit na dodržování směrů a tempa postupu při společném plnění úkolů se sousedy, dokonalému sladění činnosti a zejména čarám setkání a jim předcházejícím čarám zastavení palby. Velký význam přitom má jednoznačné stanovení vizuálních i zvukových (zdvojení) signálů, popřípadě časů jejich vysílání, hesel a způsobů vzájemného rozpoznání. Podstatou vzájemného rozpoznávání je **dokonalá znalost rozlišovacích znaků** vlastní a protivníkovy bojové techniky, hlavně tanků, obrněných transportérů, bojových vozidel, letadel i automobilů.

Jednoznačně musí být stanoven také **systém vzájemného informování** se o situaci s přesně vymezeným obsahem: čas, prostor činnosti, činnost vlastní a protivníka, pravděpodobná činnost protivníka a záměr činnosti vlastní. Hlášení obdobného typu bude velitel rotý podávat také veliteli praporu či veliteli taktického uskupení, pokud bude v jeho rámci plnit samostatný úkol.

Protože vlastní letectvo bude působit v rámci nadřazeného, nejméně praporu, je jeho povinností informovat o dosažených prostorech, popřípadě záměrech činnosti k určitému času také orgány letectva. Ty tvoří **součinnostní letecká skupina** u mechanizované brigády a ze součinnostní letecké skupiny k mechanizovaným praporům, při plnění zcela vyjimečných úkolů až k rotám vysílání **letečtí návodčí**.

Z taktických zásad vedení boje z hlediska ochrany proti „omylem“ vedeným úderům do vlastních ať pozemními silami či letectvem vyplývá, že řešení rychlého a včasného vzájemného rozpoznávání se vlastních vojsk je třeba hledat v oblasti technické. V současnosti se o to pokoušejí všechny vyspělé armády.

Vyvíjený identifikační systém „vlastnícizí“ v NATO, označovaný zkratkou IFF (Indication friend - foe), prokázal svůj přínos a oprávněnost již při zkouškách. Je předpoklad, že v krátké době bude identifikační systém ať již vlastní výroby či zakoupený zaveden nejméně do prvosledových rot a čet. V podstatě se jedná o tři jeho typy:

dotazovač, odpovídač a kombinace obou.

Ochrana proti požárům patří k opatřením, která realizují především čtyři rot. Za jejich přípravu, organizaci a realizaci proto také nesou plnou odpovědnost jejich velitelé. Jako protipožární opatření musí tyto velitelé zejména:

- organizovat prevenci,
- stanovit signály pro varování rot a čet o možném nebezpečí jejich ohrožení požáry,
- stanovit postup činnosti k ochraně jednotek před požáry, případně pro vyvedení jednotek z prostorů ohrožení požárem,
- organizovat hašení požáru,
- zjistit následky požárů u rot a jejich jednotek,
- zabezpečit pomoc těm, jimž požár ublížil na zdraví, organizovat jejich rychlý odsun na praporečné obvaziště či do zdravotnických zařízení,
- organizovat ochranu zbraní, bojové a jiné techniky a materiálu a jejich odsun z ohroženého prostoru,
- určit síly a prostředky pro odstraňování následků požáru.

Cílem prevence je především předejít poškození zdraví vojáků a zamezit jeho šíření a zhoršení, pokud k němu vůbec dojde. V praxi to znamená vytvořit podmínky pro boj s nimi. Jejich základem jsou především:

- dokonalé zvládnutí použití všech hasicích přístrojů, které má rota k dispozici především u vozidel,
- stanovení přesného postupu při hašení požáru jak v rámci rot, tak na všech podřízených úrovních vždy ve variantách s důrazem na to kdo, co, kdy, v kterém případě - situaci a jak udělá,
- procvičení a dokonalé zvládnutí a sladění připravených postupů a činností,
- včasné varování o vzniku požáru, který může ohrozit jednotky rot,
- stanovení možného směru šíření požáru na základě meteorologických hlášení a hlavně přímého zjištění směru větru předem při příchodu do prostoru.

Prvním předpokladem pro ochranu vojsk před požárem je umísťovat jednotky tak, aby byly v prostoru, kde se požár šířit nemůže. To znamená umísťovat je v nehořlavém prostředí.

Pokud plnění úkolů vyžaduje umístit jednotky v blízkosti hořlavých předmětů, je třeba tyto odstranit nebo opatřit nehořlavými nátery.

V případě rozmístění roty v lese je třeba ji umístit, tak aby v případě požáru mohla zaujaté prostory či prostory rozmístění co nejrychleji opustit. To znamená rozmístit ji podél lesních cest, čelem ke směru výjezdu. Současně musí velitel roty předem určit nové prostory, do nichž se má rota a její jednotky přemístit, a způsob jejich zaujetí.

Plní-li rota bojový úkol v prostoru lesa, rozmísťuje se podél vojenského okraje lesa. Vojenský okraj lesa musí chránit v lese rozmístěné jednotky před snadným zjištěním průzkumem protivníka a současně umožňovat organizované řízení paleb na blížícího se protivníka s cílem v případě rozbití jeho sestavy zabránit mu v odchodu. **Pro případ,** že rota může být požárem donucena zaujmout jiný prostor, musí velitel roty zabezpečit skryté přemístění roty do nového prostoru. Prostor je volen předem jako variantní pro plnění stanoveného úkolu roty. Pokud to situace dovozuje, je nový prostor také velitelem roty předem (včas) rekonoskován a připraven s důrazem na organizaci paleb. Variantních prostorů může být případně i více.

Při plnění úkolu v hloubce lesa, například při přehrazování pasek, průsmyků a lesních cest musí být připraveny rovněž varianty plnění úkolů, včetně stanovení cest k jejich zaujetí podle konkrétního vývoje situace a možného šíření požáru.

Všechna uvedená protipožární opatření se provádějí v souladu se situací po vyhlášení trvale platného varovného signálu „POŽÁRNÍ POPLACH“.

Ochrana zdraví příslušníků roty

Nejdůležitějším ochranným opatřením je ochrana zdraví příslušníků roty. Je společným a určujícím cílem všech ostatních opatření.

Bez člověka žádná činnost ani použití jakékoliv techniky nejsou možné. Člověk a zejména odborně připravený člověk je nahraditelný opět jen člověkem stejné odbornosti.

Velitel roty zabezpečuje optimální podmínky pro péči o zdraví vojáků. Prostřednictvím vyškoleného zdravotního instruktora roty a s pomocí dalšího kvalifikovaného zdravotnického personálu nadřízeného organizuje a kontroluje v rámci výcviku a přípravy vojáků již v míru:

- potřebná preventivní očkování,
- dodržování základních hygienických norem a protiepidemiologická opatření v součinnosti se zdravotnickým personálem nadřízeného,
- zvládnutí zásad poskytování první pomoci.

Tato opatření platí také v podmínkách bojové činnosti. Navíc k nim přibývají praktické poskytování první pomoci sobě samému, sobě navzájem a také včasny odsun raněných, jejichž stav to vyžaduje, na praporní obvažiště, nebo přímo do zdravotního zařízení, pokud to podmínky dovolují.

Závěr

Ochranná opatření je třeba chápat jako nedílnou součást každé činnosti vojsk. Již v soudobých a tím spíše perspektivních podmínkách se tak ochrana stává rovnocennou aktivní složkou boje. Při početní a technické převaze a iniciativě, které při zahájení agrese budou na straně protivníka, mohou ochranná opatření sehrát rozhodující roli při postupném získávání iniciativy na stranu obránce.

Těžiště přípravy, organizování a provádění ochranných opatření bude na velitelích rot a čet. Kvalitě jimi řízeného výcviku bude v průběhu bojové činnosti odpovídat také kvalita ochranných opatření při jejich uplatnění v boji.

Literatura:

- *Všeob-Ř-1*, • *Vševojsk-1-4*, • *Vševojsk-1-5*,
Novotný K.: *Vojenské rozhledy* 2/97. Ochrana vojsk, obyvatelstva, ekonomiky a území státu

ORGANIZACE HYDROMETEOROLOGICKÉHO ZABEZPEČENÍ BOJOVÉ ČINNOSTI

Major Ing. Miroslav Flajšman, podplukovník Ing. Milan Skála

Hydrometeorologické podmínky patří k jednomu ze základních činitelů limitujících proces plánování a vedení vlastní bojové činnosti. Hydrometeorologické podmínky mohou buď napomáhat, nebo plánování a vedení bojové činnosti naopak ztěžovat až znemožňovat.

Z těchto důvodů je nezbytné, aby možné vlivy hydrometeorologických podmínek byly uvažovány vždy ve všech fázích plánování, přípravy a vedení jakékoliv bojové činnosti. Příznivé hydrometeorologické podmínky musí být využívány, na nepříznivé musí být štáby a vojska upozorněny a případně následně ochráněny.

Aby velitelé a štáby mohli ve svých rozhodnutích nejen zvažovat vliv konkrétních hydrometeorologických podmínek na činnost vojsk, a také zvažovat i vlivy druhotné (průchodnost terénu, sjízdnost komunikací, kvalitu VPD, stav vody na tocích ap.), musí znát vliv těchto podmínek na vlastní činnost vojsk, použitou techniku a zejména mít dostatek informací o hydrometeorologické situaci a jejím očekávaném vývoji. Znalost těchto informací nelze nahradit intuicí nebo zkušenostmi.

Samostatnou kapitolu tvoří vliv hydrometeorologických podmínek při výskytu živelných pohrom nebo ekologických katastrof, kdy tyto téměř vždy tvoří určující podmínky pro zabezpečení ochrany před jejich důsledky a způsob jejich likvidace.

Vliv hydrometeorologických podmínek na činnost vojsk nesmí být přeceňován, protože neexistují takové absolutní podmínky, které by činnost vojsk zcela znemožňovaly. Ve skutečnosti o vlastních výsledcích rozhoduje umění štábů a mistrovství vojsk, jejich technické vybavení, možnosti infor-

mačních systémů a systémů velení a dokonalé využívání přírodních podmínek, tedy i hydrometeorologických podmínek. Na druhé straně však vliv hydrometeorologických podmínek nesmí být podceňován. Podcenění těchto podmínek, tedy nedostatečné HMZ činnosti vojsk, často vede nejen k nesplnění úkolu, zvýšenému vyčerpávání sil a prostředků, ale i ke ztrátám.

Z hlediska celkového pohledu na hodnocení vlivu hydrometeorologických podmínek na možnou činnost vojsk je nutno uvést, že je sice možné za určitých podmínek a v omezeném prostoru ovlivnit hydrometeorologické podmínky a případně využít těchto zásahů ve prospěch vojsk, ale nelze vést meteorologickou válku v níž by jedna strana konfliktu cíleně působila na druhou stranu změnou hydrometeorologických a nebo dokonce klimatických podmínek a uměle vyvolanými

katastrofálními povětrnostními jevy by ovlivňovala bojovou činnost.

Nezbytnost HMZ byla v historii, včetně konfliktů poslední doby, potvrzena mnohými těžce zaplacenými zkušenostmi. Vývoj bojové techniky a vývik vojsk sice umožňují vést boj za ztížených hydrometeorologických podmínek, ale znalost těchto podmínek a jejich dovedné využití umožňuje šetřit silami a materiálem a plně využití možností používané bojové techniky.

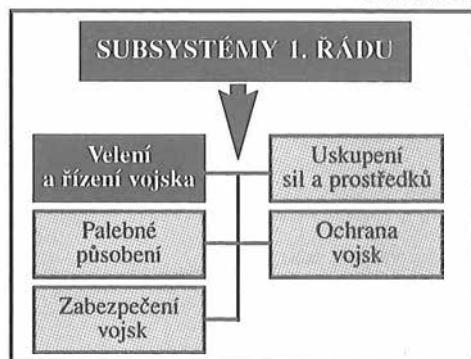
Zabezpečení, shromáždění, zpracování a předání dostatku spolehlivých, v maximálně možné míře přesných a včasných informací o hydrometeorologické situaci, o jejím vlivu na předpokládanou činnost vojsk a jejím předpokládaném vývoji je úkolem vojenského **hydrometeorologické služby (HMS)**.

Souhrn činností velitelů a štábů při získávání a využívání hydrometeorologických informací ve prospěch vojsk a činností HMS při získávání, zpracování a rozšiřování těchto informací obecně shrnujeme pod pojem **hydrometeorologické zabezpečení (HMZ)**.

Svým charakterem patří mezi speciální druhy zabezpečení velení a řízení. **Jeho způsob a charakter závisí na:**

- stupni velení, druhu vojska nebo služby

Tabulka 1

kterým je poskytováno,

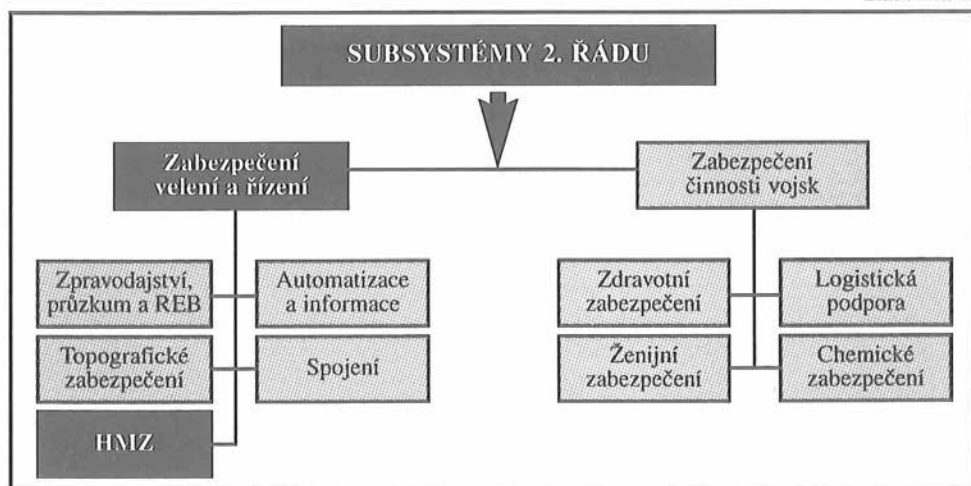
- charakteru předpokládané a vedené činnosti vojsk,
- druhu použité techniky,
- charakteru stávající hydrometeorologické situace,
- roční a denní době.

Hlavní úlohou HMZ je včas připravit podklady, komplexně vyhodnotit a přijmout závěry plynoucí z možného vlivu hydrometeorologických podmínek na bojovou činnost, přesuny vojsk, tělesnou a duševní kondici vojsk a jejich logistickou podporu.

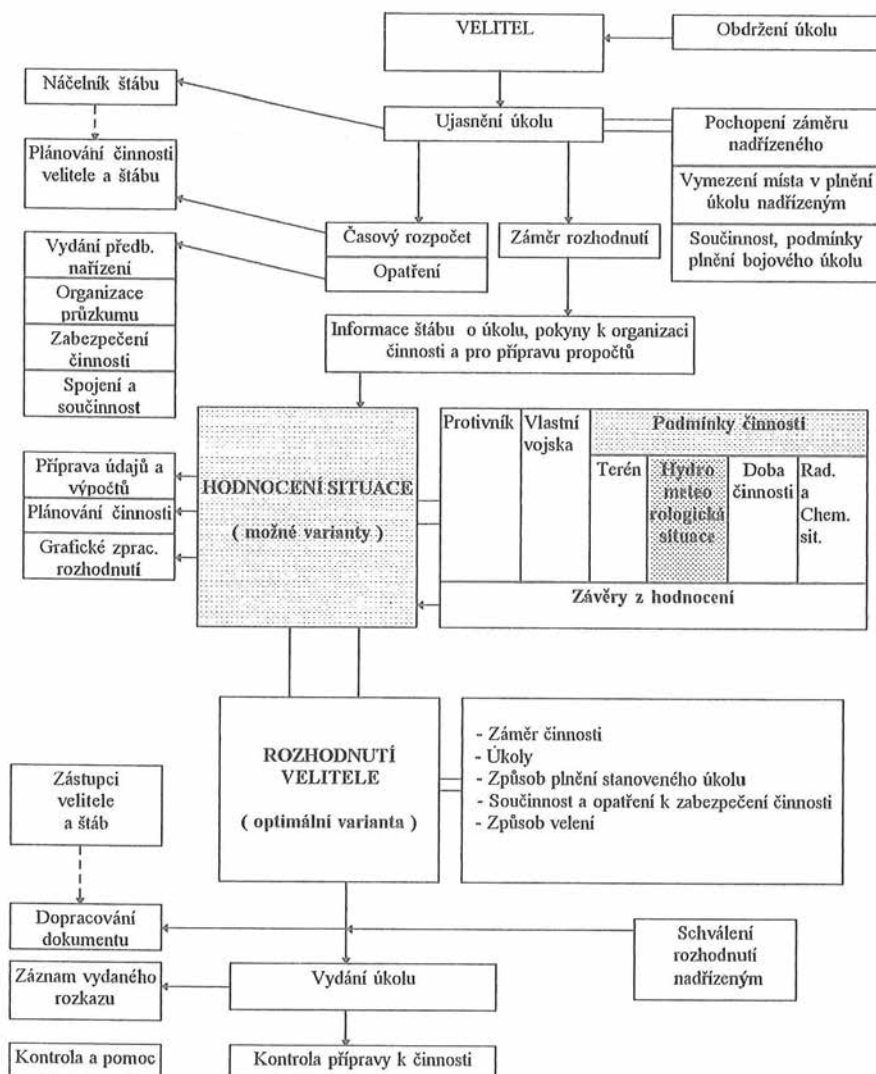
Místo HMZ v systému obrany (tab. 1 a 2)

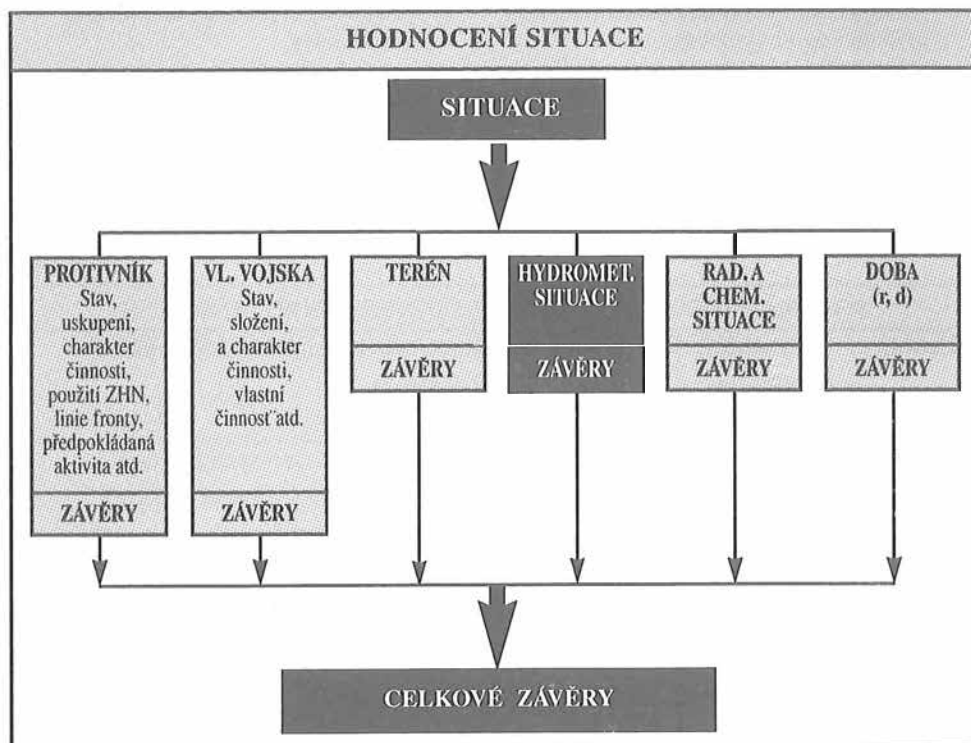
K naplnění cílů obrany je vytvářen systém

Tabulka 2

ÚLOHA HMZ V ROZHODUJÍCÍM PROCESU VELITELE

zahrnující prostor obrany a jeho infrastrukturu, operační sestavu vojsk, palebné a elektronické působení na protivníka, systém ochrany vojsk, systém řízení vojskům a systém zabezpečení. Nedílnou součástí systému velení a řízení vojsk je i hydrometeorologické zabezpečení.

Úloha HMZ v rozhodovacím procesu velitele je ukázána v tabulce 3 a hodnocení situace v tabulce 4.

Požadavky na HMZ činnosti pozemních sil z pohledu NATO

HMZ činností pozemních sil armád NATO je věnována velmi významná pozornost. V úrovni HMZ jednotlivých armád členských států existují sice rozdíly, avšak obecně lze shrnout, že HMZ je vyžadováno následujícími stupni velení:

- vyššími štáby NATO,

- štáby na úrovni sbor,
- štáby na úrovni brigáda,
- štáby na úrovni prapor,
- ve speciálních případech jednotkami na úrovni rota a četa.

Období požadovaného HMZ, jeho geografické vymezení a všeobecný charakter požadovaného zabezpečení jsou uvedeny v tabulce 5.

Podrobnější požadavky štábů jednotlivých stupňů velení se týkají:

- 1) **Výstražné hydrometeorologické služby**, která se organizuje na zjištěné a předpokládané prvky a jevy omezující schopnost operačních jednotek plnit zadané úkoly, nebo představující významné ohrožení bezpečnosti osob, techniky a zařízení (viz. tab. 6).

- 2) **Podkladových hydrometeorologických materiálů** a dat z přízemních

i výškových hladin, které jsou u pozemních sil NATO na operačním a taktickém stupni využívány pro:

a) stanovení průchodnosti terénu:

- stav terénu,
- podmínky pro překonání vodních překážek.

b) stanovení podmínek pro provedení:

- vzdušných výsadků,

- kombinovaných operací.

c) zpracování opravných koeficientů:

- dělostřelectva,
- raketového vojska,
- protiletadlového vojska.

d) stanovení podmínek:

- přenosu a rozptylu kouře při zadýmování,
- při použití ZHN,

Tabulka 5

SOUHRN POŽADAVKŮ NA HMZ ČINNOSTÍ POZEMNÍCH SIL			
Úroveň	Základní zájmová oblast	Základní období zájmu	Požadované hydrometeorologické zabezpečení
vyšší stupně velení	oblast velení a celá přední zóna	0-120 hod.	Obecná hydrometeorologická situace a její následný vývoj. Oblasti složitých meteorologických podmínek, které mohou významně ovlivnit činnost pozemních vojsk, včetně předpovědí pro hodnocení rad. a chem. situace. Dále předpovědi pro speciální činnosti.
operační stupně velení	oblast vedení BČ, včetně zájmové části přední zóny	0-48 hod.	Obecná hydrometeorologická situace a její následný vývoj. Oblasti složitých hydrometeorologických podmínek, které mohou významně ovlivnit činnost pozemních vojsk, včetně předpovědí pro hodnocení rad. a chem. situace. Dále předpovědi pro speciální činnosti.
samostatné taktické a taktické stupně velení velení	oblast vedení BČ, včetně zájmové části přední zóny	0-12 hod.	Obecná hydrometeorologická situace a její následný vývoj. Oblasti složitých hydrometeorologických podmínek, které mohou významně ovlivnit činnost pozemních vojsk, včetně předpovědí pro hodnocení rad. a chem. situace. Dále předpovědi pro speciální činnosti.
případně rota, četa nebo spec. jednotky	oblast plnění BÚ	období pro plnění, BÚ	Předpověď hydrometeorologické situace včetně předpovědí pro hodnocení rad. a chem. situace a pro speciální činnosti.

- šíření OL,
- organizace RCHPz.
- e) zhodnocení podmínek:
 - použití PTRS,
 - použití prostředků PVO.
- f) zhodnocení podmínek:
 - použití noktovizních prostředků,
 - organizace a sběru výsledků průzkumu,

- zabezpečení speciálních úkolů.

V NATO štáby jednotlivých stupňů velení pozemních sil vyžadují HMZ pro:

- plánované prostory vedení BČ,
- prostory rozmístění vojsk,
- prostory zájmu,
- prostory odpovědnosti.

Tabulka 6

VÝSTRAHY URČENÉ PRO POZEMNÍ SÍLY NA NEBEZPEČNÉ HYDROMETEOROLOGICKÉ PRVKY A JEVY					
Hydrometeorologické prvky a jevy	Štáby všech stupňů velení	Jednotky mech. vojska	Jednotky dělostřelectva (PL jedn.)	Jednotky výsadkového vojska	Poznámky
silný přízemní vítr	ano				>25m/s (90km/h)
silný výškový vítr				ano	ve vrstvě zem-3500m
stříh větru v příz. vrstvě			ano (ano)	ano	
zhoršené dohlednosti	ano				
významné nebo dlouhodobé srážky	ano				
sněžení	ano				
mrznoucí srážky	ano				
bouřky	ano				
krupobití	ano				
extrémní hodnoty teplot vzduchu	ano				T < 0 stc T > 30 stc
význačný pokles teplot vzduchu		ano	ano (ano)		> jak 10 stc pod bod mrazu
významná změna teploty s výškou			ano (ano)		
zhoršené rozptylové podmínky	ano				dlouhodobý trv. inv. char. počasí
stav vodních toků	ano				nebezp. rozvod. dosažení jednotlivých SPA
charakter terénu	ano				

Provádění HMZ

je vždy přizpůsobeno požadavkům úkolu jednotlivých stupňů velení a je vyžadováno buď štábem daného stupně velení nebo přímo konkrétní operační jednotkou. Přestože konkrétní hydrometeorologické podmínky mohou ovlivnit celou řadu rozhodnutí různých stupňů velení, je většina rozhodovacích procesů zahrnujících vliv

hydrometeorologických podmínek na činnost vojsk prováděna zejména přímo na operačních a samostatných taktických stupních velení, případně i níže přímo veliteli, kteří přímo řídí jednotlivé operační jednotky. S vyšším stupněm velení roste požadavek na dlouhodobější, avšak méně podrobnou informaci zahrnující větší teritorium.

V době míru nemají zpravidla štáby jednotlivých stupňů velení požadavky na rutinní, nepřetržitě HMZ. Avšak v době narůstání krize, v době přípravy a provádění cvičení, v době likvidace živelných pohrom nebo při zabezpečení speciálních úkolů tento požadavek rapidně narůstá.

HMZ jednotlivých stupňů velení pozemních sil NATO je prováděno zpravidla jedním z následujících způsobů:

- armádním prognostickým centrem (Military Forecast Centre), dále jen MFC,
- vlastním hydrometeorologickým pracovištěm (Meteorological Support Unit) na úrovni operačního nebo samostatného taktického stupně, dále jen MSU,
- vlastním pracovníkem hydrometeorologické služby (ve výjimečných případech) na taktickém stupni nebo u jednotek speciálního určení.

Obr. 1. Pracovníci Povětrnostního ústředí při hodnocení hydrometeorologické situace

V případech, že na daném stupni není zastoupena HMS, poskytuje potom příslušné MFC, nebo MSU jiného velitelství požadované informace jedním z následujících způsobů:

- pomocí příslušného ASVŘ,
- pomocí faxu nebo dálnopisem prostřednictvím pozemních, radiových nebo satelitních spojů,
- přítomností zástupce příslušného MFC (MSU), formou briefingu na daném stupni velení, přičemž se tento zástupce zúčastňuje každého briefingu,
- kombinovaným způsobem.

Štáby operačních stupňů velení vyžadují HMZ zejména pro účely přehledu o hydrometeorologické situaci v prostoru působení vlastních vojsk a vojsk protivníka a pro stanovení vlivů na tyto jednotky a jejich činnost. Dále vyžadují HMZ pro účely plánování budoucích operací.

Štáby samostatných taktických stupňů velení a případně i nižší operační jednotky vyžadují zvláštní HMZ přizpůsobené svoji funkci a to zejména:

1) Informace o aktuální hydrometeorologické situaci:

- pro oblast vedení stávající BČ pro jednotky dělostřelectva a raketového vojska k výpočtům balistických oprav v prostoru

OPERAČNÍ UŽIVATELE

Požadované hydrometeorologické informace	Štáby na operační úrovni	Štáby na samostat. taktic. stupni	Jednotky mech. vojska	Jednotky děl. a PVO	Výsadkové jednotky	Poznámky
Výstrahy na nebezp. hydrometeorologické prvky a jevy	ano	ano	ano	ano	ano	
Synoptická situace a její vývoj	F/C	F/C	F/C	F/C	F/C	
Přízemní vítr	F	F	F/A	F/A	F	
Dohlednost	F	F	F	F	F	
Počasí	F	F	F	F	F	
Oblačnost množství, výška, horní hranice	F	F	F	F/A	F	
Přízemní teplota	F	F	F/A	F/A	F	
Atmosfer. tlak			A			
Výškový vítr				F/A	F/C	0-3000m
Výšková teplota				F/A	F/C	0-3000m
Výšková inverze	F	F	F	F	F	žadýmování
Vlhkost	F	F	F	F	F	žadýmování
Stav terénu	F/A	F/A	F/A	F/A	F/A	
Údaje pro použ.ZHN	F	F	F	F	F	kódy
Pozorování bojiště	A					kódy
Údaje z přední zóny	F/C	F/C			F/C	

C = nejbližší měřená informace nebo kvalifikovaný odhad

A = aktuální informace změřená nebo pozorovaná v prostoru bojové činnosti

F = předpovědní informace pro oblast bojové činnosti

kódy: - *CDM* kód obsahující základní meteorologické informace pro předpověď stop *OL*,

- *EDM* kód obsahující údaje o efektivním středním větru,

- *MOBOB* kód pro mobilní meteorologické stanice pozemních vojsk,

- *MAVOC / MEWEC / TARWI / RECCO* kódy pro předávání meteorologických zpráv z průzkumných a ostatních letounů,

- *SUPREP* - kód pro předávání zpráv o počasí od neprofesionálních pozorovatelů, kteří jsou vybaveni omezeným nebo žádným technickým zařízením. Např. jednotky různých druhů průzkumu a pod.

rech vedení palby a prostorech cílů při vedení palby na velké vzdálenosti,

- pro oblast vedení stávající BČ pro zabezpečení podpory mechanizovaných a průzkumných jednotek,
- pro oblast vedení stávající BČ pro zabezpečení informací k ochraně proti ZHN, použití zadýmování, analýzu terénu, vlastní mobilnost, opatření proti mobilnosti protivníka a pro předpověď budoucích podmínek.

2) Předpovědní a aktuální informace pro oblast vedení stávající bojové činnosti

a pro plánování bezprostředně následující činnosti viz. tabulka 7.

Přenos dat a podkladových materiálů nezbytných pro organizaci efektivního HMZ je organizován způsoby, uvedenými v tabulce 8.

V **souvislosti** s uvedeným tokem dat je nutno si uvědomit, že v době míru jsou data shromažďována především prostřednictvím sítě pozorovacích stanic a volně vyměňována mezi všemi zeměmi světa za koordinace Světové meteorologické organizace (WMO). V období napětí, krize a za války

Tabulka 8

TOK DAT POŽADOVANÝ PRO HMZ POZEMNÍCH SIL NATO

Tok dat	Druhy dat	Obsah	Poznámky
od meteorologických stanic na WAC, MFC, MSU nebo přímo k operačním jednotkám	A	měření a pozorování	
měření a pozorování od operačních jednotek určeným uživatelům a na příslušné MSU nebo MFC	A	měření a pozorování	pomocí normálních komunikačních okruhů operačních jednotek
snímky z družic do MFC a MSU	G	satelitní snímky	
data z center zprac. družicových snímků do MFC a MSU	G, D	snímky APT a sekundární digitální data	
od letounů provádějící průzkum počasí určeným oper. uživatelům a příslušnému MSU	A, D	pozorování	
od WAC do MFC nebo MSU	A, D, G	soubory dat, materiály	výměna informací
mezi MFC	A, D, G	soubory dat, materiály	výměna informací
z MFC na MSU nebo přímo operačním jednotkám bez MSU	A, D, G		vybrané informace pro stanovený okruh uživatelů
z MSU k operačním jednotkám	A, D, G		vybrané informace pro stanovený okruh uživatelů

WAC: Národní nebo mezinárodní meteorologické centrum (Weather Area Centre)

A, D, G: Data alfanumerická, digitální, grafická

APT: Automatický přenos obrazových materiálů (Automatic Picture Transmission)

**POŽADAVKY NATO NA HYDROMETEOROLOGICKÁ DATA A PRODUKTY
NEZBYTNÉ PRO ZABEZPEČENÍ BOJOVÉ ČINNOSTI**

	denní četnost informací požadovaných od příslušného MFC nebo MSU				
hydrometeorologická data, materiály a informace	vyšší stupně velení	operační stupně velení	samostat. takt.stupně velení	samostat. takt.stupně dělostřel.	zdroj dat, materiálů a inform.
alfanumerické materiály					
synoptický rozbor a předpovědi	2x	2x	2x	2x	MFC/MSU
výstražná služba	ano	ano	ano	ano	MFC
přízemní data	4x	4x	4x	4x	MFC/MSU
výšková data				2x	MFC
data z přední zóny	ano	ano	ano	ano	MFC, spec. operační síly (SIGINT)
klimatická data	na výzvu	na výzvu			MFC
dlouhodobé hydrologické poměry	na výzvu	na výzvu			MFC
data pro vyhodnocení ZHN	4x	4x	4x	4x	MFC
pozorování z bojiště	ano	ano	ano	ano	MFC/MSU (přísl.kód)
grafické a digitální materiály					
přízemní analýzy	4x	4x	4x	4x	MFC/MSU
příz. předp. +24hod.	4x	4x	4x	4x	MFC/MSU
příz.předp. +48, 72, 96 h	1x	1x	1x	1x	MFC/MSU
družicové snímky	ano	ano	ano	ano	od centra zpracování
význačné počasí	2x	2x	2x	2x	MFC/MSU
předpověď středního výškového větru	2x	2x	2x	2x	MFC
analýzy výškových map				2x	

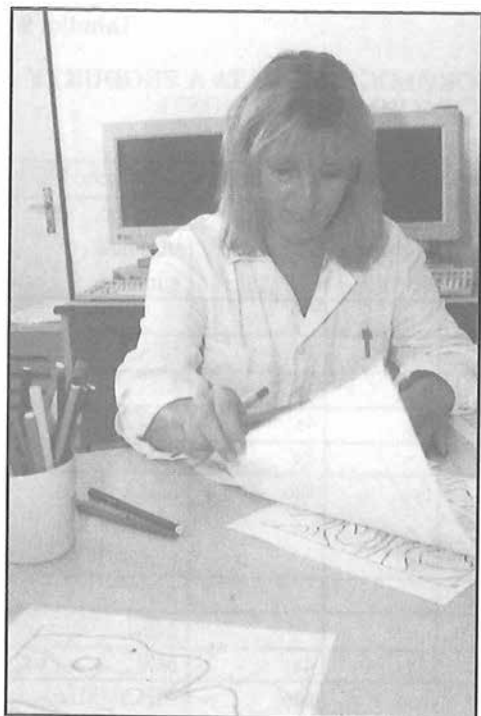
Lze očekávat výrazné omezení a narušení sběru těchto hydrometeorologických dat a informací. Tím dojde k tomu, že budou existovat oblasti, ze kterých nebude možno získávat data a informace pomocí normálních mírových metod.

Tyto oblasti jsou v terminologii NATO nazývány jako „tichá místa“. V těchto případech jsou k získávání potřebných dat vy-

užívány možnosti různých forem průzkumu a zpravodajství.

Obecně jsou hydrometeorologická data definována jako kvantitativní hodnoty hydrometeorologických parametrů. Z tohoto pohledu mohou tato data být:

- aktuální (rovněž nazývaná jako data v reálném čase),

Obr. 2

- předpovědní (předpovídána na určitou dobu do budoucnosti, max. cca 10 dní),
- historická (v těch případech kdy jsou aktuální data již neplatná),
- klimatická a dlouhodobé hydrologické poměry (dlouhodobá statistická data zahrnující průměrné hodnoty, rozsah různých veličin a četnost různých hydrometeorologických událostí).

Požadavky na hydrometeorologická data jsou rozděleny na:

- uživatelské aspekty, které jsou tvořeny požadavky uživatelů na specifická data nezbytná pro HMZ jejich úkolů,
- hydrometeorologické aspekty, které jsou tvořeny požadavky jednotlivých pracovišť HMS (MFC, MSU) na data která jsou nezbytná pro organizaci HMZ daného stupně velení na kterém se tato pracoviště nacházejí.

a) uživatelské aspekty (požadavky):

- **aktuální data:** jsou nezbytná pro zabezpečení funkce zbraňových a senzorych systémů, zabezpečení RCHPz, paleb dělostřelectva a raketového vojska a pod. Jsou zpravidla soustřeďována konkrétní operační jednotkou využívající své vlastní zdroje a systémy rozšiřování. Jedním z adresátů těchto dat jsou i příslušné MSU nebo MFC. Tato data mohou být rovněž distribuována přímo z centra MFC nebo příslušného MSU.
 - **předpovědní data:** tvoří základní požadavek většího štábu na jednotlivých stupních velení pro HMZ probíhajících a v blízké budoucnosti (do 10. dnů) probíhajících operací.
 - **klimatická data** a dlouhodobé hydrologické poměry: jsou požadována vyššími štáby za účelem plánování jednotlivých operací na strategických a operačních stupních velení.
- b) hydrometeorologické aspekty (požadavky):**
- **Armádní prognostická centra (MFC)** požadují aktuální data od příslušného WAC a dále ze zájmových oblastí ze zón odpovědnosti a zájmu jednotlivých MSU na úrovni operačních a samostatných taktických stupňů velení. Tato data jsou následně využívány pro zpracování výstupních hydrometeorologických materiálů, které jsou následně redistribuovány uživatelům. Předpovědní data jsou především výstupy od příslušných WAC v alfanumerické nebo grafické formě a jsou využívány pro zpracování výstupních hydrometeorologických materiálů pro uživatele. Klimatická data a dlouhodobé hydrologické poměry jsou vyžadovány od příslušných WAC za účelem zpracování podkladů pro plánování na vyšších a operačních stupních.
 - **Pracoviště hydrometeorologického zabezpečení (MSU)** mají podobné požadavky na data jako MFC, avšak jsou na ně častěji vznášeny požadavky z operačních a samostatných taktických stupňů, kde jsou tyto MSU zařazeny.

HMZ jednotlivých druhů sil států NATO závisí na toku dat:

- a) mezi jednotlivými AWC, MFC a MSU navzájem,
- b) mezi MFC (MSU) a vlastními operačními jednotkami.

Hydrometeorologická data jsou rozšiřována jako:

- a) hrubá nezpracovaná data, zpravidla jako datové a textové soubory
- b) produkty, kde jsou data převedena do formátů přístupných uživatelům

Hrubá data jsou běžně rozšiřována v zakódované formě což umožňuje přenos velkých objemů dat v relativně krátké době. Produkty jsou obvykle navrženy MFC po dohodě s uživatelem (v ideálním případě s příslušným MSU) na operačním nebo samostatném taktickém stupni.

Cílem takto pojatého toku dat je stav kdy každý uživatel na zmíněných stupních velení dostane produkt, který obsahuje pouze informaci (nebo souhrn informací) kterou sám potřebuje a ve tvaru umožňujícím v maximální míře pracovat s touto informací.

Takto pojaté HMZ je možno organizovat pouze v případech, kdy je na daném stupni zřízeno pracoviště MSU. Pokud tomu tak není, potom všichni ostatní uživatelé dostávají materiály a informace požadované celou řadou jiných uživatelů a každý si z nich musí vybrat tu informaci kterou sám potřebuje. Takto pojaté HMZ je potom mnohem méně efektivní.

Úroveň stávajícího HMZ v podmínkách AČR a nástin možností do budoucna

V zájmu udržení přehlednosti této stati vynecháváme způsoby a úroveň provádění HMZ v rámci VzS AČR, které by si vyžádaly samostatné pojednání. Jen konstatujeme, že v důsledku historického vývoje (Povětrnostní ústředí dne 23.9. 1998 oslavilo 45. výročí své existence) a organizačnímu začlenění byla zcela rozhodující priorita

dána hydrometeorologickému zabezpečení letectva. V současnosti je tento systém HMZ na velmi dobré úrovni a je schopen s vysokou kvalitou v plném rozsahu pokrýt požadavky VzS AČR.

Dále bude tedy pojednáno o úrovni HMZ GŠ AČR, PozV AČR, VUZO AČR a jejich štábů.

V minulosti se HMZ těchto součástí AČR prakticky neprovádělo (vyjma získávání primárních dat v rámci jednotlivých operačních jednotek), případně bylo omezeno na jednotlivou předpověď počasí pro některá zaměstnání, přičemž uživatel této informace v podstatě ani nevěděl jakou informaci požaduje a jak s ní pracovat. Tato skutečnost se plně potvrdila při organizaci HMZ činnosti AČR při likvidaci následků povodní v létě 1997.

V současné době v souvislosti s přechodem na postupy plánování, přípravy a vedení BČ podle standardů NATO se HMZ dostává do popředí zájmu všech výše uvedených součástí AČR. Stav, aby bylo HMZ těchto součástí AČR alespoň částečně kompatibilní s NATO, tak jak byly uvedeny v předchozích pojednáních, **brání především stručně řečeno:**

- a) organizační struktura štábů jednotlivých stupňů velení,
- b) organizační struktura vlastní HMS AČR.

Podle ustanovení stávajících předpisů odpovídá za provádění HMZ všech součástí AČR povětrnostní služba VzS AČR. Tento úkol je prakticky možno redukovat pouze na úkoly Povětrnostního ústředí VzS AČR, neboť pracoviště HMS na úrovni Nstř. VVzS AČR a samostatných taktických stupňů VzS AČR provádí pouze HMZ vlastního stupně a z objemu a obsahu nezbytných dat a informací, které mají k dispozici nejsou schopny HMZ jiných stupňů než vlastního provádět. Případná pravidelná organizace HMZ na operačním stupni VzS AČR ve prospěch např. samostatného taktického stupně PozV AČR se jeví tedy minimálně jako organizačně nezvladatelná.

Dále podle ustanovení stávajících předpisů, odpovídají za vyhodnocení vlivů hydrometeorologických podmínek nezbytných pro plánování, přípravu a vedení vlastní bojové činnosti daného stupně příslušné orgány zpravodajské služby, průzkumu a REB. Avšak v těchto strukturách neexistuje žádná složka HMS AČR. Ze stejného důvodu neexistuje přímé a operativní propojení Povětrnostního ústředí s těmito orgány na strategickém stupni a na operačních a samostatných taktických stupních pozemních sil, neboť Povětrnostní ústředí je součástí operačního stupně VzS AČR. Toto je hlavní důvod neefektivního HMZ ostatních součástí AČR.

Další základní nelogičností je skutečnost, že PÚ VzS AČR nezná konkrétní úkoly daných stupňů ostatních součástí AČR, časové a prostorové přiřazení jejich činností a pod. Organizační struktura PÚ VzS AČR není zatím přizpůsobena těmto kvalitativně novým požadavkům, neboť je těsně přimknuta k potřebám VzS AČR. Zároveň štáby jednotlivých stupňů velení neznají možnosti PÚ VzS AČR a nejsou zatím schopny přesně definovat svoje požadavky na HMZ své činnosti.

I přes výše uvedené základní nelogičnosti **dochází již nyní k prvním pozitivním zkušenostem** v oblasti poskytování HMZ různým subjektům mimo strukturu VzS AČR. Zejména objem dat, jejich rozsah a charakter, které PÚ VzS AČR denně poskytuje Středisku monitorování radiační a chemické situace již dnes plně odpovídá a mnohdy přesahuje výše uvedené postupy NATO. Zároveň je však nutno konstatovat, že je to jediná složka mimo VzS AČR kde probíhá HMZ vlastní činnosti komplexně, nepřetržitě a zejména rutinním způsobem.

První pozitivní zkušenosti jsou získávány z náznaků zahájené spolupráce při poskytování HMZ štábům jednotlivých operačních stupňů pozemních sil a některým, zejména speciálním samostatným taktickým stupňům. Rovněž zabezpečení některých speciálních činností v rámci GŠ AČR začíná nést prvky náznaku HMZ snad blízké budoucnosti.

Paradoxem na stávající úrovni HMZ AČR je fakt, že objemy dat, které jsou k dispozici, SW a HW vybaven PÚ VzS AČR, komunikační možnosti, možnosti v tvorbě nadstavbového uživatelského SW a odborná erudice příslušníků PÚ VzS AČR jsou v mnohém minimálně na srovnatelné úrovni s armádami NATO, o čemž se jeho příslušníci pravidelně přesvědčují při vlastních zahraničních aktivitách, které PÚ VzS AČR v posledním období intenzivně rozvíjí. Téměř jediným omezujícím faktorem je tedy nepružná a neefektivní organizační struktura.

Nabízí se tedy otázka, co je nutno v nejbližší době v rámci koncepce rozvoje AČR do r. 2003 s výhledem do r. 2008 udělat tak, aby HMZ všech součástí AČR odpovídalo minimálním požadavkům jaké jsou v NATO?

Ve stručnosti řečeno je nezbytné vytvořit standardům NATO odpovídající MFC na strategickém stupni velení jako orgán s celoarmádní působností. Toto je možno velice efektivně vytvořit právě na základech stávajícího PÚ VzS AČR. Takto koncipované MFC je nutno vnitřně organizačně přizpůsobit požadavkům na HMZ všech součástí AČR.

V další etapě propojit toto MFC pomocí ASŘV se štáby jednotlivých operačních stupňů a s vybranými samostatnými taktickými stupni. Dále podle ekonomických a organizačních možností vytvořit na jednotlivých operačních stupních pracoviště HMZ, tj. vytvořit standardům NATO odpovídající příslušné MSU. Tyto pracoviště postupně zřídit v případě možností i u vybraných samostatných taktických stupňů. Následně takto vybudovaná pracoviště MSU buď přímo nebo v těsné vazbě propojit s příslušnými pracovišti analýz terénu na daných stupních.

Obsah, forma, četnost a objem poskytovaného budoucího HMZ buď ze stupně MFC, nebo ze stupňů MSU jednotlivým stupňům velení nebo přímo operačním jednotkám jsou potom jen otázkou definování požadavků a možností informačních systémů.

VÝCVIK V ŘÍZENÍ BOJOVÝCH VOZIDEL V POCHODOVÉM PROUDU

Podplukovník Ing. JAROSLAV VOCELKA

Článek obsahuje úvahu o možnosti provedení tohoto výcviku v omezených prostorech posádkového cvičiště. Je doplněn možným vzorem plánu cvičení. Navazuje na problematiku vedení výcviku v řízení bojových vozidel uveřejněnou v časopisu *Vojenský profesionál* v čísle 1/96.

Osnovy řízení bojových vozidel (Tank-6-6) člení cvičení č. 5 „Řízení bojových vozidel v pochodovém proudu“ na dvě samostatná cvičení a sice na cvičení č. 5a a č. 5b. V nich se předepisuje řidičům zvládnout tyto učební úkoly:

a) Při cvičení 5a - „Technika řízení v proudu“

1. Procvičení techniky řízení vozidla v proudu
2. Vedení proudu vozidel při různých způsobech jízdy

b) Při cvičení 5b - „Řízení v pochodovém proudu nejvyšší možnou rychlostí“

1. Vydání úkolu, příprava osádek a vozidel k pochodu.
2. Pochod v rotním proudu po určené pochodové ose (pozn.- nejvyšší možnou rychlostí).
3. Kontrola vozidel po ukončení pochodu. Hlášení o splnění cvičení a o technickém stavu vozidel.

Podstatou cv. 5a je zvládnutí následujících učebních otázek:

- Příprava vozidla k pochodu.
- Činnost u vozidla, navázání spojení, současné spuštění motorů a hlášení veliteli vozidla o připravenosti k jízdě.
- Současný rozjezd vozidel z místa, zvyšování rychlosti a zvětšování vzdáleností mezi vozidly a zmenšování vzdáleností mezi vozidly při snižování rychlosti.

šování rychlosti a zvětšování vzdáleností mezi vozidly a zmenšování vzdáleností mezi vozidly při snižování rychlosti.

- Projíždění zatáček, přejíždění železničních přejezdů a mostů (skutečných nebo značkových), překonávání charakteristických překážek.
- Činnost při zastavení vozidla, při míjení protijedoucího a objíždění poškozeného vozidla, a při zastavení proudu.
- Rozvinování roty z proudu do předbojové a bojové sestavy, přeměna těchto sestav zpět do proudu.

Zvládnutí výše uvedených otázek je základem pro plnění učebních úkolů cv. 5b.

Pro cvičení č. 5a se předpokládá pochodová osa v délce 5 - 7 km, pro náročnější cvičení č. 5b pochodová osa v délce 15 - 25 km, v obou případech zahrnující silnice. A to je kámen úrazu pro výcvik na posádkových řidičských cvičištích, které silnice obvykle neobsahují.

Použití silnic mimo vojenské prostory je velmi problematické. Problémy jsou v zajištění bezpečnosti výcviku na silnicích s veřejným provozem. Je nutno organizovat pořádkovou regulační službu, v případě nočního výcviku, který má být prováděn i s infrapřístroji, jde dokonce i o zastavení veškerého jiného provozu.

A bojová pásová vozidla také ničí povrch těchto silnic.

Potíže se zajišťováním cvičení mohou často vést tomu, že cvičení se plní až při vyvedení útvaru do VVP. Domnívám se však, že **některé učební otázky cvičení 5a, mající hlavní význam pro dovednosti řidičů řídit vozidlo při jízdě v proudu**, lze procvičovat i na malém posádkovém cvičišti bez použití silnice a s menším počtem vozidel, než je předepsáno předpisem Tank-6-6.

Tyto učební otázky jsou vyznačeny výše tučným písmem.

Jsem toho názoru, že s takto vycvičenými řidiči lze pak z vykládací stanice dojet v rotním proudu na místo výcviku ve VVP bez velkých problémů. Tento přesun z vykládací stanice je pak zapotřebí organizovat jako výcvik v procvičování druhého učebního úkolu cv. 5a s vynecháním rozvíjení.

Nutno poznamenat, že řidiči bojových útvarů již mají mít potřebné dovednosti vytvořeny z výcvikového střediska. Jde tedy převážně jen o výcvik, jehož cílem může být zjištění úrovně vycvičenosti řidičů, obnovení jejich utlučených návyků, případně zdokonalení podle požadavků a nároků velitele roty.

Za vhodná pokládám taková cvičiště, na nichž se nachází úsek dlouhý alespoň 500 m, umožňující jízdu na 3. rychlostní stupeň, nejlépe navazující na komunikace určené pro provoz bojových vozidel. Na cvičišti se vyznačí ostré zatáčky vyžadující jízdu na 2. rychlostní stupeň, výtyčkami se vyznačí (někde mimo rovný úsek) v levé polovině cesty protijedoucí vozidlo, v pravé polovině cesty vozidlo odstavené pro poruchu, může se vyznačit železniční přejezd a most.

K provedení cvičení řídícímu výcviku (dále jen ŘV) postačí 4 - 5 vozidel, což umožní procvičit natřikrát všechny řidiče roty. Jedna skupina řidičů řídí, druhá představuje velitele vozidel. Třetí skupina pozoruje výcvik z bezpečného místa a učí se

rozbořem chyb cvičících na vozidlech. Neměl by být problém cvičit takto nejen ve dne, ale s nejnepříznivějšími bezpečnostními opatřeními i v noci se sníženým osvětlením a na infra.

Cvičení v praktickém řízení zahájí ŘV stanovením úkolu celé jednotce. Toto stanovení úkolu může být velmi stručné, pokud byla provedena předem teoretická příprava tak, jak je navrženo ve vzoru plánu cvičení.

Výcvik na hlavním pracovišti se pak započne vydáním rozkazu pro přesun (dále RPP) cvičícím.

Pokračuje se na rovném úseku nácvikem přípravy vozidla, nasednutím v časové normě, navázáním spojení a hlášením o připravenosti k jízdě. Procvičí se současné spuštění motorů a dále současný rozjezd všech vozidel, zvětšování vzdálenosti při zvyšování se rychlosti. Na konci úseku se pak cvičí zmenšování vzdáleností při snižování rychlosti. Vozidla projedou zatáčkovitý úsek, překonají vytvořené překážky a při vjezdu do rovného úseku znovu procvičují na stejné dráze zvyšování rychlosti a zvětšování vzdáleností atd. Pokud se něco nedaří, ŘV nechá vozidla dojet na rovný úsek a vysvětlí chyby a způsob jejich odstranění.

Po projetí potřebného počtu okruhů se procvičí opět na rovném úseku zastavení proudu, provedení kontrolní prohlídky a hlášení o stavu vozidel. Tím může výcvik první skupiny řidičů skončit a stejným způsobem se vycvičí další skupiny.

Při plnění 1. učebního úkolu se učební otázky procvičované na místě budou procvičovat postupně, teprve po zvládnutí jedné se přistoupí k procvičování dalších. Učební otázky procvičované za jízdy se procvičí v bloku bez přerušování a sice od současného rozjezdu až po nácvik zastavení proudu.

Při plnění 2. učebního úkolu se již nezastavuje, učební otázky se cvičí průběžně, zdokonalují se získané dovednosti cvičících tak, aby pohyb „proudu“ byl plynulý. Mohou být provedena i noční zaměstnání se sníženým osvětlením a poté s infrapřístroji.

VZOR PLÁNU PROVEDENÍ:

Útvar
Čj.:

Výtisk číslo:
Počet listů:
Přílohy:

PLÁN PROVEDENÍ CVIČENÍ

Téma: Cvičení č. 5a - Technika řízení bojového vozidla v proudu ve dne i v noci.

Učební cíle: Zdokonalit cvičící v plnění podmínek cvičení č. 5a.

Učební úkoly:

1. Procvičení techniky řízení vozidla v proudu.
2. Vedení proudu vozidel při různých způsobech jízdy.

Rozpočet času:

1. Stanovení úkolu	min.
2. Prohlídka dráhy	min.
3. Ukázka výcviku	min.
4. Výcvik na pracovištích	min.
5. Kontrolní prohlídka	min.
6. Vyhodnocení výcviku	min.
7. Závěr výcviku	min.

Metoda: Cvičení.

Místo: Posádkové cvičiště řízení bojových vozidel.

Doba:

Pomůcky: Tank-6-6, Tank-6-5, záznam o výsledcích, plán cvičení, ...

Materiální zabezpečení: 5 vozidel BVP, terénní zdravotní vozidlo, vyprošťovací vozidlo VPV, RDST RF 10, signální praporky, dalekohled, ...

Zpracoval:

ORGANIZAČNÍ A METODICKÉ POKYNY

a) Ústroj a vybavení cvičících:

Psací a kreslicí potřeby, poznámkový sešit, oděv a obuv pro výcvik na technice.

b) Organizace a metodika cvičení:

Teoretickou přípravu provést dne od do na učebně řízení.

Přípravu provede

Probrat tyto učební otázky - obsah cvičení a teorie jízdy, pravidla řízení BV v proudu, kritéria hodnocení, organizaci výcviku a bezpečnostní opatření. Procvičit používání stanovených signálů.

Promítnout film (video) cv. 5a, 5b.

Trenažerový nácvik provést dne od do na trenažerové učebně.

Nácvik bude řídit

Obsah nácviku - provést trenažerový nácvik č. 3 podle Vševojsk-51-25 str. 107.

Výcvik v praktickém řízení vozidel provést na dvou pracovištích. Na prvním (hlavním) pracovišti splnit učební úkoly v řízení vozidel, na druhém (pomocném) pracovišti zdokonalit znalosti pravidel řízení v daném cvičení metodou ukázky s vysvětlením. Cvičení zahájit plněním 1. učební úkolu a po jeho zvládnutí přistoupit k plnění 2. učební úkolu.

Organizace pracovišť:

	1. PRACOVISTĚ	2. PRACOVISTĚ
Učební úkol:	Cvičení č. 5a	Pravidla řízení cv. č. 5a
Metoda:	Cvičení	Ukázka s výkladem
Místo:	Dráha	Určené místo
Doba:		
MTZ:	5 BVP	
ŘV:	Velitel roty	Velitel čtyř

1. Úvod

- nástup, hlášení,
- kontrola ústroje a připravenosti materiálu
- kontrola připravenosti cvičících

Kontrolní otázky:

- 1) Pravidla řízení BV v proudu?
- 2) Jaké jsou povinnosti cvičícího?
- 3) Co je zakázáno při výcviku v řízení bojových vozidel?
- 4) Signály pažemi, praporky a světly.

2. Stanovení úkolu

Téma: Cvičení č. 5a - Technika řízení BV v proudu

Učební úkoly:

1. Procvičení techniky řízení vozidla v proudu
2. Vedení proudu vozidel při různých způsobech jízdy

Počet hodin na výcvik:

Průměrná spotřeba km na jednoho cvičícího: (tj. kolik okruhů)

Organizace a průběh výcviku

Výcvik bude probíhat na dvou pracovištích takto:

1. PRACOVISTĚ (hlavní)

Učební úkol: Procvičení techniky řízení vozidla v proudu ve dne i v noci. Vedení proudu vozidel při různých způsobech jízdy. Noční výcvik s použitím světlometů a s použitím infrahledu.

Místo:

Metoda:

MTZ: vozidel

Doba výcviku: (tj. cca..... okruhů)

ŘV:

Na hlavním pracovišti se procvičují tyto učební otázky:

- příprava osádek a vozidel k pochodu,
- činnost u vozidel, navázání spojení, současné spuštění motorů, hlášení o připravenosti k jízdě,
- současný rozjezd, zvyšování rychlosti a současné zvětšování vzdáleností, snižování rychlosti a současné zmenšování vzdáleností,
- projíždění zatáček, přejíždění železničního přejezdu a mostů, překonávání překážek vyskytujících se na pochodové ose,
- činnost osádky při zastavení vozidla, činnost při objíždění poškozeného a míjení protijedoucího vozidla,
- nácvik činnosti při zastavení proudu.

Popis činnosti cvičících (poznámka: - rozsah podle zkušenosti ŘV)

Na hlavním pracovišti (č. 1) jsou vozidla v proudu za sebou v odstupu 10 m. Dvě cvičící směny (velitelé vozů a řidiči) nastoupí na určeném místě. Třetí směna se přemístí na místo určené k pozorování výcviku prvních dvou směn.

ŘV vydá rozkaz pro přesun (RPP) a prověří jeho pochopení.

Rozchod k vozidlům, provedení KP a nástup cvičících před vozidly. Nasednutí v časové normě na pokyn ŘV, navázání spojení VHZ a signál „**HOTOVO!**“

Na pokyn ŘV současné spuštění motorů, kontrola provozních údajů a hlášení cvičícího řidiči cvičiteli (ŘC) o připravenosti k jízdě. Signál „**HOTOVO!**“. Pokud se současné spuštění motorů nezdařilo, opakuje se až do bezchybného provedení.

ŘV vydá signál „**POZOR!**“, první 3 cvičící zařadí 2. RS, ostatní se k jeho zařazení připraví. Řidiči sledují pozorně zád vozidla před nimi.

ŘV vydá signál „**VPŘED!**“. ŘC prvního vozidla vydá cvičícímu povel k jízdě, ostatní cvičící se rozjedou, jakmile se rozjede vozidlo před nimi. Pokud se současný rozjezd vozidel nezdaří, ŘV proud zastaví a rozjezd se opakuje až do bezchybného provedení.

První vozidlo zrychluje na maximální provozní otáčky motoru (stále 2. RS), ostatní vozidla jedou na minimální provozní otáčky. Jakmile se první vozidlo vzdálí od druhého na vzdálenost nařízenou pro jízdu v terénu, zrychlí na maximální provozní otáčky i druhé vozidlo a tak postupně i všechna ostatní. Vozidla jedou v proudu za sebou ve vzdálenostech stanovených v RPP.

Vozidla vjedou na rovný úsek. První vozidlo zařadí vyšší RS a zvýší rychlost. Jakmile se vzdálí od druhého vozidla na vzdálenost nařízenou pro jízdu rovným úsekem (obvykle maximální vzdálenost nařízená v RPP), zrychlí i druhé vozidlo a po něm stejným způsobem i ostatní. Vozidla pak jedou v proudu za sebou ve vzdálenostech stanovených pro maximálně povolenou rychlost.

Vozidla dojedou k úseku se zatáčkami. Postupně snižují rychlost, řidiči řadí 2. RS, zároveň se plynule zmenšují vzdálenosti mezi vozidly.

Vozidla se pohybují po okruhu a cvičící plní stanovené učební otázky (vzdálenosti, využívání šířky vozovky, objíždění, míjení, přejíždění značkováného mostu, značkováného železničního přejezdu, zastavování).

Po ujetí potřebného počtu kol se proud vozidel přesune do prostoru VČ, kde zastaví. Cvičící sesednou, provedou KP a celá směna nastoupí k provedení dílčího vyhodnocení. Tohoto vyhodnocení se zúčastní i následující směna.

Následující směny cvičí postupně stejným způsobem.

2. PRACOVISTĚ (pomocné)

Učební úkol: Opakování pravidel řízení

Místo:.....

Metoda: Výklad, ukázka

Doba výcviku:.....

Řídící výcviku:.....

Poznámka: Bezpečná vzdálenost od jedoucích vozidel min. !!!

Popis činnosti cvičících:

Cvičící sledují výcvik na hlavním pracovišti ze stanoviště v bezpečné vzdálenosti od dráhy. Řídicí výcviku na pracovišti provádí rozbor činnosti cvičících, hodnotí průběh výcviku formou besedy.

Rozdělení na směny:.....

Časový rozvrh střídání směn:....

Pracoviště č. 1

Pracoviště č. 2

Přestávka

(Poznámka: O přestávce provést kontrolní prohlídku v rozsahu jako za zastávky.)

Organizace spojení:

Hlavní frekvence

Záložní frekvence.....

Volací znaky.....

Popis dráhy: Ukázat na nákresu dráhy nebo přímo v terénu.

Kritéria pro hodnocení:

- 1) Rychlé nasednutí do vozidla. Navázání spojení a přesná odpověď na první dotaz velitele. Včasné spuštění motoru, rozjezd vozidla do 5 s od povelu „VPŘED!“.
- 2) Dodržení stanovených vzdáleností odpovídajících rychlosti jízdy.
- 3) Projetí zatáček bez zastavení a bez vyjetí z vyznačené průjezdné části vozovky.
- 4) Jízda po mostech a přes železniční přejezd při dodržení určené vzdálenosti vozidel bez zastavení, zatáčení nebo přejetí vyznačené průjezdné části.
- 5) Správné využití šířky vozovky a překonání překážek bez zdržování proudu.

Charakteristické chyby: Uvést charakteristické chyby tak, jak jsou pro cvičení č. 5 uvedeny v pomůcce Vševojsk-51-25, doplnit je o vlastní zkušenosti. U každé charakteristické chyby vždy uvést, jak jí předejít.

Bezpečnostní opatření: Uvést je v závislosti na stavu cvičiště a na podmínkách při nichž výcvik probíhá. Jako vodítko použít přílohu č. 1 předpisu Tank-6-6. Při tomto druhu výcviku, tj. v terénu, doporučuji připomenout cvičícím:

Δ zakázané činnosti (Tank-6-6, čl. 12, příloha č. 1),

Δ povinnosti cvičících (Tank-6-6, čl. 20),

Δ organizaci střídání v prostoru výchozí čáry,

Δ minimální bezpečnou vzdálenost mezi vozidly,

Δ nebezpečná místa na dráze,

Δ činnost při ztrátě orientace při jízdě s infraprístrojem.

Je nutné zásadně trvat na tom, aby cvičící řídili v bojové poloze sedačky řidiče a se zvrženým přiklopem.

Poučení o bezpečnosti je vhodné zakončit dotazem na případné zdravotní potíže. Je-li to potřebné, provést detekci na požití alkoholu.

3. Průběh výcviku

Poznámka: V této části plánu provedení si řídící výcviku rozepíše podle své potřeby postup praktického výcviku po částech tak, aby nic nebylo opomenuto. Má to význam především pro méně zkušeného řidiče, zkušenější tuto část obvykle nepotřebují. Na zahájení praktického řízení postačí písemný rozkaz pro přesun a k vedení výcviku předem připravený záznam pro hodnocení cvičících s uvedením procvičovaných (a hodnocených) učebních otázek.

4. Závěr výcviku

- nástup cvičících,
- vyhodnocení cvičení
- zopakovat téma a uvést zda cíl zaměstnání byl splněn,
- charakteristiké chyby, jejich příčiny a způsob odstranění,
- vyhodnocení jednotlivců,
- vyhodnocení jednotky,
- téma příštího výcviku,
- úkoly pro přípravu na další zaměstnání (do samostudia),
- organizace přesunu do kasáren (RPP),
- organizace údržby vozidel.

K č.j.:

Příloha č.:

Počet listů:

ROZKAZ PRO PŘESUN

1. Taktická situace:
2. Úkol roty:
3. Pořadí vozidel:
4. Pochodová osa:
5. Nebezpečná místa a opatření pro průjezd těmito místy:
6. Maximální povolená rychlost Minimální povolená rychlost
7. Maximální vzdálenost mezi vozidly v rozmezí (při maximální dovolené rychlosti).
Minimální vzdálenost (při minimální rychlosti).
Vzdálenost při zastávce 10 m.
Za snížené viditelnosti (prašno, mlha) jet tak, aby dohlednost před vozidlem činila
nejméně

Poznámka: Za dobrých adhezních podmínek nemá být číselný údaj vzdálenosti v metrech nižší než číselný údaj příslušné rychlosti v km/h. Jsou-li řidiči méně zkušení, jsou-li horší adhezní podmínky, pak stanovíme vzdálenosti patřičně větší. Dále pak poměr maximální a minimální vzdálenosti má být stejný, jako je poměr maximální a minimální rychlosti.

8. Ostatní opatření

Porucha

Nehoda

Ztráta orientace při jízdě na infrapřístroj

Poznámka autora: Vzor písemné přípravy je zpracován dosti obsáhle proto, aby mohl sloužit jako návod zejména pro méně zkušeného řídicího výcviku.

K ÚČASTI VELITELE ŽENIJNÍHO PRAPORU VE ŠTÁBU MECHANIZOVANÉ BRIGÁDY V PRŮBĚHU PLÁNOVÁNÍ BOJE

Plukovník doc. Ing. JAROSLAV ZELENÝ, CSc.

Významnou součástí plánování boje ve štábu mechanizované brigády je i řešení otázek souvisejících se ženijním zabezpečením boje a bojovým použitím jednotek ženijního praporu, případně dalších, které byly brigádě přiděleny nebo budou plnit úkoly v její prospěch.

Zrealizovaný přechod na novou strukturu štábu mechanizované brigády a štábů podřízených útvarů se zákonitě projevuje i v činnosti jednotlivých příslušníků štábu při plánování boje. Vyžaduje také stanovení působnosti (kompetencí) jednotlivých funkcionářů v rámci vytvořených oddělení a skupin (co, kdo a kdy bude řešit, připravovat a zpracovávat, na čem se bude podílet v průběhu plánování boje a v součinnosti s kým). To vše by měla řešit metodika práce konkrétního štábu (oddělení, skupiny) svazku (útvary).

Vzhledem ke zrušení funkcí odborných náčelníků (případně skupin, jako např. ženijní) ve štábu brigády se po vzoru armád některých států NATO prosazuje účast velitelů odborných útvarů ve štábu brigády při plánování jako jakási náhrada. Jedním z nich je zpravidla i velitel ženijního praporu.

Cílem článku je ukázat na některé souvislosti spojené s tímto novým způsobem přístupu k řešení otázek ženijního zabezpečení ve štábu mechanizované brigády při plánování boje.

V operačním štábu velitelství mechanizované brigády je začleněn na operačním oddělení jeden důstojník ČVO 500 v rámci skupiny operačního plánování. Tento důstojník ženijní specializace má svoji kapacitu, která zákonitě nepokryje vše, co je nutné v oblasti ženijního zabezpečení v průběhu plánování boje brigády řešit, kalkulovat a zpracovávat (např. příspěvek do bojového rozkazu velitele, jehož součástí je zpravidla i příloha „D“ - ženijní zabezpečení). Nemá k tomu zatím ani vytvořeny podmínky. Z hlediska svého začlenění ve skupině může být pověřován plněním různých úkolů. Také plánovaný kód vzdělání na této funkci neodpovídá úkolům řešeným ve štábu brigády z hlediska ženijního zabezpečení. Z této reality vyplývá, že pokud část působnosti bývalé ženijní skupiny nebude přenesena na velitele a štáb ženijního praporu brigády, potom některé úkoly řešeny nebudou nebo jen okrajově, bez respektování možností sil a prostředků brigády plnit úkoly ženijního zabezpečení.

Polní řád pozemních sil AČR řeší činnost velitele a štábu brigády při plánování boje velmi rámcově a je věcí metodiky práce konkrétního štábu (oddělení, skupiny), jak bude činnost do jednotlivce vto rozpracována, včetně řešení otázek ženijního zabezpečení v období přípravy boje a v jeho průběhu.

V následující části článku chci upozornit na skutečnosti, které by měly být z hlediska účasti velitele ženijního praporu při plánování boje ve štábu brigády vzaty v úvahu a po zvážení i respektovány při tvorbě metodiky práce štábu.

Účast a využití velitele ženijního praporu při plánování boje ve štábu mechanizované brigády je specifickým problémem.

Tento velitel má kromě odpovědnosti za svůj útvar také přehled o stavu, vybavení a možnostech podřízených jednotek, což může v průběhu plánování využít a konfrontovat s požadavky (úkoly), které pro jeho útvar z plánování boje vyplynou.

Velitel ženijního praporu může být spolu s dalšími veliteli útvarů brigády přizván v období plánování boje na poradu, k účasti na rekonoskaci a organizaci součinnosti podle charakteru, významu a objemu úkolů vyplývajících pro útvar v konkrétním prostoru, účastní se také objasnění bojového rozkazu velitelem brigády.

Pokud se velitel brigády rozhodne na návrh (žádost) náčelníka štábu (operačního oddělení) přizvat velitele ženijního praporu k pomoci štábu brigády při plánování boje, pak je nutné řešit, mimo jiné, i následující skutečnosti:

- vymezení jeho úlohy a místa ve štábu (kam bude zařazen a komu podřízen);
- umístění jeho pracoviště (stanoviště) v rámci štábu;
- jeho vztah k důstojníkovi štábu brigády ČVO 500;
- zda se bude velitel ženijního praporu vyjadřovat i k ženijnímu zabezpečení boje mechanizované brigády nebo jen k bojovému použití podřízených jednotek, což je rozdíl, nebo bude jen oponentem návrhů příslušníků štábu v ob-

lasti ženijního zabezpečení;

- jak bude (přes koho) uplatňovat své názory na ženijní zabezpečení boje, použití podřízených jednotek;
- co bude výstupem jeho činnosti v jednotlivých obdobích plánování boje ve štábu brigády;
- zda se bude podílet a v jakém rozsahu na formulaci příspěvku do bojového rozkazu velitele brigády, jehož součástí je zpravidla i příloha „D“ - ženijní zabezpečení.

S přítomností velitele ženijního praporu ve štábu brigády při plánování boje souvisí i další otázky:

- Δ kdo by měl za této situace formulovat úkoly pro ženijní prapor do bojového rozkazu velitele brigády, s jakou podrobností a konkrétností z hlediska prostoru, objemu, času, vyčleněných sil a prostředků;
- Δ jaká bude jeho úloha při objasňování bojového rozkazu velitelem brigády;
- Δ jak ovlivní účast velitele praporu při plánování boje brigády následující činnost (metodiku práce) štábu ženijního praporu do a po obdržení bojového rozkazu velitele brigády k plnění úkolů ženijního zabezpečení.

Na mnohé z tohoto neúplného výčtu otázek může dát odpověď metodika práce štábu brigády respektující přítomnost přizvaných velitelů či skupin od podřízených útvarů. Tito mohou být začleněni do oddělení štábu brigády a s důstojníky svých odborností vytvořit skupiny uvnitř oddělení po odbornostech, nebo pracovat samostatně v podřízenosti velitele a náčelníka štábu, vytvořit tedy samostatné skupiny ve štábu brigády.

Organizační členění štábu brigády může velitel a náčelník štábu upravovat podle potřeby. Záleží na úkolu, který má štáb plnit, na skutečném obsazení funkcí, na znalostech (připravenosti) důstojníků štábu jednotlivých odborností, na sladčnosti štábu ap.

Z uvedeného vyplývá, že **velitel ženijního praporu by měl být na činnost ve štábu brigády připravován především z hle-**

diska podílu na řešení otázek ženijního zabezpečení boje brigády.

Jeho snahou zákonitě bude:

- ◊ získat co nejvíce informací a podkladů pro následnou činnost štábu ženijního praporu a tyto dle potřeby a možností průběžně předávat svému praporu;
- ◊ vstoupit do procesu přípravy rozhodnutí velitele z hlediska reálnosti splnění úkolů ženijního zabezpečení silami a prostředky, které jsou k dispozici, včetně jejich logistické podpory;
- ◊ ovlivnit formulaci úkolů pro svůj ženijní prapor v příspěvku do bojového rozkazu velitele brigády tak, aby s jejich plněním měli jeho podřízení co nejméně problémů, čímž vlastně může prosadit i svůj záměr realizace úkolů vyplývajících pro ženijní prapor v období do zahájení boje a v jeho průběhu.

Jsem toho názoru, že velitel ženijního praporu by měl v průběhu plánování boje brigády zůstat v podřízenosti jen velitele brigády jako jeden z hlavních funkcionářů. Jeho místo vzhledem k řešené problematice by mělo být především na úrovni operačního oddělení štábu brigády. Zde by mohl přes náčelníka oddělení uplatňovat své názory a připomínky týkající se možností jednotek ženijního praporu plnit úkoly ženijního zabezpečení boje brigády.

Měl by být spíše oponentem návrhů příslušníků štábu z hlediska realizace úkolů ženijního zabezpečení jednotkami praporu. Rozhodně by však neměl dublovat (nahrazovat) činnost důstojníka štábu ČVO 500. Bude s ním zřejmě v kontaktu, vyměňovat si informace a ovlivňovat formulaci úkolů pro ženijní prapor v příspěvku do bojového rozkazu velitele.

Velitel ženijního praporu své pracoviště ve štábním vozidle, které si pravděpodobně přiveze sebou spolu s několika (dvěma) důstojníky štábu, bude využívat k přípravě informací předkládaných (požadovaných) v průběhu plánování, ale i k registraci získaných informací a podkladů využitelných (potřebných) ve štábu ženijního praporu.

Výstupem jeho činnosti v jednotlivých obdobích plánování boje brigády může být:

- při hodnocení vlastních vojsk - informace o stavu (připravenosti) jednotek ženijního praporu k plnění úkolů ženijního zabezpečení;
- při rozpracování (řešení) otázek ženijního zabezpečení variant činnosti vlastních vojsk - informace o možnostech jednotek ženijního praporu a návrhy, jak plnit úkoly ženijního zabezpečení vyplývající z dané varianty;
- při analýze variant - informace o podmínkách plnění úkolů ženijního zabezpečení jednotkami praporu (výhody, nevýhody z hlediska realizace úkolů a opatření vzhledem k terénu, množství vyčleněných sil a prostředků);
- při rozpracování vybrané varianty (rozhodnutí velitele) - konkretizace použití ženijních sil a prostředků brigády a návrh formulace úkolů pro ženijní jednotky (organické, posilové) do bojového rozkazu velitele brigády.

Možnost formulovat úkoly pro podřízené jednotky velitelem ženijního praporu vytváří podmínky pro jejich obecnější nebo naopak konkrétnější vyjádření. Na druhé straně šetří čas štábu ženijního praporu tím, že mnohé skutečnosti jsou (mohou být) vlastně velitelem praporu rozhodnuty a jsou (mohou být) důstojníky štábu na pracovišti velitele rozpracovány jako podklad pro jeho rozhodnutí a v dalším pro bojový rozkaz.

Přítomnost velitele ženijního praporu ve štábu brigády v průběhu plánování boje bude mít zákonitě vliv i na metodiku práce štábu ženijního praporu do a po jeho návratu. Do návratu může mít charakter souběžného plánování na základě získaných informací z pracoviště velitele. Po návratu velitele se odrazí (projeví) ve změnách (úpravě) standardního postupu štábu ženijního praporu při plánování splnění stanovených úkolů. Činnost štábu ovlivní především skutečnosti, o nichž velitel již rozhodl a dále informace (úkoly) rozpracované na pracovišti velitele v průběhu plánování ve štábu brigády, tedy co vlastně přiveze kromě

rozkazu nadřízeného s přílohami. Velitel ženijního praporu si určitě přiveze představu o rozsahu a způsobu plnění úkolů, na jejichž formulaci se podílel, čímž mnohé věci již rozhodl. O tom musí informovat štáb, který mu připraví podklady k jeho rozhodnutí, dopracuje to, co přivezl a zaměří se na otázky zabezpečení činnosti jednotek praporu, včetně logistické podpory. V tomto směru bude nutno zpracovat i variantu metodiky práce velitele a štábu ženijního praporu.

Závěr

Řešení otázek ženijního zabezpečení a bojového použití jednotek (útvarů) ženijního

vojska je součástí plánování bojové činnosti. Přítomnost velitele ženijního praporu ve štábu brigády při plánování boje vytváří podmínky (přispívá) k reálnému řešení těchto otázek a k realizaci úkolů (opatření) ženijního zabezpečení v rozsahu odpovídajícím možnostem těchto útvarů a jednotek. Jedním z důležitých předpokladů této skutečnosti jsou však rozpracované metodiky práce respektující místo a úlohu přizvaných velitelů (skupin) ve štábu a samozřejmě i jejich příprava na tuto činnost. Co vše je třeba v této souvislosti řešit, ukáží především praktické zkušenosti z VŠC.

ZÁSOBOVÁNÍ VOJSK PITNOU VODOU V KRIZOVÝCH SITUACÍCH

Doc. Ing. JAROSLAV LIŠKA, CSc., plk. v. v.

„Zabezpečení vojsk pitnou vodou v poli je nedílnou součástí materiálního zabezpečení vojsk a důležitým úkolem všech velitelů a náčelníků. Jeho cílem je uchovat dobrý zdravotní stav vojáků a jejich vysokou bojeschopnost“; tolik citace čl. 1. předpisu Všeob-P-34, „Směrnice pro zabezpečování Armády ČR vodou v poli“.

Problematika zabezpečování pitné vody pro vojska je v současnosti stále více aktuální, o čemž svědčí zkušenosti ze zabezpečení naší protichemické jednotky v Perském zálivu, jednotek v zahraničních misích UNPROFOR, IFOR a SFOR, ale i při jejich zasazení v období povodní v roce 1997.

K objasnění některých základních pojmů je třeba zdůraznit některé skutečnosti. Podle účelu se voda dělí na pitnou, užitkovou a pro technické účely.

Pitná voda se používá k pití, vyplachování úst, zpracování potravin, k přípravě stravy a nápojů, umývání nádobí a dalším úkonům, při nichž voda přichází do styku se zažívacím ústrojím lidí, rovněž se používá k napájení zvířat.

Užitková voda se používá k mytí a koupání osob, praní prádla a dalším úkonům, při nichž voda přichází do styku s povrchem těla lidí. Je-li nedostatek pitné vody, používá se i k napájení zvířat.

Voda pro technické účely se používá k zabezpečení provozu techniky. V praxi při cvičeních se však setkáváme s tím, že užitková voda a obdobně i voda pro technické účely nejsou žádným způsobem zabezpečovány.

Poznámka: Jednotná klasifikace NATO ve STANAGU 2136 (6) pojem „pitná voda“ definuje jako vodu určenou k pití, vyplachování úst, určenou pro výživové potřeby a bezprostřední dekontaminaci osob. STANAG 2885 (7) blíže rozděluje vodní zdroje v odlišném pojetí od našeho současného.

K bezporuchovému zásobování vojsk pitnou vodou je třeba udržovat pohyblivou zásobu pitné vody ve výši 12 litrů na vojáka a den (1).

Udržování osobní hygieny vojsk je organizováno často ze zásob pitné vody. Dochází tím k nadměrnému plýtvání pitnou vodou, narušování zásob pitné vody, často k jejich úplnému vyčerpání, což je nepřipustné, obdobně jako u jiných druhů materiálu. Málokdy se však v praxi setkáváme s využíváním užitkové vody, která se nachází přímo v prostorech činnosti vojsk v potocích, řekách, rybnících, nebo i v zimě s používáním sněhu k osobní hygieně, což je jistě na škodu věci. Širší využívání užitkové vody při všech činnostech vojsk by se mělo stát i předmětem jejich výcviku. Přispělo by to i ke zlepšení stavu v zabezpečení potřeby pitné vody (významným snížením její potřeby). Je nutno však zdůraznit, že v takových případech musí bezpodmínečně splnit předem všechny své povinnosti odpovědné orgány, které pro zabezpečování vody mají stanoveny úkoly.

Polní řád pozemních sil Armády České republiky (3) definuje logistickou podporu vojsk a rozděluje ji na armádní a vojskovou. Vojskovou logistickou podporu realizují především jednotky a útvarů zabezpečení, určené k přepravě a doplňování zásob materiálu a vody, k vyprošťování, odsunování a opravám výzbroje, ostatní techniky a dalšího materiálu a k poskytování služeb vojskům.

Zásobování materiálem (i pitnou vodou) se realizuje zásadně odběrem, na taktickém stupni kombinovaným způsobem.

V článku 156 se stanovuje vytvoření vojskových zásob materiálu. Vytvoření zásob vody však není uvedeno, což autor považuje za určitý nedostatek.

Kladně lze naopak hodnotit ustanovení tohoto předpisu, které ukládá zdravotnické službě v rámci hygienických a protiepidemických opatření provádět zdravotnickou kontrolu dodržování hygienických norem a pravidel při rozmístování, stravování vojsk, při zásobování pitnou vodou, koupání ... Dále sem patří zdravotnický rozbor proviantu, vody

Velitelé jednotlivých stupňů mají potřebné výkonné orgány k zásobování pitnou

vodou. Jsou jimi především velitelé rot zabezpečení, do jejichž organizace jsou začleněny hospodářské čety s hospodářskými a vodními družstvy, s odpovídajícími prostředky na přepravu a skladování pitné vody. Z nich jako nejznámější lze vyjmenovat prostředky:

- **CITRA** (automobilní cisterna na vodu 7 000 litrů),
- **VESNA** (cisterna přívěsná na vodu 3,5 t),
- **C 180 V** (přívěsná cisterna na vodu o objemu 1 000 l),
- **Z-800** (zásobník na vodu mrazuvzdorný na 800 l vody),
- **PIN** (pevná izotermická nádrž na 500 l vody ve formě propojitelných palet pro skladování a přepravu),
- **PP 3, PP 5** (pružná polštářová nádrž na 3 000 nebo 5 000 litrů),
- **AÚV 2000** (automobilní úpravna vody).

Poznámka: Přestože výše uvedená technika je ve většině starší provenience (byla vyrobena převážně před rokem 1989), dobře zabezpečuje účel, lze ji využít i při nízkých teplotách do minus 30 °C a lze konstatovat, že pokrývá současné potřeby Armády ČR.

Předpis (1) udává jako základní denní normu spotřeby vody pro polní zásobování vojsk 8 litrů pitné vody na jednoho vojáka. Jako minimální normu pitné vody stanovuje 4 litry na vojáka. Za těchto podmínek může voják žít a bojovat i v teplém letním počasí, nejvýše však po dobu tří dnů. Za mimořádné situace musí velitel učinit potřebná opatření, aby se zásobování pitnou vodou v nejkratší době normalizovalo.

Poznámka: STANAG 2136 (6) hovoří o denní potřebě pitné vody ve výši 5 litrů.

Vytvoření bezporuchového systému zásobování pitnou vodou v poli předpokládá:

- a) stanovit správnou organizaci a způsob pravidelného doplňování pohyblivých zásob pitné vody,
- b) stanovit normy spotřeby pitné vody podle konkrétních podmínek,
- c) správné rozdělení všech prostředků pro skladování, přepravu a rozdělování vody v rámci útvaru.

Základním zdrojem pitné vody je rozvinutá **vodní stanice** útvaru. Zřizuje se zpravidla v místě veřejného, zdravotně kontrolovaného vodního zdroje (veřejný vodovod, vodárny ap.). V případě nedostupnosti vody z veřejné sítě pak v místě rozvinutí vlastní úpravy vody vodním družstvem. Za včasné rozvinutí vodní stanice odpovídá velitel roty zabezpečení po obdržení pokynů od velitele praporu zabezpečení. Velitel roty zabezpečení organizuje výdej pitné vody z vodní stanice útvaru a přisunuje ji k hospodářským družstvům a prapornímu obvodu, nebo do určených míst výdeje pro rotu.

Značné komplikace v zabezpečení pitné vody mohou vzniknout v situacích způsobujících kontaminaci radioaktivními a toxickými látkami. V takovém případě je nutno zabezpečit u vody, stejně jako u všech potravin, aby byly důsledně zabezpečeny při konzumaci a pití pouze stanovené přípustné hodnoty zamoření potravin a vody a přípustné koncentrace toxických látek ve vodě a potravinách dle (2).

Poznámka: Norma STANAG (6) v tabulce 1 stanovuje minimální standardy v krizových situacích na mikrobiologické, fyzikální, chemické vlastnosti a její radiologickou aktivitu pro denní konzumaci 5 litrů pitné vody v krátkodobém období (do 7 dnů) a v dlouhodobém období (do jednoho roku).

Právě v různých krizových situacích v posledním období jsme svědky, že se výborně osvědčuje **balená voda** pro zásobování nejen vojsk, ale i postiženého obyvatelstva. Byla použita pro zásobování na území postiženém záplavami (při zničení většiny všech zdrojů pitné vody). Je též používána pro zabezpečení naší jednotky v silách IFOR. Požadavky na zdravotní nezávadnost balených vod a její úpravy jsou stanoveny vyhláškou Ministerstva zdravotnictví číslo 292/1997 Sb. Vzhledem k tomu, že tato voda je těžena zpravidla z velkých hloubek, splňuje ta nejnáročnější kritéria na její mikrobiologické, fyzikální a chemické vlastnosti. Problémem však může být její vyšší cena, případně omezenější výrobní kapacity. Kladem je pak poměrně dlouhá doba její trvanlivosti (několik měsíců). Při srovnání použité literatury k tomuto článku je nutno

upozornit na skutečnost, že z hlediska použitelnosti jednotlivých norem kromě vyhlášky (5) se naše normy (1 a 2) podstatným způsobem odlišují od norem STANAG 2136 a STANAG 2885. Je to především dáno dobou vzniku našich norem a nesvědčí to o dobrém stavu naší legislativy v této závažné oblasti.

Voda jako materiál není výslovně uvedena v žádném ze dvanácti stávajících majetkových uskupení. Lze se jen domnívat, že nejspíše je pitná voda zařazena v majetkovém uskupení 1.0 Potraviny, dle JKM 8960 v nealkoholických nápojích. Za toto majetkové uskupení odpovídá jeho správce, dle (4) náčelník sekce logistiky GŠ. Z uvedených skutečností je zřejmé, že na zabezpečování pitné vody pro vojska se podílí více funkcionářů, což může způsobovat určité problémy v konkrétních situacích.

Závěr

Vzhledem k důležitosti vody pro denní život člověka, zvyšující se její úlohy v krizových situacích a ve válce pro zabezpečení vojsk, lze říci, že tato problematika není v současnosti plně vyřešena. Základní předpis (1) je již více než 20 roků starý a vyžaduje nové přepracování a to v souladu s normami STANAG NATO. V této oblasti je výrazně pocítována absence základního logistického předpisu, který by řešil nejen problémy vody, ale i komplexní otázky logistické podpory vojsk. Příspěvek poukazuje na některé problémy se snahou, aby následná diskuse vedla k nápravě.

Použitá literatura:

- (1) *Směrnice pro zabezpečování armády pitnou vodou v poli. Všeob P-34. Praha: MNO, 1977, 19 s.*
- (2) *Ochrana proviantního materiálu proti účinkům ZHN. Prov-51-1. Praha: FMNO, 1987, 131 s.*
- (3) *Polní řád pozemních sil Armády České republiky. Praha: MO, 1997, 192 s.*
- (4) *Hospodaření s materiálem a materiální působnost v Armádě ČR. Praha: MNO, 1982, 328 s.*
- (5) *Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 292/1997 Sb., o požadavcích na zdravotní nezávadnost balených vod a o způsobu jejich úpravy.*
- (6) *STANAG 2885 - nouzové zásobování vodou ve válce. NATO, 1996, 8 s.*

KOLEKTIVNÍ OCHRANA OSOB

Ing. RUDOLF VONDRÁČEK, CSc., Ing. LEOŠ HORNING, CSc.

Rozvoj oboru kolektivní ochrana je nemyslitelný bez vývoje nových technických prostředků, jejichž ochranné vlastnosti budou na odpovídajícím evropském standardu. Článkem chceme seznámit širší veřejnost s aktuálními požadavky na kolektivní ochranu osob a s nově vyvíjeným filtračním a ventilačním zařízením FVZ - 97, které je určeno pro mobilní objekty kolektivní ochrany.

Údaje a zkušenosti z lokálních konfliktů ukazují, že úkoly a požadavky na individuální, ale zejména pak na kolektivní ochranu osob a speciálních zařízení dále porostou. Je to dáno především zaváděním kvalitativně nových mobilních prostředků a systémů ničení, nutností zabezpečit dlouhodobou ochranu vojsk i obyvatelstva v rámci civilní ochrany a to nejen při možném použití ZHN, ale i před průmyslovými haváriemi nebo při činnostech tzv. rizikového charakteru.

Kolektivní ochranu osob (KO) chápeme jako souhrn preventivních, organizačních a technických opatření, která zvyšují ochranu skupin osob před účinky ZHN (průmyslových škodlivin), zajišťují příznivé podmínky pro jejich činnost v objektech kolektivní ochrany a chrání osoby (obsluhy zařízení) i proti nepohodě.

Dostupné poznatky z lokálních válek a stupeň znečištění životního prostředí ukazují na potřebu vybavení objektů KO novými technickými prostředky, které mimo poskytnutí nezbytné ochrany umožní zvyšovat i tzv. komfort „pracovního prostředí“. Ten má totiž podle posledních výzkumů rozhodující vliv na psychiku lidí a sehrává důležitou roli při udržování bojeschopnosti obsluh a praceschopnosti lidí. Z těchto důvodů se výzkumu, vývoji a zavádění nových technických prostředků KO v armádě věnuje trvalá pozornost.

U objektů kolektivní ochrany se klade důraz na jejich vybavení moderní filtrační a ventilační jednotkou, senzory a prostředky

pro zjišťování přítomnosti nebezpečných škodlivin, zařízeními pro zjišťování vyčerpanosti filtrů i zavádění přídatných zařízení, která umožní vstup (výstup) osob do objektů i v podmínkách zamoření okolního terénu nebo atmosféry.

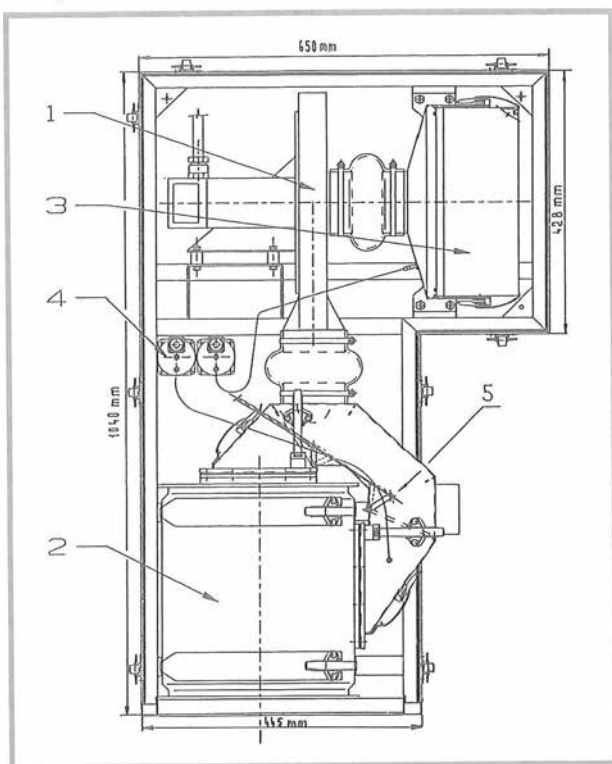
Při vývoji nových filtračně ventilačních zařízení (FVZ), zejména pro mobilní objekty kolektivní ochrany, je nutno brát v úvahu i požadavky, aby perspektivní FVZ automaticky zahajovala činnost a řídila svůj pracovní režim v souladu se vznikající situací a stupněm ohrožení chráněných osob. To vyžaduje do ovládacích zařízení FVZ montovat kontrolní a regulační prvky, které budou rychle reagovat na odchylky od normálního stavu a včas upozorní osoby (zvukově i vizuálně) na případné nebezpečí. V oblasti vývoje nových filtračních a sorpčních elementů se vývoj zaměřuje na použití materiálů s vyšší účinností a novou konstrukcí, které umožní snižování hmotnosti kolektivních filtrů (předfiltrů), jejich snadnější a rychlejší výměnu.

Iniciátorem prací na vývoji a výrobě nového FVZ byl na počátku roku 1997 VTÚPV Vyškov. Prototyp zařízení pod pracovním názvem FVZ - 97 byl vystaven na výstavě IDET v roce 1997.

Filtrační a ventilační zařízení FVZ - 97 je od počátku vyvíjeno jako plnohodnotná náhrada za již nevyráběnou FVJ 100 „Mofil“. Zařízení je určeno k ochraně osob v mobilních zařízeních a zásobování uzavřeného (chráněného) prostoru filtrovaným venkovním vzduchem při napadení bojový-

mi otravnými látkami, radioaktivními látkami či biologickými aerosoly. Zabezpečuje čištění vzduchu od prachu, BOL ve formě par a plynů a jiných škodlivých aerosolů. V chráněném prostoru vytváří požadovaný přetlak, který brání pronikání škodlivin do tohoto prostoru. FVZ je určeno k zástavbě do mobilních prostředků pohybujících se po silnicích, nezaplněných komunikacích i v terénu.

Po technické stránce ostraňuje technickou nevýhodu FVJ 100, kterou byla náročná a časově dlouhá výměna kolektivního filtru. Výměna filtrů (kolektivního filtru, předfiltru) u nového zařízení je jednodušší, snazší a časově daleko kratší (do 10 minut). Snadnou a rychlou výměnu filtrů zajišťuje speciální upínací zařízení. Ochrana celého FVZ proti působení prachu, otravných látek a vlhkosti je zajištěna kompletním opláštěváním filtroventilační jednotky a speciální povrchovou ochranou, která zabezpečuje dobrou odolnost vůči dekontaminačním směsím a má i maskovací efekt. Z technického hlediska může být FVZ umístěno uvnitř i vně karoserie. Vlastní konstrukční řešení pamatuje i na možnost, že vertikální orientace FVZ nebude možná. Například z důvodu nedostatku místa pro vertikální osazení (malá vzdálenost mezi kabinou vozidla a skříní). V tomto případě lze FVZ montovat i v poloze horizontální, např. na střešku karoserie ap. Výběr motoru ventilátoru a filtrů zabezpečuje správnou funkci FVZ v každé poloze. Jedinou odlišností mezi horizontální a vertikální verzí je odlišný kryt FVZ - 97 a směr proudu nasávaného vzduchu. Z původní FVJ 100 se zatím dočasně využívá kolektivní filtr (KFM-200) a předfiltr s ohledem na skutečnost, že kooperující firma BOIS filt-

Obr. 1. Základní komponenty FVZ - 97: 1 - ventilátor; 2 - kolektivní filtr; 3 - těleso komory předfiltru; 4 - automatická signalizace a indikace; 5 - plynotěsný obchvat KF

ry Brno neodzkoušela v požadovaných termínech původně plánované a vystavované „kazetové filtry“ nové konstrukce (čtvercového průřezu 305x305 mm) z materiálu Viledon (SRN), s velmi malou hmotností a tlakovou ztrátou (45 Pa - 400 Pa).

Obrovským pracovním nasazením pracovníků vývoje i zainteresovaných organizací se v krátké době podařilo vytvořit moderní kompaktní filtrační a ventilační jednotku stavebnicového typu, která slouží k dodávce vzduchu zbaveného mechanických nečistot a nežádoucích plynových příměsí s výkonem 100 - 150 m³·h⁻¹. Veškeré komponenty FVZ - 97 jsou spojeny se základním rámem, který mj. slouží i k vlastnímu připevnění FVZ k mobilnímu objektu. Zařízení je chráněno snadno odnímatelným krytem.

Základní komponenty FVZ - 97 tvoří (viz obr. 1):

- komora předfiltru,
- ventilátor,
- komora kolektivního filtru se vzduchovým obchvatem,
- ovládací zařízení.

Těleso komory předfiltru je tvořeno upínacím rámečkem (3) a sběrným kornoutem. Je vybaveno rychloupínači, které umožňují snadnou montáž a výměnu předfiltru (PF - 100).

Ventilátor (1) radiální konstrukce je pružnými elementy spojen s konzolou, která je připevněna na základový rám. Hlučnost zařízení v chráněném prostoru nepřekračuje hygienickou normu 70 dB. Výkon ventilátoru zabezpečuje přetlak v chráněném prostoru o 500 Pa vyšší, než je celková tlaková ztráta FVZ. Výstupní hrdlo ventilátoru je přes pružný přechodový díl spojeno se vstupním hrdlem komory kolektivního filtru a KF (2). Modernizovaná verze FVZ je vybavena i plynotěsným obchvatem (5) kolektivního filtru. Obtokový kanál s dálkově uzavíranými klapkami umožňuje směřování vzduchu podle potřeby a konkrétní situace.

Komoru KF tvoří vstupní (výstupní) těleso a speciální upínací zařízení. Zařízení může být vyráběno variantně s možností použití kolektivních filtrů válcového i čtvercového průřezu.

Ovládací zařízení (OZ) je tvořeno plechovou skříňkou s odnímatelným předním víkem. Hlavním článkem je tištěný spoj pro řízení otáček motoru ventilátoru, dále dvě relé, bzučák a svorkovnice. Přední víko je osazeno kontrolkami, jističem a potenciometrem. Ovládacím zařízením (vývoj VTÚPV) se zapíná a reguluje dodávka vzduchu (při poklesu tlaku pod 250 Pa) a vypíná FVZ - 97. Zařízení umožňuje ruční ovládání i automatický režim udržování přetlaku v chráněném prostoru. Má i signalizaci o poklesu tlaku v chráněném prostoru, automatickou signalizaci a indikaci nárůstu tlaku (tlakové ztráty) za filtry (4). Ovládací zařízení umožňuje regulaci dodávky vzduchu do chráněného prostoru v rozmezí od

70 do 150 m³·h⁻¹. Ve spojení s dveřním spínačem lze využít ještě další funkce, kterou je automatický provoz světelného maskování (např. osvětlení uvnitř karoserie).

Nejdůležitější charakteristiky nového FVZ - 97:

- zařízení se požaduje napájet jmenovitým napětím 24 VSS s jmenovitým příkonem 400 W,
- nepřetržitá doba provozu 48 hodin,
- 90% technický život 10 000 hodin,
- doba skladovatelnosti 15 let (bez filtrů),
- maximální hmotnost do 75 kg.

Takticko-technické požadavky na použitý předfiltr a kolektivní filtr (KFM 200) uvádí odborný předpis Chem 21-3. Odolnost FVZ proti účinkům tlakové vlny je požadována 0,1 MPa po dobu 0,5 s. Filtrační a ventilační zařízení je konstruováno pro použití (provoz) v mírném klimatu, s krajními teplotami - 30 °C až + 44 °C.

Dílicí komponenty a použité díly jsou vyrobeny z materiálů odolávajících působení otravných látek a dekontaminačních směsí. FVZ - 97 je vyrobeno přednostně z tuzemských materiálů při splnění požadovaných výrobních, chemických a hygienických vlastností.

Výrobní náklady, při započítání nákladů na vývoj a výrobu prototypů, jsou při srovnání s podobnými výrobky ze zahraničí podstatně nižší. S výrobkem je dodávána požadovaná technická dokumentace a „Popis, návod k obsluze a údržbě FVZ - 97“.

Režim práce FVZ je mírový a při ohrožení otravnými látkami (pobyt, překonávání zamořeného terénu).

V režimu mírového použití FVZ ventilátor saje vzduch přes PF a tlačí jej obtokovým kanálem k dalšímu využití (zásobování osádky, přívod vzduchu do topení ap.).

Při režimu ohrožení otravnými látkami ventilátor saje vzduch přes PF a tlačí jej do KF. V předfiltru se vzduch očistí od hrubých prachových částic. V kolektivním filtru se potom čistí od pevných a kapalných aerosolů a otravných látek ve formě par a plynů. Čistý vzduch je pak veden potrubím k dalšímu využití. Kolektivní filtr je chráněn proti

samovolné sorpci uzavíracími klapkami a v systému zůstává připevněn při funkci v obou režimech práce FVZ. K jeho výměně dochází pouze při snížení jeho sorpčních vlastností nebo při poškození a při prošlé době životnosti.

Absolvované testy a provedené sdružené zkoušky ukázaly, že takticko-technické požadavky stanovené pro vývoj a schválení zadavatelem byly v průběhu uplynulého roku splněny. Nové zařízení pod pracovním názvem FVZ - 97 splňuje kritéria kladená na moderní technická zařízení používaná v oboru kolektivní ochrany i ve vyspělých armádách světa. Vývoj je pozitivním přís-

pěvkem vědeckovýzkumné základny ke zdokonalování výzbroje AČR.

Rychlost vývoje a výrobní kapacity ve VTÚPV Vyškov i přijatelná cena jsou předpokladem pro rychlé zavedení této moderní techniky do používání. Filtrační a ventilační zařízení je dále možno využít k zástavbě do objektů civilní ochrany i techniky používané při postřikových pracích (v sadech, na chmelnicích) nebo na skládkách a v místech výskytu jedovatých látek.

Použitá literatura:

Ev. č. 108-00/5, Konečný projekt FVZ, VTÚPV Vyškov 1997

Výstava IDET, materiály VTÚPV Vyškov, BVV Brno 1997.

CHEMICKÉ ZABEZPEČENÍ MÍROVÉ OPERACE

Kapitán Bc. MIROSLAV VYŠATA

ZHN v současnosti nejsou zbraněmi prvního použití. Jejich možné užití v lokálních konfliktech, zejména v určitých oblastech, nelze vyloučit. Proto je třeba věnovat pozornost otázkám připravenosti k ochraně proti účinkům ZHN i u vojsk vysílaných v rámci misí OSN do nestabilních oblastí.

Vzhledem k současnému dění ve světě a četnosti provádění mírových operací je nutné se zabývat i v naší armádě otázkou chemického zabezpečení těchto operací. Tento problém není vůbec bezúčelný. Mírové operace jsou realizovány stále ve větším měřítku a v konfliktech, kde zúčastněné země mnohdy vlastní chemické zbraně, případně mají možnost je vyrobit a nebo použít toxické látky používané v průmyslu, případně zemědělství. Strany zúčastněné v konfliktech nemusí mít žádné zábrany tyto látky použít jak proti svému protivníkovi, tak i proti mírovým silám.

Dalším nebezpečím, s kterým je reálně se setkat v zemích, kde jsou mírové síly rozmístěny, je nebezpečí chemických případně i radiačních havárií. Tento druh ohrožení je sice reálný i v mírovém životě, ale při působení v mírových silách je pravděpodobnost těchto havárií několikanásobně větší. Takovýto stav je zapříčiněn rozvrácením ekonomiky na

území konfliktu, nedostatkem náhradních dílů pro opravy zařízení, neprováděním kontrol či revizí (například tlakových nádob), zařízení jsou opuštěna a jsou v nich ponechány toxické látky.

S těmito všemi variantami se mají možnost setkávat i příslušníci AČR působící v mírových silách v posledním období, zejména v misi SFOR dislokované na území Bosny.

Biologické zbraně jsou dalším problémem, se kterým se mohou setkat naše jednotky působící v mírových operacích i když jsou zakázány Ženevskou úmluvou z roku 1925. Problematika kontroly nad nimi je však v současnosti chápána jako velmi závažná (viz události v oblasti irácké krize). Nové a dostupné technologie, rozvoj lékařských výzkumných programů, obrovská variabilita a ztížená identifikace biologických kultur a nejistá politická situace, přispívají k potencionálnímu nebezpečí jejich výzkumu, vývoje, případně i použití.

Se všemi druhy ZHN se tedy v dnešní vojensko politické realitě musí kalkulovat. Z této filozofie jsem vycházel při řízení chemického zabezpečení v rámci operace IFOR-SFOR, kde se mi rovněž podařilo uplatnit zkušenosti z předcházejících misí OSN, kterých jsem se zúčastnil.

Při rozboru opatření chemického zabezpečení v mírové operaci se budu zabývat stupněm prapor, což je nejčastější typ jednotky, který je v současnosti k plnění úkolů mírových operací vyslán.

Při realizaci chemického zabezpečení v rámci mírové operace se musí vždy vycházet z typu mírové operace a zejména ze zpravodajského vyhodnocení rizik každé konkrétní operace. Podle těchto údajů musí být již v přípravě přijata opatření k zabezpečení vysílané jednotky i v oblasti chemického zabezpečení. Na základě tohoto vyhodnocení jsou některé prvky chemického zabezpečení, realizované v rámci standardní operace, potlačeny a jiné naopak zdůrazněny. Do organizace praporu je například zařazena chemická laboratoř. Chemické zabezpečení však musí vždy vycházet ze standardních opatření tohoto typu zabezpečení stanovených pro pozemní vojsko. Žádná z jeho částí nemůže být opomenuta.

Pojetí chemického zabezpečení v mírové operaci

I v mírové operaci je cílem chemického zabezpečení vytvořit útvaru potřebné podmínky ke splnění jeho úkolů při kontaminaci radioaktivními a toxickými látkami a podílet se na jeho ochraně.

Opatření chemického zabezpečení uskutečňuje útvar a jednotky vlastními silami. Nejsložitější a specifická opatření chemického zabezpečení, která vyžadují zvláštní přípravu osob a použití speciální techniky, realizuje jednotka chemického vojska, pokud je v organizaci praporu zařazena. Všechna opatření chemického zabezpečení se plánují a připravují i tehdy, nehrozí-li bezprostřední nebezpečí, že protivník použije ZHN. Tato opatření se však realizují podle situace, zejména v závislosti na ne-

bezpečí, že protivník ZHN použije a na možnostech vzniku radiačních a chemických havárií.

Realizace chemického zabezpečení při mírové operaci

Vlastní příprava a realizace chemického zabezpečení v rámci mírové operace je vždy závislá na následujících faktorech:

- typ mírové operace
- organizace naší vysílané jednotky
- organizace začlenění naší jednotky v mezinárodních silách
- prostor mírové operace
- výzbroj stran zúčastněných v konfliktu
- průmyslová infrastruktura na území mírové operace
- pravděpodobnost použití ZHN nebo úniku toxické látky
- přítomnost jaderných energetických zařízení na území mírové operace.

Vysílaná jednotka musí být vždy vybavena prostředky individuální ochrany jednotlivce, prostředky pro dekontaminaci (OS-3, AOS-1, 2), prostředky pro poskytování první pomoci při zasažení otravnými látkami a přístroji pro detekci radiace, otravných látek a toxických škodlivin. Její další vybavení chemickým materiálem a jednotkami chemického vojska je závislé na analýze výše uvedených faktorů. Vysílaná jednotka musí být vždy vycvičena a připravena na eventualitu použití ZHN nebo úniku průmyslových toxických škodlivin.

Zvláštnosti chemického zabezpečení v mírové operaci

Před zahájením každé mírové operace se provádí její příprava, ve které se provede analýza všech faktorů ovlivňujících činnost jednotek na území mírové operace. Chemické zabezpečení mírové operace rozeberu po etapách.

I. Přípravná část

a) zpravodajská opatření

Realizaci chemického zabezpečení v mírové operaci předchází zpravodajský průzkum a jeho vyhodnocení, využití zpravodajských informací o území, výzbroji

ozbrojených sil v konfliktu a rovněž i o průmyslových objektech na území mírové operace a další údaje. Z těchto poznatků vyplývá možné ohrožení jednotek mírových sil v misi. Ke zjištění údajů o průmyslu, skladovaných či vyráběných látkách, je možné využít i údajů dostupných od firem v naší republice, které často taková výrobní zařízení instalují a nebo mají podobný výrobní sortiment jako daný podnik na území mírové operace.

b) tvorba organizační struktury jednotky

Na základě zpravodajského vyhodnocení možných rizik v dané oblasti se přistoupí k vlastní realizaci vybavení jednotky chemickým materiálem, prostředky individuální a kolektivní ochrany a jejímu případnému posílení jednotkou a specialisty chemického vojska.

c) výcvik jednotky připravované pro mírovou operaci

Na základě všech uvedených poznatků se přistoupí k přípravě a výcviku vysílané jednotky, který zahrnuje přípravu na možná ohrožení a rizika v dané oblasti.

Příprava všech příslušníků jednotky obsahuje:

- příprava velitelů k řízení chemického zabezpečení v konkrétních podmínkách mírové operace dle velitelských stupňů
- používání prostředků individuální ochrany
- informace o možných ohroženích v dané oblasti
- rozpoznávání příznaků použití ZHN nebo úniku toxických škodlivin
- poskytování první pomoci při zasažení ZHN nebo toxickými škodlivinami
- výcvik v použití prostředků ke zjištění či dekontaminaci OL, radiace
- výcvik jednotek v použití dýmu.

c) příprava specialistů chemického vojska

Na základě vyhodnocení situace a možných rizik jsou do vysílané jednotky zařaze-

Obr. 1. Ukázka vybavení chemické jednotky AČR IFOR pro příslušníky ostatních armád

ni chemičtí specialisté, jejichž příprava by měla zahrnovat:

- všeobecná příprava (použití PIO, první pomoc)
- používání přístrojů rchpz
- prostředky a metody dekontaminace (podle předpokládaných látek na území operace)
- odběr, uchování a odesílání odebraných vzorků
- používání speciálních přístrojů a vybavení dodaných do výzbroje jednotky na základě konkrétních poznatků
- příprava obsluhy laboratoře, její příprava na detekci látek, jejichž přítomnost lze v operaci předpokládat
- konzultace s odborníky v průmyslových objektech nebo zařízeních, obdobně těm, která jsou na území operace. S těmito odborníky vytipovat možná rizika při provozu zařízení, případně i technologická kritéria, která mohou ovlivnit vznik havárií či únik toxických škodlivin.

II. Realizační část

a) zahájení mírové operace

Rozmístění jednotek na území mírové operace předchází příjezd rekognoskační skupiny, zpravidla 14 až 30 dní před příjezdem hlavních sil praporu, která provede re-

Obr. 2. Měření nízkých úrovní radiace pomocí RP-114A v pohoří Kozara

kognoskaci území, kde budou jednotky rozmístěny a naváže styk s místními orgány a jednotkami ostatních států zúčastňujících se mírové operace. Do této skupiny je vhodné zařadit specialistu chemické služby (chemický náčelník), který posoudí vybrané prostory rozmístění jednotek z hlediska rizik ohrožení únikem toxických škodlivin a zahájí praktické vytipování objektů možného ohrožení jednotek. Samozřejmostí je spolupráce s ostatními jednotkami v misi a pokud je to možné a pokud v dané oblasti existují a fungují, naváže i spolupráci s orgány civilní ochrany.

b) příjezd hlavních sil praporu

- doplnění jednotek materiálem, který byl na území mírové operace dopravován v rámci zásob praporu
- provedení průzkumů a rekognoskací zájmových a rizikových prostorů v prostoru odpovědnosti praporu, zpracování Přehledu těchto prostorů
- rekognoskace možných míst k provedení dekontaminace, pro každou základnu nejméně 2 prostory
- navázání spolupráce s jednotkami ostatních států zúčastněných v mírové operaci
- navedení systému do monitorování radiací a jeho zahájení, zpracování organizačního nařízení
- dle konkrétní situace zapracovat do Směrnice pro činnost praporu oblast chemického zabezpečení

- navedení systému do hlášení v oblasti použití ZHN nebo úniku toxických látek od jednotek na velitelství praporu.

c) v průběhu mírové operace

- výcvik jednotek v ochraně proti zbraním hromadného ničení a účinkům RaL a OL u všech jednotek a štábu
- zdokonalovací příprava chemických pozorovatelů jednotek
- pravidelně monitorovat možné zdroje úniku toxických látek v prostoru odpovědnosti praporu
- nařídít u všech jednotek praporu soustavné monitorování přepravy nebezpečných látek po komunikacích (železnici). Pozorovatelé hlásí UN kódy, kterými jsou vozidla označena, případně vozidla s podezřelým nákladem pozorovaná na komunikacích (železnici). Hlášení se předává denně v rámci souhrnného hlášení na štáb praporu. Chemický náčelník údaje vyhodnocuje ke zjištění možných rizik při havárii ap.
- vyčlenit chemického specialistu pro činnost v týmu EOD. Tento ženijní tým zasahuje při nálezů nebezpečné munice, chemický specialista je vyčleněn na zásahy tohoto týmu při nálezů nebezpečné munice nebo podezření na chemickou municí. Pohotovost této skupiny k výjezdu je 15 minut od obdržení zprávy od operačního důstojníka.
- provádět rozbor vzorků vody ze zásobníků pro kuchyně všech základů praporu. Analyzuje se obsah aktivního chloru ve vodě, provádí se jednou za týden (zpravidla v pátek, kdy přijíždí velení ze všech základů na pravidelnou poradou a vzorky přiveze).
- vyslat monitorovací tým v případě nálezů neznámé chemické látky, provést její určení, rozbor
- odběr vzorků neznámých chemických látek (dýmů), jejich laboratorní rozbor prostředky praporu, případně odeslání vzorku k rozboru na vyšší stupeň (laboratoř v ČR). V těchto případech je zvlášť nutná správná metodika odběru vzorku i jeho skladování, aby nedošlo ke znehodnocení odebraného materiálu.

- vyčlenit mechanizovanou jednotku s technikou (zpravidla v síle čtyř) pro zásah v případě úniku škodlivin a provádět pravidelně jednou za měsíc její zdokonalovací výcvik. K tomu zpracovat směrnici, kterou uložit u určené jednotky, u operační skupiny a u CHN (důstojníka ČVO 570).
- monitorování radiační situace na území odpovědnosti praporu. V prostoru umístění chemické jednotky denně a na ostatních základnách praporu jednou měsíčně. Naměřené hodnoty se zaznamenávají a jednou měsíčně se odesílají k vyhodnocení na GŠ AČR.
- pravidelně jednou za měsíc provádět kontroly funkčnosti chemického materiálu u jednotek
- spolupracovat s ostatními jednotkami (jiných států) v prostoru mírové operace, zasílat jim informace o nálezech nebezpečných látek a možných rizicích úniku toxických škodlivin v prostoru odpovědnosti praporu. Vyhodnocovat zprávy

stejného obsahu došlé od ostatních jednotek.

- zpracovat plán výcviku chemických specialistů, zpravidla po měsících a výcvik provádět jednou za týden v trvání 10 hodin
- provádět velitelskou přípravu štábu a velitelů jednotek v oblasti ochrany proti ZHN a řízení chemického zabezpečení (1x měsíčně)
- v rámci praporu provádět nácvik v předávání informací o použití ZHN, případně o úniku toxických látek.

Uvedené zásady a způsoby řešení chemického zabezpečení v mírové operaci, získané za mého působení ve funkcích důstojníka štábu, příslušníka operační skupiny a chemického náčelníka praporu v misích OSN v letech 1992-1993, 1995 a 1996-1997, jsem realizoval v praxi a plně se osvědčily.

NOVÁ TECHNIKA U CO - mobilní čerpací stanice SIGMA 400 P

Major Ing. JAN KYSELÁK

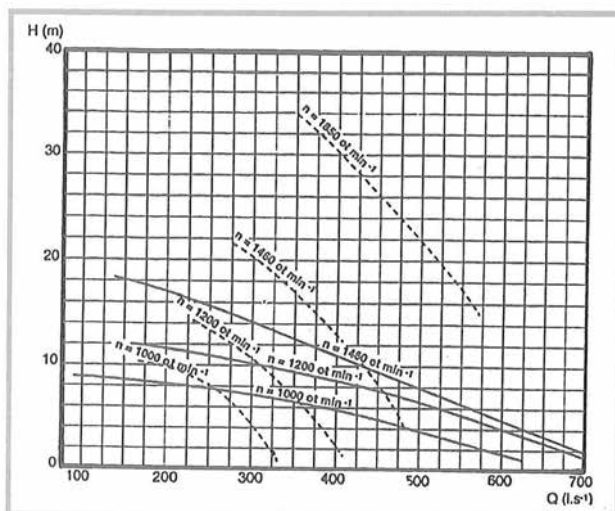
Loňské a předloňské katastrofální záplavy, které postihly značná území naší republiky, nás přesvědčily o potřebě, abychom byli na zvládání těchto situací a řešení jejich následků co možná nejlépe připraveni a také vybaveni.

V druhé polovině roku 1998 proto zakoupil Hlavní úřad Civilní ochrany České republiky mobilní čerpací stanici SIGMA 400 P, s jejímž nasazením se počítá především k odčerpávání vody ze zatopených prostor, k přečerpávání vody z nádrží ap., a také všude tam, kde není k dispozici elektrický proud. Zvláště vhodná je tato stanice pro čerpání vody při povodních a na místech, kde je požadováno rychlé nasazení (proto je umístěna na ko-

lovém podvozku) a velký čerpací výkon. **Maximální přípustná teplota čerpané vody je 40 °C.**

Přípustná hodnota pH v rozsahu 6,5 - 12. **Dovolené znečištění vody** je do 0,5 % objemového množství, z toho pevných částic maximálně 0,1 % o velikosti zrna maximálně 0,25 mm.

V současné době je stanice přidělena k 75. záchranné a výcvikové základně civilní ochrany v Olomouci.

Obr. 1. Teoretické pracovní oblasti stanic: SIGMA 200 - čárkovaně, SIGMA 400 P plná čára.

Čerpací agregát sestává z vrtulového čerpadla a dieselového motoru umístěného na rámu, které jsou navzájem mezi sebou spojeny pružnou spojkou a kardanem. Celý agregát s rámem je pak umístěn na kolovém podvozku.

Hydraulická část je tvořena čerpadlem AL 340 se sacím nástavcem a kolenem, tělesem čerpadla, opatřeným dvěma patkami pro upevnění čerpadla k rámu, výtlačným přechodovým kusem 1 x Js 350 na 2 x Js 300 a přídatným S-potrubím Js 300, umožňujícím snadné napojení výtlačku. Tento sestává z pryžových vyztužených hadic o délce 5 m, opatřených přírubovými spoji.

Sací potrubí sestává z potrubí Js 400 s kolenem 400, upravenou škrtkou, nátokem opatřeným česly pro zachycení plovoucích hrubých nečistot a ovládáním klapky pro účely zavodnění sacího potrubí při startu stanice.

Stanice je doplněna plovoucím podávacím čerpadlem PPCA, které před spuštěním

čerpadla má za úkol zaplnit prostor sacího potrubí a oběžného kola čerpanou vodou. Spojení sací části čerpadla AL 340 a PPCA je zajištěno hadicí s uzavěří o Js 50.

Nespornou výhodou této mobilní čerpací stanice je velký čerpací dosah, který činí až 80 m a značné geodetické převýšení, které lze dosáhnout (až 10 m). Teoretické pracovní oblasti stanice (a její o něco méně výkonnější kolegyně - SIGMA 200) ukazuje obr. 1.

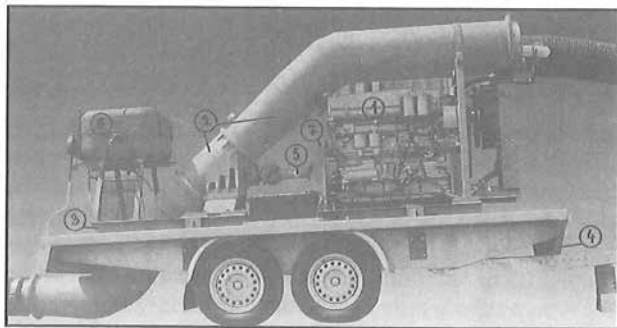
Základní technické údaje jsou shrnuty v tabulce 1.

Tento typ čerpacího agregátu (ovšem s elektromotorem a na pontonu) byl poprvé nasazen v červenci 1997 v těžebně štěrkopísku v Tovačově k od-

čerpávání záplavové vody, kde se plně osvědčil.

Z poslepu uvedeného je patrné, že tato stanice může existovat ve více modifikacích, a to jak co se týká varianty přepravy - buďto na kolovém podvozku nebo v kontejneru, tak i co se týká provozu - opět buďto na kolovém podvozku nebo pouze na rámu čerpadla nebo v utěsněném kontejneru.

Jednotlivé části stanice SIGMA 400 P (viz obr. 2) jsou popsány i s uvedením jejich parametrů v tabulce 2.

Obr. 2. Celkový boční pohled na stanici SIGMA 400 P (čísla odpovídají pozicím v tabulce 2).

Tabulka 1

ZÁKLADNÍ TECHNICKÉ PARAMETRY STANICE SIGMA 400 P

● průtok maximálně	0,7 m ³ .s ⁻¹
● dopravní výška	10 m
● čerpací dosah	80 m
● výkon motoru	128 kW
● hmotnost	1 385 kg
● otáčky motoru max.	1 460 min ⁻¹

JEDNOTLIVÉ ČÁSTI STANICE SIGMA 400 P

Tabulka 2

Pozice	Zařízení	Parametry	Hmotnost (kg)
1	diesel motor zn. MARTIN DIESEL, čtyřdobý, 6válcový přeplňovaný s mezichladičem, typ Z 8604.020039	P = 115 kW při n = 1 485 min ⁻¹	635
2	čerpadlo horizontální, axiální vrtulové, typ AL 340, s přechodem a klapkou	Q _{max} = 0,7 m ³ .s ⁻¹ H _{max} = 10 m n = 1 230 - 1 783 min ⁻¹	259
3	základový rám	3 000 x 900	400
4	podvozek STAR 4	1 800 x 3 800 x 350	540
5	kardanový hřídel		32
6	palivová nádrž	220 l	45
7	kryt spojky	PNS 11 1080	14
Celková hmotnost			1 925

Závěrem se dá shrnout, že dle názoru příslušníků olomoucké záchranné a výcvikové základny civilní ochrany, kteří se měli možnost s prací stanice seznámit konkrétně, se jedná o dobrou investici do budoucna. Jako

negativní však lze při některých případech nasazení označit nezbytnou přítomnost autojeřábu, pro dokonalé usazení stanice. I tak by se ovšem vynaložené náklady na koupi tohoto zařízení měly nesčetněkrát zúročit.

ZDRAVOTNICKÁ SLUŽBA AČR A SROVNÁNÍ S PRINCIPY NATO

Plukovník MUDr. STANISLAV PŘIDAL, CSc.

Odbor vojenského zdravotnictví GŠ

Vítězství demokratických sil v Československu po listopadu 1989 otevřelo cestu k základním změnám celé společnosti. V souladu s novou vojenskou doktrínou byla Česká armáda postavena před zcela nové úkoly. Prošla mnohonásobnou reorganizací, která podstatně zmenšila její počty. Rovněž rozmístění vojsk na teritoriu bylo omezeno. Tento transformační proces ještě není ukončen.

Všechny tyto základní změny se odrazily i ve změnách vojenského zdravotnictví.

Hlavní úsilí směřuje ke zvýšení efektivity zdravotnického zabezpečení i přes probíhající snižování počtů zdravotnického personálu. Dosáhnout tohoto cíle výrazně podporují v současné době dvě podmínky:

Za prvé a především, všechny otázky spojené s naší součinností se zdravotnickými službami ozbrojených sil NATO, stejně jako vzájemná výměna zkušeností při našem podílu na mezinárodních operacích mírových sil.

Druhá podmínka, kterou je třeba zdůraznit, je nová organizace Armády České republiky, kde je nyní vojenské zdravotnictví přímo podřízeno náčelníkovi Generálního štábu AČR. To umožňuje plnit úkoly AČR vojenským zdravotnictvím jako samostatným druhem vojska a organizovat její zdravotnické zabezpečení v souladu se základními zásadami válečného práva, zejména se ženevskými úmluvami.

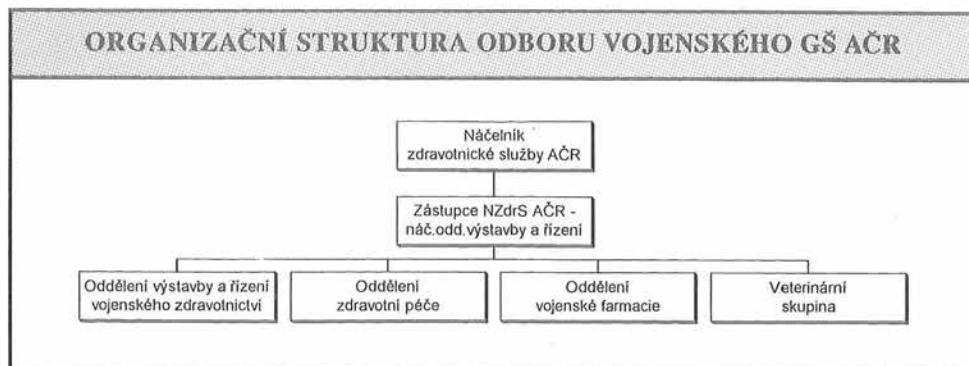
První význačná změna, zasahující zvláště vojenské nemocnice, proběhla v roce 1991, kdy byla ustavena Všeobecná zdravotní pojišťovna a později i Vojenská zdravotní pojišťovna, která přispívá do rozpočtu vojenských nemocnic nezávisle na vojenském rozpočtu. Výdaje vojenských nemocnic jsou z vojenského rozpočtu nyní kryty jen z menší části, přibližně ze 30 %. Vojenská zdravotní pojišťovna poskytuje povinné zdravotní pojištění všem vojákům v aktivní službě. Pokud jde o změny ve zdravotnickém zabezpečení na úrovni primární lékařské péče o vojska, začaly rovněž v ro-

ce 1991, kdy bylo nejprve vytvořeno prvních šest posádkových ošetřoven s úkolem prověřit funkceschopnost takto nově organizovaného zabezpečení vojsk. Vzhledem k pozitivním poznatkům z tohoto jejich zkušebního provozu přešla v roce 1993 celá zdravotnická služba na **posádkový systém lékařské péče** a od roku 1994 je lékařská péče první linie organizována na teritoriálním principu, v přímé podřízenosti Velitelství vojskové zdravotnické služby v Hradci Králové. V důsledku snižování počtu posádek se počet posádkových ošetřoven snížil z počátečních 75 na nyní 55. Výdaje na péči prvního kontaktu jsou plně kryty z vojenského rozpočtu.

Tyto změny systému poskytování zdravotní péče v českých ozbrojených silách mají i nadále vazbu na systém zdravotního pojištění v České republice. Umožňuje dosahovat finančních i personálních úspor, je více otevřen civilnímu sektoru a odpovídá současné legislativní úpravě státní zdravotní péče. Přijatá opatření umožnila zachovat úroveň zdravotní péče i v podmínkách značné redukce vojenského zdravotního personálu.

Již nyní zahrnuje existující organizační struktura vojenského zdravotnictví (viz. tab. 1) podobný systém jednotek zdravotnického zabezpečení, jaký platí všeobecně ve zdravotnických službách v ozbrojených silách států NATO:

* NATO jednotky zdravotnického zabezpečení „Úlohy I (praporní obvaziště nebo jeho ekvivalent)“ - v originálním

znění „NATO Medical Support Units Role 1 (Battalion Aid Post level or equivalent)“ jsou v AČR prakticky tytéž;

- * NATO jednotky zdravotnického zabezpečení „Úlohy 2 (brigádní obvaziště nebo jeho ekvivalent)“ - jim v AČR odpovídají zdravotnické oddíly;
- * NATO jednotky zdravotnického zabezpečení „Úlohy 3 (divizní nebo sborové polní nemocnice)“ jsou srovnatelné s českými polními nemocnicemi;
- * NATO jednotky zdravotnického zabezpečení „Úlohy 4 (vojenské nebo civilní/vojenské národní nemocnice)“ jsou v podstatě shodné se sítí českých vojenských nemocnic a předurčených civilních nemocnic.

V **míru** je tento systém značně redukován, v souladu s mírovou organizací Armády České republiky. Mírové úkoly jednotek zdravotnického zabezpečení „Úlohy 1, 2 a 3“ plní posádkové ošetrovny.

Odbor vojenského zdravotnictví GŠ představuje v tomto systému nejvyšší stupeň velení a řízení. V čele odboru je plukovník MUDr. Jan Vesecký - náčelník zdravotnické služby AČR, který je přímo podřízen náčelníkovi Generálního štábu Armády České republiky.

Odbor vojenského zdravotnictví (viz. tab. 2):

- utváří koncepci organizace a činnosti vojenského zdravotnictví;

- stanoví vnitřní normy v souladu s platnými zákony a podílí se na procesu tvorby legislativních norem;
- v součinnosti s ministerstvem zdravotnictví se podílí na obranném plánování státu;
- zabezpečuje interoperabilitu se zdravotnickými službami spojeneckých států
- a plní všechny ostatní úkoly vyplývající z jeho postavení jako nejvyššího organizačního a řídicího stupně vojenského zdravotnictví.

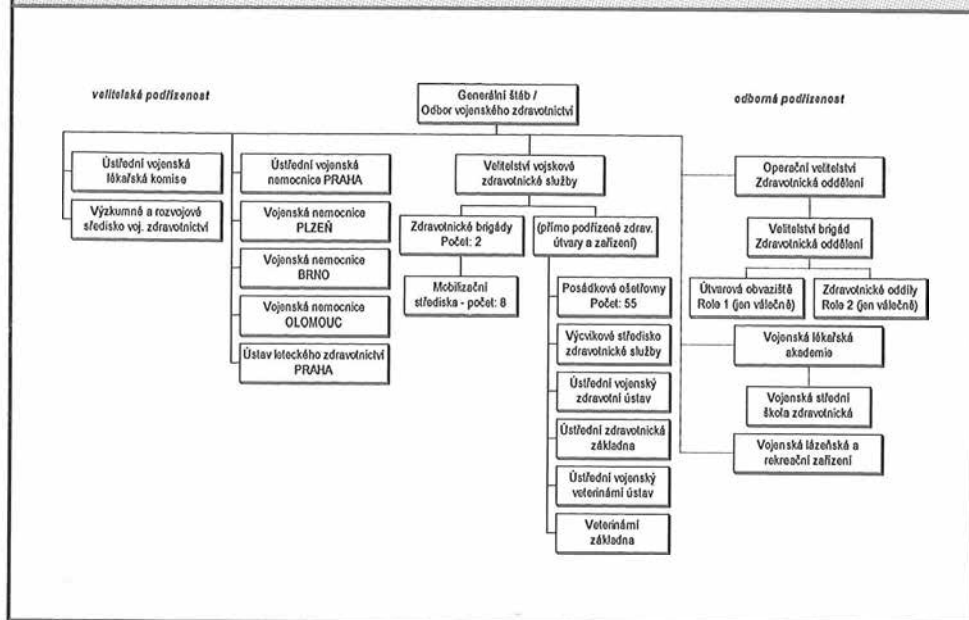
Velitelství vojenské zdravotnické služby (viz. tab. 3):

- odpovídá za úroveň primární léčebné péče poskytované posádkovými ošetrovnami;
- řídí hygienicko epidemiologické zabezpečení;
- organizuje a řídí mobilizační přípravy vojenského zdravotnictví a zásobování všech zdravotnických zařízení zdravotnickým i nezdravotnickým materiálem (včetně zařízení v přímé podřízenosti OVZ GŠ).

Ústřední vojenská lékařská komise:

- plní úlohu nejvyššího stupně ve správním řízení v oblasti vojenské lékařské posudkové činnosti;
- je konečným schvalovacím, opravným a odvolacím orgánem v otázkách lékařské posudkové činnosti v působnosti vojenské správy.

ORGANIZAČNÍ STRUKTURA VOJENSKÉHO ZDRAVOTNICTVÍ AČR

Výzkumné a rozvojové středisko vojenského zdravotnictví:

- vyvíjí nové typy zdravotnického vybavení a nových polních zdravotnických souprav;
- řeší úkoly jejich standardizace, kompatibility a zavádění standardů NATO týkajících se zdravotnického vybavení do národních vojenských předpisů.

Ústřední vojenská nemocnice:

- poskytuje specializovanou lékařskou péči v oborech chirurgie, neurochirurgie, traumatologie, ortopedie, stomatologie, urologie, interní lékařství a v ostatních lékařských oborech;
- nemocnice je určena pro vojáky v činné službě, pro vládu České republiky a poskytuje péči širokému okruhu civilního obyvatelstva na základě smluv uzavřených mezi Ústřední vojenskou nemocnicí a zdravotními pojišťovnami.

Vojenské nemocnice (PLZEŇ, BRNO, OLOMOUC):

- poskytují specializovanou lékařskou péči v oborech chirurgie, interní lékařství a v ostatních lékařských oborech;
- každá z těchto nemocnic zajišťuje péči pro 140.000 až 200.000 ambulantních pacientů a 6.000 až 8.000 hospitalizovaných pacientů ročně. Třetina z počtu léčených jsou vojáci v činné službě. Zbývající část jsou civilní pacienti léčeni na základě smluv s pojišťovnami stejně jako v ÚVN.

Ústav leteckého zdravotnictví:

- je určen k zabezpečení specifických úkolů zdravotní péče o příslušníky vzdušných sil;
- provádí specializovanou laboratorní vyšetřování českého vojenského i civilního létajícího personálu a plní úkoly lékařského posuzování výkonných letců.

Zdravotnické brigády:

- tyto brigády odpovídají za organizaci a provádění úkolů mobilizačních příprav polních nemocnic a dalších zdravotnických útvarů a zařízení určených k zabezpečení vojsk po vyhlášení branné pohotovosti státu;
- zabezpečují skladování zdravotnického i ostatního materiálu pro uvedené zdravotnické útvary a zařízení a provádějí výcvik jejich zdravotnického personálu včetně záloh;
- v součinnosti s vojenskými nemocnicemi organizují plnění zvláštních úkolů zabezpečení připravenosti vojenských lékařů - důstojníků předurčených z vojenských nemocnic do řídicích funkcí v mobilizačně vytvářených polních nemocnicích.

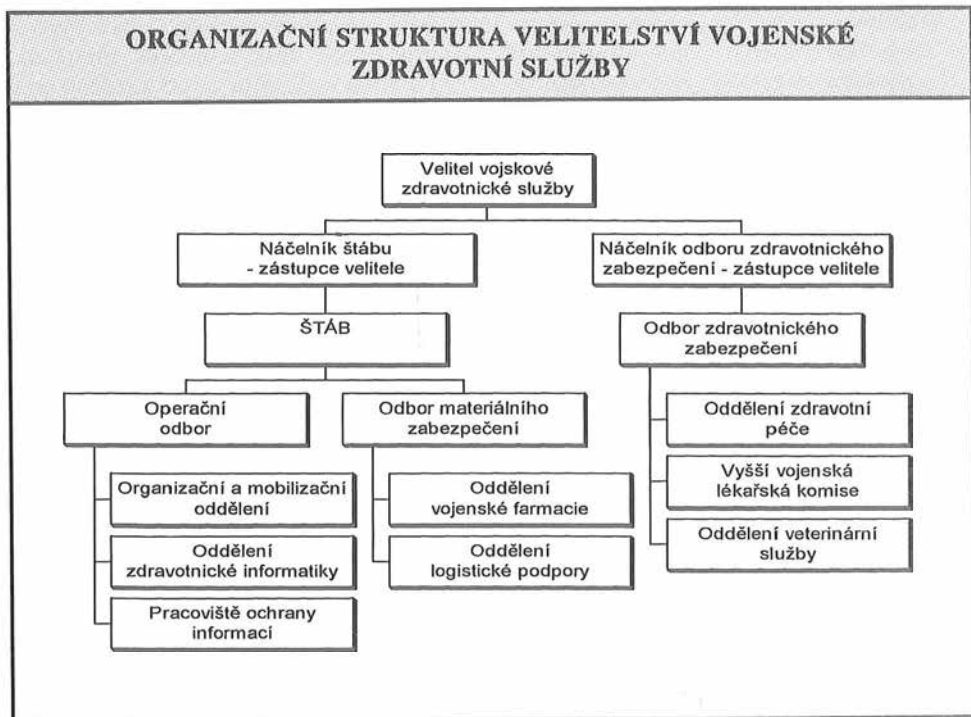
Posádkové ošetrovny (viz. tab. 4):

- zabezpečují poskytování primární lékař-

ské péče všeobecnými lékaři pracujícími v ambulantních a lůžkových částech ošetřoven. Lékaři jsou většinou důstojníky v činné službě. Počet lůžek závisí na typu ošetrovny a pohybuje se mezi 10 až 40 lůžky na ošetrovnu. Tyto ošetrovny hospitalizují vojáky pro nemocnění vyžadující krátkodobé léčení (do 14 dnů). Na primární péči poskytovanou na ošetrovnách navazuje v případě potřeby specializovaná lékařská péče ve vojenských nemocnicích;

- ve dvou třetinách z celkového počtu posádkových ošetroven je poskytována i stomatologická péče. Pro zbývající část ošetroven zajišťují tuto péči civilní zubní lékaři na základě smluv;
- zdravotnický personál ošetroven provádí také základní hygienický a protiepidemický dohled na životní a pracovní podmínky u útvarů v posádce.
- posádkové ošetrovny jsou nezávislými

Tabulka 3

TYPY POSÁDKOVÝCH OŠETŘOVEN

Typ POŠ	Počet POŠ	Počet personálu	z toho vojáků	a civilního personálu	Všeobecných lékařů	Lůžek	Zdravot. vozidel
POŠ Praha	1	76	34	42	10	40	6
POŠ Brno	1	65	28	37	9	40	6
POŠ typ 1	8	30 - 45	20 - 25	15 - 20	6 - 8	30 - 40	4 - 6
POŠ typ 2	20	20 - 30	15 - 25	8 - 12	4 - 6	20 - 30	3 - 5
POŠ typ 3	25	10 - 20	8 - 15	2 - 7	2 - 4	10 - 20	2 - 3
Celkem	55	1440	884	556	265	1455	191

útvary. V čele stojí náčelník ošetrovny ve funkci srovnatelné s funkcí velitele praporu. Rozsah povinností náčelníka ošetrovny se změnou jeho postavení vzrostl;

- důstojník pro organizaci a řízení provozu, který přebírá většinu z nelékařských povinností lékařů, řídí denní provoz ošetrovny a organizuje zdravotnické zabezpečení výcviku bojových jednotek v posádce na základě jejich požadavků. Plní úkoly materiálního zásobování ošetrovny a zabezpečuje doplňování zdravotnického materiálu vojsk v posádce. Podle pokynů náčelníka posádkové ošetrovny organizuje pravidelný výcvik zdravotnického personálu a řeší administrativní záležitosti;
- posádkové ošetrovny (kromě několika) se v případě vyhlášení branné pohotovosti státu ruší. Každý voják z jejich personálu pak přebírá funkci u vojsk podle svého válečného předurčení. Za připravenost personálu ošetrovny splnit úkoly podle předurčení zodpovídá její náčelník;
- nový systém zdravotnického zabezpečení vojsk založený na posádkových ošetrovnách se osvědčil jako plně funkční. Velká většina velitelů to také oceňuje. Za hlavní pozitivní přínos posádkového systému je považována jeho pružnost, hospodárnost a schopnost přizpůsobovat

se všem základním změnám v ozbrojených silách.

- typová struktura ošetroven byla vytvořena na základě potřeby diferencovat jejich velikost podle počtu zabezpečovaných vojsk v posádce. V současné době existují 3 základní typy POŠ (s výjimkou velkých posádek Prahy a Brna, pro něž byly vytvořeny speciální typy). Typová organizace však současně umožňuje i určitou variabilitu uvnitř každého typu v závislosti na různých počtech vojsk v každé posádce a na rozsahu jejich výcviku.

Výcvikové středisko zdravotnické služby:

- středisko plní úkoly odborného i vojenského výcviku pomocného zdravotnického personálu z řad vojáků základní služby;
- po ukončení výcviku jsou tito vojáci zařazováni do funkcí zdravotnických instruktorů posádkových ošetroven;
- po ukončení vojenské základní služby jsou předurčení jako vojáci v záloze na příslušné funkce ve zdravotnických zařízeních Role 1 až 3.

Ústřední vojenský zdravotní ústav:

- ústav se svými třemi pobočkami zabezpečuje řešení problematiky hygienické a epidemiologické péče;

- organizuje a provádí úkoly hygienického a protiepidemického zabezpečení vojsk, útvarů a zařízení. Má mikrobiologické a hygienické laboratoře s odpovídajícím vybavením;
- současně slouží i jako odborné a metodické centrum preventivní medicíny.

Ústřední zdravotnická základna:

- základna se svými pěti pobočkami plní úkoly v oblasti vojenské farmacie a zajišťuje zásobování zdravotnických útvarů a zařízení všemi druhy zdravotnického materiálu;
- plní rovněž úkoly v oblasti tzv. materiálního managementu (což zahrnuje zejména údržbu, obměny, kontroly, revize, hodnocení kvality, účtování, inventarizaci, opravy, rušení a likvidaci materiálu).

Ústřední vojenský veterinární ústav:

- provádí laboratorní vyšetřování potravin, vody a rovněž také krmiv určených pro veterinární účely;
- plní úkoly veterinárního dohledu a zajišťuje laboratorní diagnostiku nemocí zvířat s určováním dalšího postupu jejich léčby.

Veterinární základna:

- zabezpečuje úkoly nákupu a výcviku psů určených ke specifickým účelům v ozbrojených silách (především střezné vyhledávání zbraní, výbušnin a drog);
- provádí výcvik psůvodů a dalších vojáků určených plnit s pomocí psů uvedené úlohy.

Pokud se týká rozpočtu vojenského zdravotnictví AČR, rozpočet je dosud veden v rámci rozpočtu logistiky, přes nezávislé postavení vojenského zdravotnictví.

Systém financování rozlišuje 2 typy vojenských zdravotnických zařízení:

- 1) Zařízení, která závisí striktně na vojenském rozpočtu. Sem patří zejména posádkové ošetřovny a jiná zařízení podřízená Velitelství vojskové zdravotnické služby.

- 2) Příspěvkové organizace - vojenské nemocnice a Ústav leteckého zdravotnictví. Tato zařízení jsou financována přibližně z jedné třetiny z vojenského rozpočtu. Finanční prostředky na zbývající dvě třetiny jsou získávány z úhrad od zdravotních pojišťoven.

Systém zdravotnického zásobování je organizován a řízen:

- na strategické úrovni: Odborem vojenského zdravotnictví GŠ;
- na operační úrovni: Velitelstvím vojskové zdravotnické služby;
- na úrovni zásobování jednotlivých zařízení: Ústřední zdravotnickou základnou a Nákup materiálu provádějí zdravotnická a veterinární zařízení:

- 1) Formou decentralizovaného nákupu: malé nákupy se hradí z finančních prostředků přidělených útvaru
- 2) Formou centralizovaného nákupu: nákladnější druhy materiálu jsou většinou nakupovány pod dohledem finančních orgánů Ministerstva obrany podle předložených požadavků.

Požadavky na materiál investičního charakteru musí být odsouhlaseny náčelníkem zdravotnické služby AČR. Pro nákup materiálu neinvestičního charakteru postačuje souhlas Velitelství vojskové zdravotnické služby. Distribuci nakoupeného materiálu zabezpečuje Ústřední zdravotnická základna.

- 3) Jako speciální nákup pro příspěvkové organizace: Vojenské nemocnice a Ústav leteckého zdravotnictví mají možnost nakupovat jakýkoliv druh zdravotnického materiálu (jak investičního, tak i neinvestičního charakteru), avšak nákup materiálu investičního charakteru musí být schválen náčelníkem zdravotnické služby AČR.

Při srovnání doktríny zdravotnického zabezpečení AČR s principy platnými v armádách států NATO lze konstatovat, že základní principy definované v ACE Directive 85-8 se plně shodují v těchto zásadách:

- dostupnost zdravotnické pomoci;
- prevence nemocí;
- včasnost poskytnutí pomoci (tzv. „pravidlo šesti hodin“);
- zdravotnické třídění;
- druhy zdravotnické pomoci;
- úsilí udržet trvalé spojení mezi jednotlivými zdravotnickými etapami.

Některé další principy je však zatím nutné charakterizovat jako **podmíněně shodné**, což se týká zejména těchto:

- odpovídající standard poskytované péče; (plné shody může být dosaženo především za podmínky další modernizace zdravotnického vybavení);
- kontinuita poskytované pomoci;
- zabezpečení schopnosti k odsunu;
- soulad možností zdravotnického zabezpečení s počty zabezpečovaných vojsk a rozsahem rizika;
- vzájemná návaznost léčení a odsunu.

Plné shody ve všech těchto bodech bude dosaženo za podmínek:

- radikální inovace zdravotnických odsunových vozidel;
- podstatné zvýšení možností leteckých zdravotnických odsunů;
- zajištění odpovídajícího poměru mezi počty zdravotnického personálu a počty AČR jako celku, současně s udržením nezávislého postavení vojenského zdravotnictví.

Poznámka: V zájmu dosažení plné shody byly ze strany zdravotnické služby AČR uplatněny odpovídající požadavky na přidělení prostředků z vojenského rozpočtu.

Jako cenný zdroj zkušeností se osvědčila účast zdravotnické služby AČR na mírových operacích organizovaných mezinárodním společenstvím. Součinnost s ostatními armádami přispěla nejen k prohloubení vzájemných styků a porozumění, ale především k jasnější představě, jak zavádět celý komplex opatření spojený s interoperabilitou.

Zdravotnická zařízení se účastnila jako jednotky zdravotnického zabezpečení

„Role 1, 2 a 3“ operací UNPROFOR, UNCRO, UNTAES, IFOR a SFOR v bývalé Jugoslávii. V české polní nemocnici rozvinuté v Kninu (později přesunutě do Záhřebu a po té do Klisy) bylo léčeno celkem 16.000 nemocných. Z nich bylo 3.645 operováno v celkové anestézii. Další důležitou úlohou byla humanitární pomoc, kterou poskytovala v úzké součinnosti s Červeným křížem, s orgány vysokého komisaře OSN pro uprchlíky atd.

Český zdravotnický personál se také podílel jako jednotka „Role 1“ na operaci „Pouštní bouře“ a podílel se na operačním plánování k zabezpečení přípravy na rozvinutí české polní nemocnice v Kuvajtu v tomto roce.

Nejdůležitějším přínosem pro vojenské zdravotnictví AČR z těchto akcí byla možnost seznámit se s postupy užívanými v armádách NATO a se zkušenostmi z praktické činnosti polních zdravotnických zařízení v rámci mezinárodní součinnosti. Vážíme si toho, že činnost českého zdravotnického personálu byla vysoce oceněna ze strany vyšších mezinárodních vojenských velitelství.

V **současné době** stojí vojenské zdravotnictví AČR před zcela novými úkoly spojenými se vstupem České republiky do NATO. Při nastávajících změnách bude proto hlavní pozornost soustředěna na opatření, vytvářející odpovídající podmínky pro zdravotnické zabezpečení jak vlastních sil, tak i spojeneckých vojsk, včetně zajištění zdravotnických odsunů a hospitalizace raněných.

K tomu jsou plánována konkrétní opatření, jejichž cílem je zabezpečit vzájemnou návaznost struktury i činnosti zdravotnických útvarů a zařízení mezi AČR a ostatními armádami států NATO.

Současně je zahajován **proces zavádění standardů NATO** týkajících se odborných úkolů a vybavení zdravotnických zařízení do českých vojenských předpisů, v zájmu dosažení plné shody jak v užívání léčebných postupů, tak i v náplni výcviku zdravotnického personálu.

AKTUÁLNÍ OTÁZKY VOJENSKÉ KYNOLOGIE 1998/99

Plukovník Ing. JOSEF RŮŽIČKA

Psi nejsou pro armádu prvkem, který by výrazněji ovlivnil její bojeschopnost, jsou ale činitelem, který je v mnoha situacích velmi užitečný, často nenahraditelný. Proto nepřekvapuje renezanace ve využívání psů ve všech moderních armádách. A aby bylo psů co nejefektivněji využíváno i v naší armádě, je vhodné čas od času na stránkách Vojenského profesionála sdělit to, co je aktuální. Nebude zde mnoho zmínek o pozitivních jevech, ty převažují a jsou samozřejmostí. Chci spíše upozornit na ty momenty, kde jsou v kynologii rezervy.

Přesto rád úvodem konstatuji, jedno zásadní pozitivum. Vojenská kynologie má dobré renomé a je o ni velký zájem. A to jak mezi civilními kynology, kteří mají zájem o službu v armádě (jako vojáci základní služby, jako vojáci v další službě i jako o.z.), tak mezi civilními organizacemi. To je sportovními kynologickými kluby a civilními bezpečnostními službami.

O znalostech a dovednostech vojenských kynologů i jejich široké škále zkušeností svědčí fakt, že mnoho našich armádních poznatků převzali pro svoji službu nejen privátní bezpečnostní služby, ale v posledních letech i kynologové jiných armád. Těší i konstatování mnoha úspěšných kynologů - policejních i profesionálních z civilních bezpečnostních služeb, že základní služba jim byla významnou přípravou pro jejich profesní kariéru. Stačí se jen podívat do listin mistrů republiky a zjistíte, kolik jich začalo s kynologií právě až v době základní služby.

Dělejme tedy svoji práci ještě lépe, aby se vojenská kynologie dostalo ještě širšího uznání. Tedy nejen mezi odborníky, ale i mezi veliteli, sportovními kynology, chovateli a širší veřejností. Toho můžeme dosáhnout jen cílevědomou prací, výběrem zapálených a pracovitých profesionálních kynologů, kterým zajistíme kvalifikovanou přípravu a jejich odborný růst.

Při přípravě tohoto článku jsem využil zkušeností, rad a připomínek dlouholetých

velitelů a kynologů útvarů a zařízení, kde je kynologie nedílnou a účinnou součástí strážní služby: plk. Ing. Josefa Šmerhana, plk. Ing. Dušana Holého, nrap. Josefa Ludvíka, o. z. Čičmíče, o. z. Emila Cedla a mnoha dalších.

Dále bylo využito zkušeností kynologů útvarů a zařízení, kteří se v uplynulém roce zúčastnili u Veterinární základny různých kurzů, vyšších kol celoarmádního přeboru psů, využity byly i poznatky z kontrolní činnosti.

Nová doba, nové využití psů

O nezbytnosti služebních psů při ochraně vojenských objektů v naší armádě nikdo nepochybuje, méně se však počítá se psy pro jiné použití. Tím je např. využití psů u mechanizovaných jednotek, které se připravují pro různé bojové i mírové operace, a právě při nich by se dalo psů velice efektivně využít. Tak je tomu například při pronásledování skupin či jednotlivců protivníka, při likvidaci střelejících jednotlivců za zvláštních okolností, při nátlaku na agresivně demonstrierující civilní veřejnost v mírových misích (psi jako mírnější, ale účinnější prostředek před výstražným výstřelem) a samozřejmě k odhalování ukrytých výbušnin, zbraní a drog, či k záchraně zasypaných osob v zřícených domech. Na tyto, ale i další způsoby využití psů se v zahraničních armádách připravují a jsou k tomu racionální důvody.

Obr. 1. Pes k vyhledávání výbušnin - důležitý v prvek pro vojska v krizových oblastech

Je totiž dost situací, které lze efektivně vyřešit právě jen pomocí psů, jak vyplývá z dalšího textu (obr. 1).

Nízké povědomí o možnostech psů v armádě je vcelku logické. Není to tak dávno, kdy jsme při cvičeních řešili častěji jaderné úderů či velké tankové bitvy, a kdo by v takových situacích pomyslel na psy. A když, tak spíše jako na objekt vtipů. Dnes je situace jiná. Těžkou bojovou technikou celá Evropa výrazně redukovala a s použitím jaderných zbraní se při cvičeních už také běžně nepočítá. Je proto dobře, že někteří velitelé právě pro skutečné nasazení vojsk v praxi, tedy konkrétně v mírových misích nebo v akcích pro záchranu ohrožených osob, došli k úvahám, zda by nebylo vhodné v určitých situacích použít služebních psů. Tak se díky zájmu velitele 4. brn začalo s výcvikem psovodů a psů pro zvláštní použití u jednotek působících v zahraničí. Vojenská policie používá psy k vyhledávání drog a zbraní (obr. 2), a počítá rovněž s použitím psů proti zvláště nebezpečným pachatelům.

Obr. 2. Psi k vyhledávání drog - dnes už nezbytná součást vojenské policie

neobjevily, ačkoliv byly v jejich blízkosti. Aby se podobné náhody omezily na minimum, byli pro hluboký průzkum terénu k vyhledávání osob vycvičeni psi. Je dobře, že právě v současné době se takové využití psů obnovuje, a že budou s ještě větším spektrem použití nedílnou součástí letecké pátrací a záchranné služby S.A.R.

O psech pro speciální použití píše záměrně jako o prvním problému, který se začíná řešit. Na jedné straně je nadšení do řešení nových (ve světě ale běžných) způsobů přípravy a využití psů v armádě, na druhé straně se lze setkat s nechutí mít u své jednotky psy - vždyť je to starost navíc! Ano, je i není. Psa je třeba brát jako určitý druh zbraně nebo prostředek k dosažení nějakého cíle (obr. 3). Tedy není to jakési zpestření či naopak ztlížení života u útvaru, ale reálná potřeba se kterou se kalkuluje jako s každým druhem vojenské činnosti nebo zbraně v armádě. Naše armáda se postupně přizpůsobuje armádám NATO a je dobře, že se tak děje i v oblasti využívání psů k jiným než strážním účelům.

Také naše vzdušné síly počítají s použitím psů, a to pro vyhledávání osob po leteckých haváriích či katastrofách.

Z minulosti je známo několik případů, kdy havarii proudového letounu pilot přežil, avšak v šoku na zemi se choval způsobem, kterým nepřispěl ke své záchraně.

Tragickou shodou okolností ani záchranné skupiny včas piloty

Obr. 3. Málo poslušnosti, o to více ostrosti se požaduje od psi cvičených proti teroristům

Elektronické zabezpečovací systémy a psi.

V předminulém roce byl u jednoho muničního skladu uveden do provozu nejmodernější elektronický zabezpečovací systém, který sestává jak z plášťové ochrany, tak z prvků vnitřní signalizace narušení. Vnější, ale i vybrané vnitřní prvky ochrany jsou zdvojeny, některé jištění lze dokonce považovat za trojitě. Je samozřejmé, že součástí nového systému ochrany objektu jsou i mechanické zábrany.

Přestože, nebo spíše právě proto, že jde o nejmodernější systém ochrany velkého objektu zvláštní důležitosti, bylo od samého počátku projektových prací uvažováno o psech, jako nedílné součásti systému ochrany a obrany. Projektové práce prováděla renomovaná firma ve spolupráci se zkušenými vojenskými policisty a především s velitelem základny. Všichni mají zkušenosti s využíváním psů a vědí o jejich nezastupitelnosti při zákrocích v objektech. I ta nejdokonalejší a nejdražší technika si

nedokáže poradit s vlastním pachatelem, který pronikl do objektu. A lidé-strážníci jen těžko naleznou v krátké době narušitele, když se jedná o rozsáhlý objekt v členitém a zalesněném terénu s množstvím staveb.

Pokud se porozhlédneme po průmyslových nebo logistických zónách našich měst, často zjistíme, že mnohé objekty mají dokonalé elektronické zabezpečovací systémy (EVS), ale jen málo z nich má detailně dořešen vlastní zákrok a likvidaci narušitele objektu.

Jinak řečeno: EVS jsou obrovským byznysem, a většina firem má zájem co nejvíce prodat. Tedy uplatnit výrobky

a práci s co možná největším ziskem. Je to přirozené, a proto nikoho nepřekvapí, že takovéto firmy nemají zájem doporučovat psy - na jejich zavedení do systému střežení se totiž nedá vydělat. Zde se nedá uplatnit zisk, výdaje jsou jasné a jednoznačné, a navíc se psy není střežení objektu právě pohodlné. Musí se totiž o ně stále někdo starat, musí se cvičit a služba s nimi je také namáhavější na rozdíl od pochůzek bez psa. Že na druhé straně má šanci organizovaná skupina či dobře připravený jedinec takový objekt vykrást, a to i v případě dokonalého a drahého elektronického zabezpečení, je přirozené (obr. 4).

Zkušenosti z výzkumu

Nechci uvádět jen vlastní poznatky, proto použiji výsledek výzkumu německého experta na civilní bezpečnostní služby dr. Victora Lutze, který zjistil, že i přes dokonalé elektronické zabezpečovací systémy dochází často k úspěšným lupičským nájezdům. Byly to většinou dobře organizované gangy, které věděly o zabezpečení objektu

Obr. 4. Elektronické zabezpečovací systémy jsou vynikajícím pomocníkem při ochraně objektů, ale bez rychlého a úspěšného zadržení pachatele je to promarněná investice

téměř vše. I to, o jak dokonalý EZS jde, a přesto si do takového objektu troufaly. Mají totiž své zkušenosti a vědí, že pokud vyloupí objekt do určité doby, nikdo je nepřistihne.

Registrace narušení objektu a alarm ještě nic neznamená. Kamerové zařízení se záznamem se na počátku zlikviduje, ale jednodušší a jistější je maska na obličej. Jinak řečeno: nedostatečné mechanické zábrany umožní rychlé vniknutí do objektu a stejně tak jeho rychlé opuštění a to i s lupem, ještě před příjezdem zásahové skupiny. No a protože je vše dokonale promyšleno, včetně přistavených vozidel, klamných opatření a správného prodeje ukradeného zboží, jsou si zloději jisti svojí nepolapitelností.

Studie je mnohem rozsáhlejší a velmi zajímavá, nás však zajímá především moment, který se týká mechanických zábran a včasného zákroku ostrahy objektu. Zábrany ztěžují pohyb a zpomalují vniknutí do objektu i útěk. A z praktického pohledu pak můžeme konstatovat, že ani zákrok ostrahy nemusí být vůbec tak dokonalý, že by skončil zadržením pachatelů. Ovšem již pouhé narušení jejich akce znamená, že si např. neodvezou lup, nebo že učiní díky překvapivému zákroku takové chyby, které napomohou k jejich vypátrání policií.

Co z toho pro nás ještě vyplývá? Že i dokonalý EZS k ochraně objektu je promarněná investice, když není zajištěn včasný a účinný zákrok. To znamená nalezení a zadržení nebo alespoň ztížení činnosti na-

rušiteli objektu. Že takový zákrok je neúčinnější právě s pomocí psa si můžeme ukázat na další zahraniční zkušenosti.

Zkušenosti z JAR

Někteří bývalí důstojníci a psovodi armády Jihoafrické republiky si po zrušení apartheidu založili privátní policejní útvary a také školu pro psovody a psy nedaleko Johannesburgu (obr. 5). Toto město se totiž po historicky přelomovém roce v dějinách JAR, stalo místem s nejvyšší kriminalitou na světě. Tisícům černých obyvatel bylo desetiletí upíráno právo nastěhovat se do měst mezi bílé, a najednou bylo možné pohybovat se a žít kdekoliv.

Nebylo chybou původních obyvatel, že na nový způsob života nebyli připraveni a tak jejich znalosti, dovednosti a často i hygienické návyky jim neumožnily žít ve městech normálním způsobem. Přežívat však nějak museli. A tak nikoho nepřekvapila vysoká kriminalita, později i organizovaný zločin.

Bílí a majetní černí obyvatelé se tomuto jevu bránili tak, že **části města byly rozděleny na sektory** zahrnující několik ulic nebo čtvrtí a uprostřed se usídlila privátní policie či bezpečnostní agentura. Ta má pult centrální ochrany a na něj jsou napojeny všechny vilové i obchodní objekty obytné čtvrti. Privátní policie garantuje každému objektu, že bude na místě do 3 minut po začátku signalizace narušení objektu. To je to-

tiž právě takový čas, aby se lupič nebo násilník nedostal k cíli svého snažení. Musí totiž ještě překonat mechanické zábrany (plot, zámky, okna ap.). Tento čas je velmi důležitý. Jestliže uvážíme, že vily jsou v JAR často obklopeny velkými a úpravnými zahradami, pak násilník má náskok - může jít přímou cestou za svým cílem, kdežto privátní policisté pachatele musí v rozsáhlém a členitém prostoru vyhledat. A aby to bylo rychle, bez psa se neobejdou. Pes navíc v JAR je tak trochu uctívaným zvířetem, a tak si ho při zákroku troufne jen málokdo zranit. Měl by při soudu přitěžující okolnost.

Jak nám při besedě sdělili majitelé zmíněné školy pro psovody a psy, zadržení pachatelů se nacvičuje pro Evropany poněkud netradičně - psi zadržují pachatele v místě slabiny. A to buď na ruce v podpaží nebo na vnitřní části stehna.

Tento způsob zákroku považují za nejúčinnější, neboť je bolestivý a pachatel je takovým zákrokem částečně šokován. On se totiž více nebrání a nedochází tak k opakovanému zákusu psa, kdy by došlo k dalšímu zranění. Jak Jihoafričané tvrdí, je to proto jen zdánlivě drsný zákrok.

Psi více přinášejí než vyžadují.

Možná, že se nám zdají tyto zkušenosti i kynologická praxe poněkud vzdálené. Ale zcela jistě si na obou uvedených zahraničních příkladech můžeme dokumentovat něco, co sice z vlastních zkušeností víme, ale máme dnes bohužel v armádě tendenci zapomínat či nebrat v úvahu i ty naše dobré a osvědčené zkušenosti (ač je paradoxně v zahraničí přebírají - a v oblasti kynologie by se dalo uvést hned několik příkladů). Tedy alespoň dva **nejdůležitější závěry:**

1. Včasný zákrok v rozsáhlém areálu je bez psa nereálný (obr. 6).
2. Vypuštěním psa k zadržení osoby či k narušení činnosti gangu se výrazně

zvyšuje bezpečnost zakročujícího strážného-psovoda nebo zásahové skupiny.

Jak významná jsou tato dvě konstatování, vědí velitelé či jinak odpovědné osoby za ochranu vojenských objektů. Bohužel ne všichni jsou ochotni je akceptovat. Opět zde totiž vystupuje **nechuť starat se o psy.**

Často se argumentuje tím, že nejsou kotce, pak že se psy jsou zbytečné starosti ap. Ani jeden argument neobstojí, neboť například dvacet kotců lze pořídit za pět milionů, ale také jen za 600 tisíc. Ty levnější, monto-

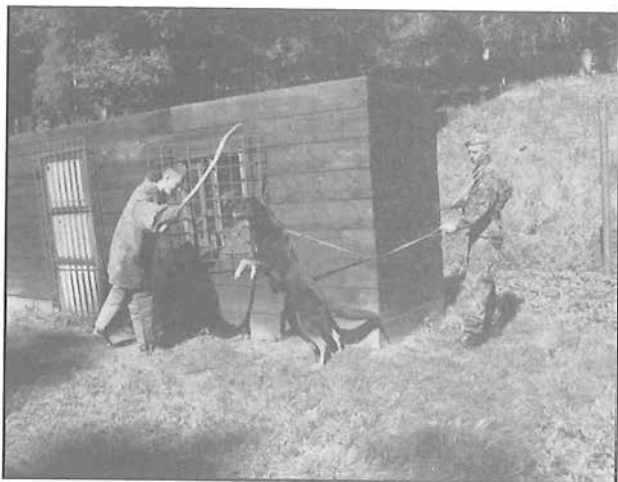
Obr. 5. Využití smečkového chování psů pro zadržení osoby se může vymknout kontrole a být nebezpečné, proto se běžně nedoporučuje

vané, s nezbytnými stavebními prvky k ochraně životního prostředí vydrží při běžné údržbě 20 let. Zděné kotce mají sice vyšší životnost, nevyžadují větší údržbu, ale finance na takovou stavbu dovede dnes získat jen málokterý velitel. A se samotnými psy není více starostí než s kterýmkoliv jiným materiálem. Navíc cílem vojenské veterinární služby je, aby zabezpečení psů i případná administrativa s tím související, byly jen na zcela nezbytné úrovni.

Je zajímavé, že takové argumenty není slyšet od velitelů, kteří odpovídají za velké materiálové hodnoty umocněné rizikovostí druhu uloženého materiálu. Že takoví velitelé přesně vědí co je důležité a co musí udělat pro své objekty, je vidět v každém

místě takového zařízení, včetně psince. Proto nepřekvapuje, že kynologie u objektů Ústřední muniční základny i Základny PHM je dlouhodobě na vysoké úrovni. Jak říká jeden z velitelů, bez psů by neměl klidné spání.

Proto u těchto objektů jsou tradičně dobře připraveni psovodi i jejich psi. Obdobně je tomu u desítek dalších útvarů. K těmto útvarům také chodí povinně na stáže armádní instruktoři výcviku psovodů a psů. Pro vážající velitele, zda psy využívat či ne, doporučuji rovněž tyto útvary navštívit.

Obr. 6. Situaci, která by ve strážní mohl dopadnout tragicky, vyřeší služební pes

Roční základní služba a kynologie

Mnoho branců a odvedenců se dobrovolně hlásí ke službě se psy. Jsou útvar, kde mají většinu psovodů na vlastní žádost, někde se stěží najde alespoň jeden. Být dobrým psovodem znamená mít dlouhodobé zkušenosti v práci se psem a samozřejmě také určité znalosti. Jak toho však docílit, když psovody mají velitelé k dispozici nejvíce 12 měsíců? Přitom nutno zdůraznit, že psovod musí být platným vojákem daleko dříve než odejde do zálohy. To na rozdíl od většiny odborností z řad vojáků základní služby, kteří se víceméně cvičí do zálohy. **Psovod je pro velitele tím větším přínosem, čím dříve je schopen dobře vykonávat strážní službu se psem.**

Pomineme-li platná nařízení k výcviku, která nejsou vždy známa a ještě méně dodržována, pak lze konstatovat, že přirozeným způsobem probíhají u útvarů tři fáze přípravy vojáků, ze kterých by měli být více než strážní se psy, tedy psovodi se vším, co k tomuto pojmu patří.

Za první etapu přípravy lze považovat období, kdy se z nováčka stane voják určený do strážní služby se psem. Formálně podle zařazovací knihy je to psovod. Ten musí být co nejdříve připraven pro výkon

strážní služby, neboť počty vojáků nebývají takové, aby se psovod pro výkon funkce připravoval několik měsíců. Obvykle po dvou až třech týdnech je schopen psovi vydávat povely a základním způsobem ho ovládat (obr. 7). Může tedy nastoupit do strážní služby. To je bohužel u mnoha útvarů první, ale i poslední fáze ve faktické přípravě psovoda. A zřejmě i v tom tkví současný problém, kterému říkáme neschopní psi, nevhodná plemena. Ve skutečnosti jde o **nedostatečně připravené osoby.**

V druhé etapě by mělo dojít na odbornou přípravu psovoda, a to do takové míry, že psovod bude umět psa nejen ovládat a využívat ve službě, ale i cvičit. Totiž i ze staršího, dříve dobře vycvičeného psa, se bez dalšího upevňování podmíněných reakcí, tlumení nežádoucích reakcí a rozvoje či upevňování sociálního chování, stane pes pro službu nepotřebný. Bohužel mnoho odpovědných funkcionářů nerozlišuje schopnost vojáka psa ovládat a psa cvičit. Cvičit smysluplně.

Smutné je, že obdobné problémy lze občas vidět i mezi psovody - vojáky v další službě. Často se vydávají za profesionální

Obr. 7. Být dobrým psovodem není jen věcí zájmu člověka. K tomu musí být i nezbytný talent (psychomotorická koordinace, intuice, cit a schopnost učit se číst chování psů)

psovody a přitom mají základní neznalosti z oblasti chování psů, teorie a metod výcviku. Všichni tito „vodiči“ psů **mají jedno společné:**

Cvičí psy lajkým způsobem, ale jakmile narazí na nějaký problém v chování či výkonnosti psa, je chyba v psovi. Při podrobnějším pohledu se pak obvykle zjistí, že psovod má třeba i zkušenosti s výcvikem jednoho psa, ale jakmile narazí na psa jiných povahových vlastností, nehledá jak s takovým psem navázat komunikaci, jak ho cvičit, ale zkonstatuje, pes je pro službu špatný.

Proto druhá etapa by měla zahrnovat **odbornou přípravu** úzce provázanou s praktickým výcvikem psa. Zjednodušeně řečeno, pes má svoje chápání, kterému je nutno porozumět a pak vést psa k tomu, co od něho očekáváme. Tedy aby se psovodovi podřídil jako platný člen smečky, tedy sebevědomý, ale vůdci smečky (psovodovi) oddaný podřízený. Musí se stále motivovat a nacvičovat s ním to, co od něho ve službě požadujeme. **Vše se musí dělat v dobré pohodě a s radostí.** V tom je jádro úspěšné služby psů.

Udržovací výcvik se často podceňuje a mnoho funkcionářů se domnívá, že vycvi-

čení psa v kurzu je postačující na celou dobu jeho zařazení u útvaru. Opak je pravdou. Právě nejvíce je nutno psovi věnovat pozornost po příjezdu z kurzu. Tedy umožnit mu optimální adaptaci na nové prostředí. A to v prostorech, v kterých se bude pohybovat, kde bude ustájen a kde bude vykonávat službu. To může kvalifikovaně provádět jen psovod, který absolvoval třetí etapu své odborné přípravy.

Třetí etapa odborné přípravy totiž zahrnuje nejen běžný výcvik a ovládání psa tak, jak je přirozené pro jeho rovinu chápání, ale také širší souvislosti chování psů. Za třetí stupeň přípravy psovodů lze považovat poddůstojnickou školu. Odborná příprava je sice zúžena na nezbytné minimum, ale i tak je pro mnohé vojáky bez středního vzdělání její rozsah těžko zvládnutelný. Žáci PŠ se neučí ovládat konkrétní přístroj či techniku, aby si vypěstovali určité schéma postupu a to pak v praxi opakovaně používali. Zde se učí pochopit živý organismus, který ve svém repertoáru povah a chování je neopakovatelný. Má-li být absolvent PŠ dobrým velitelem družstva, pak musí umět uplatnit naučenou teorii výcviku a přirozených vlastností psů tak, jak

vyžaduje konkrétní fáze přípravy psa, jeho povahové vlastnosti i konkrétní projevy chování.

Žák PŠ je navíc připravován pro výcvik psovodů (obr. 8). Tedy aby učil nové i pokročilejší psovody správnému provádění výcviku a výkonu služby. Dalším stěžejním bodem přípravy je správné provádění nácviků situací ve strážní službě a aktivitách. Tedy připravovat psovody a zejména psy, aby ve službě správným způsobem reagovali na nejrůznější možné způsoby narušení střeženého objektu. Obsah další přípravy žáků PŠ není odtržen od kynologie, není však podstatný pro tento článek.

Bez nadšení to nejde

Protože většinu psovodů u útvarů tvoří vojáci základní služby, je důležité, aby v čele jednotky nebo skupiny psovodů byl dobře připravený a kvalifikovaný, ale pro kynologii i zapálený profesionální voják nebo občanský zaměstnanec. Jak ukazují dlouholeté zkušenosti, dobré výsledky lze stavět na správně vybraném a motivovaném kynologovi útvaru. Ať už je touto funkcí pověřený, nebo je to jeho hlavní služební náplň. Důležité je, aby uměl podchytit vojáky základní služby a smysluplně je vedl ke správnému vztahu ke psům a všemu, co s vojenskou kynologií souvisí.

Na rozdíl od některých druhů vojenské přípravy, nelze odbornou kynologickou činnost stavět především na drilu. A že lze vytvořit správnou atmosféru, kde jsou dobré kynologické výsledky a nechybí kázeň, je vidět na desítkách útvarů. Obráceně vzato, **tam kde není kázeň, nikdy nebyly ani dobré výsledky ve výcviku psů.**

Tato vazba má své opodstatnění. Kde je rozvolněná kázeň, tam dochází k úrazům při výcviku, neboť výcvik psa je přeci jen rizikovou záležitostí. A nerespektují-li se výcvikové zásady a postupy - a ty jsou pro psovody často velmi nepohodlné, protože vyžadují nejen fyzickou námahu, ale i trpělivost - nedosáhne se kýženého výsledku. Chybějící praktické zkušenosti psovodů během roční základní služby, je možné nahradit jen organizovanou a systematickou

Obr. 8. Velitelé družstev psovodů jsou na útvarcích často jedinými odborně připravenými vojáky k řešení kynologické problematiky, proto je nutné do PŠ vybírat schopné jednotlivce.

přípravou. Jedině tak lze eliminovat špatné návyky, ale předejít také tomu, co je dnes rovněž aktuální: A to je buď pes špatný, měkký, nevycvičený nebo naopak pes agresivní.

-pokračování-

Poznámka:

Ve druhé části bude - Výběr psů pro armádu, Adaptace psů na nové prostředí, Jsou problémoví psi?, Zlá plemena?, Jak by si pes měl co nejdříve osvojit svoje teritorium, které má hlídat?

PŘEŽÍVÁNÍ A PŘEKONÁVÁNÍ OBTÍŽNÝCH ÚSEKŮ V TERÉNU V NEPŘÍZNIVÉM POČASÍ

... „aby si rozum zvykal“ ...

Clausewitz

Mgr. ZDENĚK FIALA, plk. v. v.

Odborný časopis německé armády (TRUPPENPRAXIS/WEHRAUSBILDUNG 1/1997) uveřejnil zkušenosti kolektivu učitelů školy pro boj v horách a v zimě z Mittenwaldu z jejich práce. Volně upravený článek může zaujmout i naše velitele.

Klasik teorie války Clausewitz ve svém pojednání „O válce“ považuje za důležité připravovat a cvičit vojáky již v míru pro náročné podmínky za války. Do této oblasti zahrnuje i tělesnou a s ní spojenou i psychickou zátěž. Myšlenku vyjadřuje stručným „...aby si rozum zvykal...“.

Od listopadu 1995 do ledna 1996 byl ve škole pro boj v horách a v zimě v Mittenwaldu organizován výcvik německých vojáků k nasazení do Bosny v rámci GECONIFOR. Cílem byl výcvik k přežívání v obtížném terénu za nepříznivých povětrnostních podmínek a k překonávání obtížných terénních úseků.

Úkolem výcviku bylo vyškolení vojáků tak, aby dovedli přežít v nepříznivém zimním počasí, udrželi si schopnost nasazení i v obtížném terénu a dokázali se v této situaci probít ke své jednotce.

Výcviku se zúčastnilo 503 vojáků od spojovacích, zdravotnických, logistických, leteckých a ženijních jednotek. Pětidenní soustředění obsahovalo 68 výcvikových hodin. Těžiště výcviku bylo v praxi v hornatém terénu v prostoru Mittenwaldu, za sněžení a deště, při teplotách až -14 stupňů C. Vojáci se museli naučit přežít s výstrojí, kterou budou mít k dispozici i při nasazení. Účastníci byli trvale vedeni zkušenými instruktory, což se ukázalo jako velmi důležité.

Zkušenosti a poučení byly formulovány na základě průzkumu u příslušníků 1. kontingentu GECONIFOR a jejich názorů na přípravný výcvik. Účastníci se shodovali v názoru, že pro-

vedení výcviku v pohoří Mittelgewirge je vhodné.

Rozsah znalostí a dovedností účastníků, zjištěný v průběhu výcviku, byl velmi rozdílný - ať ve schopnosti překonávat tělesnou a psychickou zátěž a schopnosti orientace v terénu ve dne i v noci, tak ve znalostech o životě v poli. Během výcviku však bylo dosaženo stoupající výkonnosti. Ukázalo se, že nutnost tohoto výcviku jako příprava k nasazení byla nezbytná. Z toho vyplynulo, že výcvik ke schopnosti přežití v obtížných podmínkách musí být v Bundeswehru zlepšen a zintenzivněn. Pro vedoucí výcviku byl překvapivý poznatek, že pro mnohé vojáky byla nezvyklá nutnost neustálého nošení jejich zbraní při výcviku, což představovalo značně zvýšenou zátěž.

Do budoucna se uvažuje o třídením soustředěném výcviku jednotek nebo i svazků. Podmínkou k tomu je dostatečný počet cvičitelů - instruktorů, kteří svoje znalosti a dovednosti získali v této škole.

Výcvik přežití v jednotce

Cíl výcviku: Po absolvování soustředění by měli být účastníci schopni přežít v nepříznivém zimním počasí, udržet si schopnost k nasazení a dokázat se probít obtížným terénem k vlastní jednotce.

Požadavky na instruktory výcviku: Instruktoři by měli být vyškoleni jako cvičitelé pro nasazení v zimě. Vedoucími výcvikového střediska musí být absolventi výcviku, který jim umožní správně vnímat učební úkoly.

Průběh výcviku: K výcviku v jednotce se navrhuje třídení cvičení včetně nočního zaměstnání. Výcvik musí během těchto tří dnů

obsahovat alespoň dvě noci v bivaku, aby se vojáci naučili vystačit se svojí nouzovou výstrojí. Tábořiště využívat jako výchozí bod pro výcvik na jednotlivých pracovištích a pro cvičení orientace v terénu.

Obsah výcviku

1. den

Výuka:

- oblečení a výstroj,
- ochrana proti omrzlinám.

Příprava k výcviku:

- balení výstroje,
- kontrola výstroje.

Pochod do výcvikového prostoru:

- buď dopravními prostředky,
- nebo pěším pochodem.

Nouzové ubytování:

- představa různých možností.

Nouzové bivakování:

- průzkum, nastěhování, zařízení,
- zajištění (střežení),
- život v poli.

Pohyby v obtížném terénu:

- zajišťování techniky,
- užívání pomocných prostředků při výstupech a sestupech na prudkém svahu.

Výcvik v noci:

- výcvik v orientaci - pěší pochod v noci,
- zajištění,
- život v poli.

2. den

Zdravotnický výcvik:

- záchrana a transport raněných za použití pomocných prostředků.

Odstraňování omrzlin:

- teplé zábaly.

Překonávání obtížných terénních úseků:

- znázorňování různých možností,
- výstup, slaňování.

Pochod v obtížném terénu:

- při konkrétním počasí.

Zhotovení improvizovaných sněžnic:

- chůze na sněžnicích.

Noční výcvik:

- orientační cvičení v noci,
- překonávání obtížných terénních úseků v noci,
- zajištění tábořiště,
- život v poli.

3. den

Rušení tábořiště.

Překonávání nouzových situací:

- záchrana a péče o raněné,
- transport raněných,
- slaňování,
- chůze za pomoci lanového zábradlí,
- překonávání terénních překážek pomocí různých technik.

Sraz v bodu soustředění:

- zpětný pochod.

Ukončení výcviku:

- vyhodnocení výcviku,
- ošetření a uložení materiálu.

Metodicko-didaktické pokyny

Těžištěm výcviku je praxe v terénu, jen základní výuka se přednáší v učebně. Převážnou část výcviku absolvují vojáci v terénu. Zcela úmyslně není výcvik časově omezován - instruktorům je ponechána možnost vést výcvik tak, aby jeho průběh mohl být přizpůsoben pokroku vojáků ve výcviku. Výcvik se organizuje pro dvou nebo tří členné skupiny, kdy je jí členové mohou spolupracovat.

Vyškolení instruktorů

Každý svazek (jednotka) by měl před zahájením výcviku připravit jeho vedoucí na plánovanou tematiku. Je nezbytné, aby cvičitelé zažili všechny fáze výcviku „na vlastní kůži“, aby poznali jaké nároky jsou na účastníky výcviku kladeny. Jen tak mohou v jeho průběhu cvičencům radit, rozvíjet téma o vlastní zkušenosti.

Vývoj

Vojáci musí absolvovat výcvik v přežití výhradně se svojí služební výstrojí - doporučuje se standardní nouzová výstroj, uvedená v seznamu. Tato výstroj může být dopravována jak na vozidlech, tak letadly. (Právě pro potřeby nad Bosnou a Hercegovinou bylo nutné toto vybavení vozit sebou, aby v případě nouzového přistání mohly posádky přežít). Důraz je kladen na to, že voják musí mít u sebe po celou dobu výcviku svoji zbraň.

Seznam materiálu

Osobní vybava:

- oblečení + výstroj,
- polní uniforma,
- ochrana proti chladu a vlhku,
- zimní čepice,
- kapesní nůž,

- balíček s obvazy,
- trojčipý šátek,
- rukavice kožené,
- ženijní balíček,
- kompas,
- osobní zbraň (karabina).

Vybavení pro vedoucího:

- přívěsná pomocná nosítka,
- víceúčelová brašna,
- malá bojová brašna.

Výstroj v tlumoku pro každého vojáka:

- stanový dílec (pončo),
- vaříč,
- 1 EPA (Einmannpackung-obdoba naší KDP),
- 4 balíčky „Esbit“ (prostředek k ohřátí stravy - obdoba suchého lihu),
- polní jídelní příbor,
- polní láhev s obalem, naplněná vodou, obal láhve též jako nádoba na vaření,
- 3 šňůry 7 mm, délka 5,20 m,
- 1 podložka pro spaní (karimatka),
- 4 svíčky + zápalky,
- 4 sáčky plastické,
- vázací drát,
- náhradní oblečení v plastických sáčcích (1 spodky, 1 košile spodní, 1 pár ponožek, 1 pár zimních bot, 1 svetr),
- 1 záchranná fólie,
- gumový provaz,
- chemické ohřívadlo.

Přídavná výstroj pro skupinu:

- horolezecké lano 7 mm, 50 m,
- 1 rýč skládací,
- 1 spací pytel.

Terén volit tak, aby voják byl zatížen, ne však přetížen. K zřizování lanových zábradlí využívat strmé zalesněné svahy, kde lze zajišťovací lana připevňovat ke kmenům stromů. Zde by měla proběhnout první část výcviku ve slaňování.

Výuka (na učebně): Instruktaž k oblečení, výstroji a zamezení vzniku omrzlin provádí instruktor - specialista v součinnosti s lékařem jednotky. Účastníci výcviku se učí jak správně používat své oblečení a výstroj, tak aby také ještě po dvou nocích v terénu měli suché oblečení. Také se naučí chránit své zdraví proti poškození chladem a vlhkem.

Výcvik ve stavbě nouzového přístřešku

Cvičí se podle předpisu Zdv 3/11 „Bojová služba všech jednotek“ a AnwFE 347/200 „Voják v zimě“. Při výcviku se od vojáků vyžaduje organizovat bivakování tak, aby zatížení vojáků v době odpočinku bylo rozloženo rovnoměrně - tj. když jeden voják odpočívá, druhý střeží tábořiště, další udržuje oheň, ohřívá vodu, popřípadě přijímá potravu a suší oblečení.

Výcvik přesunu v obtížném terénu

Výcvik vedou instruktoři - specialisté. Výuka a výcvik by měly být zaměřeny na:

- techniky jištění,
- postavení lanového zábradlí a pohyb na něm,
- výstup, spouštění a slaňování,
- záchranu a transport raněných,
- zamezení poškození chladem, pomoc podchlazeným osobám pomocným tepelným zábalením,
- používání sněžnic.

Při psychicky a fyzicky náročném výcviku si vojáci ověří své schopnosti a výkonnost. Úspěšným překonáním obtíží výcviku získávají vojáci zážitky, které jsou zdrojem nutné sebedůvěry a odolnosti proti stresům.

Zvládání nouzových situací

Výcvik by měl být zakončen cvičením s cílovou kontrolou. Vojáci musí získané poznatky použít při vícehodinovém cvičení v rámci jednotky.

Poznámky na závěr

Výcvik v jednotce by neměl proběhnout pouze jednou. Použití získaných znalostí a dovedností musí být stále znovu vyžadováno a upevňováno v praktickém výcviku. Na pozadí nových úkolů Bundeswehru doůstává hodnota zimního výcviku ostřejší obrys. Dnes je zřetelné, že každý voják musí mít základní znalosti a dovednosti k tomu, aby si udržel schopnost nasazení do boje v obtížných podmínkách, dovedl si udržet dobrý zdravotní stav a byl schopen dostat se z nouze zpět k vlastní jednotce.

Literatura:

In: Kollektiv učitelů Školy pro boj v horách a v zimě, Mittenwald: („...daß sich der Werstand daran gewöhne ...“), TRUPPENPRAXIS/WEHRAUSBILDUNG, 1/1997

VOJENSKÝ PĚTIBOJ PODPORA VÝCVIKU VOJSK

Major PaedDr. LUBOMÍR PŘÍVĚTIVÝ, CSc.

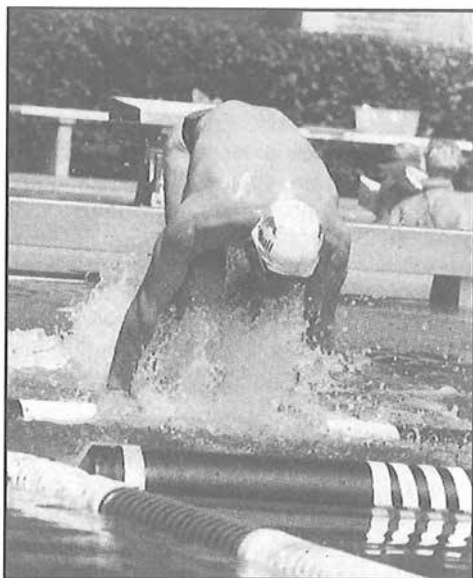
Vojenský pětiboj má za sebou již padesát let svoji existence (údaje o něm byly publikovány v našem časopise č. 4/96, pro základní informaci, jedná se o soutěž tvořenou těmito disciplínami: přesná a rychlá střelba z velkorážné zbraně, překážková dráha, překážkové plavání, hod granátem na cíl a na dálku, přespolní běh). V minulých letech se mezi státy, které pořádají svá mistrovství a které se zúčastňují vrcholných evropských a světových soutěží zařadila i naše armáda.

Disciplíny vojenského pětiboje, které úzce souvisejí s výcvikem řadového vojáka (v našem případě lze hovořit o speciální tělesné přípravě sportovního pojetí) rozvíjejí nejen základní pohybové schopnosti (síla, vytrvalost, rychlost, obratnost) a pohybové dovednosti, ale na jejich základě rovněž dovednosti pro vojáka nezbytné. Skloubení vojenského výcviku se soutěžními prvky vytváří možnosti nejen v oblasti pozitivní motivace vojáků, ale umožňují i velitelům snadnou kontrolu účinnosti tělovýchovného procesu. **Proto se vojenský pětiboj stal součástí programu výcviku mnoha armád nejen v NATO, ale i dalších.**

Vojenský pětiboj má v rámci soutěží pořádaných Mezinárodní vojenskou sportovní radou CISM specifické postavení. Spolu s takovými soutěžemi jako je například letecký nebo námořní pětiboj patří mezi ryze vojenské sporty (vojenský pětiboj je soutěží především vojsk pozemních sil). To v praxi znamená, že jednotlivé soutěže doslova kopírují podstatné činnosti dané profese. Proto je pro tyto soutěže a přípravu na ně vytvářen ze strany velitelů časový prostor a je jim věnována náležitá pozornost.

Těm nejlepším je pak v zájmu reprezentace vojenského útvaru (až po úroveň státní armádní reprezentace) vytvářeno nejenom potřebné materiální zázemí, ale i časový prostor pro trénink. Přesto je dalším, a to podstatným rysem nízký stupeň profesionalizace soutěživých. Až na výjimky, jako jsou například družstva Číny,

Ruska či Německa a jednotlivci z týmu Rakouska, Belgie nebo skandinávských zemí jsou vojenští pětibojáři nejprve vojáci a pak teprve sportovci. To znamená, že jejich přípravou je převážně samotný pravidelný výcvik, případně čas vyhrazený služební tělovýchově nebo až doba po práci. Popularita tohoto typicky vojenského sportu souvisí s důrazem na vycvičenost vojsk (jejíž nezastupitelnou součástí je i tělesná příprava) a s tím, jakou má v té které zemi tradici.

Za začátek historie vojenského pětiboje je považován rok 1947 a místem kde vznikl Francie. První oficiálně deklarovaná pravidla,

podle kterých se soutěžilo na mezinárodním poli a současně na prvním mistrovství světa, jsou datována rokem 1950. Od těch dob se vývoj tohoto sportu nezastavil. Z počátku byl soutěží jen mužů, ale v roce 1988 byla poprvé testována pravidla pro ženy a od roku 1991 se mistrovství světa a dalších soutěží účastní společně s muži i ženy.

Současná pravidla jsou platná od roku 1994. Jejich drobné úpravy průběžně reagují na aktuální potřeby tohoto sportu a jsou v zájmu jeho dalšího vývoje.

V naší armádě se jedná o sport velmi mladý. Muži startují v mezinárodních soutěžích od roku 1996, ženy začaly ještě o rok dříve. Od počátku se však pravidelně pořádá mistrovství AČR. Mezi soutěžemi, které jsou pořádány na útvarové nebo meziútvarové úrovni a soutěžemi na úrovni státní reprezentace existují rozdíly v pravidlech. Úpravy pravidel jsou zčásti vynuceny potřebou vojsk a zčásti finančními nároky. Jedná se především o soutěž ve střelbě, kde je obvyklé nahrazovat střelbu z velkorážné sportovní zbraně na 200 metrů střelbou ze samopalů na vzdálenost 100 metrů. U hodu granátem není striktně vyžadováno dodržení jeho vnějšího tvaru, u překážkového plavání nebo překážkové dráhy pak špičková kvalita překážek (protiskluzová úprava, barevné značení ap.). Ostatní pravidla zůstávají nezměněna a totéž platí o hodnocení podle tabulek.

Pravidla vojenského pětiboje se modifikovala podle vnitřních podmínek také v naší armádě. Změny pravidel se týkají s výjimkou přespolního běhu prakticky všech soutěží, a to i přes to, že se materiální základna neustále zlepšuje. Současná pravidla vojenského pětiboje odrážejí jak zkušenosti s pořádáním vlastních závodů a zkušenosti zahraniční, tak především snahu o co největší přiblížení podmínkám mezinárodních závodů.

Střelba

Místo velkorážné sportovní pušky se střelí z malorážky a to na vzdálenost 50 metrů. Soutěž probíhá ve dvou položkách, výkony v nich dosažené se sčítají:

- **přesná střelba** - 10 ran za 10 minut,

- **rychlá střelba** - 10 ran za 1 minutu (vzhledem k tomu, že je zásobník malorážky na 5 ran, střelil se 5 ran za 30 sekund a to dvakrát).

Oběma položkám předchází **nástřel** 5 ran, na který mají závodníci 5 minut. Protože není k dispozici elektronický systém vyhodnocování střelby, jsou povoleny dalekohledy.

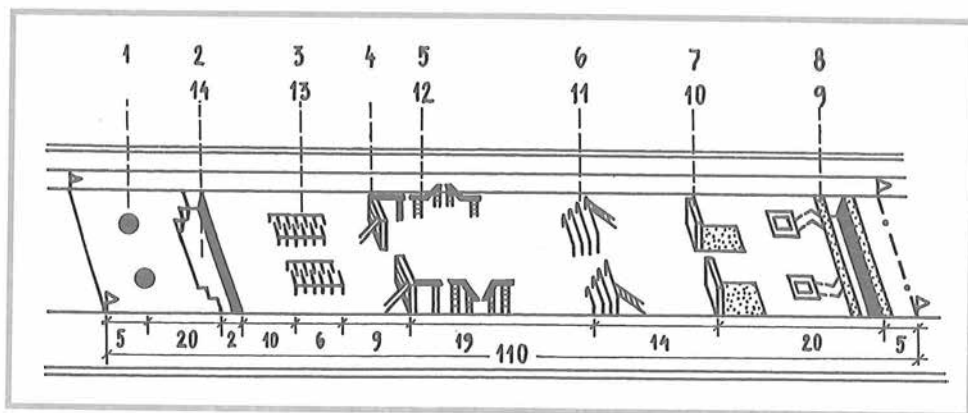
Průběh závodu má svou vlastní metodu povelové techniky, která je dodržována podle platných pravidel CISM. Speciální vybavení jako řemeny, střelecké rukavice, kabáty jsou povoleny pokud splňují schválená pravidla. Ústroj pro soutěž ve střelbě není specifikována, běžně je užívána ústroj sportovní. Pravidla pro muže a ženy jsou stejná.

Překážková dráha (obr. 1)

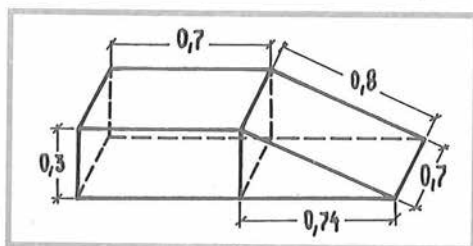
Neexistence překážkové dráhy v AČR, která by splňovala předepsaná kritéria (délka 500 m,... 20 překážek) vedla k přijetí následujících pravidel. Soutěží se na běžné překážkové dráze používané pro společné kontrolní cvičení (SKC) prodloužené na každé straně o 5 metrů. Běží se dvakrát tam a zpět - celková délka dráhy je 440 m. Poprvé přesně podle pravidel SKC, podruhé jakoby „naruby“. Pro ukončení prvního kola a zároveň zahájení druhého musí závodník překročit alespoň jednou nohou startovní čáru.

Ústroj pro soutěž je sportovní, podmínkou jsou dlouhé rukávy a nohavice. Protože SKC je notoricky známé, popíšeme pouze druhé kolo. Popis překážkové dráhy je na obr. 1, start a cíl a otočka jsou vyznačeny vlaječkami.

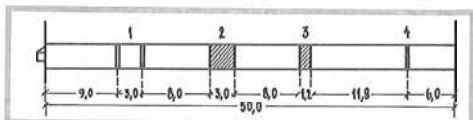
- **První kolo** - SKC + 2 x 5 m,
- **Druhé kolo** - překážky:
 1. betonový kruh - proběhnout,
 2. příkop - seskok dovnitř a ven,
 3. labyrint - podběh,
 4. stěna se šikmým prknem - výběh,
 5. kladiny - ve směru běhu seskok, poslední s pomocí vislého žebříku překonat,
 6. kladinové schodiště - výběh, seskok,
 7. zídka - prolézt oknem,
 8. okop a nakrytý spojovací zákop - se-

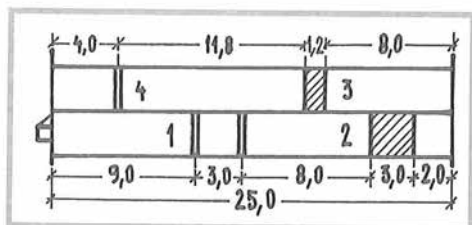
Obr. 1. Překážková dráha (1-8: čísla překážek tam, 9-14: čísla překážek zpět)

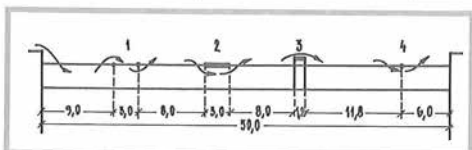
Obr. 2. Tvar a rozměry pomocné bedny

Obr. 3. Umístění překážek v 50 m bazénu

Obr. 4. Umístění překážek v 25 m bazénu

Obr. 5. Schéma překonávání překážek

skok do okopu, ze zákopu ven a překročení alespoň jednou nohou vymezeného konce dráhy,

9. okop a nakrytý spojovací zákop - seskok do zákopu a ven, seskok do okopu a ven,

10. zídka - přeskok,

11. kladinové schodiště - výběhem po šikmém žebříku překonat nejvyšší kladinu, druhou podlézt, třetí přelézt a nejnižší podlézt,

12. kladiny - překonat první se svislým žebříkem (i s jeho pomocí), další vynechat a poslední, která je bez žebříku,

13. labyrint - překonat jako u SKC (proběhnout, ne oběhnout),

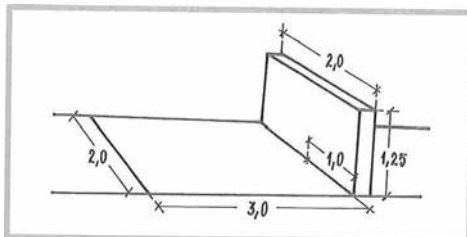
14. příkop - seskok dovnitř a ven, běh do cíle.

Úprava překážkové dráhy pro ženy:

• První kolo

2. příkop - přeskok nejužší části,

4. stěna se šikmým prknem - překonání

Obr. 8. Odhodový sektor se zídou

s pomocí bedny o výšce 30 cm (obr. 2),

11. kladinové schodiště - obíhá se,

• **Druhé kolo**

6. kladinové schodiště - obíhá se,

11. kladinové schodiště - první dvě kladiny se vynechávají, třetí přelézt a nejnížší podlézt,

12. kladiny - překonání kladiny bez žebříku s pomocí bedny o výšce 30 cm (obr. 2).

Překážkové plavání

Plave se volným způsobem na dráze 50 m se čtyřmi překážkami v 50 (obr. 3) nebo 25 metrovém bazénu (obr. 4). Dotyk dna nebo kraje bazénu je během soutěže zakázán.

Překážky, jejich charakteristika a způsob překonávání

1. dva plovoucí válce o průměru 0,15 - 0,20 m v pravém úhlu k plavecké dráze, vzdálenost mezi nimi 3 m; první musí být fixován v plovoucí pozici, druhý je plovoucí - první překonat, druhý podplavat,
2. plocha 3 m dlouhá v plovoucí pozici, na začátku a konci musí mít 0,05 - 0,1 m velkou hranu pro úchyt a odraz; podplavává se,
3. fixovaná stojící nebo plovoucí plocha potažená kobercem o šířce 1,2 m a umístěná 0,5 m nad hladinou vody, prostor mezi plochou a vodou musí být volný; překonat tuto plochu bez dotyku dna nebo konstrukce,
4. plovoucí, pevně fixovaný válec o průměru 0,15 - 0,20 m umístěný v pravém úhlu k plavecké dráze; podplavává se s možností chytu, odrazu (obr. 5).

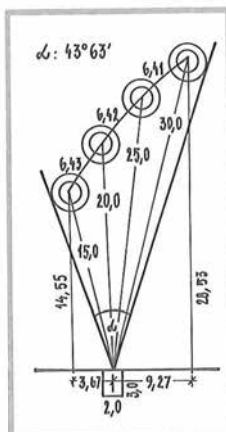
V **současné době** jsou v AČR tři překážkové dráhy do bazénu, v případě chybějící překážkové dráhy je nahrazeno překážkové plavání plaváním na 50 m volným způsobem.

Hod granátem

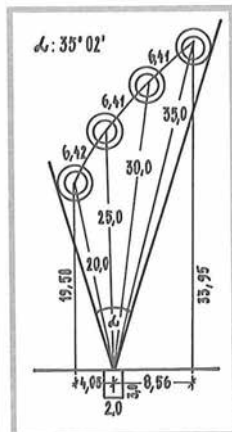
Soutěž v hodu granátem je tvořena dvěma položkami:

- a) hod na přesnost,
- b) hod na dálku.

Používají se normované kovové granáty, jejichž tvar a povrchová úprava jsou dány

Obr. 6. Schéma háze liště pro ženy

Obr. 7. Schéma háze liště pro muže

pravidly CISM.

Váha granátu(s tolerancí ± 50 g)

pro muže je 600 g,

pro ženy 400 g.

Celkový čas pro tento závod je 7 minut, z nichž 4 minuty jsou určeny pro hod na přesnost, následuje 1 minuta odpočinku a 2 minuty pro hod na dálku.

Cílem pro hod na přesnost jsou čtyřikrát dva soustředné kruhy o poloměru 1 a 2 m vzdálené pro ženy 15, 20, 25 a 30 m (obr. 6) a pro muže 20, 25, 30 a 35 m (obr. 7).

Na každý cíl se hází čtyřikrát. Pro muže i ženy platí stejná tabulka přidělování bodů (tab. 1). Pro hod na dálku jsou 3 pokusy, z nichž se započítává nejlepší. Obě položky se sčítají.

Místo hodu závodníka je plocha 3 x 2 m, jejíž součástí je zídka o rozměrech 1,25 m x 2 m, na horní hranu musí být možno umístit 16 granátů (obr. 8).

Ústroj pro soutěž je sportovní, dlouhý rukáv. Vzhledem k tomu, že ne všude je dostatečný počet kovových granátů, soutěž může probíhat s těmito úpravami.

Tabulka 1

BODOVÁNÍ ZÁSAHŮ			
Cíl 1	Vnitřní kruh - 7 bodů	Vnější kruh - 3 body	
Cíl 2	Vnitřní kruh - 8 bodů	Vnější kruh - 4 body	
Cíl 3	Vnitřní kruh - 9 bodů	Vnější kruh - 5 body	
Cíl 4	Vnitřní kruh - 10 bodů	Vnější kruh - 6 body	

Ilustrační fotografie autora článku

Pro ženy se standardními gumovými granáty, pro muže s kovovými granáty starého typu nebo gumovými granáty se zvětšením vzdálenosti o 5 m při hodu na přesnost a při odečtu 10 m při hodu na dálku. Zídka nemusí být součástí odhodového stanoviště.

Přespolní běh

Posledním závodem je přespolní běh. U mužů na trati dlouhé 8.000 m a u žen na trati dlouhé 4.000 m.

Start není hromadný, závodníci jsou pouští na start na základě umístění po čtyřech disciplínách (výsledky všech soutěží jsou tabelovány a jejich hodnoty jsou poté zpět převáděny na rozdíly mezi jednotlivými závodníky v sekundách). Tato handicapová startovací metoda od nejlepšího k nejhoršímu snadno určí celkového vítěze. Vítěz v cíli přespolního běhu je současně vítězem celého vojenského pětibojce.

Často se setkáváme s otázkou, **jak začít s vojenským pětibojem**, přitom se s jeho

prvky prakticky denně setkáváme ve výcviku. Je třeba jen na základě znalosti věci potřebné schopnosti a dovednosti rozvíjet. Naše pojetí se výrazně neliší od řady armád. Pomineme-li profesionální družstva (mají poměr trénink-vojenská služba zhruba 3:1), základ je v individuální přípravě a systému společných soustředění a kontrolních závodů a testů. Cesta k nim vede přes účast buď na některém z přeborů nižší úrovně nebo přímo na přeboru AČR. Podobně je tomu např. ve Španělsku, Belgii, Brazílii ap. a také doplňování „profi“ družstev se děje na základě výkonnosti v disciplínách pětibojce nebo disciplínách, které s ním korespondují. V nich dosažená výkonnost se bere za dobrý základ pro další trénink.

Testování předpokladů začátečníků větší bývá v disciplínách jako běh na 4-6 km, plavání 50 m volný způsob, skok daleký z místa, hod granátem nebo oštěpem. Střelba a překážková dráha se obvykle netestují. Pro muže (v závorce pro ženy) se výkonnostní hranice pohybují v následujících relacích:

- plavání 50 m volný způsob 35 s (39 s),
- hod gumovým granátem 50 m (35 m)
- běh na 5 km do 18 minut (2 km do 8:20 min).

Na základě uvedených bazálních orientačních výkonů by se mohlo zdát, že vojenský pětiboj jako sport je záležitostí pouze mladých lidí. Opak je pravdou. Protože všechny disciplíny vyžadují i notnou dávku závodních zkušeností, vysoká výkonnost se dá udržet i po „třicítce“.

Vojenský pětiboj zapustil v AČR pevně své kořeny. Rostoucí počet zájemců o jeho trénink, zkvalitňování materiálního, ale i odborného zabezpečení, soustavné zlepšování českých rekordů a účast našich reprezentačních družstev na mezinárodních závodech znamená, že se naše armáda zařadila mezi státy s dlouhou tradicí ve vojenském pětiboji. Na druhé straně však nesmíme zapomínat na pravé poslání vojenského pětibojce, kterým je zvyšování tělesné zdatnosti a podpora výcviku vojsk.

COOPERATIVE GUARD 99 NEJVĚTŠÍ CVIČENÍ NATO/PFP V EVROPĚ V ROCE 1999

Cvičení COG 99 je připravováno a bude řízeno NATO, Velitelstvím spojených sil pro Střední Evropu (AFCENT) a hostováno Českou republikou. Vlastní cvičení proběhne v době od 18. května do 4. června 1999 v prostorách vojenských škol ve Vyškově za účasti asi 2000 cvičících.

Cvičení má štábní charakter a jeho scénář předpokládá provedení mírové operace NATO pod mandátem OSN na poloostrově GEM. Tento poloostrov byl vytvořen uměle použitím reálného terénu ostrova Madagaskar u východního pobřeží Afriky a fiktivního terénu země nazvané BRIDGE-LAND, která spojuje ostrov s africkým Mozambikem. GEM má pět nezávislých států a mezi nimi dochází ke zvyšování napětí. Největší etnické nepokoje mezi státy CORAL a TOPAZ vyvrcholily v únoru 1998, kdy TOPAZ napadl CORAL. Po zásahu OSN bylo dosaženo zastavení nepřátelských akcí, ale situace zůstává stále velmi napjatá. V tomto okamžiku žádá generální tajemník OSN NATO o zásah a o podporu při znovunastolení míru v dané oblasti. Velitel vojsk NATO v Evropě se rozhoduje provést operaci COOPERATIVE GUARD. Taková je výchozí situace, ale zpět k vlastnímu cvičení.

COG 99 je největším a nejdůležitějším opatřením programu Partnerství pro mír v roce 1999 a je prvním cvičením tak velkého rozsahu po našem vstupu do struktur NATO. Zároveň je i prověrkou schopností AČR spolupracovat s orgány Aliance při přípravě a provedení tak rozsáhlé akce. COG 99 je výjimečný také tím, že se ho poprvé zúčastní jako cvičící zástupci Eurokorpsu ZEU.

Cílem cvičení je příprava velitelů a štábů zemí NATO a partnerů v duchu koncepce Mnohonárodního spojeného úkolového uskupení vojsk (CJTF) k přípravě a vedení operace na podporu míru.

Hlavními úkoly cvičení jsou:

- a) příprava velitelství CJTF k plánování a vedení operace na podporu míru (velitelství CJTF je vytvářeno na bázi stávajícího velitelství NATO AFCENT (Střední Evropa) doplněného důstojníky ze zemí NATO, ze ZEU a z partnerských zemí),
- b) procvičit proces operačního plánování podle zásad NATO,

- c) procvičit zásady vedení operace na podporu míru, kombinovaným uskupením (pozemní, vzdušný, námořní prvek),
- d) výcvik štábních důstojníků v práci v mnohonárodním prostředí,
- e) procvičit postupy a koordinaci s mezinárodními a nevládními organizacemi,
- f) rozvíjet program Partnerství pro mír v rámci společného chápání operací na podporu míru a interoperabilitu cvičících velitelů a štábů.

Úkolem Armády České republiky je zabezpečit hostování cvičení a podle požadavků řídicího cvičení doplnit štáb ředitelství cvičení a cvičící velitelství CJTF a jeho součástí příslušníky AČR. Hostování spočívá především ve vytvoření podmínek pro cvičení, tj. zejména poskytnutí prostorů a zabezpečit stravování, ubytování, zdravotní péči, kulturní a společenský program.

V rámci přípravy proběhla počáteční plánovací konference a dvě rekognoskace prostoru cvičení za účasti expertů AFCENT a AČR, kde byly řešeny otázky všestranného zabezpečení cvičících, rozmístění jednotlivých velitelství a štábů, zabezpečení výpočetní a spojovací technikou, kulturní a sportovní zabezpečení, otázky tiskového a informačního střediska, program pro pozorovatele a významné hosty. Závěrečná plánovací konference proběhne v měsíci dubnu ve Vyškově.

V rámci cvičení (při návštěvním dnu) se předpokládá účast hlavních politických a vojenských představitelů NATO, ZEU, OBSE a představitelů zemí programu Partnerství pro mír. Za hostitelskou zemi pozve ministr obrany nejvyšší státní a politické představitele ČR, ministry obrany a náčelníky generálních štábů zemí účastnících se cvičení, politické a vojenské představitele zastoupené v České republice, zástupce obcí a měst regionu cvičení.

Vzhledem k významu a vážnosti cvičení ministr obrany České republiky požádal prezidenta republiky o převzetí záštity nad cvičením COOPERATIVE GUARD 99. Celkovou odpovědnost za hostování cvičení byl pověřen Náčelník GŠ AČR.

Ke splnění hostitelských úkolů byl v rámci rezortu obrany vytvořen organizační tým vedený Náčelníkem operačního štábu - zástupcem NGŠ, který bude v průběhu cvičení zástupcem řídicího cvičení. V současnosti probíhá konečné upřesňování míst v rámci cvičícího a řídicího štábu. Zvláštní štáb je organizován k zabezpečení účasti VIP. V rámci těchto struktur se předpokládá účast asi 150 příslušníků AČR.

Na financování se z větší části bude podílet NATO, část nákladů (zejména ty spojené s obnovením stavebně ubytovacích kapacit ve škole) bude hradit AČR. Dopravu, ubytování a stravu si budou účastníci cvičení hradit sami.

Vlastnímu cvičení bude předcházet přípravné období. Již 3. května překročí první konvoj vozidel NATO státní hranici, aby dopravil potřebný materiál do Vyškova. Konvoje budou doprovázeny vojenskou policií. Na cestách ČR však bude možné v té době potkat též samostatně se přesunující vozidla. Při výstavbě prostoru bude zvláštní pozornost věnována zabezpečení spojení (za dodržení bezpečnostních standardů NATO) od satelitního až po běžné telefonické.

Cvičení bude pozorně sledováno mezinárodní novinářskou obcí. Jako projev zájmu o mezinárodní publicitu cvičení, poskytne AČR letadlo pro dopravu novinářů z Bruselu. Předpokládá se také hojná účast zástupců médií z ČR. Cvičení bude mít význam i pro region jižní Moravy. V rámci kulturního dne na cvičení se plánují návštěvy Kroměříže, Brna a slavkovského bojiště. Předpokládá se také vystoupení kulturních souborů.

Cvičení COG 99 je skvělou příležitostí pro ČR jako nové členské země NATO se prezentovat svým spojencům a v praxi tak ukázat, že od počátku našeho členství chceme být plnohodnotným členem Aliance.

*Připravil:
Podplukovník Ing. Josef Meduna*

CHEMICKÉ ODZBROJENÍ

- aktuální úkol současnosti

Ing. LADISLAV STŘEDA, CSc.

13. ledna 1993 byla v Paříži otevřena k podpisu Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení (dále Úmluva). Jedná se o první multilaterální odzbrojovací dohodu poskytující možnost pro eliminaci jedné úplné kategorie zbraní hromadného ničení pod všeobecně používanou mezinárodní kontrolou. Úmluva vstoupila v platnost 29. dubna 1997, téměř 100 let poté, co byla podepsána první dohoda zakazující použití dusivých a jedovatých plynů.

Použití chemických látek proti člověku je známo již z dávné minulosti. Počátek chemické války, jak ji chápeme dnes, tj. vojenské použití toxických vlastností určitých chemických sloučenin proti lidem a životnímu prostředí, je spojeno s datem 22. dubna 1915, kdy Němci poprvé použili chlór jako bojovou chemickou látku proti Francouzům. Tento chemický útok si vyžádal na 5 000 obětí. V průběhu 1. světové války bylo použito 113 000 tun otravných látek, které způsobily ztráty více než 1 milion osob a zapříčinily smrt téměř 100 000 osob.

Po skončení 1. světové války byly chemické zbraně používány v dalších lokálních konfliktech, Itálií v Habeši v 30. letech, Japonskem v Číně v 30. a později i 40. letech, Egyptem v Jemenu v 60. letech a Irákem proti Íránu i vlastnímu kurdskému obyvatelstvu v průběhu irácké - iránské války v letech 1980 až 1988. Hromadným použitím herbicidů armádou USA ve Vietnamu v letech 1961 až 1973 bylo zamořeno území o ploše 58 029 km², zasaženo 1 536 000 osob, z nichž 1 600 na účinek použitých fyto toxických látek zemřelo bezprostředně a tisíce dalších trpí na následky dosud.

Začátek snahy o likvidaci chemických zbraní je možné hledat již v 17. století, kdy historicky pravděpodobně nejstarší doku-

ment - dvoustranná dohoda mezi Francií a Německem z roku 1675 uvádí, že je zakázáno jakékoli použití jedů, např. otravování studní, potravin nebo zbraní.

Petrohradská deklarace z roku 1868 již hovoří o tom, že cíl, který by měly mít státy v průběhu války na zřeteli (tj. oslabení vojenských sil protivníka), by byl překročen použitím zbraní, které zbytečně zvyšují utrpení lidí vyřazených z boje nebo činí jejich smrt nevyhnutelnou.

Bruselská deklarace z roku 1874 měla již přímý vztah k budoucím chemickým zbraním. Stala se podkladem k jednání I. mezinárodní mírové konference v Haagu v roce 1899, na kterou v roce 1907 navázala druhá konference. Zavazovala zúčastněné státy, že se zdrží použití střel, jejichž předmětem je šíření dusivých nebo ničivých plynů.

V roce 1919 bylo v mírové smlouvě s Německem ve Versailles zakázáno použití dusivých, jedovatých a ostatních plynů.

Podobný zákaz byl vyjádřen ve Smlouvě o použití ponorek a škodlivých plynů, Washington 1922, uzavřené mezi Francií, Itálií, Japonskem, Velkou Británií a Spojenými státy. Tuto smlouvu sice velmocí podepsaly, ale neratifikovaly. V článku 5 je uvedeno, že používání dusivých, jedo-

vatých a jiných plynů a všech podobných kapalin, látek a přístrojů bylo právem odsouzeno všeobecným míněním civilizovaného světa a tento zákaz byl vyjádřen ve smlouvách, k nimž většina civilizovaných států přistoupila. Proto se vyzývají ostatní civilizované státy, aby se k dohodě připojily.

Nejdůležitějším dokumentem meziválečného období však byl Protokol o zákazu válečného použití dusivých, jedovatých a jiných plynů a bakteriologických metod vedení války z 17.6.1925 - tzv. Ženevský protokol.

Jeho nedostatkem bylo, že zakazoval pouze použití chemických zbraní, přitom je nedefinoval a nezakázal jejich výrobu, výzkum, skladování, neuvažoval o jejich likvidaci a nevytvořil systém k ověřování.

V 1. polovině 30. let probíhala jednání s cílem redukovat úroveň vyzbrojení. Bylo podáno několik návrhů zakazujících vývoj a výrobu chemických zbraní v míru a zničení existujících zásob. Byl zřízen speciální výbor k projednání takových otázek, jako definice chemických zbraní, verifikace vyhovění smlouvy a uložení sankcí v případě jejího porušení. Následkem zhoršujícího se mezinárodního klimatu v Evropě a Asii byly tyto aktivity v lednu 1936 zastaveny.

V průběhu 2. světové války, s výjimkou Japonska v Číně, nebyly chemické zbraně použity. Nástup jaderných zbraní po ukončení 2. světové války zcela zastínil otázky související s chemickými zbraněmi. Až události války ve Vietnamu koncem 60. let přiměly Spojené národy vrátit se opět k otázkám chemického odzbrojení. Jednání o Úmluvě v rámci Spojených národů byly zahájeny v roce 1968. V letech 1973 až 1976 se na odzbrojovacích fórech OSN nepodařilo dosáhnout pokroku v oblasti chemických zbraní. Serie bilaterálních jednání mezi SSSR a USA vedená koncem 70. a počátkem 80. let také nebyla úspěšná. Přesto jednotlivé státy nebo skupiny států předložily rozsáhlý počet pracovních dokumentů,

zahrnujících návrhy konvencí. Rozsáhlé použití chemických zbraní ve válce Iráku s Iránem zdůraznilo opětovně naléhavost rozhovorů v Ženevě.

V roce 1984 byl dosažen důležitý milník, když vyjednávači odsouhlasili základní strukturu návrhu smlouvy. Druhá serie bilaterálních rozhovorů mezi SSSR a USA v letech 1986 až 1991 urychlila multilaterální proces. Oba státy začaly s vyměňováním podrobných informací o svých vlastních zásobách chemických zbraní a předložily je k verifikovanému zničení. USA také odsouhlasily zakončit kontroverzní program výroby binární chemické munice, který byl zahájen v roce 1987. Hrozba chemické války ve válce v Perském zálivu umožnila vyjednávacím na Konferenci o odzbrojení dosáhnout konečnou dohodu v září 1992.

Úmluva je vůbec první multilaterální úmluvou v historii, která zakazuje použití, výrobu, skladování a vývoj jednoho druhu zbraní hromadného ničení a současně ustanovuje nástroje kontroly dodržování těchto zákazů, včetně možnosti jejich vynucení sankcemi. Sankcí přitom může být omezení nebo pozastavení práv a výsad státu daných Úmluvou nebo uplatnění kolektivních donucovacích opatření. O těch by však musela rozhodnout Rada bezpečnosti OSN podle kapitoly VII Charty OSN.

Úmluva zakazuje použít ve válce jako zbraň jakoukoli chemickou látku bez ohledu na její původ a vztahuje se i na dosud neobjevené látky, které by mohly být vyrobeny v budoucnosti. Stanoví současně termín likvidace již vyrobených chemických zbraní a zařízení na jejich výrobu. Všechny chemické zbraně a související zařízení musí být zničeny do 10 let od vstupu Úmluvy v platnost, tj. do r. 2007. Ničení současně nesmí poškodit životní prostředí, a proto je zakázáno chemické zbraně potopit do moře nebo je uložit do země. Likvidace zařízení na výrobu chemických zbraní musí být zahájeno nejpozději rok po vstupu Úmluvy v platnost. Pouze ve výjimečných případech, ze-

jména z ekonomických důvodů, může být povolena konverze těchto zařízení na zařízení pro civilní účely.

Úmluva dále stanoví specifické povinnosti členských států, jako jsou zejména závazek podrobit se inspekčním plánovaným i inspekčním na výzvu, předkládat roční deklarace o výrobě Úmluvou stanovených chemických látek a jejich použití, kontrolovat povolené činnosti s těmito chemickými látkami, přijmout národní legislativu k provádění Úmluvy, vytvořit národní orgán pro styk s Organizací pro zákaz chemických zbraní a ostatními členskými státy, informovat o národních programech ochrany proti chemickým zbraním atd.

K dohlížení nad dodržováním závazků Úmluvy byla vytvořena mezinárodní Organizace pro zákaz chemických zbraní se sídlem v Haagu (Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons - OPCW). Organizace současně slouží i jako fórum pro konzultace a spolupráci mezi státy v této oblasti. Hlavními orgány Organizace jsou Konference smluvních států, Výkonná rada a Technický sekretariát. Vedle toho existuje několik dalších pomocných orgánů jakými jsou Důvěrnostní komise, Vědecký poradní sbor a Poradní orgán pro administrativní a rozpočtové otázky.

Význam, který Úmluvě připisuje mezinárodní společenství, odráží rychlost ratifikačních procesů i politické a zeměpisné zastoupení zemí v Organizaci. Od otevření Úmluvy k podpisu v lednu 1993 ji **ratifikovalo 121 států**, včetně České republiky, přičemž **dalších 47 států ji podepsalo**. Mezi uvedenými 121 státy jsou dnes zastoupeny největší světové velmoci, včetně všech pěti stálých členů Rady bezpečnosti OSN (Čína, Francie, Rusko, Velká Británie, USA), další státy s nejvýznamnějším chemickým průmyslem (Japonsko, Německo), jakož i některé z nejvýznamnějších rozvojových zemí (Indie, Pákistán, Írán, Turecko atd.). Na druhé straně Úmluvu dosud nepodepsaly Egypt, Irák, Libanon, Libye, Súdán, Sýrie, KLDR, SRJ (jako jediný evropský stát)

a několik zemí subsaharské Afriky. Jedná se tedy o země, z nichž některé jsou považovány minimálně za podezřelé z držení chemických zbraní.

S ohledem na současnou členskou základnu Organizace se původně předpokládalo, že vedle USA a Ruské federace, původně jediných dvou známých vlastníků chemických zbraní, bude chemické zbraně deklarovat jen několik dalších států. Vlastnictví chemických zbraní však deklarovaly i Indie a Korejská republika a zařízení pro jejich výrobu Čína, Francie, Japonsko, Velká Británie. Přítomnost starých či ponechaných chemických zbraní na svém území deklarovaly Belgie, Čína, Francie, Itálie, Japonsko, Německo a Velká Británie

Rusko vlastní přibližně 40 000 tun chemických zbraní skladovaných na 7 místech: Kambarka a Kizněr - Udmurtská oblast, Gornyj - Saratovská oblast, Maradykovskij - Kirovská oblast, Počep - Brjanská oblast, Leonidovka - Penzenská oblast, Ščuče - Kurganská oblast. Arzenál sestává z nervově paralytických látek sarin, soman a V-látky, zpuchýřujících látek yperitu a lewisitu. Přibližně 80 % skladovaných zásob sestává z nervově paralytických látek. Kromě těchto bojových otravných látek je na centrálním vojensko-chemickém polygonu v Šichanech - Saratovská oblast uloženo 3,4 tis. tun chloracetofenonu a látky CS a 3,2 tis. tun adamsitu. I když tyto látky patří do kategorie dráždivých látek, bude jejich likvidace rovněž náročná. Náklady na likvidaci ruských chemických zbraní se odhadují ve výši 3,3 - 5 mld. USD. Realita současné ekonomické situace Ruska je taková, že Rusko není samo schopno tento program financovat a nutně potřebuje zahraniční pomoc. Tato pomoc by měla činit minimálně 35 - 50 % celkových nákladů. Pomoc Rusku poskytují již Německo, Nizozemí, Švédsko a USA a některé další země vyjádřily svůj zájem v poskytnutí pomoci.

Zásoby ruských chemických zbraní přitom již pro nejbližší budoucnost představují ohromné riziko pro životní prostředí a bezpečnost vůbec. Obavy z transportu těchto zbraní a z ekologické bezpečnosti vedly k rozhodnutí o výstavbě objektů na jejich likvidaci v místech jejich skladování. Federální program likvidace chemických zbraní, schválený poslanci Státní dumy 25. 4. 1997 a podepsaný prezidentem Jelcinem 2. 5. 1997, klade velký důraz na bezpečnostní, zdravotní a ekologické záruky. Definuje i další cíle, jako jsou renovace a výstavba inženýrských sítí, dopravní infrastruktury a rozvoj sociální struktury. Vládní program požaduje přednostní likvidaci yperitu, lewisitu a směsi yperitu s lewisitem, které jsou skladovány v Kambarce a Gorném, a to vzhledem k technickému stavu skladovacích nádrží. Bylo zahájeno financování řady projektů, včetně technologického postupu získávání arzenů z lewisitu a výstavby závodu na likvidaci chemických zbraní ve Ščuče.

Dosavadní zahraniční pomoc Rusku je určena pouze na vlastní likvidaci chemických zbraní a ne na pomoc rozvoji místní infrastruktury, ochranu životního prostředí a sociální podpory, které jsou součástí federálního programu likvidace chemických zbraní. Jak ukazuje případ v Čapajevsku - Samarská oblast, kdy již z poloviny realizovaný projekt výstavby zařízení na likvidaci chemických zbraní byl po protestech veřejnosti přebudován na výcvikové středisko pro jednotky chemické ochrany, je nezbytné pomoc Rusku pojmát komplexně, aby prostředky zahraniční pomoci byly vynakládány účelně.

Zásoby chemických zbraní USA sestávají z více než 30 000 tun a dalších 700 tun binárních látek.

Arzenál zahrnuje nervově paralytické látky sarin a VX a zpuchýřující látku yperit, které jsou skladovány na 9 místech: atol Johnston v Pacifickém oceánu, Edgewood - stát Maryland, Anniston - Alabama, Blue

Grass - Kentucky, Newport - Indiana, Pine Bluff - Arkansas, Pueblo - Colorado, Toole - Utah a Umatilla - Oregon. Náklady na likvidaci zásob amerických chemických zbraní jsou předpokládány ve výši 15 až 17 mld. USD. Likvidace chemických zbraní byla zahájena již v roce 1990 na atolu Johnston a v srpnu 1996 byl zahájen provoz dalšího zařízení na likvidaci chemických zbraní v Toole ve státu Utah. Program likvidace ruských chemických zbraní je levnější, než program likvidace amerických chemických zbraní, vzhledem k částečnému rozkladu účinných komponent těchto zbraní a skladování těchto zbraní většinou v pozemních tancích.

Základní americkou technologií pro likvidaci chemických zbraní je metoda kontinuálního spalování. Současně jsou řešeny další alternativní technologie, jednak z technických důvodů pro likvidaci látek ze zásobníků, jednak vzhledem k odporu některých organizací proti technologii spalování.

Přes vážné problémy s likvidací chemických zbraní Ruska a USA představují větší riziko chemické arzenály zemí, které Úmluvu nepodepsaly.

Sýrie vlastní pravděpodobně jeden z nejrozvinutějších programů vývoje a výroby chemických zbraní v arabském světě. V roce 1993 také údajně vyvinula vlastní letecké bomby a bojové hlavice pro chemické bojové látky. Chemické zbraně jsou uskladněny ve 2 skladech v Khan Abu Shamat a v Forglus, pravděpodobně se jedná o yperit, sarin a látku VX.

Irák před válkou v Zálivu vlastnil kapacity k výrobě chemických zbraní v rozsahu 700 tun yperitu a desítek tun nervově paralytických látek ročně. Veškeré známé irácké provozy na výrobu chemických zbraní byly pod dohledem OSN zničeny v roce 1994. Odborníci se však domnívají, že Irák stále skladuje látku VX a jí naplněné letecké bomby a rakety.

Libye má poměrně velkou průmyslovou základnu na výrobu chemických zbraní. V Rabtě je rozvinuta výroba nervově paralytických otravných látek (údajně tabun a sarin) a v Tarhuně je zařízení na výrobu sulfidického yperitu. V současnosti Libye vlastní kolem 80 tun otravných látek.

Severní Korea byla podle některých informací schopna vyrábět velká množství bojových chemických látek a odpovídající munici již koncem 80. let, přičemž úsilí na chemické dozbrojení vyvrcholilo v letech 1990 až 1995. Předpokládá se, že má rozsáhlé kapacity k výrobě nervově paralytických, zpuchýřujících, dusivých a všeobecně jedovatých otravných látek.

Vážné nebezpečí z hlediska použití chemických zbraní mohou sehrát i nestátní extrémistické skupiny, jejichž cílem je prosazování určitých skupinových zájmů formou ozbrojeného nátlaku. Technologie výroby chemických zbraní je známá, suroviny včetně některých prekurzorů jsou často běžné komerční produkty a mnohé z nich jsou široce používány pro průmyslové účely.

Teroristické organizace by zpravidla nepoužily vojenskou chemickou municí, ale prostředky pro skryté rozptýlení některé vysoce účinné toxické látky v hustě zalidněných oblastech. Nebezpečí použití chemických zbraní teroristy potvrzuje použití sarinu náboženskou sektou Óm šinrikjó 20. března 1995 v tokijském metru. Při tomto teroristickém útoku bylo zasaženo více než 5 500 osob a usmrceno 12 osob. Stejná extrémistická náboženská skupina použila sarin ve městě Matsumoto 27. června 1994, přičemž bylo usmrceno 7 osob a zraněno více než 200 osob. Následné šetření policie odhalilo, že tato skupina byla schopna vybudovat kapacitu pro výrobu chemických zbraní.

Nelze vyloučit, že americké extrémistické skupiny by mohly japonskou sektu napodobit. Podle FBI se tato vnitrostátní hrozba v roce 1996 zdvojnásobila. Vlády

několika zemí reagovaly na případ v tokijském metru schválením vlastní legislativy proti výrobě a vlastnictví chemických zbraní. Ale celková strategie pro jednání s jednotlivými státy v mezinárodním měřítku musí být dále dopracována a boj proti terorismu s použitím těchto zbraní je aktuálním problémem současnosti.

Chemické odzbrojení zůstává i po přijetí Úmluvy o zákazu chemických zbraní aktuálním úkolem současnosti. Organizace pro zákaz chemických zbraní vyvíjí v současné době značné úsilí na rozšíření počtu smluvních států Úmluvy, především o státy, které Úmluvu dosud nepodepsaly. Důsledná mezinárodní kontrola likvidace stávajících chemických arsenálů, chemického a farmaceutického průmyslu a transparentnost národních programů ochrany proti chemickým zbraním vytvářejí předpoklady pro odstranění hrozby použití chemických zbraní.

Literatura:

1. Bajgar, J.: *Historie používání chemických látek a chemických zbraní v minulosti a jednání o jejich zákazu*. Vojenská lékařská akademie Hradec Králové, 1997.
2. *Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení*. 1994.
3. Zanders, J. P., Eckstein, S., Hart, J.: *The Chemical Weapons Convention*. SIPRI, duben 1997.
4. *Proliferation: Threat and Response*. Office of the Secretary of Defense. November 1997.
5. *The Risk Report*, č. 6, listopad - prosinec 1997.
6. *Jane's Intelligence Review*, 6/97, s. 257 - 259.
7. *Jane's Defence Weekly*, 19. 11. 1997, č. 20, s. 5.
8. Cowley, G. - Rogers, A.: *Newsweek*, 24. 11. 1997.

GLOBÁLNÍ SYSTÉM URČOVÁNÍ POLOHY, přijímače systému GPS

Ing. PETR PÁNEK, CSc.

2. část

Článek je věnován té části systému GPS, s kterou přichází bezprostředně do styku každý jeho uživatel, tedy uživatelským přijímačem. Uvádí základní informace o činnosti přijímačů GPS a upozorňuje na hlavní problémy spojené s jejich využitím.

Přehled kategorií přijímačů, které přicházejí v úvahu pro použití v pozemním vojsku, je ilustrován příklady techniky především z tuzemské produkce. Cílem článku je vybavit potenciálního uživatele základními informacemi, které mu pomohou v orientaci při výběru techniky vhodné pro jeho potřeby a jejím správném využití.

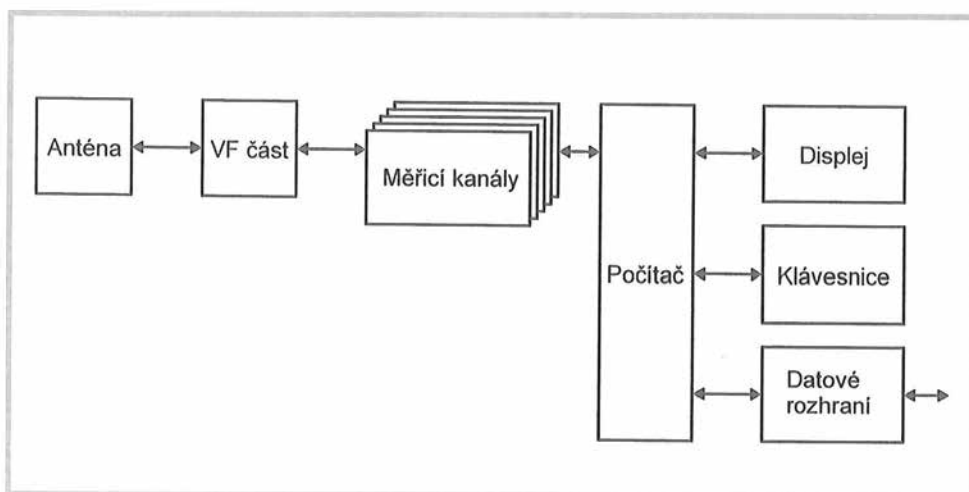

Činnost přijímače GPS

Blokové schéma typického přijímače GPS je na obr. 1. K příjmu družicových signálů

slouží anténa, jejíž směrová charakteristika pokrývá celou oblohu. V případě malých příručních přijímačů bývá anténa přímo součástí přijímače. V ostatních případech se jedná o samostatnou jednotku umístěnou na koroserii vozidla nebo na draku letadla.

Antény mají často podobu disku o průměru několik centimetrů, který vystupuje jeden až dva centimetry nad karosérii vozidla. Také se můžeme setkat s šroubovicovými anténami, které mají tvar svisle orientovaného válečku nebo kužele. Špičkové vojenské přijímače se někdy vybavují anténami, jejichž směrová charakteristika se elektronicky

Obr. 1. Blokové schéma přijímače GPS

ky řídí tak, aby v podmínkách radioelektronického boje bylo zajištěno maximální potlačení případných rušičů.

Přijaté signály se v přijímači zpracovávají několika měřicími kanály. Každý z nich provádí měření k jedné družici. Počet družic, ke kterým se současně měří, tedy nemůže převýšit počet kanálů. Protože pro určení polohy je třeba provést měření alespoň ke čtyřem družicím, přijímač musí být vybaven alespoň čtyřmi měřicími kanály. Moderní přijímače však disponují až dvanácti kanály. Důvodem je jednak vyšší přesnost takových přijímačů a jednak jejich lepší chování při pohybu v členitém terénu nebo zástavbě, kde často dochází k zastínění některých družic. Přijímač s malým počtem kanálů musí v takovém prostředí při každé ztrátě signálu vyhledávat náhradní nezastíněnou družici.

Na základě změřených údajů a přijatých dat navigační počítač provádí výpočet polohy. Zpravidla ale řeší i řadu dalších úloh. Změřené a vypočtené údaje se zobrazují na displeji, případně se vedou prostřednictvím vhodného rozhraní do palubního elektronického systému.

Činnost přijímače probíhá zcela automaticky. Asi minutu po zapnutí začne přijímač zobrazovat aktuální údaje o poloze, rychlosti a času. Údaje se zpravidla obměňují jedenkrát za sekundu. Bezprostřední využití polohového údaje bývá nepohodlné. Proto přijímač nabízí řadu funkcí, které umožňují řešit základní navigační úlohy vzhledem k stanoveným traťovým bodům. Jedná se především o určení aktuálního azimutu a vzdálenosti k traťovému bodu nebo odchylky od spojnice traťových bodů.

Pokud se přijímač pohybuje, pak vstupuje do výpočtů i vektor rychlosti pohybu a je možné přímo indikovat, kam a o jaký úhel je třeba zatočit, chceme-li se dostat do stanoveného bodu nebo na stanovenou trasu. Traťové body se vybírají z databáze přijímače. Zadání bodů do databáze lze provést manuálně pomocí ovládacích tlačítek nebo z počítače prostřednictvím komunikační linky. Do databáze lze zapsat i aktuálně změřenou polohu. Tak si můžeme označit místa, na která se chceme v budoucnu vrátit.

Obr. 2. Přijímač Rockwell PLGR je typickým představitelem kategorie příručních přijímačů. Přijímač je hromadně využíván v armádě USA

Přijímač často poskytuje i řadu dalších pomocných funkcí. Může se jednat o archivaci pohybu uživatele. Ta spočívá v pravidelném ukládání změřené polohy do paměti přijímače. Záznam se po ukončení měření přenesení do počítače, kde se zpracuje. Další funkcí bývá průměrování, které umožňuje zvýšit přesnost při delším měření na jednom místě. Přijímač rovněž zobrazuje nejrůznější provozní informace, které umožňují sledovat jeho činnost a dávají představu o přesnosti měření.

Kategorie přijímačů

Činnost všech přijímačů GPS je velmi podobná. S ohledem na své určení se však přijímače liší svým provedením a funkčními možnostmi. Nejrozšířenější jsou malé příruční přijímače často označované jako "handheld", tedy přijímače, které se při použití drží v ruce. Vyznačují se poměrně malými rozměry a hmotností, jejich součástí je vestavěná anténa.

Změřené údaje se odečítají na několikařádkovém displeji. Typickým představitelem této kategorie je přijímač PLGR z produkce společnosti Rockwell (obr. 2). Jedná

Obr. 3. Přijímač DICOM GPR 24 je určen především k zástavbě do mobilních prostředků. Prostřednictvím datové sběrnice může být připojen do palubního elektronického systému

se o přijímač, který umožňuje využití služby SPS i PPS. Jeho hmotnost i s bateriemi je 1,2 kg. PLGR je hromadně využíván v armádě USA.

Někdy se objevuje tendence hodnotit příruční přijímače podle zásady "čím menší, tím lepší". Toto měřítko však může být zvláště z hlediska využití v armádních podmínkách ošidné. Nemalou část objemu přijímače totiž tvoří **napájecí baterie**. Vzhledem k tomu, že příkon přijímačů není zanedbatelný (1 - 5 W), vede zmenšení rozměrů zpravidla i ke zkrácení doby provozu na jedno nabití. Významnou roli při volbě příručního přijímače hraje také **ergonomické hledisko**. Přijímač by měl mít takové rozměry, aby jej bylo možné ovládat i za mrazu v rukavicích, rozměry displeje by měly umožnit snadné odečítání údajů a pod.

Další významnou kategorií jsou **přijímače určené k zástavbě do vozidel** a další techniky. V tomto případě se neklade takový důraz na velikost a hmotnost zařízení. Rozměrnější displej by měl umožnit přehledné zobrazení všech potřebných údajů. Přijímače této kategorie jsou často zapojeny do palubního elektronického systému vozidla. Změřené údaje se pak vedle zobrazení na displeji předávají do dalších elektronických zařízení umístěných ve vozidle, případně se prostřednictvím radiostanice přenášejí na jiná stanoviště. Přijímače vyu-

žívají vnější anténu umístěnou na vhodném místě karoserie a napájejí se zpravidla z palubní sítě.

Do uvedené kategorie patří i **přijímač GPR 24** z produkce společnosti DICOM Uherské Hradiště (obr. 3). Jedná se o dvánáctikanálový přijímač, který využívá službu SPS, může však být upraven i pro službu PPS. GPR 24 zajišťuje všechny funkce, které se od přijímače GPS očekávají.

Umožňuje řešit základní navigační úlohy vzhledem k zapsaným traťovým bodům, provádí archivaci změřené polohy, poskytuje celou řadu provozních informací. Přijímač lze připojit do palubního elektronického systému prostřednictvím dvou komunikačních linek RS 232C nebo prostřednictvím sběrnice RS 485. Navíc po připojení k rádiové stanici RF-13 mohou být změřené údaje předávány rádiovým kanálem na vzdálené stanoviště, které vede přehled o stavu techniky a jejím pohybu v terénu. Do přijímače je naopak možné rádiovým kanálem zapisovat parametry traťových bodů nebo posílat textové zprávy určené osádce. Rádiový kanál slouží také k přenosu korekcí DGPS.

Přijímač určený k zástavbě do palubního elektronického systému často ani nemusí být vybaven samostatným displejem, protože k zobrazení změřených údajů se využívá displej palubního počítače nebo vhodný sdružený indikátor. Příkladem takového zařízení je **přijímač DICOM GPB 40**.

Jedná se o zařízení, které není vybaveno ani displejem, ani ovládacími prvky. Má bohaté komunikační možnosti a lze ho podle potřeby programovat a konfigurovat tak, aby mohl být integrován prakticky do libovolného systému. Může zároveň sloužit i jako řídicí počítač jednoduššího palubního systému.

V souvislosti se současným trendem digitalizace bojových jednotek se objevuje řada přenosných zařízení, která v sobě integrují spolu s rozsáhlými komunikačními a výpočetními funkcemi i možnost určování polohy systémem GPS. Jedním z výrobků, které byly konstruovány s ohledem na uvedené

trendy, je i **datový terminál DICOM DT 13** (obr. 4).

Jedná se o víceúčelové zařízení, které je určeno především ke sběru, přenosu a zpracování nejrůznějších informací přímo v terénu. Časté uplatnění najde při průzkumných činnostech. Výsledky průzkumu se pak zapisují do jednoduchých předem definovaných formulářů. Údaj o poloze a čas se do formuláře vepisují automaticky na základě měření GPS. Průzkumník samozřejmě využívá vestavěný přijímač GPS i při problémech s orientací v terénu.

Po ukončení průzkumu a návratu k vozidlu se terminál připojí k rádiové stanici a nashromážděné údaje se odvysílají. Vzhledem k důsledné formalizaci všech hlášení může proběhnout zpracování výsledků průzkumu a jejich zařazení do informačního systému zcela automaticky.

Terminál je možné po doplnění zaměřovačem využívat i při vyhledávání cílů (obr. 5). Zaměřovač v sobě zahrnuje dalekohled, laserový dálkoměr a elektronický kompas. K terminálu je připojen prostřednictvím komunikační linky.

Po vyhledání cíle průzkumník vyplní jednoduchý formulář se základními údaji o cíli. Poté cíl zaměří a stiskne tlačítko na zaměřovači. Do formuláře se automaticky doplní poloha cíle vypočtená z azimutu a dálky změřené zaměřovačem a z polohového údaje změřeného vestavěným přijímačem GPS a všechny údaje se vyšlou prostřednictvím připojené rádiové stanice. Stanice zapojené do rádiové sítě mají k dispozici informace o cíli do jedné sekundy po jeho zaměření.

Zvláštní kategorií přijímačů GPS jsou **referenční stanice**, které zajišťují generování korekcí pro diferenční měření. Vzhledem k tomu, že na správné činnosti referenční stanice často závisí přesnost měření celé řady uživatelů v jejím okolí, jsou na její parametry kladeny vyšší nároky než na běžné přijímače. Zlepšení parametrů se však odráží i na ceně referenčních stanic, která bývá ve srovnání s běžnými přijímači několikrát vyšší.

Obr. 4. Datový terminál DICOM DT 13 slouží ke sběru, přenosu a zpracování nejrůznějších informací přímo v terénu. Jeho součástí je přijímač GPS

Obr. 5. Po připojení laserového zaměřovače může být terminál DT 13 využit i k vyhledávání cílů a určování jejich polohy. Informace o cíli jsou bezprostředně po zaměření přeneseny rádiovou stanicí na určená stanoviště

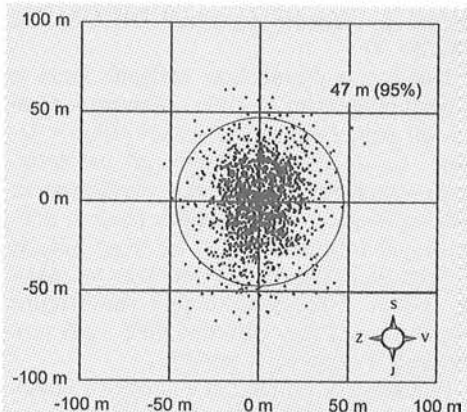
Referenční stanice DICOM GPR 32 je určena jako základní prvek lokálních systémů DGPS taktického určení. Jedná se o referenční přijímač, který vyniká přesností generovaných korekcí a to i při vysoké úrovni odražených signálů. To je důležité s ohledem na skutečnost, že mobilní referenční stanice nebude vždy instalována v lokalitě s ideálními podmínkami. Po připojení k rádiové stanici je možné korekce šířit rádiovým kanálem. Vedle samotného generování korekcí pak může referenční stanice zároveň pracovat i jako základnová stanice, která přijímá polohová hlášení od mobilních prostředků v jejím okolí a naopak vysílá jim určené datové zprávy. Mechanické provedení referenční stanice je shodné s přijímačem GPR 24 (obr. 3).

Přesnost určení polohy

Základním parametrem měření polohy je samozřejmě jeho přesnost. Pokusme se posoudit, do jaké míry může uživatel ovlivnit přesnost určení polohy volbou přijímače a způsobem jeho použití.

Přesnost změřené polohy je dána jednak přesností změřené vzdálenosti k jednotlivým družicím a jednak počtem družic, k nimž bylo měření provedeno a jejich rozmístěním po obloze. Druhý z uvedených faktorů popisují koeficienty DOP (Dilution of Precision - doslova zředění přesnosti), které udávají poměr mezi chybou určení polohy a chybou změřených vzdáleností k družicím. Nejdůležitějším z řady koeficientů je koeficient HDOP (Horizontal Dilution of Precision), který se týká chyby určení polohy v horizontální rovině.

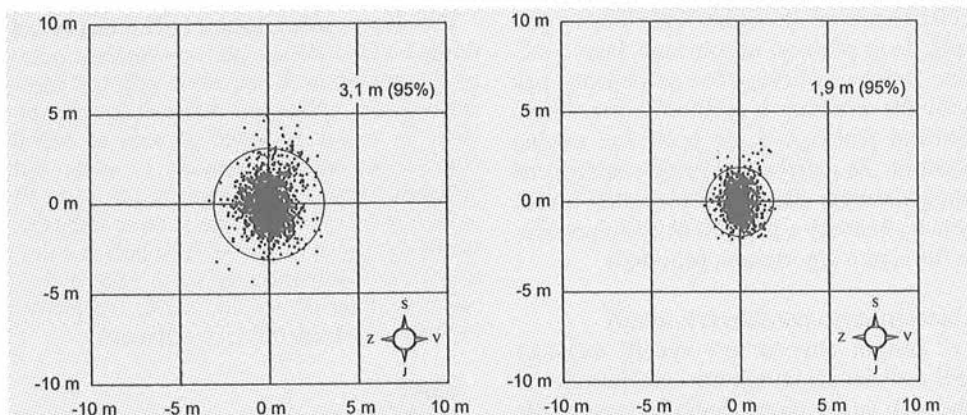
Aktuální hodnoty koeficientů DOP přijímače zpravidla zobrazují na displeji. Čím nižší je jejich hodnota, tím vyšší je přesnost určení polohy. Nejvyšší přesnosti se dosáhne, pokud přijímač měří ke všem viditelným družicím. Velikost HDOP se pak během dne pohybuje kolem 1,0. Pokud je část oblohy zastíněna, DOP roste a přesnost úměrně klesá.

Obr. 6. Záznam 24 hodin měření s využitím služby SPS. Měření proběhlo v Uherském Hradišti 21. 11. 1998. Byl použit přijímač DICOM GPB 40

Pro AČR je v současné době, stejně jako pro všechny neautorizované uživatele, dostupná pouze služba SPS, zatížená umělým znepřesněním. Ta zaručuje, že chyba určení polohy v horizontální rovině nepřekročí po 95 % času 100 m. Skutečně dosahovaná přesnost je lepší. Na obr. 6 je záznam 24 hodin měření dvanáctikanálovým přijímačem v otevřeném terénu. Chyba určení polohy činila 47 m (95 %). Z obrázku je také dobře patrné, že přesnost v severo-j jižním směru je poněkud horší než ve východo-západním směru. Jedná se o důsledek řidších přeletů družic na severní části oblohy. S rostoucí zeměpisnou šířkou se tento jev zvyrazňuje.

Při použití služby SPS nemají parametry samotného přijímače na přesnost měření prakticky vliv s jedinou výjimkou. Jedná se o počet měřicích kanálů přijímače. Nejvyšší přesnosti se dosáhne v případě, že probíhá měření ke všem družicím, které jsou právě nad obzorem. Běžně je k dispozici kolem osmi družic, ale výjimečně jich může být až dvanáct. Pokud chce uživatel udělat maximum pro přesnost měření, měl by použít přijímač s dostatečným počtem kanálů a v rámci možností umístit anténu přijímače do místa s dobrým výhledem na celou oblohu.

Obr. 7. Záznam 12 hodin měření DGPS. Záznam na levém obrázku byl pořízen s anténou běžné konstrukce (GPA 21), na pravém obrázku je záznam pořízený pomocí antény s tlumivkovým prstencem (GPA 32). Měření proběhlo v Uherském Hradišti 7. 12. 1998. Byl použit přijímač DICOM GPB 40 spolu s referenční stanicí DICOM GPR 32

Se vstupem naší republiky do NATO zřejmě získá AČR přístup i k službě PPS. Situace při volbě přijímače pak bude složitější. Na výběr totiž budou přijímače, které měří jen na C/A kódu v kmitočtovém kanálu L1, dále přijímače, které měří na P(Y) kódu v kmitočtovém kanálu L1 a také nejsložitější, ale nejpresnější přijímače, které měří na P(Y) kódu v obou kmitočtových kanálech L1, L2. Přesnost měření navíc závisí na momentálním stavu ionosféry. V závislosti na koncepci použitého přijímače a ionosférických podmínkách se pohybuje mezi 5 až 25 m.

Zcela jiná situace nastává při použití diferenčních metod měření. Dominantním zdrojem chyb se v tomto případě stává **mnohocestné šíření signálu**. Přesnost měření proto značně závisí na situaci v okolí přijímače.

Nejlepších výsledků se dosahuje v otevřeném terénu - na louce nebo na poli. Pokud se v okolí přijímače nacházejí objekty, od nichž se dobře odrážejí rádiové signály, jako jsou budovy, kovové konstrukce, vozidla, chyby měření citelně vzrostou. Velké odrazené plochy se přitom mohou uplatnit až na vzdálenost několika set metrů.

Vlivu mnohocestného šíření je možné do určité míry čelit i technickými prostředky.

Osvědčenou metodou je **použití antén, které lépe potlačují odražené signály**. Jedná se především o antény opatřené tlumivkovým prstencem (choke ring). Účinnost tohoto opatření je patrná ze záznamů měření na obr. 7. Obě měření proběhla na stejném místě, které se nacházelo na střeše budovy v továrním areálu. Jednalo se tedy o místo s dobrým výhledem na oblohu, ale s poměrně vysokou úrovní odražených signálů. Na prvním obrázku je záznam měření s použitím ploché antény běžné konstrukce. Přesnost určení polohy činila 3,1 m (95 %). Na druhém obrázku je záznam měření při použití antény s tlumivkovým límcem. Přesnost se zlepšila na 1,9 m (95 %). **Volbě antény se tedy vyplatí věnovat pozornost.**

Anténa s tlumivkovým límcem je však rozměrnější. Průměr prstence činí asi 40 cm. Vliv mnohocestného šíření lze do určité míry potlačit i vhodným způsobem zpracování signálu v přijímači. Takové metody zpracování signálu se často označují jako "narrow correlator", případně mají různá firmní označení. Ceny takto vybavených přijímačů však bývají vyšší než ceny běžných přijímačů.

K typickým vlastnostem chyby způsobené mnohocestným šířením patří její **závislost na rychlosti pohybu**. Při diferenčním

měření se dosahuje nejhorší přesnosti v případě, že se přijímač nepohybuje. Pokud měříme polohu pohybujícího se objektu, pak zpravidla přesnost s rychlostí roste. Tento poněkud překvapivý jev je možné snadno vysvětlit. Za pohybu totiž chyba způsobená mnohocyklým šířením rychle kolísá kolem správné hodnoty a je proto účinněji potlačena filtračním algoritmem přijímače.

Interpretace polohových údajů

K častým chybám při využití techniky GPS dochází při interpretaci změřených polohových údajů. Nepoučení uživatelé se někdy domnívají, že souřadnice odečtené z displeje stačí vyhledat na mapě a tam naleznou místo, na němž se právě nacházejí. To bohužel nemusí být vždy pravda. Stejněmu místu totiž na různých mapách mohou odpovídat poněkud jiné souřadnice.

Každý údaj o poloze je vztažen k určité souřadné soustavě. GPS využívá jako rádiové majáky družice obíhající kolem Země. Jejich poloha se udává v souřadné soustavě WGS84. Proto i změřená poloha uživatelů je vztažena k této souřadné soustavě. Pokud používáme mapu v jiné souřadné soustavě, musí být údaj o poloze nejprve převeden. Jinak se dopustíme větší či menší chyby.

Převod do nejvýznamnějších souřadných soustav patří mezi základní funkce přijímačů GPS. Uživatel však musí před zahájením měření na přijímači správnou souřadnou soustavu, která odpovídá jeho mapě, nastavit. V AČR v současné době probíhá přechod ze starší souřadné soustavy S-1942 na souřadnou soustavu WGS 84. Tento přechod bude ukončen v roce 2005. Po dobu přechodného období se tedy můžeme setkat s polohovými údaji a s mapami vztaženými k oběma soustavám. Správnému označení polohových údajů a jejich interpretaci je proto třeba věnovat zvýšenou pozornost. Záměnou souřadných systémů S-1942 a WGS 84 se dopustíme chyby, která na území ČR činí v zeměpisných souřadnicích až 150 m a v rovinných souřadnicích až 2,3 km.

Problémy mohou nastat i při interpretaci údaje o výšce. Během převodu změřené polohy do zeměpisných souřadnic přijímač zároveň vypočte výšku nad referenčním elipsoidem. Ta se pak případně převede na běžně používanou nadmořskou výšku, t.j. výšku nad geoidem, která je na našem území asi o 45 m nižší. Oba výškové údaje je proto třeba důsledně rozlišovat. Navíc je třeba počítat s tím, že výpočet nadmořské výšky je zatížen chybou o velikosti až několik metrů. Její přesný výpočet je nad síly běžných přijímačů.

Závěr

Do AČR se zavádí nová technika, která významně mění přístup k problematice určování polohy a orientace v neznámém terénu. Zavádění čehokoli nového neprobíhá hladce. Významnou roli může v tomto procesu sehrát i spolupráce potenciálních uživatelů s tuzemskými výrobci. Uživatelé si musí především ujasnit, v kterých aplikacích pro ně bude nasazen GPS techniky přínosem a jaké požadavky na ni kladou. Naopak výrobci jsou s to zprostředkovat první zkušenosti s touto technikou, seznámit uživatele s jejími možnostmi a nakonec i přizpůsobit její vlastnosti konkrétním potřebám vojsk naší armády.

Je třeba počítat i s tím, že zavedení nové techniky vyvolá tlak na změnu některých zaběhnutých postupů. Způsob využití je třeba domýšlet do všech důsledků. Nemělo by docházet k situaci, kdy voják odečítá řady čísel z displeje a diktuje je do mikrofónu rádiové stanice. K přenosu polohových údajů lze použít mnohem spolehlivější a rychlejší metody. Do jejich zpracování by měl vstupovat lidský faktor jen v případech, kdy je to nezbytně nutné. Typickým příkladem je práce s klasickou mapou.

Na závěr přiznejme, že přestože využití techniky GPS významně zrychlí a z kvalitní řady činností vojsk, k základním dovednostem vojáka bude vždy patřit schopnost orientace v neznámém terénu založená jen na jeho vycvičenosti, vlastních smyslech a nejjednodušších pomůckách.

VLASOVCI A JEJICH ÚČAST NA PRAŽSKÉM POVSTÁNÍ V KVĚTNU 1945

Ing. ZDENĚK ŘEZÁČ, plk. v. v.

Dnes se již sporadicky setkáváme se jménem někdejšího sovětského generála Vlasova, který v německých službách na sklonku druhé světové války vytvořil „Ruskou osvobozovací armádu“ (ROA), aby tak napomáhal ničit sovětský režim.

Tato skutečnost má jistou pikantérii v tom, když jedna z jeho divizí se snažila z politicky zjištěných důvodů zasáhnout v květnu 1945 ve prospěch tehdy propukajícího pražského povstání. Chtělo se tím zřejmě dosáhnout určité rehabilitace za předchozí činnost v německých službách.

Generálporučík Andrej Andrejevič Vlasov (1900-1946) byl v předválečné době úspěšným velitelem pluku, divize a jako generálmajor velel posléze mechanizovanému sboru. V letech 1938-39 byl jedním ze sovětských poradců v čínské armádě maršála Čankajška. V roce 1941, při velkém ústupu sovětských vojsk, vyvedl organizovaně z obklíčení u Kyjeva zbytek své 37. armády a krátce na to převzal velení nově zřízené 20. A, určené k obraně Moskvy. Koncem listopadu zde překvapil Němce nenadálým protiútokem, jímž oddálil jejich útočné akce. Vlasovova armáda se pak v prosinci zúčastnila u Moskvy mohutné sovětské protiofenzívy.

V březnu 1942 se generálporučík Vlasov stal zástupcem velitele Volchovského frontu, ale záhy byl vyslán velet jedné z jeho armád (2. úderní), která se značně vklínila do sestavy německých vojsk a hrozilo jí obklíčení. Zimní sovětský útočný elán byl eliminován, dostavila se únava, chyběly i potřebné síly a tak vojska gen. Vlasova byla v červnu obklíčena a posléze zničena. On

sám, po bloudění v bažinách a lesích, padl (spolu s malým doprovodem) v červenci do německého zajetí.

O budoucím osudu Ruska rozhodl Hitler ještě před zahájením této války. Bez ohledu na etnické složení obyvatelstva zde měly být zřízeny říšské komisariáty, což mělo zabránit jakýmkoliv nacionálním snahám a obyvatelstvo by sloužilo jako levná pracovní síla německým kolonizátorům. Když se v roce 1942 východní fronta prostorově nebezpečně rozšířila a začal se projevovat nedostatek potřebných vojsk, došli někteří představitelé německého vrchního velení k názoru o nutnosti vojenské spolupráce s místním obyvatelstvem.

Tyto názory bylo sice nesnadné prosazovat, ale oporou byli vyšší polní velitelé, v jejichž armádách a bez vyššího souhlasu již působily desítky tisíc ozbrojených mužů ruské i jiné národnosti, plnících pomocné úkoly v udržování pořádku na obsazených územích, ochrany německého vojenského týlu i v boji s partyzány. Ostatně, část sovětského obyvatelstva vítala zprvu Němce jako osvoboditele a začala svůj názor měnit až když pocítila krutost okupantů.

Zpravodajci OKW (Oberkommando der Wehrmacht) se rozhodli zajatého Vlasova, úspěšného sovětského vyššího velitele, využít ke spolupráci. Nějakou dobu odolával, ale posléze podlehl. Předně si

uvědomoval Stalinův zatracující názor na sovětské zajatce (odmítl i výměnu svého zajatého syna Jakova) a také to, že i přes vojenské úspěchy se nadále těšil „pozornosti“ NKVD: Bratra mu zastřelili jako kontrarevolucionáře, měl styky s předválečně likvidovanými generály, musel tajit i manželství s lékařkou kulackého původu. To vše zřejmě rozhodlo. **Vlasov žil v pohodlí v Berlíně** a přibyli mu i další spolupracovníci, zajatí někdejší sovětské generály Malcev, Malyškin, Truchin, Žilenkov, plukovníci Buňačenko, Zykov a jiní. Vykonávali agitací práce v německých zajateckých táborech, v obsazených územích Ruska, v Německu, ale i ve Francii, kde žila početná ruská porevoluční emigrace.

Byli ochotni bojovat s Němci proti stalinovskému režimu, ale za podmínek uznaného spojení a vlastní vlády národního a neurčitého socialistického charakteru, čímž se lišili od někdejší procarské ruské emigrace. Jejich snahy však narážely na Hitlerův a Himmlerův tvrdošíjný odpor, i když po Stalingradu se německá situace na východní frontě stávala stále více kritičtější.

Je málo známé (ze sovětské strany utajované), že již v letech 1943-1944 působilo v německých službách téměř milion sovětských občanů ve zbraní - dobrovolníků i zajatců. Byli využíváni na obsazeném ruském území i při budování pobřežních opevnění ve Francii, bojovali v Řecku, proti Titovi v Jugoslávii - většinou pod velením svých atamanů (kozáků) a generálů, kteří však Vlasova zásadně odmítali. Jako bývalý sovětský generál pro ně byl nepřijatelný.

Teprve ve stavu vrcholící nouze koncem léta 1944, odsouhlasili Hitler s Himmlerem vznik Vlasovova „Komitétu“ a vytvoření „Ruské osvobozené armády“ (ROA) v počtu deseti divizí. Zdrojem byly především zajatecké tábory, kde v nelidských podmínkách živilo téměř 3 miliony sovětských zajatců. Slavnostní inauguraci „Komitétu pro osvobození národů Ruska“ provedl z Himmlerova pověření německý

státní ministr pro Čechy a Moravu K. H. Frank (podle Vlasovova přání) 14. listopadu v Praze. Přítomna byla i tehdejší protektorátní vláda. Při této příležitosti se představitelé ruského „Komitétu“ vyjádřili o možnosti navázání bližších kontaktů. Byli však odmítnuti tvrzením, že Protektorát, jako součást Říše, nemůže žádná zahraničně-politická jednání provádět.

Bylo sice zřízeno vrchní velitelství ozbrojených sil v čele s gen. Truchinem, Vlasovovým zástupcem, ale výstavba deseti divizí se ukázala iluzí. V lednu 1945 byla vytvořena 1. pd (v německém číslování 600 pd) gen. Buňačenko, ale 2. pd (601) gen. Zvereva se teprve organizovala. Letectvo ROA (gen. Malcev), mající základnu v Chebu, disponovalo asi 40ti německými a sovětskými ukořisťenými letouny různých typů. Byly vytvořeny i jiné samostatné jednotky, ale další výstavba ROA se již neuskutečnila. Dohledem nad Vlasovci byl pověřen německý gen. Köstring. Vlasov sám používal zvláštní generálskou uniformu bez hodnostního označení. V jeho armádě bylo v té době téměř 70 tisíc mužů.

Jako první byl vcelku úspěšně zasazen PT oddíl do bojů u Štětína v lednu 1945. Méně vyzbrojená Buňačenkova 1. pd byla přesunuta do prostoru Frankfurt nad Odrou, aby zde začátkem dubna zlikvidovala vzniklé sovětské předmostí. Po značných ztrátách byla vyvedena z boje a soustředěna u Chotěbuz, kde přešla do podřízenosti skupiny armád „Mitte“ (generál-maršála F. Schörnera). V situaci blížícího se konce války ignoroval Buňačenko Schörnerovy rozkazy o novém zasazení a přesunul svoji divizi do severních Čech (24. dubna dosáhl prostoru Děčína). Jen osobním jednáním se Vlasovovi podařilo zabránit represím Schörnera.

Zverovova 2. pd dosahovala v té době na přesunu prostoru Lince a byla směřována do jižních Čech. Počátkem května se Buňačenkova divize soustředila západně Kladna. Štáb zde navštěvovali představitelé různých odbojových skupin a hovořilo se

hlavně o možném zásahu vlasovců ve prospěch očekávaného pražského povstání. Přítomný Vlasov však Buňačenka od této akce zrazoval. Ten však považoval zásah v Praze jako jediné východisko pro svoji ochranu, zvláště když přispějí od Plzně i americká vojska. Nemohl však vědět, že krátce před tím sovětské vrchní velení prosadilo omezení amerického postupu po čáru Č. Budějovice, Karlovy Vary.

S přibližující se frontou se český odboj značně zaktivizoval a v řadě moravských a českých měst propuklo povstání, které bylo připraveno i v Praze, mající důležité komunikační a jiné postavení v tylovém prostoru Schörnerových vojsk. Povstání zde vypuklo živelně a poněkud předčasně 5. května 1945. V jeho čele stála Česká národní rada /ČNR/ (Dr. A. Pražák) s podřízenou vojenskou složkou velitelství „Bartoš“ (gen. V. Kulvašr, pplk. Burger, z Anglie vysazený kpt. Nechanský).

V prvním dnu se využilo překvapení k obsazení nejdůležitějších objektů (rozhlasy, nádraží, centrální úřady) a ke stavbě barikád. Kritické dny však nastaly již od 6. května, kdy se Němcům podařilo soustředit k odvetným opatřením asi 10 tisíc všestranně ozbrojených mužů z blízkých posádek. Za této situace nechala ČNR již od 5. května vysílat rozhlasem výzvy o spojeneckou vojenskou pomoc. Po předchozím rozhodnutí a na základě výzev pražského rozhlasu, vyzval téhož dne Buňačenka se svojí divizí ku Praze.

První zprávy o objevení se vlasovského průzkumu v Radotíně, Zbraslavi a Chuchli získalo velitelství „Bartoš“ před půlnocí 5. května. Zde i v ČNR se debatovalo o zaujetí postoje k vojskům gen. Vlasova. I když se stanoviska různila, povstalecký rozhlas přece jen vyslovil naději, že tito vojáci, sovětsí občané, podpoří obranu Prahy. Buňačenkovi čtyři pěší a dělostřelecký pluk se přesunuly k Praze od jihozápadu. Hlavní síly divize, po svém rozhodnutí, zahájily v průběhu dopoledne 6. května bojovou činnost za podpory a sympatií místního české-

ho obavatelstva. Během 6. a 7. května ovládly levý břeh Vltavy od Radotína po Smíchov, dále pak Strahov, Petřín a Ruzyni, částečně pronikly i přes Vltavu k Pankráči a na Vinohrady. Největší boje s Němci byly sváděny u Radotína, o kasárna v Motole, letiště Ruzyně a v prostoru Pankráče.

Styk s ČNR zahájil Buňačenkův styčný důstojník ráno 6. května. Ještě téhož dne večer dorazil k upřesnění součinnosti na velitelství „Bartoš“ velitel vlasovského 1. pp, pplk. Archipov, aby se zde od přítomné skupiny amerických důstojníků dozvěděl, že Američané ve prospěch Prahy nezasáhnou. Ač se pomoc vlasovců jevila účinně, ČNR po vzrušených debatách se z politických důvodů rozhodla od ní distancovat. Vyslaná delegace ČNR to i s poděkováním sdělila 7. května Buňačenkovi, který rozhořčen rozhodl o stažení své divize z Prahy. Jeho poslední jednotky opustily město 8. května a zanechaly zde stovky svých mrtvých, včetně raněných v pražských nemocnicích.

Další osud povstání je znám. ČNR neinformována o příchodu sovětských vojsk ze severu, byla nucena jednat s Němci o jejich průchodu Prahou (po opuštění města zde měli předat své těžké zbraně - tanky, dělostřelectvo a letadla) a když se 9. května objevily tanky maršála Rybalka, setkaly se jen s ojedinělými německými odpory.

Z poválečné doby je známo, že ČNR i velitelství „Bartoš“ nebylo odpuštěno jednání s vlasovci (nebylo zahájeno z iniciativy ČNR) a Němci (došlo k němu za krajně nepříznivé situace 7. a 8. května, kdy teprve večer 8. května vešel ve známost postup sovětských vojsk ze severu). Někteří jejich členové byli po roce 1948, žalářováni (gen. Kulvašr, komunista Smrkovský) i popraveni (plk. J. Nechanský), když jim navíc byla přiřčena protistátní činnost. Moskva prováděla nátlak v tom směru již v roce 1945, což vyplývalo již ze vstupního prohlášení maršála Rybalka i pozdější demarše nového sovětského velvyslance Zorina. Do února 1948 to však bylo zažehnáno.

Po odchodu z Prahy se Buňačenkova divize soustředila u Lnářů a Vlasov marně jednal v Plzni s Američany o její průchod na západ. Koneckonců to byli pro Američany němečtí spojenci, pro které nestálo za to si kalit vztahy s Moskvou. Dne 12. května byl Buňačenko se svojí divizí obklíčen a zajat sovětskými vojsky - do zajetí padl i přítomný Vlasov za lhostejnosti amerických důstojníků. Obdobně tomu bylo i se Zverevovou 2. pd v prostoru Křemže a Českého Krumlova.

Zajatí vlasovci, zejména generálové a důstojníci (kromě prominentů) byli ve značné míře postříleni na místě a stejný osud čekal i zranění v Praze. Američané vydali sovětskému velení i další desetititíce jiných, než vlasovských vojáků, působících po celé Evropě v německých službách. Dne 6. srpna 1946 zveřejnil moskevský vládní orgán Izvestia zprávu o provedeném trestu smrti oběšením nad Vlasovem a jeho jednácti společníky. Mezi nimi byli i generálové Buňačenko, Malyškin, Truchin, Zverev a Žilenkov.

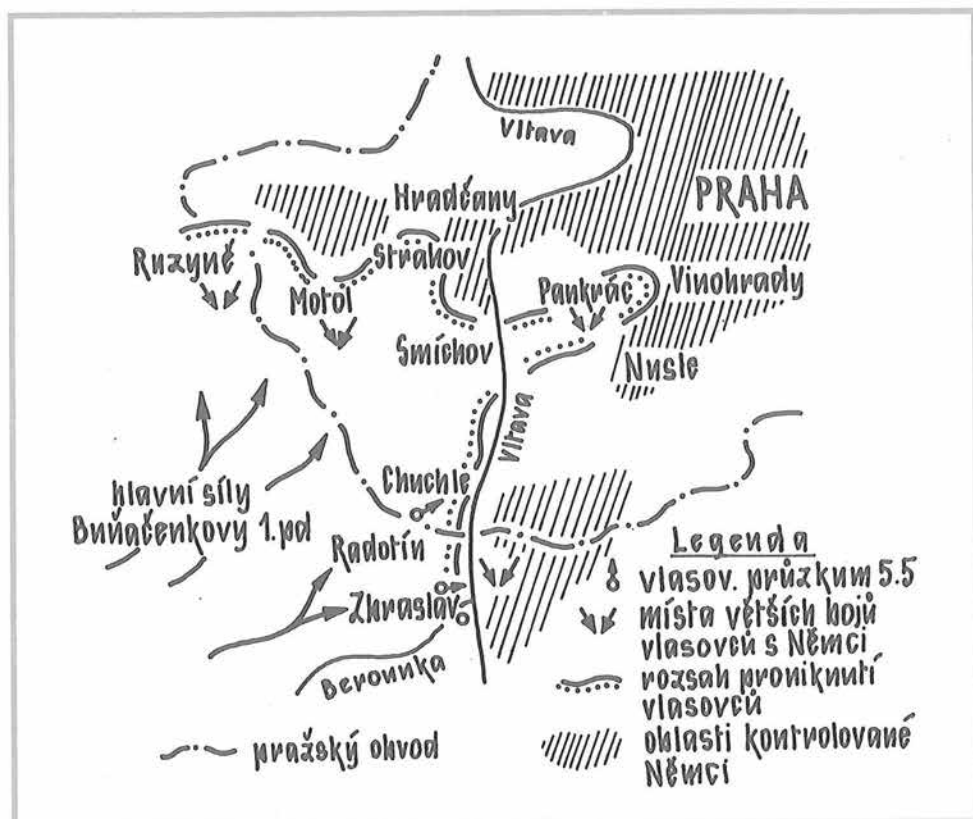
Gen. A. A. Vlasov patřil rozhodně k sovětským úspěšným vyšším velitelům. I když se vyhnul předválečným stalinským čistkám, měl mezi postiženými řadu i osobních přátel. Z uvedených důvodů (bratr kontrarevolucionář, kulacký původ manželky) nemile nesl stálý zájem NKVD o sebe a svoji rodinu. Ještě jako zástupce Volchovského frontu se na jaře 1942 dozvěděl o prohlídce svého bytu bezpečnostními orgány. Byly to důvody pro které volil zajetí a později i aktivní spolupráci s Němci? To vše však po porážce Německa nemohlo být kvalifikováno jinak, než vlastizrada.

V německých zajateckých táborech umíralo hladem velké množství zajatých sovětských vojáků. Jejich celkové množství se během války odhaduje na 3-4 miliony. V neutešených podmínkách žil i velký počet sovětských lidí, odvedených do Německa na práci. Není proto divu, že právě mnozí z nich dali přednost službě u gen. Vlasova či

v jiných proněmeckých ozbrojených formách. Připustme však také, že mezi nimi byli i ti, kteří měli důvod sovětský režim nenávidět. Všichni, pokud nebyli zastřeleni či odsouzeni k trestu smrti, hynuli pak v sibiřských gulazích a spolu s nimi i většina navracených sovětských zajatců bez ohledu na skutečnost, když v tvrdých podmínkách zajetí vstup do proněmeckých ozbrojených složek velká část z nich odmítla. Nabízí se zajímavé srovnání. Belgičané, Holanďané, Francouzi a Norové, sloužící za války ve Waffen SS se s tak tvrdým osudem nesetkali. Po válce byli souzeni pouze ti z nich, kterým byla prokázána účast při činnostech, označené jako válečné zločiny.

Pro nás je zvláštní epizodou v činnosti vlasovců jejich účast na pražském povstání v květnu 1945, v minulosti přecházená a také záměrně bagatelizována. Nepochybně šlo o zjištnou politickou akci, zaměřenou ke své závěrečné rehabilitaci, pokud byla vůbec možná. Nicméně shodou okolností zde byli a jako první úspěšně zasáhli, když Praha zoufale volající o pomoc, ji velmi potřebovala. V boji s Němci ovládli značnou část levobřežní vltavské části města, pronikli i přes Vltavu do prostoru Pankráce a Vinohrad, zanechali zde přes 300 mrtvých a přibližně stejný počet raněných v pražských nemocnicích.

V zahraničí i u nás byly po válce vyslovovány dnes již známé názory, že to byli právě vlasovci, kteří Prahu v květnu 1945 osvobodili. Toto tvrzení se zdá i v současnosti velmi odvážné, nepostrádá však několik věcných argumentů. Němci měli zřejmě možnost ovládnout město v prvních dvou či třech dnech, nebýt okamžitého zásahu vlasovců a také úpornosti povstalců. Právě ti po odchodu vlasovců i za cenu určitých územních ztrát a později nakonec za nutného vyjednávání s Němci, dokázali udržet svá postavení proti několikanásobné převaze nepřítele. Německá trestná akce proti Praze, ve svém průběhu velmi nebezpečná, musela nutně sázet na krátkodobý úspěch.

Obr. 1. Bojové působení vlasovců v Praze (5. - 7. května 1945)

V onom kritickém dnu 7. května (Buňáček vydal rozkaz k opuštění Prahy) věděli již Němci o zahájení úderu sovětských vojsk (6. května) od Drážďan na jih, jejichž předvoje již nyní překonávali Krušnohoří. ČNR byla zatím tato skutečnost utajena a německé velení (zejména velitel skupiny armád Mitte generál-maršál Schörner), pod vidinou svého možného obklíčení zahájilo okamžitě vyjednávání s cílem uniknout přes Prahu na západ i za cenu značných ústupků. Je skutečností, že sovětské tanky maršála Rybalka, přicházející do Prahy dopoledne 9. května, se zde již nestřetly se žádným větším odporem, protože části německých vojsk se podařilo přesunout západním směrem. Poslední výstřely byly zaznamenány ještě 12. května v prostoru Příbrami.

Pražské povstání mělo jistě svůj národní význam, obecně jako snaha ozbrojeně vystoupit proti okupantům. I za situace konce války nebylo jeho živelné zahájení prosto obrovského nebezpečí. Němci v okolí Prahy a východně odtud disponovali obrovskými možnostmi tuto akci ve svém zájmu záhy likvidovat. Nedošlo k tomu, Praha se ubránila a nesdílila osud polské Varšavy i když i zde se nebezpečně projevovaly vnitřní a zejména zahraniční politické zájmy. Jestliže i dnes zůstává stále řada problémů ne zcela vyjasněných a diskutabilních, přeci se jen dá říci, že včasný zásah vlasovců povstání kladně ovlivnil a rozhodně si zaslouží své místo v jeho historii.

VOJENSKÉ VZTAHY POLSKA S VÝCHODNÍMI SOUSEDY

Polsko se nachází na jedné z linií dělicí Evropy. V jejím zájmu proto je přijímání takových politických kroků, které přispějí k zajištění normálních přátelských a vzájemně výhodných vztahů. Uvedenému cíli mají, mimo jiné, napomáhat vojenské vztahy Polska s východními sousedy.

Litva

Vztahy s Litvou by měly zákonitě být nejsložitější, protože jižní část litevského území a její hlavní město byly po dlouhou dobu částí Polska. Situace je ovšem příznivá. Smlouva z 26. dubna 1994 umožnila postupnou regulaci problémů Poláků na Litvě.

Významná dohoda v oblasti bezpečnosti byla podepsána 15. června 1993, přičemž vzájemné dvoustranné vztahy musí přirozeně brát do úvahy rozdíly ve velikosti a samozřejmě i v kvalitě armády a především polohu a vztah k Rusku. Z tohoto hlediska je Varšava mnohem svobodnější než Vilnius, který může mít ovšem zájem na využití spolupráce s Polskem s cílem získat větší nezávislost na Moskvě a sblížení s NATO. Vojenská spolupráce v roce 1996 zahrnovala 17 společných akcí. V roce 1997 jich bylo 20. Byly zahájeny rozhovory na téma kontroly pohraničního vzdušného prostoru.

Hlavním prvkem vojenské spolupráce bylo vytvoření společné jednotky a předání daru představujícího vojenskou výzbroj. Na návrh Litvy z února 1995 byla podepsána dohoda o vytvoření společného programu mírových sil, který dosáhl operační pohotovost v loňském roce. Polsko-litevský prapor, vytvořený z jednotek polské 15. mechanizované divize a litevské brigády „železných vlků“, se v r. 1996 účastnil cvičení Partnerství pro mír v Javorově na Ukrajině. Armády obou zemí jsou vyzbrojeny vojenským materiálem ruského původu a tak může Polsko Litvě předat část svého nadbytečného materiálu. Tímto způsobem

Polsko nabídlo Litvě 17. dubna 1996 pět vrtulníků Mi-2 a 12 radarových stanic.

Bělorusko

Na rozdíl od Litvy Bělorusko neaspiruje na členství v NATO. Vojenské vztahy Polska k této zemi, ve které 4% obyvatel má polský původ, se rozvíjí výlučně na dvoustranné bázi. Spolupráce se opírá o roční plán spolupráce zahrnující mimo jiné výměnu pěchotních jednotek a navázání spolupráce mezi Varšavským vojenským okruhem a běloruskými pohraničními jednotkami. Koncem října 1996 se uskutečnilo vzájemné jednání s cílem rozšíření možnosti spolupráce. V listopadu téhož roku se delegace běloruské 18. mechanizované brigády účastnila cvičení 50. mechanizované brigády polské armády.

Vnitrostátní krize, která otřásla Běloruskem, umožnila využít dvoustranné vztahy pouze na regionální úrovni. Události, které se v Bělorusku odehrály, se určitým způsobem odrazily na vzájemných vztazích s Polskem. Již od prvních dnů se objevily živé politické reakce. Na jedné straně polští vojenská představitelé vyjádřili znepokojení nad eventuálním rozšířením konfliktu, na druhé straně Polsko společně s Litvou a Ukrajinou předložilo trojstrannou deklaraci.

Tato deklarace solidarity se stala počátkem uvolnění krize a vymezila její pravděpodobné důsledky. Bylo by ovšem předčasné tvrdit, že tato krize zanechá trvalé stopy na vzájemných vztazích obou zemí.

Ukrajina

Vzhledem k velikosti a umístění Ukrajiny se vztahy v oblasti bezpečnosti mezi Kyjevem a Varšavou liší od již zmíněných vztahů s Litvou či Běloruskem. Zvláštní podtext těmto polsko-ukrajinským vztahům dává přítomnost polské menšiny v regionu Lvov a náboženská aktivita unitářů.

Polsko podepsalo s Ukrajinou dohodu o vojenské spolupráci v roce 1994. Byla tím současně otevřena cesta činností v příhraničních oblastech. V letech 1994 a 1995 se uskutečnilo 17 a v roce 1996 více než 20 akcí. Vrcholem spolupráce je polsko-ukrajinský prapor složený z ukrajinské a polské jednotky.

Společná cvičení zahájil prapor v r. 1996. Vzájemná spolupráce ilustruje snahu obou zemí rozvíjet vojenské vztahy vlastním způsobem bez znepokojování sousedů. Stanovuje rovněž jasné garance bezpečnostních aparátů a z tohoto hlediska vytváří vzor pro ostatní země. Snaha Polska i Ukrajiny vytvořit dobré sousedské vztahy nachází uznání západních partnerů. Svědčí o tom rozhodnutí některých z nich pomoci vzniklému společnému praporu. Cvičení v létě 1997 byla prováděna s podporou Velké Británie, Kanady a USA.

Rusko

Polsko-ruské vztahy v oblasti bezpečnosti mají přirozeně více politický než vojenský charakter. Po období jejich udržování na základní úrovni, v letech 1991 - 1995 došlo v polsko-ruských vztazích ke kvalitativnímu předělu po volbě prezidenta Alexandra Kvasniewského. Jeho politická minulost usnadňuje kontakty obou zemí. Již ze samotných geografických determinant vyplývá, že Polsko nemůže nebrat do úvahy svého velkého východního souseda, kterého potřebuje již proto, aby mohlo udržet stav výzbroje zděděné z doby Varšavské smlouvy.

Dvoustranná spolupráce byla zahájena 3. dubna 1996. V těchto dnech se tehdejší MNO Stanislav Dobrzanski vypravil do Moskvy, aby usnadnil obnovu vojenských a technických vztahů. Navrhl společné orga-

nizování cvičení jednotek obou armád a vytvoření polsko-ruské jednotky mírových sil. Myšlenka společného praporu nebyla zavržena. Hovořilo se o ni v říjnu 1996 během dvoustranného jednání a její konkretizace má být v „další perspektivě“.

Počátkem dubna 1996 navštívil Varšavu O. Davydov, tehdejší ruský ministr hospodářských vztahů se zahraničím. Jeho přítomnost byla příležitostí k podepsání smlouvy o dodávkách náhradních dílů pro výzbroj polské armády, která je sovětské produkce. Návštěva prezidenta Kvasniewského v Moskvě ve dnech 8.-11. 4. 1996 byla dobře připravena, jenže nepřinesla v otázce bezpečnosti nic nového. Konkrétní spolupráce mezi oběma zeměmi zůstala na skromné úrovni.

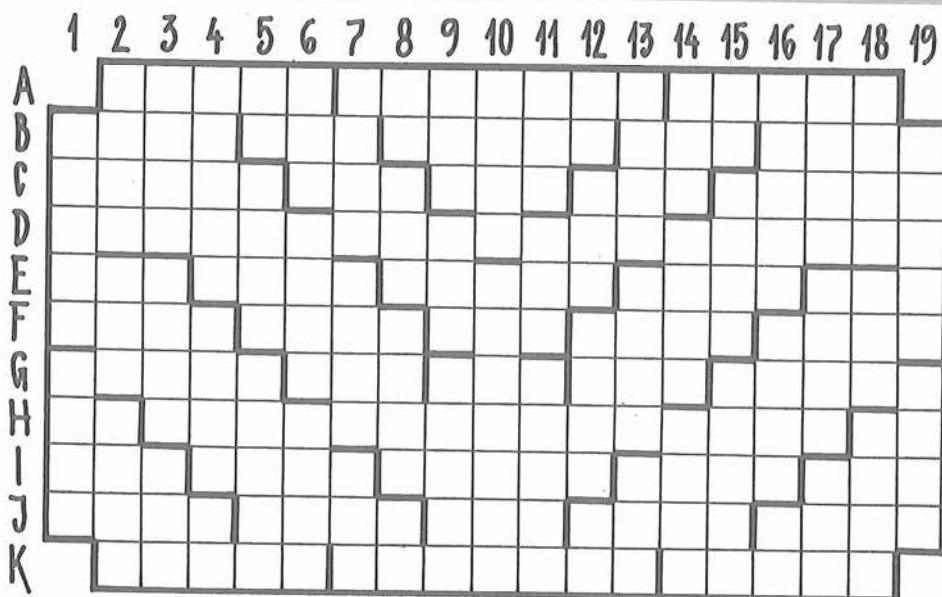
Pravděpodobně bude potřebné počkat na další jednání týkající se rozšíření NATO, aby bylo možné očekávat další zkvalitnění spolupráce ve vojenské oblasti. Tím více, že v listopadu 1996 během návštěvy tehdejšího ministra zahraničí Rosatiho v Sankt Peterburgu Rusko navrhlo spolupráci v oblasti exportu ruské výzbroje. Na první pohled by byla snazší spolupráce s kaliningradským obvodem. Varšava se může v první řadě snažit preferovat navázání dobrých vztahů s vedením Ruska v Moskvě, ale zvláštní pozornost musí věnovat vojenským kontaktům s Kaliningradem, které jsou omezeny na nezbytná setkání a setrvání velitelů.

Logika spolupráce

Proč provádí Polsko tak aktivní a intenzivní politiku? Jejím hlavním cílem je vstup do NATO. Pro usnadnění splnění tohoto cíle se Polsko musí postarat o to, aby se na něj pohlíželo jako na stabilní zemi, která vojensky spolupracuje se všemi svými sousedy. Jestliže budou uvedené vztahy trvalé, pak jen těžko se bude moci hovořit o rozšíření jako o vytvoření nové dělící čáry.

Podle materiálů Polska Zbrojna zpracoval plukovník Petr Majer

CITÁTY ZNÁMÝCH OSOBNOSTÍ

Autorem citátu je Gracián y Morales Baltasar (1601 až 1658), španělský filozof, teolog a básník. Jeho výrok je tajenkou křížovky.

VODOROVNĚ:

A. Cizí kopytnatec podobný králíku; štíhlý kamenný jehlan; americký TV seriál. - B. Chemický prvek žluté barvy; zkratka bývalého Tyršova odznaku; zápasistiše; hornické pracoviště; korálový ostrov. - C. Planetka; vnímavost; bulharská tisková agentura; přivlastňovací zájmeno; spínací pomůcka. - D. ??? (1. část tajenky). - E. Slovenský souhlas; německé město; horolezecká potřeba; projekt; záskub v obličejí. - F. Dámský klobouček; příbuzná; zasévat; německý filozof; část hry. - G. Křivka vejčitého tvaru; dobrý nápoj; značka čistícího prostředku; značka našich elektrospotřebičů; sibiřská šelma. - H. Slovenská předložka; ??? (2. část tajenky); řecké písmeno. - I. Oslavná báseň; jméno psa; hotový výrobek; cizí mužské jméno; ochotně. - J. Naše komerční televize; španělské město; značka akvariijního krmiva; sutura nití; indický had. - K. Finské sportovní středisko; druh komorní skladby; sibiřský lovecký pes.

SVISLE:

1. Horní komora Sněmovny; vzduch bohatý kyslíkem. - 2. Otvor; fáze Měsíce; značka zubní pasty. - 3. Rumunské město; nádoba u studny; druh pepře. - 4. Mužské jméno; Verdiho opera; povzdech. - 5. Chemická značka astatu; opotřebovat jízdu; pracovat. - 6. Opak dne; v nářečí „jenom“; něčí. - 7. Obilí seté na podzim; egyptský bůh Slunce; druh bakterie. - 8. Lidový souhlas; podnos; soudánské město; zkratka bývalého Národního výboru. - 9. Rodový znak; snížený tón; italské město. - 10. Roční období; požívat tekutinu; stvoření. - 11. Dívčí jméno; bušit; příslušník afrického kmene. - 12. Slovenské zvrtné zájmeno; osten; bavlněná tkanina; předložka. - 13. Podnik zahraničního obchodu; část nohy; český právník. - 14. Skřek vrány; loketní kost; cement. - 15. SPZ Ostravy; nocovat; úsilí. - 16. Jemný papír; druh plísňového onemocnění (mouchivka); SPZ Nového Jičína. - 17. Základní částice hmoty; nedotknutelná věc; znamení zvířokruhu. - 18. Tělocvičná náradí k přeskokům; umělá řeč; postava z TV Večerníčku. - 19. Plochá dřevěná tyčka; domácké ženské jméno.

NÁPOVĚDA: C. Erato J. Ason 8. Akot 13. Ott

TAJENKA: Naděje má dobrou paměť, vědeckost špatnou

OPRAVA:

V čísle 1-2-3/99 jsme na zadní straně obálky omylem převrátili pořadí obrázků: Obrázek bitevního vrtulníku Mi-24D je nahoře a patří dolu a naopak vrtulník UH-60 je dole a patří nahoru. Za chybu se čtenářům omlouváme

BITEVNÍ VRTULNÍK AH-64A APACHE

Je ve výzbroji USA, Nizozemí, Řecka a Izraele určen k ničení pohyblivých pozemních cílů ze vzdálenosti až 8000 m PTŘS AGM-114 HELLFIRE s poloaktivní laserovou naváděcí soustavou za všech povětrnostních podmínek.

Vrtulník má celokovový trup se čtyřlístým hlavním rotorem. Ze dvou dvoulístých vrtulí zhotovený vyrovnávací rotor je umístěn na levé straně. Pohon zabezpečují dva turbohřídelové motory T700-GE-701 s maximálním výkonem každého až 1265 kW.

Kabina osádky a důležité prvky konstrukce jsou pancéřovány a odolávají tak střelám do ráže 23 mm.

Základní takticko-technická data

Celková délka	17,76 m
Celková výška	4,66 m
Osádka	2 osoby
Únosnost	771 kg
Dolet	480 km
Dostup	6.400 m
Maximální rychlost	300 km.h ⁻¹

DOPRAVNÍ VRTULNÍK CH-53G

Je ve výzbroji USA, SRN a Izraele využíván k přepravě jednotek, výsadek, bojové techniky a materiálu a k odsunu raněných i za zhoršených povětrnostních podmínek.

Vrtulník je řešen jako celokovový s šestilístým hlavním rotorem a na levé straně umístěnou vyrovnávací vrtulí. Vodotěsný trup umožňuje přistání na vodní hladině. K pohonu slouží tři turbohřídelové motory T46-GE-416 s maximálním výkonem 3 x 3265 kW.

V nákladovém prostoru lze přepravit až 55 vojáků s výstrojí nebo 24 raněných na nosítkách nebo až 9000 kg nákladu.

Základní takticko-technická data

Celková délka	30,19 m
Celková výška	7,59 m
Osádka	3 osoby
Únosnost	14 515 kg
Dolet	550 km
Dostup	5.600 m
Maximální rychlost	315 km.h ⁻¹

VRTULNÍKY

